

กฎหมายและที่ดินในเวียดนามสมัยราชวงศ์เลตตอนต้น ค.ศ.1428-1527

นายอำนวยการวิทยุ ธิติบดินทร์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

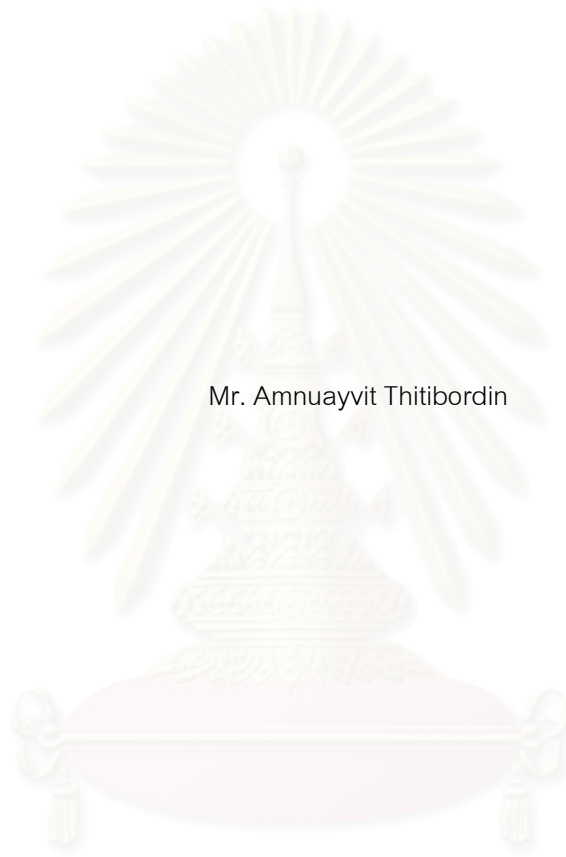
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2795-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LAW AND LAND IN VIETNAM DURING THE EARLY LÊ DYNASTY, 1428-1527

Mr. Amnuayvit Thitibordin

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in History

Department of History

Faculty of Arts

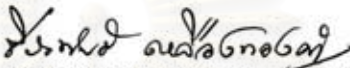
Chulalongkorn University

Academic Year 2005

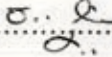
ISBN 974 - 53 - 2795 - 6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ กฎหมายและที่ดินในเวียดนามสมัยราชวงศ์เลตตอนต้น ค.ศ.1428-1527
โดย นายอำนวยการวิชัย ธิติบดีนทร์
สาขาวิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์

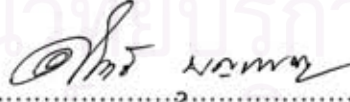
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธีรวัต ณ ป้อมเพชร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดินาร์ บุญธรรม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พรเพ็ญ ชันตระกุล)

4580263422 : MAJOR HISTORY

KEY WORD: LAW HISTORY/ LAND/ THE EARLY LE DYNASTY/ VIETNAM

Amnuayvit Thitibordin : LAW AND LAND IN VIETNAM DURING THE EARLY Lê DYNASTY, 1428-1527. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. Chalong Soontravanich, 189 pp. ISBN 974-53-2795-6

The research on "Law and land in Vietnam during the early Le dynasty, 1428-1527" aims to study the legal history of the Le dynasty and the relationship between law and land in the history of the Le dynasty. This research is based on a comprehensive study of the Le Code and other primary sources in Vietnamese and English Languages.

Under the rule of the Le dynasty, land problems emerged in the Red River Delta. The Le dynasty had issued laws to solve land problems. Under the Le dynasty, Vietnamese laws were influenced by Confucianism and Chinese legal philosophy. However, the Le Code was different from Chinese law in one aspect. Women were allowed to own land based on ancient Vietnamese socio-cultural concept. Land law in the Le Code reveals how the Vietnamese managed to solve the land problems. The Le dynasty used the law to direct its economy based on the production of small peasants and to prevent large land-holding.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....History..... Student's signature..... *อานวยวิตย์ ฐิติมตินทร์*
Field of study.....History..... Advisor's signature..... *Chalong*
Academic year.....2005.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาแนะนำให้รู้จักประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ซึ่งเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ รวมทั้งให้คำปรึกษาตลอดระยะเวลาของการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะอาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ที่กรุณาให้คำแนะนำผู้วิจัย รวมไปถึงจนถึงรองศาสตราจารย์พรเพ็ญ อ้นตระกูล ที่กรุณาให้คำแนะนำที่มีค่าต่างๆแก่ผู้วิจัย และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุต จอนเจดสิน อาจารย์ ดร.มนธิรา ราโท อาจารย์ทิวารี โฆษิตธนเกียรติ ที่ให้ความรู้ทางด้านภาษาเวียดนาม นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. Bruce Lockhart ที่ให้ยืมเอกสารภาษาเวียดนามเป็นจำนวนมากและให้คำแนะนำในการอ่านหลักฐานขั้นต้นภาษาเวียดนาม

ขอขอบคุณศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ที่ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยเป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท ขอขอบคุณบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยแห่งเอเชีย (Asia Research Institute) มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore) ที่ให้โอกาสในการค้นคว้าเอกสารต่างๆเป็นระยะเวลา 3 เดือน ขอขอบคุณสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Institute of Southeast Asian Studies) ประเทศสิงคโปร์ ที่อนุญาตให้ใช้เอกสารเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยเอเชียและแปซิฟิกศึกษา (Research School of Pacific and Asian Studies) มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ที่ให้ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าร่วมสัมมนาเพื่อเสนองานวิจัย รวมทั้งค้นคว้าเอกสารที่จำเป็นในระหว่างวันที่ 29 มกราคม ถึงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 ตลอดจนถึงคณาจารย์ นักวิจัยและเพื่อนๆ พี่น้องทุกคนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ และมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ที่ตั้งคำถามและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์กับผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พิสนี ลีตวิริยะ ผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ที่ให้ความสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆอย่าง และอดทนต่อความดี้อันในครั้งนี ขอขอบคุณน้องสาวทั้งสองของผู้วิจัยที่ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด และท้ายที่สุดด้วยความเชื่อในพระเจ้า ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถต่อสู้อุปสรรคต่างๆได้โดยตลอด ขอขอบคุณพระเจ้าที่ดูแลชีวิตของผมนับแต่แรกมาจนถึงทุกวันนี้

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
คำย่อ.....	ฏ
บทที่1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	10
1.4 สมมุติฐานการวิจัย	10
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ราชวงศ์เล (1428-1527).....	12
2.1 ความขัดแย้งทางการเมือง 1428-1460.....	17
2.1.1 ระบบราชการแบบรวมอำนาจ.....	18
2.2 การสร้างรัฐราชการ (1460-1497).....	31
2.2.1 การปกครองส่วนกลางและการปฏิรูประบบบริหารราชการ.....	32
2.2.2 การปฏิรูปการปกครองในระดับท้องถิ่น.....	36
2.2.2.1 ระบบยุติธรรม.....	39
2.2.3 การทำสงครามกับอาณาจักรจามปา.....	40
2.2.4 ราชวงศ์เล ระบบราชการภายหลังการผนวกอาณาจักรจามปา.....	43
2.2.5 การประเพณีมิชอบในระบบราชการ.....	45
2.3 ยุคแห่งความวุ่นวาย 1505-1528	50
2.3.1 ความอ่อนแอของสถาบันจักรพรรดิและการกบฏของระบบราชการ	50

บทที่ 3 พัฒนาการและประวัติกฎหมายเวียดนามก่อนสมัยราชวงศ์เล	54
3.1 กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นรัฐบรรณาการของจีน.....	56
3.2 ช่วงหล่อหลอมวัฒนธรรมจีน (111 B.C.-A.D.938).....	57
3.3 กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นอิสระจากการปกครองของจีน.....	59
3.3.1 ราชวงศ์โง (Ngô 939-65) ราชวงศ์ดิง (Đinh 968-80) และราชวงศ์เลราชวงศ์แรก (Tiền Lê 981-1009).....	59
3.3.2 ราชวงศ์หลี (Lý 1010-1225) และราชวงศ์เจิน (Trần Dynasty 1225-1400)	61
3.4 ราชวงศ์โห่ (Hò 1400-1407) และการปกครองของหมิง (1407-1427).....	69
บทที่ 4 ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล	70
4.1 องค์ประกอบของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล	70
4.2 ปรัชญาและลักษณะของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล.....	76
4.2.1 อิทธิพลทางความคิดจากกฎหมายจีน.....	77
4.2.2 อิทธิพลความคิดแบบขงจื้อ	79
4.2.3 อิทธิพลความคิดแบบพื้นเมือง	83
4.2.3.1 สถานะของผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล	84
4.2.3.1.1 ปัจจัยที่อนุญาตให้สามีหย่าภรรยาของตน.....	88
4.2.3.1.2 ข้อปฏิบัติหลังจากสามีเสียชีวิต.....	89
4.2.3.1.3 สถานะของภรรยาในสังคม.....	90
4.2.3.1.4 การคุ้มครองผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล.....	93
บทที่ 5 ที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง	98
5.1 ปัญหาที่ดินในสังคมเวียดนาม.....	99
5.2 ประเภทของที่ดิน.....	103
5.2.1 ที่ดินเอกชน.....	103
5.2.2 ที่ดินสาธารณะ.....	104
5.2.3 ที่ดินวัด	105
5.3 ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลและการเกษตรกรรม.....	107

5.4 การเปลี่ยนแปลงเจ้าของที่ดิน	110
5.4.1 การสืบทอด.....	110
5.4.1.1 จากพ่อแม่สู่ลูก	110
5.4.1.2 จากสามีสู่ภรรยา.....	114
5.4.2 การยึดที่ดิน	116
5.4.3 การซื้อขายที่ดิน	121
5.5 ภาษีที่ดินและความผิดเกี่ยวกับภาษีที่ดิน.....	123
5.6 การละเมิดที่ดิน.....	124
5.6.1 การบุกรุกที่ดิน.....	124
5.6.1.1 การบุกรุกที่ดินสาธารณะ.....	124
5.6.1.2 การบุกรุกที่ดินส่วนบุคคล.....	125
5.6.2 การรुकล้ำสิทธิในการครอบครองที่ดินและการรुकล้ำที่ดินโดยตรง.....	129
5.7 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปีค.ศ.1428-1527	131
5.7.1 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปีค.ศ.1428-1460	131
5.7.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปีค.ศ.1460-1505	138
5.7.3 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปีค.ศ.1505-1527.....	155
บทที่ 6 สรุป: คน รัฐและกฎหมาย.....	159
รายการอ้างอิง	165
ภาคผนวก	174
ภาคผนวก ก. การลงโทษในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล.....	175
ภาคผนวก ข. ตำนานหลากลองกวานและนางอาวโกว.....	177
ภาคผนวก ค. Quốc Triều Thử Khé (ระบบสัญญาที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เล).....	181
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	189

สารบัญตาราง

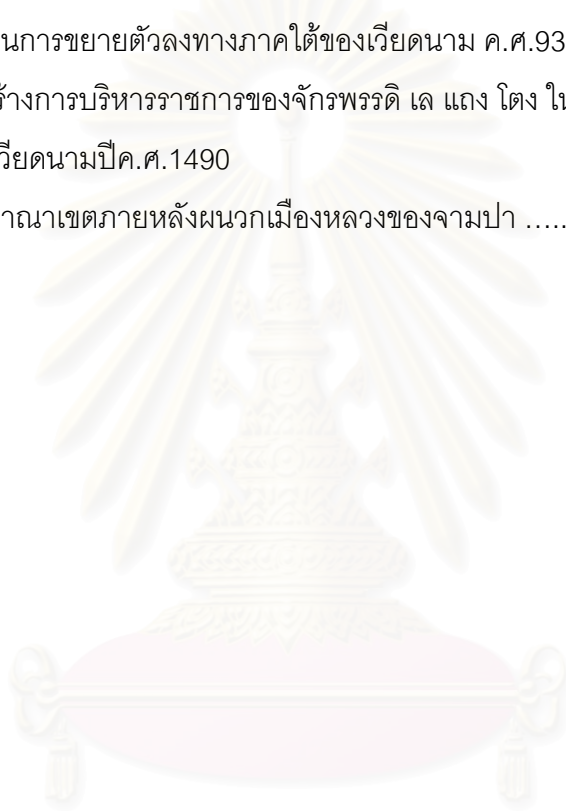
ตาราง	หน้า
1. ชั้นยศของข้าราชการในสมัยจักรพรรดิ เล แถง โตง	38
2. ราชโองการกำหนดการถือครองที่ดินเชื้อพระวงศ์ และข้าราชการระดับสูง ปีค.ศ.1477.....	146
3. จำนวนที่ดินที่อนุญาตให้ข้าราชการใช้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในเขตเมืองหลวง	147
4. จำนวนที่ดินที่อนุญาตให้ข้าราชการใช้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในเขตเมืองหลวง ตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล.....	148

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
รูปภาพ 1: ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงภายใต้การปกครองของราชวงศ์เล.....	16
รูปภาพ 2: โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล ใต้ ในปีค.ศ.1429.....	24
รูปภาพ 3: โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล เยิน โตง ในปี ค.ศ.1456.....	28
รูปภาพ 4: กระบวนการขยายตัวลงทางภาคใต้ของเวียดนาม ค.ศ.939-1759.....	42
รูปภาพ 5: โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล แดง โตง ในปีค.ศ.1471	49
รูปภาพ 6: แผนที่เวียดนามปีค.ศ.1490	
แสดงอาณาเขตภายหลังผนวกเมืองหลวงของจามปา	153

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำย่อ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะใช้ตัวย่อของเอกสารเวียดนามดังต่อไปนี้ เมื่ออ้างถึงครั้งแรกจะใช้ชื่อเต็ม และในครั้งต่อไปจะใช้ตัวย่อซึ่งมีความหมายถึงเอกสารดังต่อไปนี้

CM = Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục (คัม ดิง เวียด สือ ธง สาม เกือง มู่ค)

LC = Lê Code (ตามด้วยตัวเลขหมายถึงมาตราของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล)

LTHCLC = Lịch Triều Hiến Chương Loại Chí (ลิด เชียว เหียน เชื่อง โล่ย จี)

TS = Đại Việt Thông Sử (ไต่ เวียด ธง สือ)

TT = Đại Việt Sử Ký Toàn Thư (ไต่ เวียด สือ กี่ ถวน ถือ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นเขตเพาะปลูกที่เก่าแก่มากแห่งหนึ่งของโลก มนุษย์ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวเพราะที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ แต่แอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในหุบเขา พื้นที่เพาะปลูกจึงมีจำกัดและก่อให้เกิดปัญหาประชากรหนาแน่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ในอดีตชี้ให้เห็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาที่ดินอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งปัจจุบันปัญหาที่ดินยังคงเป็นปัญหาสำคัญในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

ปัญหาที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลี (Lý) และราชวงศ์เจิ่น (Trần) สาเหตุเกิดจากรูปแบบการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ เจ้าที่ดินในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ่นได้แก่ กลุ่มขุนนางและเชื้อพระวงศ์กับกลุ่มวัดในศาสนาพุทธ ลักษณะของการปกครองในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ่นเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มขุนนางและเชื้อพระวงศ์ครอบครองที่ดินจำนวนมาก กล่าวคือ ให้อำนาจปกครองดูแลพื้นที่ต่างๆ มอบหมายหน้าที่สำคัญให้จัดเก็บภาษีและเกณฑ์แรงงานเมื่อได้รับคำสั่ง ให้ที่ดินเป็นสิ่งตอบแทน รวมทั้งอนุญาตให้เกณฑ์แรงงานคนเพื่อใช้ในการผลิตโดยไม่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐ ส่วนกลุ่มวัดในศาสนาพุทธมีที่ดินในครอบครองเพราะรัฐสนับสนุน รัฐให้ที่ดินกับวัดเพื่อใช้เพาะปลูกและผลผลิตที่ได้นำมาใช้ในวัด โดยที่ดินของวัดได้รับยกเว้นภาษีเช่นเดียวกับที่ดินของขุนนางและเชื้อพระวงศ์

การถือครองที่ดินของขุนนาง เชื้อพระวงศ์และวัดในศาสนาพุทธในสมัยราชวงศ์หลี พบว่ารูปแบบการถือครองที่ดินในลักษณะนี้ ทำให้กลุ่มที่ครอบครองที่ดินสามารถสร้างอำนาจผ่านที่ดินโดยการขยายที่ดินด้วยวิธีการต่างๆ และเกณฑ์แรงงานสามัญชนมาเป็นแรงงานผลิต การขยายที่ดินของกลุ่มต่างๆ ทำให้รัฐส่วนกลางอ่อนแอ เนื่องจากขุนนางและเชื้อพระวงศ์ยึดครองที่ดินเพื่อขยายอำนาจของตนเอง ในขณะที่เดียวกันพระในศาสนาพุทธเริ่มมีอิทธิพลในราชสำนักโดยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา ความแข็งแกร่งของกลุ่มอำนาจทั้งสองกลุ่มทำให้สถานะของรัฐส่วนกลางขาดความมั่นคงและอ่อนแอ กรณีที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของรัฐส่วนกลางคือการเปลี่ยนจากราชวงศ์หลีไปสู่ราชวงศ์เจิ่น ตระกูลเจิ่นซึ่งเป็นขุนนางระดับสูงในสมัยการปกครองของราชวงศ์หลี

ได้รับความสนับสนุนจากพระในศาสนาพุทธ จนในที่สุดสามารถสถาปนาราชวงศ์เงินขึ้นมาแทนที่ราชวงศ์หลีได้

การเริ่มต้นของราชวงศ์เงินจึงมีความเชื่อมโยงกับราชวงศ์หลี มรดกสำคัญที่ราชวงศ์เงินได้รับมาจากราชวงศ์หลีคือศาสนาพุทธ แม้ว่าในสมัยราชวงศ์เงิน กลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาปรัชญาขงจื้อเริ่มโจมตีบทบาทและแนวคิดของศาสนาพุทธ แต่ศาสนาพุทธยังคงดำรงสถานะอุดมการณ์หลักของรัฐ ในสมัยนี้ ศาสนาพุทธยังได้รับการสนับสนุนด้วยการให้ที่ดินและข้าววัด รวมทั้งสนับสนุนให้คนออกบวช ในสมัยราชวงศ์เงินจึงถือว่าเป็นยุคทองของศาสนาพุทธ การสนับสนุนศาสนาพุทธส่งผลให้คนจำนวนมากออกบวช และคนจำนวนหนึ่งออกบวชเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี การเกณฑ์แรงงานและการเกณฑ์ทหาร ทำให้ราชวงศ์เงินต้องแก้ไขปัญหาด้วยการจัดสอบความรู้ของพระในศาสนาพุทธ และสี่กพระที่มีความรู้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ปัญหาที่ดินในสมัยราชวงศ์เงินจึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับปัญหาที่ดินในสมัยราชวงศ์หลีคือ ที่ดินจำนวนมากอยู่ภายใต้การครอบครองของคนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ขุนนาง เชื้อพระวงศ์ และวัดในศาสนาพุทธ แต่ปัญหาในสมัยราชวงศ์เงินรุนแรงกว่าที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์หลี เนื่องจากสงครามกับกองทัพมองโกลในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1282-1284 ทำให้บทบาทของขุนนางและเชื้อพระวงศ์ที่เข้าร่วมในสงครามมีมากขึ้น เพราะได้นำกำลังคนของตนเองเข้าร่วมในสงคราม แม้ว่าสงครามจะจบลงโดยราชวงศ์เงินสามารถรักษาอำนาจของตนเอง แต่บทบาทของขุนนางและเชื้อพระวงศ์เพิ่มมากขึ้น คนกลุ่มนี้ได้รับที่ดินเป็นรางวัล ส่งผลให้การถือครองที่ดินขาดความสมดุล ข้อมูลการสำรวจประชากรในช่วงปลายราชวงศ์เงินพบว่า ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีประชากรประมาณ 2,000,000 คน¹ ก่อให้เกิดปัญหาที่ดิน ซึ่งเกิดจากระบบการถือครองที่ดินของเจ้าที่ดินปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เจ้าที่ดินในท้องถิ่นมีอำนาจมากขึ้น และรัฐส่วนกลางมีสถานะที่ไม่มั่นคง ประกอบกับเกิดความขัดแย้งภายในราชวงศ์เงิน ถึงแม้ว่าจักรพรรดิจะสามารถควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้นภายในได้ แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาที่การคุกคามจากภายนอกได้ การโจมตีเขตที่ราบลุ่ม

¹ Yumio Sakurai, "Peasant drain and abandoned villages in the Red River Delta between 1750 and 1850," in *The last stand of Asian autonomies: responses to modernity in the diverse states of Southeast Asia and Korea, 1750-1900*, ed. Anthony Reid (New York: St. Martin's Press, 1997), pp. 133-152.

แม่น้ำแดงของกองทัพจามปาแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของราชวงศ์เงิน โดยเฉพาะการเข้ายึดและทำลายเมืองหลวงของราชวงศ์เงิน

ความอ่อนแอของราชวงศ์เงินที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในทำให้ในที่สุดเกิดการปฏิวัติของขุนนางตระกูลโฮ่ (Hò) ในปี ค.ศ.1401 โดยจักรพรรดิราชวงศ์โห่ให้ปฏิรูประบบเศรษฐกิจด้วยการยึดที่ดินจากขุนนาง เชื้อพระวงศ์และวัดในศาสนาพุทธ รวมทั้งให้สีกพระในศาสนาพุทธและจัดระบบที่ดินใหม่ ฯลฯ แต่ทว่าราชวงศ์โห่มีอำนาจอยู่เพียงเจ็ดปี ในปี ค.ศ.1408 กองทัพราชวงศ์หมิงยึดที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ด้วยสาเหตุของการฟื้นฟูราชวงศ์เงิน แต่ทว่าการปกครองของราชวงศ์หมิง ทำให้เกิดปัญหาที่ดินในลักษณะเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เงิน ราชวงศ์หมิงพยายามนำเอาชาวพื้นเมืองเข้ามารับตำแหน่งในการปกครองโดยให้ที่ดินเป็นสิ่งตอบแทน ทำให้รูปแบบการถือครองที่ดินขนาดใหญ่เกิดขึ้นอีกครั้ง

กองทัพราชวงศ์หมิงปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นระยะเวลา 20 ปี (ค.ศ.1408-1428) ชาวพื้นเมืองต่อต้านอำนาจกองทัพราชวงศ์หมิงอยู่หลายครั้ง แต่กลุ่มที่ประสบความสำเร็จที่สุดคือกลุ่มของ เล เลย์ ซึ่งสามารถขับไล่กองทัพราชวงศ์หมิงออกจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง และตั้งราชวงศ์เล (ค.ศ.1428-1788) ได้ในที่สุด

เมื่อราชวงศ์เลขึ้นมาใช้อำนาจในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง การแก้ปัญหาที่ดินกลายเป็นประเด็นปัญหาหลักของราชวงศ์เล กระบวนการแก้ไขที่สำคัญคือการออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดิน ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมมีลักษณะพิเศษเฉพาะของตนเองสองประการ ได้แก่

1. กฎหมายเวียดนามเป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจีน ในด้านของรูปแบบ วิธีหรือรูปแบบในการลงทะเบียน และส่วนสำคัญที่เป็นหัวใจของกฎหมาย ได้แก่ ปรัชญากฎหมายที่เวียดนามได้รับจากจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาขงจื้อในส่วนที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทั้งห้า ได้แก่ จักรพรรดิกับผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง สามีกบภรรยา บิดากับบุตร อาจารย์กับศิษย์และเพื่อนกับเพื่อน

2. กฎหมายเวียดนามตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์เลมาจนกระทั่งถึงกฎหมายของราชวงศ์เลมมีลักษณะเฉพาะที่เรียกกันว่า ลักษณะกฎหมายพื้นเมืองเวียดนาม เนื่องจากเป็นลักษณะของกฎหมายที่ไม่เหมือนกับกฎหมายจีนและในบางกรณีถึงขั้นตรงกันข้ามกับกฎหมายจีน ตัวอย่างที่

เป็นที่รู้จักกันดีคือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการสืบทอดมรดกผ่านฝ่ายผู้หญิง หรืออนุญาตให้ภรรยาามีสิทธิตัดสินใจร่วมกับสามีในการทำสัญญาที่มีผลบังคับตามกฎหมาย ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งแสดงอยู่อย่างชัดเจนในกฎหมาย และงานศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่พยายามอธิบายถึงสิทธิสตรีที่แตกต่างไปจากกฎหมายจีน

ลักษณะเด่นของประมวลกฎหมายเวียดนามสองประการที่ตรงข้ามกันดังกล่าวเป็นลักษณะซึ่งต้องศึกษาและอธิบายมากกว่าการศึกษาเพื่ออธิบายว่ากฎหมายที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลสะท้อนลักษณะร่วมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงอย่างเดียว การศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลช่วยให้เข้าใจปัญหาที่ดินและสถานะของที่ดินในบริบทของราชวงศ์เลระหว่าง ค.ศ.1428-1527 อันเป็นระยะเวลาที่ราชวงศ์เลเริ่มต้นและได้ตรากฎหมายเกือบทั้งหมดในขณะเดียวกันเป็นช่วงเวลาที่ราชวงศ์เลได้เข้าสู่จุดสูงสุดของสังคมศักดินาเวียดนาม (xã hội phong kiến) แต่ทว่าในช่วงต้นของศตวรรษที่ 16 ราชวงศ์เลมีสถานะที่อ่อนแอลงเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การขึ้นมามีอำนาจของกลุ่มการเมืองต่างๆ และทำให้ราชวงศ์เลหมดอำนาจในที่สุด

การศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจึงไม่ได้เป็นเพียงการวิเคราะห์เนื้อหากฎหมาย แต่เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาที่ดินและประมวลกฎหมายราชวงศ์เลที่มีแนวคิดซึ่งมีลักษณะเฉพาะของเวียดนามในสมัยราชวงศ์เล

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจวรรณกรรมพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญตลอดจนถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ก๊วก เซียว หึง หลวด Quốc Triều Hình Luật (The Penal Code of the National Dynasty) แปลว่าประมวลกฎหมายแห่งชาติ แต่นิยมเรียกว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เป็นประมวลกฎหมายที่ประกอบไปด้วย 722 มาตรา ใช้ในสมัยราชวงศ์เล (1428-1788) ผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 4

2. ได้ เวียด สือ กี้ ถวน ถือ² **Đại Việt Sử Ký Toàn Thư** (The Complete Book of the Historical Records of Dai Viet) เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ฉบับทางการของราชวงศ์เล เขียนเพิ่มเติมจากเรื่อง ได้ เวียด สือ กี้ **Đại Việt Sử Ký** (The History of Dai Viet) ของ เล วัน ฮิว (Lê Văn Hưu) ในสมัยราชวงศ์เจิน

ปี ค.ศ.1479 จักรพรรดิ เล แดง โตง (Lê Thánh Tông) สั่งให้ โง สี เลียน (Ngô Sĩ Liên) เขียนขึ้นใหม่ครอบคลุมเวลาดั้งแต่ยุคตำนานมาจนถึงสมัยต้นราชวงศ์เล รู้จักกันในชื่อ สือ กี้ ถวน ถือ **Sử Ký Toàn Thư** (The Complete History) ทำให้เอกสารฉบับนี้เริ่มต้นเป็นที่รู้จักในชื่อ ได้ เวียด สือ กี้ ถวน ถือ ซึ่งนำเอาชื่อของเอกสารสองฉบับมารวมกัน

ในปี ค.ศ.1663 ปรับปรุงใหม่โดย ฟาม กง จือ (Phạm Công Trứ) รู้จักในชื่อ เวียด สือ ถวน ถือ **Việt Sử Toàn Thư** (The Complete Viet History) เป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาของปี ค.ศ. 1479-1663 เฉพาะส่วนเพิ่มเติมนี้เรียกว่า เวียด สือ ถวน ถือ บ่าน กี้ ทึก เบี่ยน **Việt Sử Toàn Thư Bản Kỷ Tục Biên** (continuations of the main records of Viet Su Toan Thu)

ลักษณะของการเขียน ได้ เวียด สือ กี้ ถวน ถือ เป็นการบันทึกตามลำดับเวลา (chronological order) มีเนื้อหาที่เน้นไปที่ภารกิจของจักรพรรดิ และกิจกรรมราชสำนัก รวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน จุดเด่นของเอกสารฉบับนี้ คือเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ฉบับทางการของราชวงศ์เล มีเนื้อหาที่เชื่อถือได้ เพราะผู้เขียนมีวัตถุประสงค์บันทึกข้อเท็จจริง

3. คาม ดิง เวียด สือ ธง สาม เกือง มุ่ค **Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục** (The Text and Commentary of the Complete Mirror of Vietnamese History) เป็นงานเขียนที่จักรพรรดิ ตือ ตึก (Tự Đức) สั่งให้นักประวัติศาสตร์ราชวงศ์เหงวียน (Nguyễn) รวบรวมเอกสารต่างๆ พร้อมทั้งเรียบเรียงขึ้นใหม่และมีข้อเขียนวิจารณ์ เนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่ยุคตำนานมาจนกระทั่ง ค.ศ. 1789

² ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ ได้ เวียด สือ กี้ ถวน ถือ ฉบับต่างๆ ใน พรเพ็ญ ฮันตระกูล, “พงศาวดารได้ เวียดฉบับสมบูรณ์ต่างๆ,” *วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร* 2 (2531): 101-109.

จุดเด่นของเอกสารเรื่องนี้คือการแทรกเอกสารที่ใช้ในการเขียนพร้อมแสดงความคิดวิจารณ์ ซึ่งต่างกับ ได้ เวียด สือ กี่ ถวน ถือ ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาเพียงอย่างเดียว แต่ว่าการเขียนประวัติศาสตร์ราชวงศ์เล โดยนักประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เหงวียน ทำให้ในบางครั้งเกิดอคติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะคำวิจารณ์ที่มักจะทำให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยตนเองดีกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์เล

4. ลิค ซ็ยว เหียน เจื่อง โล่ย จี *Lịch Triều Hiến Chương Loại Chí* (Annals of the Laws and Institution of Successive Dynasties) โดย ฟาน ฮู่ จู๋ (Phan Huy Chú) เขียนระหว่างปี ค.ศ.1809-1819 มีลักษณะเป็นสารานุกรมว่าด้วยเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับเวียดนาม ได้ถวายให้กับจักรพรรดิ มิง ม่าง (Minh Mạng) ในปี ค.ศ.1821 มีจำนวนทั้งหมด 49 เล่ม ครอบคลุมหัวข้อใหญ่ 10 เรื่อง ได้แก่

1. ภูมิศาสตร์ (Du Địa Chí) เล่ม 1-5
2. ชีวประวัติ (Nhân Vật Chí) เล่ม 6-12
3. ระบบราชการ (Quan Chức Chí) เล่ม 13-19
4. พิธีกรรมและประเพณี (Lễ Nghi Chí) เล่ม 20-25
5. การสอบเข้ารับราชการ (Khoa Mục Chí) เล่ม 26-28
6. การคลัง (Quốc Dụng Chí) เล่ม 29-32
7. กฎหมาย (Hình Luật Chí) เล่ม 33-38
8. การทหาร (Binh Chế Chí) เล่ม 39-41
9. รายชื่องานเขียนต่างๆ (Văn Tịch Chí) เล่ม 42-45
10. ความสัมพันธ์กับดินแดนต่างๆ (Bang Giao Chí) เล่ม 46-49

งานเขียนเรื่อง ลิค ซ็ยว เหียน เจื่อง โล่ย จี ของ ฟาน ฮู่ จู๋ เป็นงานที่มีความสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์เวียดนาม เพราะเป็นงานที่อาศัยการศึกษาเอกสารจำนวนมาก และมีรูปแบบการเขียนที่แตกต่างไปจาก ได้ เวียด สือ กี่ ถวน ถือ และ คาม ดิ่ง เวียด สือ ธง สาม เกือง มู้ค เพราะไม่ได้เขียนตามลำดับเวลาแต่เขียนตามหัวข้อ นอกไปจากนั้น ฟาน ฮู่ จู๋ ยังให้ความสำคัญกับแง่มุมทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

การใช้งานเขียนเรื่องนี้เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์เลมีความรอบด้านเพราะหลักฐานส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปกครองและราชสำนัก³

นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ข้างต้น ปัจจุบันมีงานและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลคือ

1. John K. Whitmore, Social Organization and Confucian Thought in Vietnam

บทความเรื่อง Social Organization and Confucian Thought in Vietnam นี้เป็นการศึกษาโดยตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาขงจื้อกับโครงสร้างสังคมเวียดนามเนื่องจากพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับลำดับหน้าที่ทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ นักปราชญ์ ช่างฝีมือ และพ่อค้า นอกจากนี้ยังจัดความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ระหว่างบุคคลออกเป็น 5 แบบ ได้แก่ จักรพรรดิกับประชาชน อาจารย์กับศิษย์ สามีกับภรรยา บิดาและบุตร และเพื่อนกับเพื่อน ในกรณีของจีนการนำเอาความคิดแบบขงจื้อมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองมีความเข้มข้นต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย เมื่อใดก็ตามที่รัฐให้ความสำคัญในการนำเอาปรัชญาขงจื้อมาเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐ การจัดระบบสังคมหรือโครงสร้างสังคมมักจะมีลักษณะที่ทำให้ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่เป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันเวียดนาม ดินแดนที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจีนอย่างเข้มข้นหรือแม้กระทั่งคิดว่ามีต้นแบบมาจากจีน⁴ ความคิดเช่นนี้แม้จะไม่ถูกต้องเสียทีเดียวแต่ก็ไม่ได้ผิดทั้งหมด เนื่องจากในบางสมัยจักรพรรดิเวียดนามนำปรัชญาแบบขงจื้อมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ เกี่ยวกับงานเขียนเรื่องนี้ของ ฟาย หุย จู ดู พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล, "Phan Huy Chu: นักประวัติศาสตร์เวียดนามในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 กับงานเขียนประวัติศาสตร์เรื่อง Lich Trieu Hien Chuong Loi Chi (บันทึกพงศาวดารว่าด้วยราชธรรมนุญการบริหารการปกครองและเรื่องต่างๆของสังคม)," วารสารประวัติศาสตร์ (2541) : 112-137.

⁴ ดู Alexander B. Woodside, Vietnam and the Chinese Model: a comparative study of Vietnamese and Chinese government in the first half of the nineteenth century, (Cambridge, Mass. : Council on East Asian Studies, Harvard University, 1988)

งานเขียนของ Whitmore จึงเป็นการตรวจสอบและอธิบายถึงภาพรวมโครงสร้างสังคมเวียดนามว่ามีลักษณะตรงกับปรัชญาแบบขงจื้อหรือไม่ และมีลักษณะอย่างไร ผลของการศึกษาพบว่าโครงสร้างของสังคมเวียดนามไม่ได้เป็นไปตามรูปแบบโครงสร้างสังคมตามแบบขงจื้อ นอกเหนือจากนั้นยังพบว่าหลักฐานที่สามารถนำมาศึกษาโครงสร้างสังคมเวียดนามได้เป็นอย่างดีคือประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ผสมผสานระหว่างปรัชญาขงจื้อกับความคิดแบบพื้นเมือง และยังมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาต่างๆ

สิ่งที่น่าสนใจในงานชิ้นนี้อยู่ที่การใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นหลักฐานสำคัญ และยังให้มุมมองที่สำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับเวียดนาม คือปัญหาการมองเวียดนามว่าเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงหรือเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่าทางที่ดีควรพิจารณาจากมุมมองของทั้งสองภูมิภาคจะสามารถทำให้เข้าใจเวียดนามได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามประเด็นที่ต้องพัฒนาต่อไป คือการทำงานครั้งนี้เป็นเพียงการตอบคำถามในภาพกว้าง ไม่ได้ศึกษาลงไปในรายละเอียด โดยเฉพาะในสมัยต้นราชวงศ์มีข้อมูลน้อยมาก การอธิบายจะเน้นหนักเรื่องในสมัยปลายราชวงศ์มากกว่า เหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากการอ้างอิงวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง “Law and Family in Seventeenth and Eighteenth-Century Vietnam” ของ Yu Insun ทำให้ภาพของสังคมในสมัยราชวงศ์เลช่วงต้นราชวงศ์มีติดบอดไป มีเพียงการศึกษาว่าด้วยการเมืองซึ่งจะกล่าวต่อไปในภายหลัง

2. Ta Van Tai, The Vietnamese Tradition of Human Rights

งานชิ้นนี้เป็นงานศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลที่น่าสนใจ เหตุผลเนื่องมาจากผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คือ ตะ เวิน ไถ่ (Ta Văn Tai) บุคคลเป็นหนึ่งในสามที่แปลประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจากภาษาเวียดนามโบราณเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังทำงานวิจัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลร่วมกับ เหงวียน จ็อก ฮุย (Nguyễn Ngọc Huy) ทำให้เชื่อได้ว่าผู้เขียนงานชิ้นนี้มีความรู้เกี่ยวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นอย่างดี

งานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกับความคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ เป็นการเริ่มต้นความคิดเกี่ยวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลว่าเป็นประมวลกฎหมายที่ก้าวหน้า ในบางแง่มุมถือว่าก้าวหน้ากว่ากฎหมายตะวันตกในยุคเดียวกัน หรือกฎหมาย

บางอย่างของเวียดนามในยุคจารีตสามารถเทียบได้กับกฎหมายสมัยใหม่ สมมุติฐานที่มีลักษณะเกือบเป็นข้อสรุปเช่นนี้ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีจุดที่น่าสงสัยว่าเป็นการเลือกหลักฐานมาใช้สมมุติฐานหรือไม่ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะว่างานวิจัยชิ้นนี้นำกฎเกณฑ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นหลักในการศึกษาและอธิบายสังคมเวียดนามผ่านกรอบสิทธิมนุษยชน การศึกษาแบบนี้นำไปสู่อันตรายข้อหนึ่งคือ การมองสังคมเวียดนามในลักษณะโครงสร้างที่สมบูรณ์และกฎหมายเป็นปัจจัยที่ใช้จัดการสังคมได้อย่างลงตัว แต่ไม่อาจจะอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ได้

ในทางตรงกันข้าม ข้อดีของงานวิจัยชิ้นนี้คือเป็นแนวทางเบื้องต้นที่ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลควรทำอย่างไร สามารถศึกษากฎหมายในเชิงประวัติศาสตร์อย่างไร เนื่องจากงานชิ้นนี้สามารถอธิบายประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน โดยไม่ได้เลือกข้อมูลประเภทกฎหมายเท่านั้น แต่ยังใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต่างๆมาช่วยอธิบายประกอบกับกฎหมาย

การเริ่มต้นศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เล สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเสมอหากจะมีการเริ่มศึกษา คือ การใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ควรศึกษาให้เห็นภาพของความเปลี่ยนแปลงสังคมในช่วงสมัยราชวงศ์เลให้มากกว่าที่จะศึกษาความคิดในกฎหมายอย่างลอยๆ

3. Yu Insun, Law and Society in Seventeenth and Eighteenth Century Vietnam.

งานเขียนชิ้นนี้เป็นงานที่ประยุกต์มาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกกล่าวถึงการศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ในส่วนที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ได้แก่ สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก โดยพยายามศึกษาเพื่อหาลักษณะความสัมพันธ์ของคนที่มีความเฉพาะของเวียดนามในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ช่วงเวลาของการศึกษาคือช่วง ศตวรรษที่ 17-18 เหตุผลที่ผู้เขียนเลือกศึกษาช่วงเวลาดังกล่าวเนื่องจากเป็นระยะเวลาที่มีหลักฐานเพียงพอต่อการศึกษา ขณะเดียวกันระยะเวลาหลังช่วงต้นของราชวงศ์เล (1428-1527) มีการตรากฎหมายเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นจะมีการเพิ่มเพียงบางส่วนเท่านั้น

วิธีการศึกษาใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นหลักและใช้เอกสารของราชสำนักเป็นส่วนประกอบ ทำให้การศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลไม่ได้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของ

กฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ทว่าการใช้เอกสารราชสำนักกลายเป็นจุดที่ทำให้งานชิ้นนี้ถูกวิจารณ์ได้เช่นกัน เพราะการใช้เอกสารของราชสำนักซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์และการมองโลกในแบบเดียวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ทำให้เนื้อหาสอดคล้องกันอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาจึงต้องอาศัยงานเขียนของนักเดินทางชาวตะวันตกเข้ามาเสริม

จากข้อสังเกตเรื่องความสำคัญของที่ดินและปัญหาที่ดินบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล รวมทั้งการสำรวจวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาคครอบคลุมหรืออธิบายเรื่องดังกล่าวอย่างละเอียด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง *กฎหมายและที่ดินในสมัยราชวงศ์เลตอนต้น ค.ศ.1428-1527* โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญข้างต้นศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการประวัติศาสตร์กฎหมายราชวงศ์เล ประวัติศาสตร์ราชวงศ์เล เนื้อหาประมวลกฎหมาย รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเวียดนามในสมัยราชวงศ์เล

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายและแนวคิดเชิงนิติปรัชญาของกฎหมายเวียดนามสมัยราชวงศ์เล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย กับสถานะทางประวัติศาสตร์ของที่ดินในเวียดนามสมัยราชวงศ์เล

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

ปัญหาที่ดินเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของเวียดนามในประวัติศาสตร์ รัฐในสมัยราชวงศ์เลตอนต้นจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการถือครองที่ดินทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แม้ว่ากฎหมายเวียดนามโดยทั่วไปจะได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจีนทั้งรูปแบบและสาระ แต่กฎหมายที่ดินเวียดนามสมัยดังกล่าวกลับมีเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของเวียดนาม โดยเฉพาะเรื่องสิทธิสตรี

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและที่ดินในสมัยราชวงศ์เลของเวียดนาม
2. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียดนามให้มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ประวัติศาสตร์ราชวงศ์เล (1428-1527)

ในบทนี้ศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์เล ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1428-1527 เพื่ออธิบายโครงสร้างการปกครองที่สัมพันธ์กับปัญหาที่ดินของเวียดนามในสมัยดังกล่าว จากที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าปัญหาที่ดินเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างน้อยในสมัยราชวงศ์เจิ้น ต่อมาราชวงศ์เลได้เข้าปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงพร้อมกับพยายามแก้ไขปัญหาที่ดิน แต่โครงสร้างการปกครองในสมัยราชวงศ์เลกลับก่อให้เกิดปัญหาที่ดินเช่นเดียวกับในสมัยก่อนปกครอง การศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของราชวงศ์เลในบทที่ 2 นี้เพื่อให้เข้าใจสาเหตุของปัญหาที่ดินและพัฒนาการในการแก้ไขปัญหาที่ดิน สำหรับปัญหาที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินได้ศึกษาและอธิบายอย่างละเอียดใน “บทที่ 5 ที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง”

ปัญหาที่ดินในสมัยราชวงศ์เลเป็นผลสืบเนื่องมาจากช่วงเวลาของสงครามระหว่างราชวงศ์เจิ้นและกองทัพมองโกล ในปี ค.ศ. 1282-1284 การทำสงครามครั้งนี้ทำให้ขุนนางในราชสำนัก ขุนนางท้องถิ่น รวมถึงเชื้อพระวงศ์มีบทบาทสำคัญในการทำสงคราม ในช่วงก่อนสงครามโครงสร้างทางการปกครองอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลผสมกับการสอบเข้ารับราชการ แต่ภายหลังจากสงครามครั้งนี้ บทบาทของข้าราชการที่ผ่านการสอบลดลงไปอย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อโครงสร้างการปกครองตั้งแต่ระดับเมืองหลวงไปจนกระทั่งระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุด

ความเปลี่ยนแปลงในระดับรัฐคือการแต่งตั้งให้เชื้อพระวงศ์และขุนนางดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจและปฏิบัติงานที่สำคัญๆ เช่น ตำแหน่ง “ไต่ เต้” *Thái tể*¹ (Prime minister) “เตื่อง ก๊วก” *Tướng quốc*² (General) และตำแหน่ง “แห่ง เขียน” *Hành khiển*³ (High executive official in the Central Government or Supervisor of a circuit) ในขณะที่หน่วยงานทางราชการบางประเภทที่รับมาจากระบบราชการจีน และเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยข้าราชการที่ได้รับการศึกษาแบบขงจื้อ เช่น “ฮั่น ลัม เวียน” หรือ สถาบันฮั่นลัม *Hàn*

¹ เทียบเท่ากับ อัครเสนาบดี มีอำนาจรองจากจักรพรรดิ

² เป็นตำแหน่งทางทหาร เทียบเท่ากับนายพลในความหมายปัจจุบัน

³ คือข้าหลวงประจำภาค เป็นตำแหน่งที่ไม่สามารถเทียบกับระบบราชการปัจจุบันหรือตำแหน่งใดๆ ในระบบศักดินาของไทย โดยเป็นตำแหน่งที่ทำหน้าที่ดูแลการปกครองระดับภาค

lâm viện⁴ (Imperial Academy) มีหน้าที่เรื่องการจัดการเอกสารในราชสำนัก ดูแลเรื่องการสอบเข้ารับราชการ “ก๊วก ตื่อ สาม” Quốc tử giám (National College) หรือวิทยาลัยแห่งชาติ⁵ ทำหน้าสอนหนังสือให้กับเชื้อพระวงศ์และลูกชายของข้าราชการระดับสูง ไม่มีบทบาทในโครงสร้างการปกครองแต่จะได้รับคำสั่งเมื่อจำเป็นเท่านั้น

ในโครงสร้างการปกครองระดับจังหวัด ใช้การแต่งตั้งขุนนาง โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือการแต่งงาน มีการแต่งตั้งขุนนางเรียกว่า “อัน ฟู่ ซื่อ” An phủ sứ⁶ (Pacifier) มีความหมายตรงตัวว่าผู้รักษาความสงบ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลรับผิดชอบ ทั้งงานด้านพลเรือนและการทหาร มีภาระผูกพันต่อรัฐ เพียงสองอย่างเท่านั้นคือ เก็บภาษีและเกณฑ์ทหารเมื่อราชสำนักส่วนกลางมีคำสั่งมา ลี้กลงไปในระดับหมู่บ้าน โครงสร้างการปกครองของหมู่บ้านภายหลังจากสงครามกับกองทัพมองโกล อำนาจของราชสำนักยังไม่มีกลไกใดๆเข้าควบคุมหมู่บ้านโดยตรง ทำให้ราชสำนักต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่าง อัน ฟู่ ซื่อ กับหมู่บ้านเพื่อดึงทรัพยากรเข้ามาในเมืองหลวง ลักษณะที่สำคัญของหมู่บ้านหลังจากสงครามกับมองโกลคือ ระบบ “กี้ มู้ด” (kỳ mục) ซึ่งเป็นระบบอาวุโสของหมู่บ้าน

ความเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นแค่เพียงโครงสร้างของระบบการปกครองเท่านั้น ในโลกของจิตวิญญาณ อดีต จักรพรรดิ เจิ่น เยิน โตง (Trần Nhân Tông) สถาปนาศาสนาพุทธมหายานนิกาย “จี้ก ลัม” (Trúc lâm, ป่าไผ่) ในปี ค.ศ. 1300 ศาสนาพุทธได้รับยกย่องให้เป็นอุดมการณ์หลักของรัฐท่ามกลางความเชื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิกายจี้ก ลัม มีแรงสนับสนุนจากราชสำนัก เชื้อพระวงศ์ และขุนนาง การสนับสนุนอยู่ในรูปแบบของที่ดิน และมักให้ทาสและข้าววัดเพื่อทำการผลิตและรับผิดชอบงานต่างๆ ในวัด ผลผลิตที่ได้จากที่ดินวัดยังได้รับยกเว้นภาษีด้วย ปัจจุบันเหล่านี้ทำให้มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

ความเปลี่ยนแปลงในช่วงปลายศตวรรษที่ 12 และ 13 ในทุกระดับตั้งแต่ราชสำนักลงมาจนกระทั่งถึงระดับหมู่บ้าน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงอุดมการณ์ของรัฐ ปัจจุบันเหล่านี้ได้สร้าง

⁴ เทียบเท่ากับราชบัณฑิตในปัจจุบัน

⁵ ในที่นี้ใช้คำว่า “วิทยาลัยแห่งชาติ” ที่มีความหมายแตกต่างไปจากวิทยาลัยในความหมายปัจจุบัน แต่ใช้คำว่าวิทยาลัยเนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาขั้นสูงสุด

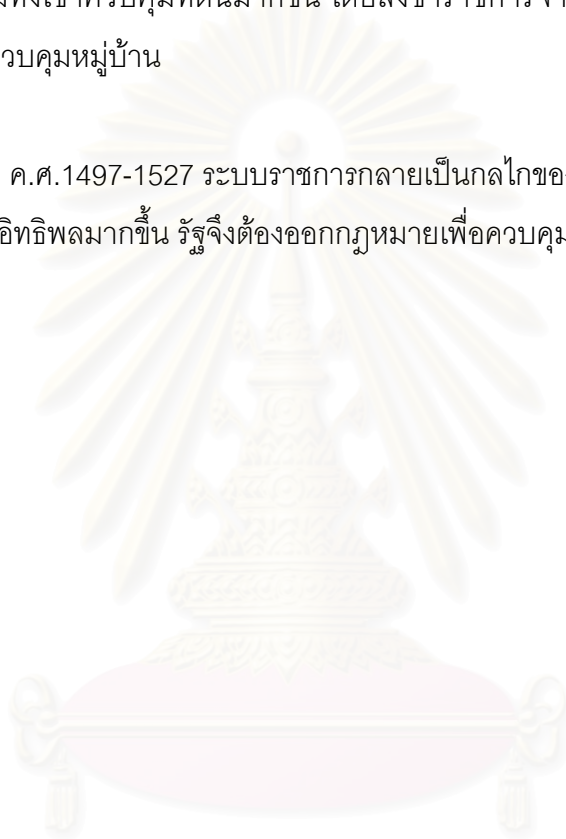
⁶ มีลักษณะที่เทียบเคียงกับผู้ว่าราชการจังหวัด

ระบบครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ และระบบการปกครองที่ทำให้ผู้ปกครองในแต่ละระดับมีอำนาจผูกขาดทำให้คนกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงและสะสมที่ดินได้เป็นจำนวนมาก ชนชั้นปกครองจึงพัฒนา กลายเป็นชนชั้นเจ้าที่ดินในเวลาเดียวกัน การขยายตัวของเจ้าที่ดินส่งผลต่อการรุกรานที่ดินของ ชาวนารายย่อย จนกระทั่งกลายเป็นการเข้ายึดครองที่ดินของชาวนารายย่อย ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจึงเต็มไปด้วยเจ้าที่ดินและชาวนาไร้ที่ดิน ระบบเจ้าที่ดินยังได้รับผลประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเพราะเจ้าที่ดินส่วนใหญ่เป็นขุนนางและเชื้อพระวงศ์ ผลของพัฒนาการของราชวงศ์เจิ้นใน ลักษณะเช่นนี้ทำให้รัฐส่วนกลางอ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว ตลอดระยะเวลาช่วงศตวรรษที่ 14 เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงถูกรุกรานจากกองทัพของอาณาจักรจามปาอยู่บ่อยครั้ง สงครามที่กินระยะเวลา ยาวนานเปรียบได้กับการทดสอบระบบป้องกันตนเองและการควบคุมทรัพยากรของราชวงศ์เจิ้น ผลของสงครามพิสูจนีให้เห็นว่าระบบการถือครองที่ดินขนาดใหญ่และอุดมการณ์ศาสนาพุทธทำให้ ราชวงศ์เจิ้นอ่อนแอลง มีผลให้กองทัพอาณาจักรจามปาสามารถบุกเข้ายึดทั้งลอง (Thăng Long) ได้หลายครั้งในช่วงปลายศตวรรษที่ 14

ความล้มเหลวของราชวงศ์เจิ้นเปิดโอกาสให้ขุนนางบางกลุ่มทำการปฏิวัติ ในปี ค.ศ.1401 และออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหา แต่ว่าการปฏิวัติครั้งนี้กลายเป็นเหตุผลให้กองทัพพราหังหิง คว้าโอกาสเข้ายึดครองที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ผลของการยึดครองทำให้นโยบายแก้ไขปัญหาดินต้องหยุดชะงักลง และผลของการปกครองของพราหังหิงยังทำให้เกิดการถือครองที่ดินขนาดใหญ่อีก ครั้งหนึ่ง เนื่องจากในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงขาดกลไกทางราชการ ทำให้ต้องอาศัยกลุ่มขุนนางเดิม หรือผู้นำในหมู่บ้านที่ยอมร่วมมือกับพราหังหิง รูปแบบการปกครองให้อำนาจกับผู้ปกครองท้องถิ่นในทุกๆด้าน และให้ที่ดินในเขตที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งตอบแทน อย่างไรก็ตาม การปกครองของ พราหังหิงได้นำเอาระบบการศึกษาแบบขงจื้อมาใช้ โดยตั้งโรงเรียนสอนแนวคิดขงจื้อในเขตที่ราบลุ่มน้ำแดงเพื่อสร้างคนเข้าสู่ระบบราชการ โรงเรียนเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษา แนวคิดขงจื้อในเขตที่ราบลุ่มน้ำแดง จนในที่สุดทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นชนชั้นใหม่ของสังคมใน สมัยราชวงศ์เลและเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

ในปีค.ศ.1428 การปกครองพราหังหิงดำเนินไปได้เพียง 20 ปี ราชวงศ์เลสามารถยึด ครอบพื้นที่ในที่ราบลุ่มน้ำแดงได้ทั้งหมด ราชวงศ์เลซึ่งมีอำนาจปกครองระหว่างค.ศ.1428-1527 สามารถแบ่งพัฒนาการออกไปได้เป็น 3 ช่วง คือ

1. ช่วงปี ค.ศ. 1428-1460 เป็นระยะเวลาที่ราชวงศ์เลสร้างอำนาจของตนเองผ่านระบบขุนนาง และเริ่มมีการตรากฎหมายที่ดิน
2. ช่วงปี ค.ศ. 1460-1497 ราชวงศ์เล เริ่มสร้างระบบราชการเพื่อทดแทนระบบขุนนาง พร้อมทั้งเข้าควบคุมที่ดินมากขึ้น โดยส่งข้าราชการจากส่วนกลางเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อควบคุมหมู่บ้าน
3. ช่วงปี ค.ศ. 1497-1527 ระบบราชการกลายเป็นกลไกของอำนาจรัฐ และระบบราชการเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้น รัฐจึงต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุมข้าราชการอีกระดับหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1. ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงภายใต้การปกครองของราชวงศ์เล

ที่มา: Tạ Văn Tài, Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-judicial analysis and annotations⁷

⁷ Tạ Văn Tài, Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-judicial analysis and annotations, Vol.2, p. 58.

2.1 ความขัดแย้งทางการเมือง 1428-1460

ในช่วงเริ่มต้น ราชวงศ์เลได้รับมรดกปัญหาที่ดินมาจากสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น รวมทั้งปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นในสมัยการปกครองของราชวงศ์หมิง คือระบบเจ้าที่ดินที่ถือครองที่ดินขนาดใหญ่ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น และการปกครองของราชวงศ์หมิง สามารถทำได้ไม่ยาก โดยการยึดที่ดินของกลุ่มเจ้าที่ดินเดิม คือตระกูลที่มีอิทธิพล ขุนนางและวัดในศาสนาพุทธ รวมทั้งผู้ที่ร่วมมือกับราชวงศ์หมิง ในขณะเดียวกันให้มีการจัดแยกประเภทที่ดิน ตรากฎหมายเพื่อควบคุมที่ดิน และจัดสรรที่ดินใหม่ แต่ทว่าการปกครองของราชวงศ์เลกลับทำให้เกิดปัญหาที่ดินเช่นกัน ระบบการปกครองในช่วง ค.ศ.1428-1460 สมัยราชวงศ์เลบทบาทอำนาจการปกครองในเมืองหลวงส่วนใหญ่อยู่ในมือของสภาที่ปรึกษา การปกครองนอกเมืองหลวงใช้ระบบการปกครองผ่านระบบข้าหลวงภาค มีอำนาจเด็ดขาดทั้งทางด้านงานพลเรือนและทหาร คนกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญเพราะเข้าร่วมสงครามในการต่อสู้กับราชวงศ์หมิง และมาจากทาง ฮวา (Thanh Hoá)⁸ (บ้านเกิดของจักรพรรดิราชวงศ์เล)เหมือนกัน

โครงสร้างระบบราชการในลักษณะนี้ ทำให้อำนาจอยู่ในมือของคนกลุ่มเล็กๆ และสามารถใช้อำนาจได้โดยไม่ถูกตรวจสอบ ถึงแม้ว่าราชวงศ์เลต้องการคนจำนวนมากเพื่อทำงานในระบบราชการจึงได้มีการเปิดสอบเข้ารับราชการ แต่ข้าราชการเหล่านี้มีบทบาทน้อยมาก ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างขุนนางสภาที่ปรึกษา ความขัดแย้งที่สำคัญคือการเสนอให้ตรวจสอบการเข้ายึดครองที่ดินสาธารณะอย่างผิดกฎหมาย จนกระทั่งมีการตรากฎหมายเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการรุกรานที่ดิน ในที่สุดขุนนางในสภาที่ปรึกษาถูกจับกุมข้อหายึดครองที่ดินสาธารณะ

ปัญหาที่ดินใน ค.ศ.1428-1460 จึงเป็นปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างและพัฒนาการทางการปกครองที่มีช่องว่างให้ขุนนางระดับสูงใช้อำนาจของตนเองยึดครองที่ดิน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

⁸ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam"

(Doctoral dissertation, Graduate School, Cornell University, 1968), pp.1-39.

2.1.1 ระบบราชการแบบรวมอำนาจ

การเริ่มต้นของราชวงศ์เลในปีค.ศ.1428 หลังจาก เล เล่ย (Lê Loi) ทำสงครามและขับไล่กองทัพราชวงศ์หมิงออกไปจากเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง แม้ว่าการต่อสู้เพื่อขับไล่กองทัพราชวงศ์หมิงจะสิ้นสุดลง แต่ผู้ปกครองคนใหม่จะต้องเผชิญปัญหาการเริ่มต้นราชวงศ์ใหม่ท่ามกลางมรสุมทางการเมือง

เพื่อให้เข้าใจประวัติศาสตร์ในช่วงต้นของราชวงศ์เล การศึกษาจึงเริ่มต้นที่จักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์เล จักรพรรดิ เล ไถ่ โต๋ (Lê Thái Tổ) ตามบันทึกเป็นลูกชายคนที่สามของผู้ใหญ่บ้านในเขต ลาม เซิน (Lam Sơn) แห่ง ฮวา เป็นหมู่บ้านที่อยู่ระหว่างที่ราบกับเขตภูเขา ระหว่างกลุ่มเวียดและพวกเมือง เป็นเขตแดนที่กองทัพราชวงศ์หมิงไม่สามารถขยายอำนาจเข้าไปได้ จักรพรรดิ เล ไถ่ โต๋ เริ่มต้นตั้งกลุ่มจากเครือข่ายทางเครือญาติ และรวบรวมพวก เวียด เมือง และ ไทต่อต้านราชวงศ์หมิง ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1418⁹

ภายในช่วงสิบปีของการต่อสู้กับราชวงศ์หมิง จักรพรรดิ เล ไถ่ โต๋ ห้ามนายทหารแต่งงานกับผู้หญิงท้องถิ่นในเขตปกครองของตนเอง ความผูกพันทางสายเลือดและการแต่งงาน ทำให้เล เล่ย หรือจักรพรรดิ เล ไถ่ โต๋ รักษาตำแหน่งผู้นำเอาไว้ได้ ในขณะเดียวกันเป็นผลให้อำนาจส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มขุนนางที่มาจากแห่งฮวา มีเพียงสี่คนเท่านั้นที่ไม่ได้มาจาก แห่ง ฮวา ได้แก่

1. เหงวียน ฉ้าย (Nguyễn Trãi) มาจาก เซิน นาม (Son Nam)
2. ลิว เหยิน ฉู้ (Luu Nhân Chú) มาจาก ไท เจียน (Thái Nguyên)¹⁰
3. ฟาม เวิน สว (Phạm Văn Xảo) มาจาก เขตเมืองหลวง หรือ ฮานอย (Hà Nội) ในปัจจุบัน
4. เจิ่น เหวียน (Trần Nguyên) มาจาก เขตเมืองหลวง¹¹

⁹ Lê Quý Đôn, Đại Việt Thông Sử, (Hà Nội: Nhà Xuất Bản Khoa Học Xã Hội, 1978), pp. 4-5.

¹⁰ TS, p. 4.

¹¹ Đại Việt Sử Ký Toàn Thư, (Hà Nội: Nhà Xuất Bản Khoa Học Xã Hội, 1993), p. 375.

ในช่วงต้นของการตั้งราชวงศ์เลอำนาจการปกครองกระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มทหารคนสนิท ระบบและโครงสร้างการปกครองจึงเป็น ระบบขุนนางที่ผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลางมากกว่าระบบ ราชการที่มีตำแหน่งบังคับบัญชาตามระดับชั้น แต่ในปีค.ศ.1426 ได้เริ่มต้นสร้างระบบราชการ โดย แต่งตั้งขุนนางระดับล่างในเขตเมืองหลวง แบ่งเขตการปกครองระดับภูมิภาคในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง เป็น 4 เต่า **Đạo** (Circuit)¹² ซึ่งมีลักษณะเท่ากับภาค ได้แก่

1. ภาคตะวันตก (Tây Đạo) ได้แก่ **trán** ตาม **sang** (Tam Giang), **สูง ฮวา** (Hung Hóa), **เทียน กวาง** (Tuyên Quang), **ซา ฮุง** (Gia Hưng)
2. ภาคตะวันออก (Đông Đạo) ได้แก่ **lộ** **เถืองห่ง** (Thượng Hồng), **หะห่ง** (Hạ Hồng), **นาม ซ้ากเถือง** (Nam Sách Thượng), **นาม ซ้ากหะ** (Nam Sách Hạ) **trán** **อาน บาง** (An Bang)
3. ภาคเหนือ (Bắc Đạo) ได้แก่ **lộ trán** **บั๊ก sang** (Bắc Giang), **ไท่ เจียน**
4. ภาคใต้ (Nam Đạo) ได้แก่ **lộ** **โค้ย เจา** (Khoái Châu), **หลี่ เยิน** (Lý Nhân), **เติน ฮุง** (Tân Hưng), **เกียน เซือง** (Kiến Xương), **เทียน เจวือง** (Thiên Trường)

มีตำแหน่งต่างๆ คือ **แห่ง** **เขียน** มีผู้ช่วยเรียกว่า **แจ็ง เจวียน ฟู้ ซื่อ** (chánh tuyên phủ sứ) รองผู้ช่วยเรียกว่า **ฟ้อ เจวียน ฟู้ ซื่อ** (phó tuyên phủ sứ) ในแต่ละภาคประกอบไปด้วยหน่วยการปกครองต่อไปนี้

โละ (Lộ)	= เขต (routes)
แจ้น (Trán)	= (defense area) เทียบเท่ากับ Lộ แต่เป็นเขตทางทหาร
ฟู้ (Phủ)	= อำเภอ (prefectures)
เหวียน (Huyện)	= ตำบล (districts) ¹³

¹² TT, p. 340.

¹³ Yu Insun, *Law and society in seventeenth and eighteenth century Vietnam*, (Seoul: Asiatic Research Centre, 1990), p. 14.

ในแต่ละหน่วยการปกครองมีผู้ดูแลเรียกว่า “อัน ฟู่ ซื่อ” (an phur sú), “เจิ่น ฟู่ ซื่อ” (trần phur sú), “จิ ฟู่” (tri phur), “เจวี่ยน เวิน ซื่อ” (chuyến vận sur) ตามลำดับ¹⁴

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1428 จักรพรรดิเล ไถ่ โต่ สามารถยึดครอง ทาง ฮวา และ เห่งฮาน (Nghệ An) เพิ่มเขตการปกครองจากสี่ภาคเป็นห้าภาค ตั้งสองจังหวัดที่ได้กล่าวไปเป็นภาคการปกครองที่ 5 ให้ เห่งเวียน จ่าย ดำรงตำแหน่งสำคัญ ดูแลสถาบันฮั่น ลัม และเป็นที่พักพิงในสภาที่ปรึกษาเรียกว่า “ไต่ ถั่น” (Đai thàn)¹⁵

ในระยะเริ่มต้นของราชวงศ์เล ปัญหาสำคัญคือขาดทรัพยากรคน เมื่อจำเป็นต้องสร้างระบบราชการเพื่อการบริหารในด้านต่างๆ ทำให้มีการคัดเลือกคนเข้าทำงาน โดยเริ่มเปิดสอบตั้งแต่ปี ค.ศ.1426 ในปีแรก มีคนสอบผ่าน 30 คน¹⁶ ปี ค.ศ.1427 รับคน 515 คน เข้าทำงานในสถาบันฮั่น ลัม และหน่วยงานทั้ง 4 เขตการปกครองที่ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1426¹⁷ และหลังจากตั้งราชวงศ์ในปี ค.ศ.1428 ให้จัดสอบทุกสองปี ได้แก่ ปีค.ศ.1429, 1431, 1433, และ 1435¹⁸

ข้าราชการที่สอบผ่านเข้ามาส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง เพราะในช่วงการปกครองของราชวงศ์หมิง มีการตั้งโรงเรียนสอนแนวคิดขงจื้อ โดยโรงเรียนเหล่านี้กระจุกตัวอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง และเป็นเขตที่กองทัพราชวงศ์หมิงมีอำนาจสามารถควบคุมได้ ผู้สอบผ่านมักจะได้รับการเป็นข้าราชการระดับล่าง ในระยะต่อมาเกิดความขัดแย้งกับขุนนางในสภาที่ปรึกษาชาว ทาง ฮวา

ความขัดแย้งน่าจะเกิดจากจักรพรรดิ เล ไถ่ โต่ พยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบขุนนางในความหมายของ ระบบขุนนาง (aristocratic) ซึ่งเป็นการแต่งตั้งคนสนิทหรือมีผู้ที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ โดยอำนาจการบริหารงานอยู่ในมือของสภาที่ปรึกษาชาวทางฮวาไปสู่ระบบราชการ (bureaucratic) โดยใช้ข้าราชการที่ผ่านการสอบและการบังคับบัญชาเป็นลำดับขั้น

¹⁴ Nguyễn Văn Huyền, *The Ancient civilization of Vietnam*, (Hà Nội: Thế giới, 2002), p. 147.

¹⁵ TT, p. 362. โดยสภาที่ปรึกษาสามารถเทียบได้กับสภาองคมนตรีในปัจจุบัน

¹⁶ Ibid., p. 341.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Phan Huy Chú, *Lịch Triều Hiến Chương Loại Chí*, (Hà Nội: Thế giới, 2002), Vol.3, pp. 9-

มากขึ้น โดยให้ เหวงเวียน จำย เป็นที่ปรึกษาสูงสุด แต่ว่าความพยายามสรรหาคนเข้าในระบบราชการสามารถทำได้เพียงส่วนน้อย จึงนำเอาเครือญาติของทหารหรือข้าราชการ หรือในบางกรณี นำเอาทหารมาทำงานในตำแหน่งงานพลเรือนที่ว่างอยู่ สาเหตุเกิดจากในช่วงสงคราม ตำแหน่งทางทหารถือว่ามีค่ามากเพราะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในสงคราม แต่ความพยายามในการสร้างระบบราชการ อย่างน้อยการสอบเข้ารับราชการตั้งแต่ปี ค.ศ.1426 ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง ขุนนางสายทหารจาก ทาง ฮวา กับขุนนางฝ่ายพลเรือนที่มีรากฐานมาจากเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ปัญหานี้ซับซ้อนกว่าเดิมเนื่องจาก เหวงเวียน จำย เป็นขุนนางที่มีรากฐานความคิดและได้รับการศึกษาแบบขงจื้อ และเป็นคนสนิทของจักรพรรดิ เล่ ไต้ ไต่ ซึ่งดูแลงานทางด้านพลเรือน ความขัดแย้งกันยิ่งเพิ่มมากขึ้นเพราะจักรพรรดิ เล่ ไต้ ไต่ ห้ามไม่ให้ขุนนางพลเรือนพิจารณาความผิดของขุนนางฝ่ายทหาร¹⁹

ในขณะที่สถานะทางการเมืองของราชวงศ์เลไม่มั่นคงด้วยสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ ปัญหาที่ดินเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน จักรพรรดิ เล่ ไต้ ไต่ จึงออกคำสั่งยึดทรัพย์ของคนที่เคยทำงานกับราชวงศ์หมิง ได้แก่ ยึดภรรยา ลูก ทาสและที่ดิน²⁰

ในระยะเวลาของการตั้งราชวงศ์ใหม่ จักรพรรดิทรงไว้วางใจเหวงเวียน จำย ทำให้เหวงเวียน จำยเป็นขุนนางที่มีอำนาจมาก และงานส่วนใหญ่ในเขตเมืองหลวงอยู่ในมือของข้าราชการพลเรือน แต่นอกเขตเมืองหลวงมักจะอยู่ภายใต้การดูแลของทหารหรือผู้ที่เคยเป็นทหารมาก่อน เพราะข้าราชการที่ผ่านการสอบยังมีจำนวนน้อย รัฐบาลของราชวงศ์เล ซึ่งตั้งขึ้นใหม่จึงมาจากพื้นฐานของขุนนางทหารจากทาง ฮวา จากตำแหน่งนายพลมาสู่ที่ปรึกษาราชสำนัก จักรพรรดิให้คนเหล่านี้นำพวกพ้องของตนเข้ามาทำงาน²¹

แม้ว่าจะนำเอาระบบราชการแบบจีนมาใช้ ในช่วงต้นราชวงศ์ แต่อำนาจทางการเมืองอยู่ในมือของกลุ่มขุนนางสภาที่ปรึกษา เนื่องจากโครงสร้างการปกครองทำให้สภาที่ปรึกษามี

¹⁹ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," p.

12.

²⁰ TT, p. 340.

²¹ Ibid., p. 368.

อำนาจ²² การตัดสินใจในราชสำนักไม่ได้เกิดจากสิ่งที่ขุนนางระดับล่างในท้องถิ่นรายงานแต่เกิดจากความต้องการและความเข้าใจของที่ปรึกษาต่อปัญหานั้นๆ การนำเอาระบบราชการแบบจีนมาใช้ในสมัยของจักรพรรดิ เล ไ่ โต ไม่ได้ทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพเสมอไป ปัญหานี้ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการปกครองของราชวงศ์เลขของวิทมอร์ พบว่าโครงสร้างการบริหารราชการแบบราชวงศ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบระบบราชการที่ทำให้เกิดกลุ่มอำนาจระหว่างจักรพรรดิและข้าราชการ ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในระยะเวลานี้คือ หน่วยงานที่เรียกว่า จิ่ง ซี เวียน Chính sự viên (state affairs office) มีหน้าที่รับเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งต่อให้กับจักรพรรดิ ในขณะที่เดียวกันมีหน้าที่รับคำสั่งของจักรพรรดิไปยังข้าราชการหรือหน่วยงานที่ได้รับคำสั่งและเกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ ซึ่งพบว่าในทางปฏิบัติหน่วยงานนี้ไม่มีบทบาทประสานงานตามที่ได้ตั้งไว้²³

การเก็บภาษีครั้งแรกเริ่มต้นในปี ค.ศ.1428 ให้ยกเว้นภาษีที่ดินเป็นเวลา 2 ปี²⁴ และจัดระบบภาษีต่างๆ²⁵ ในปลายปีค.ศ.1428 ให้สำรวจจำนวนประชากรอีกครั้ง ในครั้งนี้ได้แบ่งลักษณะที่ดินและสภาพของที่ดินเป็นที่ดินสาธารณะ ที่ดินส่วนบุคคล และทางน้ำ(รวมถึง แม่น้ำ, ลำคลอง, บ่อน้ำ และที่ที่สามารถทำการประมงได้) รวมทั้งสำรวจผลผลิตทางการเกษตร งานฝีมือ และเหมืองแร่ต่างๆ โดยให้ถือการสำรวจครั้งนี้เป็นมาตรฐานกลาง ยกเลิกข้อมูลการสำรวจครั้งก่อนหน้า²⁶ และให้นำข้อมูลที่สำรวจได้มาเปรียบเทียบกับทะเบียนที่ดินที่จัดทำโดยขุนนางในสมัยราชวงศ์หมิง รวมทั้งที่ดินของตระกูลที่มีอิทธิพลแต่ไม่มีทายาท²⁷ ในช่วงเวลาเดียวกัน ทหารและขุนนางหรือที่ปรึกษาจะได้รับส่วนแบ่งที่ดิน ถ้าหากใช้ที่ดินไม่เหมาะสมจะถูกยึดที่ดิน²⁸

²² ดูโครงสร้างการปกครองที่ให้อำนาจกับสภาที่ปรึกษา ใน "โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล ไ่ โต ในปี ค.ศ. 1429", หน้า 21

²³ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," pp. 20-21.

²⁴ TT, p. 362.

²⁵ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," p. 23.

²⁶ TT, pp. 364-365.

²⁷ Ibid., pp. 364,367.

²⁸ Ibid., p. 366.

ในปี ค.ศ.1429 เริ่มออกกฎหมายต่างๆมากขึ้น เช่น ออกคำสั่งห้ามเล่นหมากrukและการพนัน จัดทดสอบความรู้ของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธและนักบวชในลัทธิเต๋า ใครสอบไม่ผ่านจะต้องกลายเป็นสามัญชนตามปกติ²⁹ ให้ทำบัญชีการใช้เงินในเดือน กรกฎาคม ค.ศ 1429³⁰ ต่อมาในช่วงปลายปีเดียวกัน จักรพรรดิ เล ไถ่ โต้ สั่งให้หมู่บ้านที่มีที่ดินจำนวนมากมอบที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้กับหมู่บ้านข้างเคียงที่มีที่ดินไม่เพียงพอ³¹ ในปี ค.ศ.1430 มีคำสั่งให้ตรากฎหมายเกี่ยวกับภาษีและเสร็จสิ้นการสำรวจจำนวนครัวเรือน³² ในช่วงนี้เองที่จักรพรรดิ เล ไถ่ โต้ เสียชีวิตในปี ค.ศ.1434 ทำให้ขุนนางในสภาที่ปรึกษาและขุนนางชาวต่างชาติเริ่มแข็งแรงแรงมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

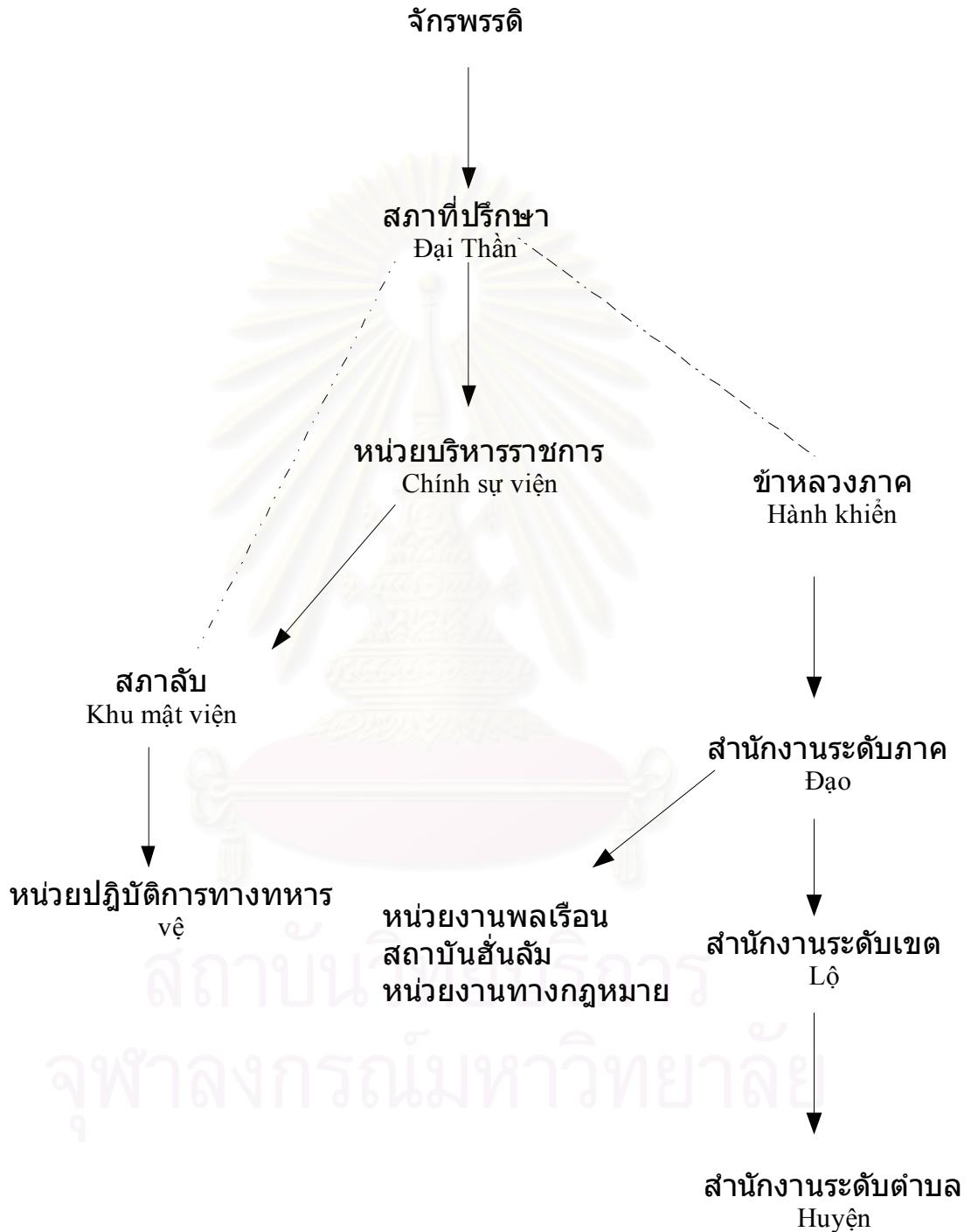
²⁹ Yu Insun, *Law and society in seventeenth and eighteenth century Vietnam*, p. 15.

³⁰ TT, p. 367.

³¹ Ibid., p. 369.

³² Ibid., p. 369.

โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล่ ถั๊ โต๊ ในปี ค.ศ. 1429

ที่มา: Lịch Triều Hiến Chương Loại Chí³³

³³ LCHCLC, Vol. 1, pp. 447-448.

จักรพรรดิองค์ต่อมา คือจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง (Lê Thái Tông) ครองราชย์ระหว่างปีค.ศ. 1434-1442 ในช่วงเวลานี้ กลุ่มสภาที่ปรึกษามีอำนาจมากขึ้น เพราะว่าโดยปกติแล้วระบบราชการต้องส่งเอกสารเพื่อรายงานจักรพรรดิ แต่สมัยจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง สภาที่ปรึกษา พยายามไม่ให้เอกสารเหล่านี้ไปถึงมือจักรพรรดิ ขุนนางที่มีพื้นฐานการสอบขงจื้อจึงมีมากขึ้นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1420-1430 ขุนนางเกือบทั้งหมดมาจากเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง เนื่องจากการผูกขาดอำนาจและใช้โครงสร้างระบบราชการเหมือนในสมัยจักรพรรดิ เล ไถ่ โต้ ทำให้อำนาจรวมตัวอยู่ที่ส่วนบน

แม้ว่าในสมัยจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง มีการสอบเข้ารับราชการโดยตรง ในค.ศ.1442 จักรพรรดิยังคงไว้ใจขุนนางสภาที่ปรึกษามากกว่ากลุ่มข้าราชการ ประกอบกับมีบุคลิกภาพที่เชื่อมั่นในตนเอง ทำให้มีแนวโน้มการผูกขาดอำนาจไว้ที่ตนเอง จากข้อมูลพบว่า จักรพรรดิมักจะฟังคำแนะนำจากพระมเหสีและสนม ขุนนางในช่วงนี้จึงให้ลูกสาวของตนเองแต่งงานกับจักรพรรดิ จากนิสัยส่วนตัวของจักรพรรดิเล ไถ่ โตง ที่ให้ความสนใจกับเพศตรงกันข้าม ในบางครั้งมีคำสั่งให้จัดประกวดสาวงามและนำผู้ชนะเข้ามาเป็นสนมในวังหลวง ตามข้อความที่ปรากฏใน ได้ เวียด สือ ก็ ถวน ถือ คือ จักรพรรดิเล ไถ่ โตง พอใจ ผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ เหงวียน ทิ โล๊ะ (Nguyễn Thị Lộ) ภรรยาหน้าของเหงวียน จ่าย ทำให้จักรพรรดิให้ความสำคัญกับเหงวียน จ่าย ในฐานะสามีมอง เหงวียน ทิ โล๊ะ และในขณะเดียวกัน เหงวียน จ่ายในฐานะขุนนางระดับสูงจึงกลับมามีบทบาทอีกครั้งเป็นเหตุให้อิทธิพลของกลุ่มสภาที่ปรึกษาลดลง³⁴

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1442 จักรพรรดิเสด็จไปยัง หาย เชื่อง (Hải Dương) ตามคำเชิญของ เหงวียน จ่าย และพระองค์เสียชีวิตระหว่างการเดินทาง ตามบันทึกบอกไว้ว่า ขุนนางสภาที่ปรึกษา กล่าวหาว่า เหงวียน จ่าย และภรรยาหน้า เหงวียน ทิ โล๊ะ ได้ลอบปลงพระชนม์จักรพรรดิ ทำให้ทั้งสองคนถูกประหารชีวิตและยึดทรัพย์ ซึ่งการสิ้นพระชนม์ของจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง ไม่ส่งผลกระทบใดๆทั้งสิ้นแสดงให้เห็นอำนาจของขุนนางสภาที่ปรึกษาได้เป็นอย่างดี

ในปีค.ศ.1443 จักรพรรดิ เล ยิน โตง (Lê Nhân Tông) ขึ้นครองราชย์ เมื่อมีอายุเพียงสองปี เพราะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มขุนนางสภาที่ปรึกษาห้าคน³⁵ เหงวียน ธิ แอง (Nguyễn

³⁴ TT, p. 405.

³⁵ Ibid., p. 406.

Thị Anh) พระราชมารดาจึงดูแลจักรพรรดิ เล เยิน โตง ในฐานะผู้สำเร็จราชการ มีอำนาจทางการปกครอง ทำให้แม้จะใช้โครงสร้างการบริหารแบบเดียวกับที่ใช้ในสมัยจักรพรรดิ เล ไถ่ โต แต่ได้พยายามลดบทบาทของขุนนางสภาที่ปรึกษา และเพิ่มบทบาทของข้าราชการที่เข้ามาทำงานโดยวิธีการสอบเข้ารับราชการ

เมื่อพระราชมารดาทรงไว้ใจกลุ่มข้าราชการมากขึ้น ในช่วงปีค.ศ.1448 ระบบราชการจึงมีความสำคัญมากขึ้น สภาที่ปรึกษาเริ่มมีบทบาทและอำนาจน้อยลง ต่อมาในปีค.ศ.1449 ระบบราชการเริ่มทำทลายอำนาจของสภาที่ปรึกษาด้วยการเข้าพบพระราชมารดาโดยตรง ซึ่งปกติต้องทำผ่านสภาที่ปรึกษา หรือการโจมตีนักดาราศาสตร์ที่ถูกควบคุมโดยขุนนางกลุ่มสภาที่ปรึกษา ทว่าการกระทำที่ถือเป็นการทำทลายอำนาจของสภาที่ปรึกษามากที่สุดคือการยอมรับและทำตามคำแนะนำของข้าราชการในท้องถิ่นโดยลดภาษีที่ดินที่เกิดจากน้ำท่วมครั้งใหญ่³⁶ นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของข้าราชการที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการเพราะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ราชวงศ์เลที่ระบบราชการทำรายงานเพื่อเสนอความคิดเห็นของตนต่อผู้สำเร็จราชการและนำมาใช้เป็นนโยบายในระดับรัฐ³⁷ ภายหลังจากการลดภาษี มีคำสั่งให้ออกกฎหมายที่ดินเพิ่มเติม พระราชมารดาในฐานะผู้สำเร็จราชการทรงกล่าวว่า “ในตอนแรก (จักรพรรดิ เล ไถ่ โต) มีคำสั่งแบ่งที่ประเภทที่ดินและออกกฎหมายที่ดิน ตอนนี่เพิ่มกฎหมายเข้าไปอีก 14 มาตรา”³⁸ และในปีเดียวกันมีคำสั่งห้ามไม่ให้ขุนนางและข้าราชการยึดที่ดินของสามัญชน³⁹

ในปี ค.ศ.1452 สั่งจองจ่า เล ฤ (Lê Thu) ขุนนางในสภาที่ปรึกษา พร้อมลูกชายในข้อหาเข้ายึดครองที่ดินสาธารณะ⁴⁰ แต่เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ.1453 พระราชมารดาทรงมอบอำนาจให้จักรพรรดิ เล เยิน โตง ซึ่งมีอายุเพียง 12 ปี หลังจากได้รับอำนาจ จักรพรรดิ เล เยิน โตง ออกคำสั่งให้มีการนิรโทษกรรมแก่ขุนนางที่ละเมิดกฎหมายด้วยการเข้าครอบครองที่ดินสาธารณะ⁴¹ การนิรโทษกรรมในครั้งนี้เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของสภาที่ปรึกษากับกลุ่มข้าราชการ อาจ

³⁶ Ibid., p. 418.

³⁷ Ibid., pp. 417-418.

³⁸ Ibid., p. 421, LTHCLC, Vol.2, p. 292.

³⁹ Ibid., p. 410.

⁴⁰ Ibid., p. 422.

⁴¹ Ibid., p. 423.

ทำให้กลุ่มข้าราชการไม่พอใจเป็นอย่างมาก แต่การนิรโทษกรรมเล ฤ เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ซึ่งกำหนดให้กลุ่มคนบางกลุ่มได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมาย⁴² การให้อำนาจการปกครองแก่จักรพรรดิในขณะที่มีอายุเพียง 12 ปี ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์กลับมาเป็นแบบเดิมเนื่องจากจักรพรรดิเลือกทำงานผ่านกลุ่มสภาที่ปรึกษา ทำให้ขุนนางสภาที่ปรึกษากลับมามีอำนาจอีกครั้งเพราะสามารถเข้าถึงจักรพรรดิได้โดยตรง อย่างไรก็ตามขุนนางสภาที่ปรึกษาที่เคยต่อสู้กับกองทัพราชวงศ์หมิงและเป็นขุนนางระดับสูงในฐานะสภาที่ปรึกษาเริ่มเสียชีวิตลงในสมัยจักรพรรดิ เล เยิน ไตง และกลุ่มบุคคลที่เข้ามาแทนในสภาที่ปรึกษากลายเป็นขุนนางระดับกลางที่เคยร่วมรบกับกองทัพราชวงศ์หมิง⁴³

ลักษณะที่สำคัญอีกประการในสมัยของจักรพรรดิ เล เยิน ไตง คือมีปัญหาเรื่องเสถียรภาพทางการเมือง จักรพรรดิไม่มีอำนาจแต่ต้องแบ่งปันอำนาจกับขุนนางที่เคยให้ความช่วยเหลือ⁴⁴ ทำให้เกิดปัญหาระหว่างจักรพรรดิและสภาที่ปรึกษา ในเรื่องของกฎหมายและที่ดิน นอกจากนี้ให้ความสำคัญกับปัญหาที่ดินแล้ว กฎหมายเกือบทั้งหมดยังคงเป็นเหมือนในสมัย เล ไถ่ ไต่

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴² LC 3

⁴³ TT, pp. 423-424.

⁴⁴ ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือตำแหน่ง “แห่ง เขียน” (Hành khiển) เป็นตำแหน่งของขุนนางที่มีอำนาจปกครองสูงสุดในแต่ละภาค โดยแต่ละภาคมักจะมีจังหวัดสองถึงสามจังหวัด นอกจากนั้นยังมีตำแหน่งอยู่ในสภาที่ปรึกษาด้วย แต่ตำแหน่งนี้จะถูกยกเลิกในสมัย จักรพรรดิ ของ เล แดง ไตง

โครงสร้างการบริหารราชการของจักรพรรดิ เล เยิน โตง ในปี ค.ศ. 1456

ที่มา: ปรับปรุงจาก Đại Việt Sử Ký Toàn Thư⁴⁵

⁴⁵ TT, p. 425.

การกลับขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มสภาที่ปรึกษาแห่ง ฮวา ตั้งแต่ปีค.ศ.1453 ทำให้การรับรู้ของจักรพรรดิถูกปิดกั้นโดยสภาที่ปรึกษา ตามบันทึกในระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1453-1459 เป็นช่วงเวลาที่ได้รับความเปลี่ยนแปลงใดๆ ฟาน พู เตียน (Phan Phu Tiên) เจ้าหน้าที่ประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลซึ่งทำหน้าที่บันทึกประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่ยุคตำนานมาจนถึงช่วงเวลาการปกครองของราชวงศ์หมิง ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับช่วงเวลาการปกครองของจักรพรรดิ เล เยิน โตงเอาไว้ว่าเป็นช่วงที่กลุ่มขุนนางสภาที่ปรึกษากลับเข้ามามีอำนาจ⁴⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองในปีค.ศ.1456 ทำให้สภาที่ปรึกษามีอำนาจมากกว่าเดิม เนื่องจากสามารถออกคำสั่งทางทหารได้โดยตรง

อย่างไรก็ตามระยะเวลาหกปีที่ขุนนางสภาที่ปรึกษากลับมาสู่อำนาจอีกครั้งนั้น ความเป็นจริงแล้วคือคลื่นใต้น้ำที่จะระเบิดออกในปีค.ศ.1459 คือกบฏของเจ้าชายเล หงี เซิน (Lê Nghi Dân) เจ้าชายเล หงี เซินเป็นโอรสของจักรพรรดิเล ไถ่ ไต่ จึงมีสถานะเป็นโอรสร่วมบิดากับจักรพรรดิเล เยิน โตง นอกจากฐานะเจ้าชายที่ได้มาตั้งแต่กำเนิด เจ้าชายเล หงี เซิน ซึ่งไม่มีตำแหน่งในระบบราชการ หลังจากการกบฏได้สถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ บันทึกประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เล ไม่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับจักรพรรดิองค์นี้มากนัก เพราะว่าจักรพรรดิเล หงี เซิน ถูกมองว่าเป็นกบฏและปราศจากความชอบธรรม⁴⁷ ขณะเดียวกันมูลเหตุของการกบฏไม่ปรากฏชัดเจน หากเมื่อพิจารณาจากบริบทต่างๆ พบว่าสาเหตุการกบฏน่าจะเกิดจากความไม่พอใจกลุ่มสภาที่ปรึกษาเพราะหลังจากที่จักรพรรดิเล เยิน โตง ได้รับอำนาจการปกครองอย่างเต็มที่ การเลือกใช้สภาที่ปรึกษาเป็นกลไกหลักในการปกครอง ทำให้สภาที่ปรึกษาสามารถกลับมากุมอำนาจได้อีกครั้ง ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าจักรพรรดิเล เยิน โตง เป็นจักรพรรดิเมื่ออายุสองปี ซึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนของกลุ่มสภาที่ปรึกษา หลักฐานต่างๆ ไม่ได้กล่าวถึงบรรดาเจ้าชายคนอื่นๆ คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นกับกรณีของจักรพรรดิที่มีอำนาจมาจากการกบฏนั้นมีความสำคัญอย่างไร การตอบคำถามนี้ต่างจากการทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในสมัยจักรพรรดิองค์อื่นๆ เนื่องจากในบันทึกของราชสำนักราชวงศ์เลและราชวงศ์เหงวียน (Nguyễn) จะบันทึกเรื่องราวของช่วงเวลาต่างๆ แต่ในกรณีของจักรพรรดิเล หงี เซิน การบันทึกเรื่องของพระองค์

⁴⁶ Ibid., p. 423.

⁴⁷ Ibid., p. 426.

แทรกอยู่ในส่วนของจักรพรรดิเล เยิน โตง ในฐานะของกบฏ⁴⁸ และปรากฏอีกครั้งในสมัยของเล แดง โตง และปัจเจกที่สอง คือจักรพรรดิเล หงี เซิน มีอำนาจในฐานะจักรพรรดิไม่ถึงหนึ่งปี

การมีสถานะที่ต่างไปจากจักรพรรดิองค์อื่นอาจไม่สามารถทำให้เข้าใจช่วงเวลานี้ได้มากนัก เพราะปัจจัยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทว่าช่วงเวลาไม่ถึงหนึ่งปีของจักรพรรดิผู้ที่ไม่ใช่แม่กระทั่งชื่อสมัยของตนกลับสร้างความเปลี่ยนแปลงที่มีผลเป็นอย่างมาก จักรพรรดิเล หงี เซิน เป็นจักรพรรดิองค์เดียวนับแต่ตั้งราชวงศ์เล ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากขุนนางในสภาที่ปรึกษา⁴⁹ สถานะเช่นนี้จึงมองได้ว่าสถานะของจักรพรรดิไม่ได้อิงอยู่กับสภาที่ปรึกษาและมีแนวโน้มที่จะขัดแย้งกันมากขึ้น ทำให้ต้องทำลายโครงสร้างที่ให้อำนาจกับขุนนางในสภาที่ปรึกษา ยกเลิกหน้าที่ทางการเมืองและการปกครอง เหลือเพียงงานพิธีกรรมเท่านั้น และที่สำคัญไปกว่าการลดบทบาทของขุนนางสภาที่ปรึกษาคือจักรพรรดิ เล หงี เซิน ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบราชการเป็นครั้งแรก ให้นำเอาแบบการบริหารงานพลเรือนผ่านกระทรวงมาใช้ ซึ่งแต่ละกระทรวงจะมีหน้าที่เฉพาะของตนเอง แทนการตัดสินใจผ่านสภาที่ปรึกษา⁵⁰

จักรพรรดิองค์ใหม่ (จักรพรรดิเล หงี เซิน) ปกครองราชวงศ์เลในระยะเวลาไม่กี่เดือน ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงคือกบฏ เหงวียน ซี (Nguyễn Xí)⁵¹ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่ถึงครึ่งปีนับตั้งแต่ เดือนตุลาคม ค.ศ. 1459 จนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1460 ส่งผลให้อำนาจของกลุ่มสภาที่ปรึกษาลดลงอย่างรวดเร็ว จากหลักฐานที่ปรากฏไม่อาจสรุปได้ว่าการสูญเสียอำนาจอย่างรวดเร็วเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกบฏที่เป็นเช่นนั้นเพราะกลุ่มสภาที่ปรึกษานอกจากจะรับผิดชอบงานในตำแหน่งต่างๆ ยังดำรงตำแหน่งทหารด้วย ในขณะที่ข้าราชการพลเรือนที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการไม่ได้เป็นกลุ่มข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งทหาร และกองทหารส่วนใหญ่ล้วนมีพื้นฐานมาจากทาง ฮวาทั้งสิ้น ทั้งหมดนี้เป็น

⁴⁸ Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục, (Hà Nội: Nhà xuất bản giáo dục, 1998), p. 463.

⁴⁹ จักรพรรดิ เล ไ้ โต้ ได้รับการสนับสนุนจากคนกลุ่มนี้ทำสงครามกับกองทัพราชวงศ์หมิง จักรพรรดิ เล ไ้ โตง ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสภาที่ปรึกษาให้ขึ้นเป็นจักรพรรดิเมื่ออายุ 11 ปี จักรพรรดิเล เยิน โตง ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสภาที่ปรึกษาให้ขึ้นเป็นจักรพรรดิเมื่ออายุได้ 3 ปี และจักรพรรดิเล แดง โตง ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสภาที่ปรึกษาเช่นเดียวกับจักรพรรดิองค์ก่อนๆ

⁵⁰ CM, p. 464.

⁵¹ TT, p. 435.

นโยบายที่เคยใช้ในสมัยการรบกับกองทัพราชวงศ์หมิง และการสูญเสียอำนาจที่มีแนวโน้มมากขึ้น ทำให้ทางออกในการปฏิวัติเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ในทางตรงกันข้ามเมื่อพิจารณาจากฝ่ายจักรพรรดิเล หงี เสิน จะพบว่าพระองค์ทรงเป็นจักรพรรดิที่แม้จะมาจากการปฏิวัติแต่ไม่ได้มีอำนาจใดในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเลย ไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรือกำลังทหาร การตั้งกระทรวงทั้งหก แม้ว่าจะมีหนึ่งกระทรวงที่ทำหน้าที่ด้านการทหารแต่เป็นกระทรวงที่ไม่มีอำนาจทางทหาร ทำให้แม้ปฏิวัติขึ้นมาได้สำเร็จกลับปราศจากฐานทางอำนาจจนนำไปสู่การเปลี่ยนรัชกาลในที่สุด

2.2 การสร้างรัฐราชการ (1460-1497)

การปกครองของราชวงศ์เล ในช่วง ค.ศ.1428-1460 ปกครองผ่านระบบราชการแบบรวบอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง มีหน่วยงานที่สำคัญคือสภาที่ปรึกษาและข้าหลวงภาค ด้วยโครงสร้างแบบนี้ ทำให้อำนาจกระจุกตัวอยู่ที่อยู่คนกลุ่มสภาที่ปรึกษา ข้าหลวงภาค และกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับขุนนางสองตำแหน่งนี้ รวมทั้งการขาดระบบตรวจสอบจนนำไปสู่การยึดครองที่ดิน ขณะเดียวกันการปกครองของคนกลุ่มเล็กๆ ทำให้เกิดการปิดกั้นข่าวสารจากที่ต่างๆ ไม่ให้ไปถึงเมืองหลวง

การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วง ค.ศ.1460-1505 จึงเป็นการปฏิรูประบบราชการลดอำนาจของขุนนางในราชสำนัก โดยนำเอาระบบราชการของราชวงศ์หมิงมาประยุกต์ใช้ในปีค.ศ.1465 ทำให้อำนาจกระจายไปตามหน่วยงานต่างๆ ขึ้นตรงต่อจักรพรรดิ ส่วนในระดับท้องถิ่น ส่งผลให้อำนาจของจักรพรรดิผ่านไปถึงระดับหมู่บ้าน สามารถควบคุมที่ดินและการสำรวจประชากร โดยส่งข้าราชการเข้าไปในหมู่บ้าน ผลของการปฏิรูประบบราชการทำให้ราชวงศ์เลรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และนำไปสู่การตรากฎหมายควบคุมที่ดิน ในขณะเดียวกันการเข้าไปควบคุมการปกครองในระดับท้องถิ่นยังส่งผลดีในทางเศรษฐกิจ เพราะสามารถควบคุมการเก็บภาษีและการเกณฑ์แรงงานได้มากขึ้น ความสำเร็จของการเข้าควบคุมทรัพยากรสะท้อนให้เห็นจากความสำเร็จในการทำสงครามกับอาณาจักรจามปา

การปฏิรูประบบราชการทำให้สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นและจำเป็นต้องขยายระบบราชการเพราะได้ผนวกจามปาเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองของราชวงศ์เล การขยายระบบราชการอย่างรวดเร็วทำให้ระบบการตรวจสอบเกิดปัญหา ข้าราชการบางส่วนก่อเกิดปัญหาที่ดิน

การผนวกอาณาจักรจามปาปัญหาที่ดินนั้นมีความหมายรวมไปถึง ภาษีที่ดินและผลผลิตจากที่ดิน ส่วนการตรวจสอบการกระทำผิดและการตรากฎหมายที่ดินเพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลานี้ ระบบราชการยังสามารถตรวจสอบและลงโทษผู้ที่กระทำความผิดได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การปกครองส่วนกลางและการปฏิรูประบบบริหารราชการ

หลังจากการกบฏของสภาที่ปรึกษานำโดยเหงวียน สี ในปีค.ศ.1460 ได้สนับสนุนให้เชื้อพระวงศ์ราชวงศ์เล ชื่อเจ้าชาย ตือ แถ่ง (Tur Thành) ขึ้นครองบัลลังก์ โดยเปลี่ยนพระนามเป็น จักรพรรดิ เล แถ่ง โตง (Lê Thánh Tông) แม้ว่าในบันทึกต่างๆจะไม่ได้ระบุชัดเจนเกี่ยวกับระบบราชการในช่วงเริ่มต้นของจักรพรรดิ เล แถ่ง โตง ว่ามีลักษณะอย่างไร แต่การปฏิวัติของกลุ่มสภาที่ปรึกษาน่าจะมีความต้องการให้นำเอาโครงสร้างแบบเดิมกลับมาใช้ ความสัมพันธ์ในโครงสร้างการปกครองจึงเป็น “จักรพรรดิ-สภาที่ปรึกษา-ข้าราชการ” หลักฐานที่ทำให้รู้ว่าสภาที่ปรึกษากลับมามีบทบาทคือ การให้ที่ดินเป็นสิ่งตอบแทนแก่ขุนนางที่มีส่วนในการปฏิวัติครั้งนี้ ในขณะที่ เหงวียน สี ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลภาคตะวันออก⁵² ทำให้ขุนนางในสภาที่ปรึกษากลับมามีอำนาจอีกครั้ง หลังจากหมดอำนาจไปในสมัยของจักรพรรดิเล หงี เซิน

การโค่นล้มจักรพรรดิเล หงี เซิน ไม่ได้ทำให้กลุ่มข้าราชการลดบทบาทลงแต่อย่างใด เพราะเมื่อเวลาผ่านไปคนที่สอบผ่านเหล่านี้เริ่มเข้าแทนที่ตำแหน่งที่เคยเป็นของขุนนางสภาที่ปรึกษา และกลุ่มของเหงวียน สี ไม่สามารถกระทำการใดๆที่จะส่งผลกระทบต่อระบบราชการได้ เพราะกลไกของระบบราชการเป็นกลไกของอำนาจรัฐที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในมุมมองของจักรพรรดิถือวาระบบราชการเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนั้น

การไม่สามารถทำลายหรือหากกลไกอื่นมาทดแทนระบบราชการทำให้ระบบราชการกลับมาทำลายสภาที่ปรึกษา ความไม่พอใจของกลุ่มข้าราชการที่มีต่อรูปแบบการปกครองในสมัยของจักรพรรดิเล แถ่ง โตงเริ่มต้นจากการส่งคณะทูตไปจีน เมื่อกลับมาได้เขียนบันทึกส่งให้กับจักรพรรดิ โดยเนื้อหาเปรียบเทียบกับบทบาทข้าราชการราชวงศ์หมิง โดยข้าราชการจากราชวงศ์เล มีโอกาสรับรู้การทำงานของระบบราชการของราชวงศ์หมิงที่กำหนดนโยบายหรือตัดสินใจโดย

⁵² TT, p. 431.

วิธีการถกเถียงและแสดงความคิดเห็นกันอย่างอิสระ ในทางตรงกันข้ามการตัดสินใจต่างๆ ภายในรัฐบาลราชวงศ์เลตัดสินใจโดยสภาที่ปรึกษาซึ่งเป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่มีอำนาจอยู่ในมือ⁵³

ความไม่พอใจกับบทบาทของสภาที่ปรึกษาของข้าราชการตรงกับความตั้งใจของจักรพรรดิเป็นอย่างยิ่ง เพื่อลดบทบาทของสภาที่ปรึกษา พระองค์ทรงตั้งระบบการบริหารงานทั้งหมด 6 กระทรวงให้ข้าราชการเป็นเสนาบดีประจำกระทรวง⁵⁴ มีหน้าที่ควบคุมดูแลในเรื่องเฉพาะทาง ในส่วนที่เกี่ยวข้องในภาพรวมหรือนโยบายยังอยู่ภายใต้อำนาจของขุนนางสภาที่ปรึกษา⁵⁵

นอกเหนือจากการสร้างระบบราชการเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสภาที่ปรึกษา จักรพรรดินำแนวความคิดเรื่อง ความถูกต้อง มาใช้ โดยกล่าวโจมตี รัชสมัยของจักรพรรดิเล เยิน โตง กับจักรพรรดิเล หงี เซิน ว่าจักรพรรดิเล หงี เซิน แม้ว่าจะมีปัญหारेื่องความชอบธรรมเพราะได้อำนาจมาจากการกบฏ แต่การปกครองในสมัยของจักรพรรดิ เล หงี เซิน มีความถูกต้องชอบธรรมมากกว่าสมัยของจักรพรรดิเล เยิน โตง เพราะในสมัยของจักรพรรดิเล เยิน โตง เป็นสมัยที่ผู้หญิงมีอำนาจในการปกครอง

ในปีค.ศ.1461 จัดให้มีการสอบเข้ารับราชการเพิ่มเติมเพื่อปฏิรูประบบราชการ ข้อสังเกตที่สำคัญของการสอบเข้ารับราชการในครั้งนี้คือ การพิจารณาพื้นฐานของผู้เข้าสอบโดยเฉพาะด้านภูมิฐานะของผู้เข้าสอบ ในการสอบครั้งแรกพบว่าผู้สอบผ่านส่วนใหญ่มาจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ได้แก่ หาย เซือง, เซิน นาม, กิง บัก, และที่ราบของเขต เซิน เตย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลของการสอบเข้ารับราชการคือ จักรพรรดิ เล แดง โตง ต้องการให้ถกเถียงกันอย่างอิสระ แต่ให้อยู่ภายใต้กรอบของขงจื้อ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย⁵⁶

⁵³ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," p. 102.

⁵⁴ TT, p. 437.

⁵⁵ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," p. 104.

⁵⁶ TT, p. 440.

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในสมัยจักรพรรดิ เล แฉง โตง คือการเสียชีวิตของ เหงวียน สี ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1465 ส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่าง จักรพรรดิและสภาที่ปรึกษา หรือข้าราชการกับสภาที่ปรึกษาลึ้นสุดลงเนื่องจากสภาที่ปรึกษาหมดอำนาจเพราะสูญเสียผู้นำ และนำไปสู่การลึ้นสุดของระบบสภาที่ปรึกษาในเวลาต่อมา โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบราชการ และออกคำสั่งที่เกี่ยวกับที่ดิน โดยเฉพาะเรื่องการยึดที่ดินของชาวนา ซึ่งในคำสั่งนี้กล่าวว่าเป็นการเตือนให้ครอบครัวของผู้ที่มีอำนาจได้รับรู้⁵⁷

นับตั้งแต่ปีค.ศ. 1465 จักรพรรดิ เล แฉง โตง พยายามสร้างระบบราชการที่เป็นอิสระจากสภาที่ปรึกษา โดยใช้ประโยชน์จากข้าราชการระดับล่างในท้องถิ่น และเน้นย้ำการบังคับใช้กฎหมาย ในระดับแรก เพื่อให้การบริหารงานราชการระหว่างเมืองหลวงและเขตต่างๆ รวมทั้งระหว่างหน่วยงานต่างๆ สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งแรกที่ให้ก่อตั้งคือ “ธง จั๊น ตี” สำนักงานสื่อสาร (Thông chính ty) ซึ่งมีต้นแบบมาจากระบบราชการของราชวงศ์หมิง มีหน้าที่รับข่าวสารจากนอกเมืองหลวงและในระดับเมืองหลวงโดยตรง มีหน้าที่ตรวจสอบ คัดลอกและส่งให้จักรพรรดิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารนั้นๆ⁵⁸

ในปี เดียวกัน มีคำสั่งให้นำ โปะะ Bộ (ministry, กระทรวง) ทั้งหมดกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่

1. “ไหล่ โปะะ” Lai Bộ⁵⁹ (Ministry of Civil service)
2. “โหะ โปะะ” Hộ Bộ⁶⁰ (Ministry of Finance)
3. “แล้ โปะะ” Lễ Bộ⁶¹ (Ministry of Rites)
4. “บิง โปะะ” Binh Bộ⁶² (Ministry of War)
5. “หิง โปะะ” Hình Bộ⁶³ (Ministry of Justice)

⁵⁷ Ibid., p. 437.

⁵⁸ Ibid., p. 440.

⁵⁹ เทียบเท่ากับ กระทรวงงานราชการพลเรือน

⁶⁰ เทียบเท่ากับ กระทรวงคลัง

⁶¹ เทียบเท่ากับ กระทรวงพิธีกรรม

⁶² เทียบเท่ากับ กระทรวงกลาโหม

⁶³ เทียบเท่ากับ กระทรวงยุติธรรม

6. “กง โปะ” Công Bộ⁶⁴ (Ministry of Public Works)⁶⁵

ในแต่ละกระทรวงจะมีเสนาบดีที่เรียกว่า “เถื่อง ฑู”⁶⁶ (Thượng thư) และเสนาบดีประจำกระทรวง มีผู้ช่วยสองคน ได้แก่ ผู้ช่วยเสนาบดีฝ่ายขวา หรือ “ถิ ลาง”⁶⁷ Thị lang และผู้ช่วยเสนาบดีฝ่ายซ้าย หรือ “ลาง จุง”⁶⁸ (lang trung)⁶⁹ นอกเหนือไปจากการตั้งกระทรวงเพื่อดูแลงานเฉพาะด้าน ยังเริ่มสร้างโครงสร้างของกระทรวงทั้งหก โดยเริ่มต้นสร้างหน่วยงานย่อยในลักษณะของกรม ในแต่ละกระทรวงจะมีหน่วยงานขึ้นหนึ่งกรมหรือว่า เวียน viên (department, กรม) ไม่มีหลักฐานว่ามีจุดประสงค์แต่งตั้งอย่างชัดเจน คาดว่าตั้งขึ้นเพื่อรองรับงานที่มีมากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจักรพรรดิ เล แดง โดง ที่ให้ความสำคัญกับระบบราชการมากกว่าเดิม ซึ่งเดิมเคยเป็นบทบาทของสภาที่ปรึกษา อย่างน้อยที่สุดพบความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการตั้งหน่วยงานทางกฎหมาย ชื่อว่า “ขาม หิง เวียน” Khâm hình viện (The imperial Law Bureau, กรมตุลาการ) และ “จี้ ตือ ตุง ซี้” Tri từ tụng sự (a high official of the court in charge of supervising the important judicial cases, สำนักงานที่ปรึกษาทางกฎหมาย)⁷⁰

ข้าราชการที่มีบทบาทในสมัยของจักรพรรดิ เล แดง โดง ไม่ได้เป็นข้าราชการตำแหน่งเสนาบดี แต่เป็นข้าราชการในสถาบันฮันลัม ซึ่งกลายเป็นหน่วยงานที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อจักรพรรดิ ตั้งแต่ปีค.ศ. 1465⁷¹ ตำแหน่งในทางนิตินัยเป็นผู้ควบคุมการสอบระดับราชสำนักหรือการสอบระดับสูงสุด และทำหน้าที่จัดเตรียมการเรียนสำหรับเชื้อพระวงศ์ระดับสูง รวมไปถึงจัดการด้านเอกสารต่างๆ แต่บทบาทที่สำคัญของข้าราชการในหน่วยงานนี้คือให้คำปรึกษาแนะนำ

⁶⁴ เทียบเท่ากับ กระทรวงโยธาธิการ

⁶⁵ Lê Triều Quan Ché (Hà Nội: Viện Sử Học, 1977), pp. 30-32.

⁶⁶ เทียบเท่ากับ รัฐมนตรีประจำกระทรวง

⁶⁷ เทียบเท่ากับ รองรัฐมนตรีประจำกระทรวง

⁶⁸ เทียบเท่ากับ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวง

⁶⁹ Nguyễn Văn Huyền, *The Ancient civilization of Vietnam*, p. 142.

⁷⁰ TT, p. 441.

⁷¹ Lê Kim Ngán, *Tổ chức chính quyền trung ương dưới Triều Lê Thánh Tông*, (Saigon, 1963) , pp. 4, 45-47.

จักรพรรดิต่อเรื่องที่ส่งมาจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภายหลังจากปีค.ศ.1471 หน่วยงานนี้สามารถทดแทนสภาที่ปรึกษาได้อย่างสมบูรณ์⁷²

2.2.2 การปฏิรูปการปกครองในระดับท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองในส่วนกลางเพียงอย่างเดียวไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูปที่แท้จริง เพราะอำนาจของขุนนางส่วนหนึ่งอยู่ในเขตนอกเมืองหลวง จึงมีความพยายามลดอำนาจของขุนนางท้องถิ่น ในปีค.ศ.1466 ได้ยกเลิกตำแหน่ง แห่ง เขียน ตำแหน่งนี้แต่เดิมทำหน้าที่ปกครองเขตทั้งห้าเขต และดูแลรับผิดชอบทุกด้านในเขตของตนเอง การยกเลิกระบบผู้แทนอำนาจได้กระทำพร้อมไปกับการยกเลิกระบบการปกครองเขตแบบเดิม ซึ่งมีทั้งหมด 5 ภาค เปลี่ยนการบริหารนอกเขตเมืองหลวงเป็นระบบจังหวัดรวมทั้งหมดมี 12 จังหวัด ได้แก่ แทง ฮวา, เห่ง อาน, ถ่วน ฮวา (Thuận Hoá), เทียน เจื่อง (Thiên Trường), นาม ซ้าก (Nam Sách), ก๊วก ออย (Quốc Oai), บัค สาง (Bắc Giang), หึง ฮัว (Hung Hoá), เทวียน กวาง (Tuyên Quang), ไท่ เจียน, ล่าง เซิน (Lạng Sơn)⁷³ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกว่า เทวียน จิ้น ซื่อ ตี (Tuyên chính sú ty) และนับเขตส่วนกลางหรือเมืองหลวงอีกหนึ่งจังหวัด รวมเป็นทั้งหมดสิบสามจังหวัด⁷⁴

วิทมอร์ ได้ให้ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากระดับเขตมาเป็นระดับจังหวัดได้รับอิทธิพลมาจากราชวงศ์หมิง⁷⁵ ภายใต้การปกครองระดับจังหวัดนอกจากการแต่งตั้งข้าราชการระดับผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดูแลเรื่องต่างๆ ยังมีคำสั่งให้ก่อตั้งและสร้างศาลของทั้งหกกระทรวง (tu) เพื่อตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของตนเอง⁷⁶

⁷² ดูรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของข้าราชการในสถาบัน อันลัม ใน Lê Triêu Quan

Ché, p. 33.

⁷³ Nguyễn Văn Huyền, The Ancient civilization of Vietnam, pp. 147-148.

⁷⁴ TT, pp. 441,445.

⁷⁵ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," pp. 167-168.

⁷⁶ TT, p. 444.

การมีระบบสอบเข้ารับราชการทำให้การปฏิรูประบบราชการได้ผลดีเนื่องจากมีกำลังคนที่จะรองรับการสร้างหน่วยงานใหม่ๆขึ้น จักรพรรดิเล แดง โตง จึงเน้นการใช้งานข้าราชการพลเรือนที่สอบเข้ามาในช่วงทศวรรษ 1440 จนกระทั่งทศวรรษที่ 1460 บทบาทที่สำคัญเริ่มเปลี่ยนตัวจากกลุ่มขุนนางสภาที่ปรึกษามาเป็นข้าราชการที่มีพื้นฐานมาจากการสอบเข้ารับราชการ⁷⁷

ภายหลังการปฏิรูประบบการบริหารราชการของพลเรือน จึงให้ปฏิรูปกองทัพ โดยนำเอกกองทัพและทหารเข้ามาอยู่ในระบบราชการ ในปีค.ศ. 1469 ทรงห้ามตระกูลใหญ่หรือกลุ่มอิทธิพลมีกำลังทหารของตนเอง ด้วยเหตุผลว่าบ้านเมืองอยู่ในความสงบไม่มีความจำเป็นต้องมีกองทหารเป็นของตนเอง หากใครละเมิดจะต้องถูกลงโทษอย่างหนัก⁷⁸ สาเหตุหลักเกิดจากปัจจัยสองอย่างคือ

1. ต้องการดึงกำลังทหารที่ขึ้นกับขุนนางสภาที่ปรึกษาและกลุ่มอิทธิพลต่างๆเข้ามาในระบบกองทัพของรัฐ เพื่อลดอิทธิพลของคนกลุ่มนี้
2. เพื่อเตรียมพร้อมทำสงครามกับอาณาจักรจามปา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁷ John K. Whitmore, "The development of Le government in fifteenth century Vietnam," pp. 172-174.

⁷⁸ TT, p. 461.

ตาราง 1. ชั้นยศของข้าราชการในสมัยจักรพรรดิ เล แถง โตง⁷⁹

	ข้าราชการในราชสำนัก	ข้าราชการระดับจังหวัด	ข้าราชการทหาร
1a	ที่ปรึกษาของจักรพรรดิ		ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
1b	ที่ปรึกษาของรัชทายาท		แม่ทัพภาคทั้งห้าภาค
2a	รองที่ปรึกษาของจักรพรรดิ		ผู้บัญชาการทหารองครักษ์ ประจำราชสำนัก
2b	รองที่ปรึกษาของรัฐ ทายาท; เสนาบดีของหก กระทรวง		
3a	ผู้ดูแลวังหลวง; หัวหน้า สำนักผู้ตรวจการ		ผู้บังคับการค่ายทหาร ประจำจังหวัด
3b	รองเสนาบดีสิบสองคน	ผู้ว่าราชการจังหวัด	
4a	ผู้อำนวยการสถาบัน ฮั่นลี้ม		
4b	ผู้อำนวยการวิทยาลัย แห่งชาติ	รองผู้ว่าราชการจังหวัด	
5a	ผู้อำนวยการศาลของหก กระทรวง		
5b	หัวหน้าสำนักข่าวสาร		
6a		ผู้พิพากษาศาลจังหวัด	
6b		นายอำเภอ	
7a	ผู้อำนวยการของหก กระทรวง		
7b	อาลักษณ์สถาบันฮั่นลี้ม	ผู้ปกครองตำบล, นายอำเภอเขตปกครองชน กลุ่มน้อย	
8a	หัวหน้ากองจดหมายเหตุ		
8b	นักจดหมายเหตุ		หัวหน้านิคมทหาร
9a		อาลักษณ์	
9b		หัวหน้าสำนักงาน การเกษตร	

⁷⁹ Lê Triêu Quan Ché, pp. 15-22.

2.2.2.1 ระบบยุติธรรม

การตัดสินคดีความต่างๆ จักรพรรดิ เล แดง โดง เน้นย้ำเรื่องการใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง เพื่อตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมและเหมาะสม ถ้าทำดีมีรางวัล ถ้าไม่ดีจะถูกลงโทษ⁸⁰ สำหรับเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ถ้าหากพิจารณาดีไม่สำคัญอนุญาตให้ตัดสินใจได้เอง แต่ถ้าเป็นคดีสำคัญให้ส่งเรื่องถึงจักรพรรดิ และให้จักรพรรดิเป็นผู้ตัดสินลงโทษ⁸¹ การควบคุมกระบวนการทางกฎหมายทำให้จักรพรรดิเล แดง โดง เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางกฎหมายของรัฐ มีการตั้งหน่วยงานใหม่เป็นผู้ตรวจการทางด้านการตัดสินคดี เรียกว่า “ธง จิ้น ซื่อ ตี”⁸² (Thông chính sú ty)⁸³ มีคำสั่งให้ย้ายกระทรวงยุติธรรม และศาลสูงสุด “ไต้ ลี่ ตู”⁸⁴ Đại lý tự (supreme court) ออกจากเขตเมืองหลวง ขณะเดียวกันจักรพรรดิเล แดง โดง ให้ความสำคัญกับการหน่วยงานทางกฎหมายเป็นอย่างมาก เพราะได้กล่าวว่าหน่วยงานทางกฎหมายเป็นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนมากที่สุด เพราะพบการร้องเรียนถึงการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมอยู่เสมอจึงมีคำสั่งให้มีคนคัดเลือกคนเข้าทำงานในกระทรวงยุติธรรม โดยเน้นการคัดเลือกคนที่มีประวัติการทำงานดี มีความอดทน เป็นกลางและฉลาด และแต่งตั้งคนเหล่านี้แทนที่ข้าราชการที่มีปัญหาเรื่องการร้องเรียน⁸⁵

ความเคร่งครัดในกฎหมายและการเปลี่ยนข้าราชการทำให้ ในปี ค.ศ.1467 มีตัวเลขผู้ถูกประหารชีวิต 323 คน⁸⁶ ขณะที่ข้อมูลก่อนหน้านี้นี้คือในปีค.ศ.1448 มีการประหารชีวิต 42 คน สาเหตุที่ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเพราะในช่วงทศวรรษ 1440 หนึ่งคดีจะมีข้าราชการสองคนดูแลทำให้งานค้างเป็นจำนวนมาก ดังเช่นที่ปรากฏในปีค.ศ.1448⁸⁷ ในช่วงต้นรัชกาลให้เจ้าหน้าที่สามหรือสี่คนดูแลคดีหนึ่งคดี จนกระทั่งคดีที่ค้างเอาไว้อยู่ในระดับที่จัดการได้ จึงกำหนดให้เป็น

⁸⁰ TT, p. 440.

⁸¹ Ibid., pp. 440-441.

⁸² เป็นตำแหน่งผู้ตรวจการของกระทรวงยุติธรรม รับผิดชอบดูแลเรื่องการตัดสินคดี

⁸³ TT, p. 440.

⁸⁴ เทียบเท่ากับศาลฎีกา

⁸⁵ TT, pp. 458-459.

⁸⁶ Ibid., p. 459.

⁸⁷ John K. Whitmore, “The development of Le government in fifteenth century Vietnam”

เจ้าหน้าที่สามคนต่อหนึ่งคดี⁸⁸ ในปีค.ศ.1468 เพื่อควบคุมและสร้างแนวทางการใช้กฎหมายให้มากขึ้นจึงออกคู่มือชื่อ “ตุ้ ตุง หลวด และ” (Tũ tung luật lệ, Regulations for litigation)⁸⁹ มีเนื้อหาว่าด้วยกฎเกณฑ์ ขั้นตอนการสอบสวนและการดำเนินคดี

ในเดือนต่อมาได้ปฏิรูประบบราชการของหน่วยงานทางกฎหมายอีกครั้ง โดยตั้งหน่วยงานบริหารด้านศาลกลางที่เป็นอิสระจากระบบศาลของกระทรวงทั้งหก เรียกว่า “ด่าน กู้ กวน” Đản củ quan (Censor) โดยเฉพาะ เพื่อดูแลจัดการการตัดสินคดี โดยให้มีตำแหน่งเท่ากับผู้พิพากษาระดับจังหวัด⁹⁰

นอกจากนั้นจักรพรรดิ เล แดง โตง ยังรู้สึกว่ กระบวนการทางศาลที่ให้ศาลระดับจังหวัดหรือศาลท้องถิ่น กระทรวงยุติธรรมหรือศาลของกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และศาลสูงสุดในเขตเมืองหลวงตัดสินคดีอาจตัดสินผิดพลาดได้ โดยเฉพาะเมื่อข้าราชการที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษที่หนักเกินไปหรือน้อยเกินไป ส่งผลให้เป็นที่รักและที่เกลียดชังได้ ด้วยเหตุนี้ จักรพรรดิจึงมีคำสั่งให้ส่งรายงานทางด้านกฎหมายและคดีต่างๆมายังเมืองหลวงเพื่อจักรพรรดิจะได้อ่านรายงานเหล่านี้ และถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายงานทุกวัน⁹¹ ปัญหาในด้านกฎหมายที่ปรากฏคือเรื่องคนต่างชาติหรือคนเถื่อน ในอาณาจักรมีความคาดหวังเรื่องทำให้ ศิวิไลซ์ (civilized) ในเดือนกันยายนถึงตุลาคมจึงมีคำสั่งให้คนเหล่านี้ร่วมกับคนเวียดนาม โดยให้เปลี่ยนชื่อเป็นเวียดนาม และให้ผู้ขายแต่งงานกับผู้หญิงเวียดนามในอำเภออื่นและทำตัวให้ถูกต้อง

2.2.3 การทำสงครามกับอาณาจักรจามปา

เดือนแรกของปีค.ศ.1466 มีคำสั่งให้เก็บภาษีที่ดินเป็นตัวเงินหลังจากมีการยกเว้นมาตลอด ประเด็นที่น่าสนใจคือให้เก็บภาษีเป็นตัวเงิน⁹² เมื่อพิจารณาจากบริบทต่างๆ พบว่าความ

⁸⁸ TT, p. 460.

⁸⁹ John K. Whitmore, “The development of Le government in fifteenth century Vietnam”, p.162.

⁹⁰ TT, p. 452.

⁹¹ Ibid., p. 472.

⁹² Ibid., p. 443.

จำเป็นของการเก็บภาษีโดยเก็บเป็นเงินโดยตรงนั้นมีจุดประสงค์เพื่อนำใช้ในการทหาร เพราะหลังจากสามารถลดอำนาจของสภาที่ปรึกษาซึ่งมักจะเป็นขุนนางทหารได้สำเร็จ จึงลดอำนาจของสภาที่ปรึกษาเพื่อลดอิทธิพลของกลุ่มทหารไปในขณะเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ตั้งแต่ปีค.ศ.1466 มีความจำเป็นต้องสร้างกองทัพขึ้นใหม่เพื่อทดแทนกองทัพในสังกัดของขุนนางในสภาที่ปรึกษา ทำให้จำเป็นต้องจัดเก็บภาษีในรูปของเงิน ดังนั้น แม้จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกองทัพ แต่กองทัพส่วนกลางหรือกองทัพหลวงยังเต็มไปด้วยทหารที่มาจากเขต แทง ฮวา และ เห่ง อาน⁹³

ปลายปีค.ศ.1470 ราชวงศ์เลส่งกองทัพไปรบกับอาณาจักรจามปา โดยในปีค.ศ.1471 สามารถยึดครองเมืองวิชัย (Vijaya) เมืองหลวงของอาณาจักรจามปาได้ และตั้งเป็นเขตใหม่ชื่อว่า กวาง นัม (Quảng Nam) นำเอาโครงสร้างระบบราชการแบบเวียดนามเข้าไปใช้ หากชาวจามปาก่อปัญหาอนุญาตให้ฆ่าแล้วค่อยรายงานต่อจักรพรรดิ⁹⁴ ในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคม ปีเดียวกันที่เขตกวาง นัม ปัญหาทางด้านกฎหมายน่าจะเป็นสิ่งที่อยู่ในใจจักรพรรดิมากที่สุด เพราะทรงตั้งหน่วยงานทางกฎหมายในทุกจังหวัด ทำหน้าที่สอบสวนและตัดสินคดีอาชญากรรม เรียกว่า “อัน ซัท ซือ” (Án sát sú) ทำหน้าที่ตัดสินคดีอาชญากรรมต่างๆ และออกเอกสารสัญญาที่มีชื่อเรียกว่า “ก๊วก เซี่ยว ถือ เซ” (Quốc Triều Thư Khé)⁹⁵ ต่อมาในเดือนสิงหาคมได้ตั้งข้าราชการพิเศษในกระทรวงยุติธรรม คือ “เด่ หิง”⁹⁶ Đệ hình (Crime commission, ผู้ตรวจการกระทรวงยุติธรรม)⁹⁷

⁹³ Ibid., pp. 444-445.

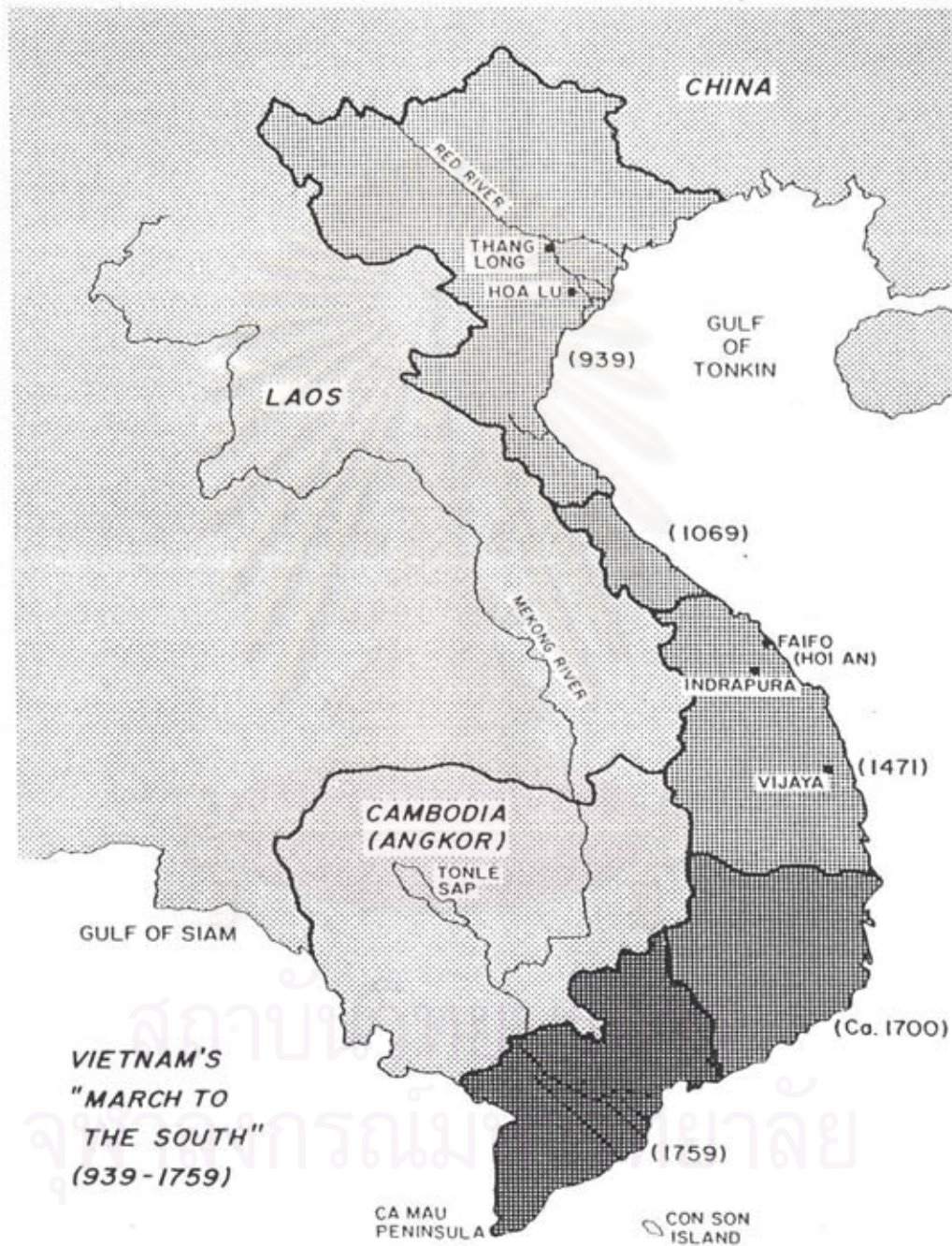
⁹⁴ Ibid., p. 470.

⁹⁵ Ibid., p. 471. ดูเอกสารสัญญาในภาคผนวก ค

⁹⁶ เป็นตำแหน่งผู้ตรวจการของกระทรวงยุติธรรม ดูแลเรื่องกระบวนการสอบสวนคดี

⁹⁷ TT, p. 472.

แผนที่ 2. กระบวนการขยายตัวลงทางภาคใต้ของเวียดนาม ค.ศ.939-1759

ที่มา: William Duiker, Historical dictionary of Vietnam⁹⁸

⁹⁸ William Duiker, Historical dictionary of Vietnam, (Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1989), p.

2.2.4 ราชวงศ์เล ระบบราชการภายหลังการผนวกอาณาจักรจามปา

การทำสงครามเข้ายึดครองอาณาจักรจามปาในปีค.ศ. 1471 แสดงให้เห็นถึงการทำสงครามที่แตกต่างออกไปจากสงครามครั้งอื่นของราชวงศ์เล การทำสงครามกับอาณาจักรจามปาของราชวงศ์ก่อนหน้านี้นี้มีจำนวนหลายครั้ง แต่สงครามทุกครั้งมีลักษณะเข้ายึดครองและกวาดต้อนทรัพยากรต่างๆ เช่นเดียวกันเมื่อกองทัพของอาณาจักรจามปาได้นำกองทัพเข้าโจมตี ทั้ง ลอง เมืองหลวงของเวียดนามในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงก็มีลักษณะของการเข้าปล้นสะดมและทำลายศูนย์กลางทางการปกครอง

การทำสงครามในปี ค.ศ. 1471 เป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของราชวงศ์เลในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงกับอาณาจักรจามปาในภาคกลางและภาคใต้ของเวียดนามในปัจจุบัน การตัดสินใจของจักรพรรดิ เล แดง โตง ทำให้ผลของสงครามครั้งนี้แตกต่างไปจากที่เคยเป็นมา การตัดสินใจยึดครองเขตแดนที่เคยเป็นอาณาจักรจามปาและผนวกให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารราชการแบบราชวงศ์เล โดยตั้งเขตยึดครองเป็นจังหวัดที่ 14 มีชื่อเรียกว่า จังหวัด กวาง นัม รวมทั้งมีนโยบายเปลี่ยนแปลงชาวจามปาเป็นชาวเวียดนาม โดยให้มีแบบแผนทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง วิธีการดังกล่าวมีลักษณะเหมือนที่บังคับใช้กับชนกลุ่มน้อยในเขตภูเขาของที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ไม่ว่าจะให้เป็นการเปลี่ยนชื่อ การเปลี่ยนแปลงลักษณะของเครื่องแต่งกาย ตลอดจนจนถึงการผสมข้ามเผ่าพันธุ์โดยให้แต่งงานกับชาวเวียดนาม

ความพยายามเปลี่ยนแปลงจามปาดองอาศัยปัจจัยสำคัญที่สุดคือการนำเอาระบบราชการที่ใช้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมาใช้ในเขตจังหวัด กวาง นัม การเพิ่มขนาดของระบบราชการทำให้ระบบราชการของราชวงศ์เลมีขนาดใหญ่โตขึ้นอย่างชัดเจน การเปลี่ยนอาณาจักรจามปาเป็นเขตปกครองเพียงจังหวัดเดียวทำให้ขนาดของเขตจังหวัด กวาง นัม มีขนาดใหญ่กว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆอีก 12 จังหวัดในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่ขนาดของเขตการปกครองเพียงอย่างเดียว หากอยู่ที่ระบบราชการที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารจัดการ ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือการเก็บภาษีครั้งแรกในเขตจังหวัดกวาง นัม คือปีค.ศ 1485⁹⁹ หรือหลังจากรวมจังหวัดกวาง นัม ไปแล้ว 14 ปี ซึ่งแสดงถึงความไม่พร้อมที่จะนำระบบราชการไปปกครอง

⁹⁹ TT, p. 500.

การปฏิรูประบบราชการที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1465 มีความหมายสำคัญต่อการสร้างรัฐที่รวมอำนาจไว้ที่จักรพรรดิเพื่อเป็นศูนย์กลางของอำนาจทั้งหมดในอาณาจักร และยกเลิกโครงสร้างการปกครองแบบเดิมที่อำนาจอยู่ที่ขุนนางในสภาที่ปรึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างจักรพรรดิและระบบราชการ การสร้างระบบราชการแบบใหม่นอกจากเป็นการปฏิรูปในระดับโครงสร้าง ยังมีจำเป็นต้องใช้คนกลุ่มใหม่เข้ามาทำงาน เพราะคนกลุ่มใหม่เป็นผู้ที่ไม่ผูกพันอยู่กับอำนาจเดิมของขุนนางในสภาที่ปรึกษา

การเริ่มต้นของระบบราชการในจังหวัดกว๋าง นัม แตกต่างจากการปฏิรูประบบราชการในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง กล่าวคือ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงใช้ระบบสอบเข้ารับราชการก่อนการปฏิรูประบบราชการ แต่ส่วนใหญ่เป็นการสอบที่ไม่เป็นทางการและเป็นการสอบเข้ารับราชการในระดับกลางและล่าง ซึ่งเปิดสอบเมื่อมีความจำเป็นหรือต้องการคนเข้าไปทำงาน ในขณะที่ระบบการสอบที่เริ่มต้นในสมัยจักรพรรดิเล แดง โตง เป็นการสอบที่มีเป็นประจำทุก 3 ปีและจัดสอบตั้งแต่ระดับล่างสุดคือการสอบในระดับจังหวัด ไปจนถึงจัดสอบในระดับสูงสุดคือการสอบในระดับวังหลวง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ระบบราชการของจังหวัดต่างๆในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีความพร้อม เพราะมีจำนวนข้าราชการที่เพียงพอ

ในบันทึกประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เล ไม่ปรากฏการทำงานบันทึกเกี่ยวกับระบบราชการในจังหวัดกว๋าง นัม แต่เมื่อพิจารณาจากหลักฐานข้างเคียงอื่นๆ พบว่าการเริ่มต้นของจังหวัดกว๋าง นัม ใช้หน่วยงานทางทหารแทนระบบการบริหารแบบพลเรือน เนื่องจากในปีค.ศ. 1471 ซึ่งเป็นปีที่ผนวกอาณาจักรจามปาและเปลี่ยนเป็นจังหวัดกว๋าง นัม ในระยะแรกเป็นกองกำลังทหารที่ใช้ทำสงคราม ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงราชโองการที่ออกในปีค.ศ. 1461 กล่าวถึงการเข้าไปตั้งนิคมทางทหารในเขตชายแดนเพื่อให้มีการเพาะปลูกในเขตการปกครองของทหารเหล่านี้ จึงเป็นไปได้ว่าการเริ่มต้นตั้งเขตจังหวัด กว๋าง นัม เริ่มจากการปกครองของทหาร แต่ในปีเดียวกันมีคำสั่งให้จัดตั้งหน่วยงานพิเศษทำหน้าที่สืบสวนและพิพากษา หรือ อั้น ซัท ซี ขึ้นในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในปีค.ศ. 1471 เพื่อเป็นหน่วยงานสอบสวนคดีที่อยู่นอกเหนือไปจากกระทรวงทั้งหกกระทรวงที่มีอยู่¹⁰⁰

¹⁰⁰ Ibid., p. 471.

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1471 ระบบราชการของราชวงศ์เลมีขนาดใหญ่ขึ้นอย่างชัดเจนอันเป็นผลมาจาก การขยายตัวของระบบราชการ ในเวลาเดียวกันราชวงศ์เลเริ่มต้นทำสงครามกับอาณาจักรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นล้านช้าง ล้านนา พม่า ทำให้ค่าใช้จ่ายที่ใช้ดำเนินการต่างๆต้องเพิ่มขึ้น สังเกตได้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงค.ศ.1473-1497 ซึ่งได้แก่ปัญหาดังต่อไปนี้

2.2.5. การประทุมิชอบในระบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการในปี ค.ศ.1465 ส่งผลให้อำนาจของสภาที่ปรึกษาที่ดำเนินมาตั้งแต่ต้นราชวงศ์สิ้นสุดลง แต่ขณะเดียวกันระบบราชการที่กำลังเริ่มต้นยังมีขนาดเล็กจึงทำให้การควบคุมสามารถทำได้ไม่ยากนัก ด้วยเหตุนี้การผนวกอาณาจักรจามปาเข้าไปเป็นจังหวัดกวาง นัม ในปี ค.ศ.1471 ต้องอาศัยจำนวนข้าราชการมากกว่าที่เคยมีมา ในขณะที่การสอบเข้ารับราชการกระทำทุกสามปีทำให้ปัญหาขาดแคลนข้าราชการเกิดขึ้น การแก้ปัญหาดังแต่ปี ค.ศ.1471 ให้หน่วยงานทางทหารบางส่วนทำหน้าที่แทนหน่วยงานทางราชการที่ยังเข้าไปไม่ถึง ขนาดของพื้นที่การปกครองที่เพิ่มขึ้นทำให้อัตราส่วนของจำนวนข้าราชการต่อพื้นที่มีน้อยลง เพราะจำเป็นต้องกระจายข้าราชการลงไปในพื้นที่ที่ตั้งขึ้นใหม่ การเคลื่อนย้ายข้าราชการบางส่วนทำให้ระบบราชการทั้งหมดมีปัญหา เช่นการตั้งหน่วยงานพิเศษพิจารณาคดีอาญา ในเขตจังหวัด กวาง นัม ซึ่งตามปกติอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานทางกฎหมายในเขตจังหวัดนั้นๆ แต่การตั้งหน่วยงานนี้เป็นที่ตั้งขึ้นมาโดยปราศจากหน่วยงานทางกฎหมายอื่นๆ ในอีกด้านหนึ่งสะท้อนถึงการเข้าไปจัดการความไม่สงบต่างๆที่เกิดขึ้นจากการครอบครองอาณาจักรจามปา ในปีค.ศ. 1471 ตามที่ได้มีราชโองการปีเดียวกันกล่าวว่า ถ้าชาวจามคนใดก่อปัญหา อนุญาตให้ประหารชีวิตได้ทันที คำสั่งดังกล่าวทำให้เห็นสภาวะความสับสนวุ่นวายที่เกิดจากความพยายามดูดกลืนคนเหล่านี้ ปัญหาการขาดข้าราชการในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงส่งผลให้ในปีค.ศ.1482 ราชสำนักนำนักเรียนจากทั่วที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจำนวน 760 คน เข้ามาเรียนในเขตเมืองหลวงเพื่อเตรียมสอบเข้ารับราชการ¹⁰¹

ปัญหาที่เกิดจากการผนวกอาณาจักรจามปาเป็นจังหวัด กวาง นัม ยังส่งผลในระยะยาวอีกด้วย การเพิ่มขนาดของระบบราชการทำให้ระบบตรวจสอบภายในระบบบังคับบัญชามีปัญหา

¹⁰¹ Nola Cooke, "Nineteenth-Century Vietnamese Confucianization in historical perspective: evidence from the palace examinations (1463-1883)" *Journal of Southeast Asian Studies* 25, No.2 (September 1994): 270-312

ตัวอย่างที่ดีที่สุดเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1474 เกิดปัญหาขาดแคลนอาหารทำให้จักรพรรดิ เล แฉง โตง ต้องออกราชโองการให้นำข้าวจากฉางหลวงมาแจกจ่ายแก่ประชาชน แต่เมื่อเปิดฉางหลวงกลับพบว่า ข้าวที่เคยถูกเก็บมาในรูปของภาษีได้หายไป จึงมีคำสั่งให้สืบสวนหาผู้กระทำผิด ผลการสอบสวนปรากฏว่า ข้าราชการระดับสูงในราชสำนักชื่อเจิ้น ฟองกระทำผิด เขาได้แอบนำเอาข้าวจากฉางหลวงไปให้พ่อค้าข้าวนำไปขายต่อในราคาสูง เจิ้น ฟอง รวมทั้งข้าราชการและพ่อค้าข้าวที่เกี่ยวข้องจึงถูกจับกุม หลังจากการพิจารณาความผิดเป็นระยะเวลาหลายเดือน ได้มีคำสั่งให้ลงโทษ เจิ้น ฟองและผู้เกี่ยวข้องด้วยการเนรเทศ¹⁰² เมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจะพบว่า การตัดสินนี้ตรงตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เลทุกประการ¹⁰³

ความสำคัญของปัญหาเรื่องการประพฤติตัวของข้าราชการและปัญหาที่ดิน รวมทั้งผลผลิตสะท้อนออกมาอย่างชัดเจน เมื่อจักรพรรดิตัดสินใจนำเอาคดีของ เจิ้น ฟอง ที่ถูกตัดสินในคดียกยอกผลผลิตข้าวจากฉางหลวงในปี ค.ศ. 1474 มาตัดสินใหม่ในปีเดียวกันกับที่ยกปัญหาเรื่องการประพฤติตัวของข้าราชการและปัญหาที่ดินขึ้นมา ในครั้งนั้นได้ตัดสินให้เนรเทศเจิ้น ฟอง และผู้เกี่ยวข้อง แต่การตัดสินคดีใหม่ในปี ค.ศ. 1485 ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นลักษณะของการสืบสวนคดีใหม่หรือว่าเป็นเพียงการนำคดีกลับมาเพื่อตัดสินเพิ่มโทษ แต่ทว่าผลการตัดสินในครั้งนี้ถือว่าน่าสนใจมากเนื่องจากจักรพรรดิเป็นผู้ตัดสินคดีด้วยตนเองและตัดสินให้ประหารชีวิตเจิ้น ฟอง โดยให้เหตุผลว่า เจิ้น ฟอง กระทำความผิดที่ถือเป็นการเอาเปรียบชาวนาและสามัญชนทั่วไปในกรณีของเจิ้น ฟอง เขายักยอกข้าวในช่วงที่ขาดแคลนอาหารทำให้ข้าวที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จักรพรรดิ เล แฉง โตง จึงตัดสินให้ เจิ้น ฟอง มีความผิดในฐานะกบฏ¹⁰⁴

การประหาร เจิ้น ฟอง ในฐานะกบฏ เป็นการให้ความหมายที่ผสมผสานกันระหว่างข้าราชการที่กระทำความผิด ปฏิบัติตัวไม่ซื่อตรงในเรื่องเกี่ยวกับที่ดินและผลผลิต มาเชื่อมโยงกับโทษฐานกบฏ แสดงให้เห็นว่าในปี ค.ศ. 1485 ปัญหาเหล่านี้ถึงขั้นวิกฤติจนกระทั่งจักรพรรดิที่ออกคำสั่งให้ข้าราชการมีหน้าที่ตัดสินคดีตามกฎหมายกลับละเมิดกฎหมายเสียเอง เพราะความผิดของเจิ้น ฟอง จะถูกลงโทษตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ซึ่งมีโทษเพียงเนรเทศดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เจิ้น ฟอง มี สิทธิได้รับอภัยโทษเพราะเป็นข้าราชการ

¹⁰² TT, pp. 479-480.

¹⁰³ LC 236,237

¹⁰⁴ TT, p. 503.

ระดับเสนาบดี ซึ่งมีสิทธิได้รับยกเว้นจากการลงโทษที่กระทำทางร่างกายหรือได้รับการพิจารณาลดโทษเป็นกรณีพิเศษ¹⁰⁵ แต่การนำ เจิ่น ฟอง กลับมาประหารชีวิตในฐานะกบฏ หมายถึงการนำเอาคนในครอบครัวทั้งหมดมาลงโทษ ซึ่งถือว่าเป็นความผิดรุนแรง 10 ประการที่มีในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล¹⁰⁶ คำสั่งประหารภายใต้การตัดสินของจักรพรรดิมีหมายความว่า เป็นการตัดสินจากศาลของวังหลวงถือเป็นศาลระดับสูงสุด ในช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่การตั้งราชวงศ์เล ในปี ค.ศ. 1428 มาจนกระทั่งปี ค.ศ. 1485 กรณีของ เจิ่น ฟอง นับเป็นครั้งที่จักรพรรดิพิจารณาดีเป็นครั้งที่สอง ในครั้งแรกเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1467 ซึ่งเป็นความผิดเรื่องที่ดิน โดยตระกูลที่มีอำนาจในเขต ล่าม เชน ใช้อำนาจเข้ายึดที่ดินจากชาวนา จักรพรรดิสั่งให้ เจิ่น ฟอง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการเศรษฐกิจสอบสวน และนำข้อมูลมาให้จักรพรรดิเป็นผู้ตัดสิน แต่การประหารชีวิต เจิ่น ฟอง ในอีกด้านหนึ่งเป็นเหมือนการลงโทษข้าราชการระดับสูงเพื่อให้ข้าราชการในระดับล่างได้เห็นเป็นตัวอย่าง แม้บันทึกของราชวงศ์เลไม่ได้กล่าวถึงของการประหารชีวิต เจิ่น ฟอง ว่ามีผลอย่างไร แต่จากบันทึกที่เหลือในช่วง 12 ปี หลังสมัยจักรพรรดิ เล แดง โตง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1485-1497 ไม่มีรายงานเรื่องปัญหาที่ดินที่เกิดจากข้าราชการขึ้นมาอีกเลย นับได้ว่าการประหาร เจิ่น ฟอง มีผลต่อข้าราชการในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก แต่ว่าปัญหาเรื่องผลผลิตและที่ดินยังคงเป็นปัญหาสำคัญจนต้องมีการอพยพชาวนาไร้ที่ดิน เข้าไปยังเขตที่ยังไม่มีผู้คน เช่น เขตตะวันออก ซึ่งเป็นที่ดินชายทะเล และดินไม่เหมาะที่จะเพาะปลูก¹⁰⁷ ให้ลดภาษีในเขตที่มีปัญหาเรื่องการเพาะปลูก เช่น เขต จังหวัด เห่ง อาน พยายามเก็บภาษีทดแทนจากผลผลิตอื่นแทนภาษีผลผลิตประเภทข้าว ได้แก่ ภาษีน้ำปลา ภาษีฝ้าย¹⁰⁸ และเปลี่ยนเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม โดยให้เจ้าชาย เล แดง ฮุย (Lê Cảnh Huy) ซึ่งมีตำแหน่งรัชทายาทมาดูแลกระทรวงยุติธรรมแทน¹⁰⁹

จนกระทั่งในปีสุดท้ายของจักรพรรดิ เล แดง โตง คือปี ค.ศ. 1497 ปัญหาเรื่องข้าราชการซึ่งเป็นผลมาจากการผนวกจามปาในปี ค.ศ. 1471 ทำให้มีข้าราชการไม่เพียงพอต่อความต้องการจริง ระบบราชการจึงขาดการตรวจสอบและนำไปสู่ปัญหาที่ดินดังที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงมีราชนโยบายให้ตำแหน่งข้าราชการกลายเป็นตำแหน่งที่เป็นมรดกสืบทอดจากบิดาไปสู่บุตรชายคนโต

¹⁰⁵ LC 3

¹⁰⁶ LC 2

¹⁰⁷ TT, p. 505.

¹⁰⁸ Ibid., p. 520.

¹⁰⁹ Ibid., p. 512.

โดยที่ผู้รับตำแหน่งข้าราชการและราชทินนามจากพ่อของตนจะต้องลดตำแหน่งมาหนึ่งขั้นเมื่อสืบทอดมาถึงลูก การออกคำสั่งเช่นนี้เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีจำนวนคนทำงานในระบบราชการอย่างเพียงพอ ซึ่งในสมัยของจักรพรรดิ เล แดง โตง แม้จะมีปัญหาต่างๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับในสมัยต่อไปจะพบว่าข้าราชการจะกลายเป็นกลุ่มสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง

จักรพรรดิองค์ต่อมาคือ จักรพรรดิเล เหียน โตง (Lê Hiên Tông) ครองราชย์ระหว่างค.ศ. 1498-1504 ยุคของจักรพรรดิองค์นี้ พระองค์ทรงนำเอากฎหมายมาบังคับใช้อย่างเข้มงวด การสร้างหน่วยงานบังคับกฎหมายมากกว่าการตรากฎหมายเพิ่มเติม เพราะในระยะเวลาหกปีไม่มีการออกกฎหมายเพิ่มเติม แต่สร้างหน่วยงานทางกฎหมายที่เรียกว่า “ดิง อู๋ย”¹¹⁰ (Đình úy) ขึ้นในปี ค.ศ. 1499¹¹¹ การตั้งหน่วยงานนี้แสดงให้เห็นว่าเกิดคดีอาชญากรรมจำนวนมากขึ้นและอำนาจของรัฐได้ขยายเข้าไปในเขตต่างๆมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁰ ทำหน้าที่สืบสวนคดีอาชญากรรมโดยเฉพาะ

¹¹¹ TT, p. 532.

2.3 ยุคแห่งความวุ่นวาย 1505-1527

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในปีค.ศ. 1460-1505 คือการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งแก้ปัญหาการรวบอำนาจของกลุ่มขุนนางทหารไปสู่การกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานต่างๆที่ทำหน้าที่เฉพาะด้าน แม้ว่าระบบราชการจะทำให้เกิดกลุ่มที่ใช้อำนาจในทางที่ผิด แต่สถานการณ์ยังอยู่ภายใต้การควบคุมไปจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1505

ความเปลี่ยนแปลงของราชวงศ์เลทำให้เกิดปัญหาที่ดิน ในช่วงเวลาที่ 3 คือ ปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง อำนาจของจักรพรรดิและการสะสมอำนาจของข้าราชการฝ่ายทหาร ในช่วงเวลาตั้งแต่ค.ศ. 1505-1527 พบว่าข้าราชการฝ่ายทหารมีบทบาทมากขึ้น และในที่สุดนำไปสู่การก่อกบฏ ปัญหาสำคัญในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจึงเป็นการปราบปรามการกบฏและสงครามภายใน ทำให้ปัญหาที่ดินกลายเป็นปัญหารองลงมา แม้ว่าจะกล่าวถึงปัญหาที่ดินและความพยายามในการแก้ไขปัญหาที่ดิน แต่ว่ารัชสมัยของจักรพรรดิแต่ละพระองค์มีระยะเวลาที่สั้นมาก ทำให้ไม่อาจแก้ไขปัญหาที่ดินอย่างต่อเนื่องจริงจัง ซึ่งการสะสมอำนาจของข้าราชการทหารก็นำไปสู่การสิ้นสุดการปกครองของราชวงศ์เล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ความอ่อนแอของสถาบันจักรพรรดิและการกบฏของระบบราชการ

การสวรรคตของจักรพรรดิเล เหียน โตงในปี ค.ศ. 1504 ส่งผลให้อำนาจของจักรพรรดิ และสถาบันจักรพรรดิลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะผู้สืบทอดอำนาจมีอายุเพียง 17 ปีและขาดประสบการณ์ในการปกครอง จักรพรรดิองค์ต่อมาคือจักรพรรดิเล ทุก โตง (Lê Túc Tông) ครองราชย์ในปี ค.ศ. 1504 แต่ทว่าครองราชย์ได้ไม่ถึงหนึ่งปี พี่ชายตนเองก่อกบฏขึ้นและสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิเล อูย มุก (Lê Uy Múc) ครองราชย์เป็นระยะเวลา 4 ปี คือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1505-1509 ระยะเวลาสั้นของจักรพรรดิเล อูย มุก แม้จะเพียงสี่ปีแต่เป็นช่วงที่ข้าราชการฝ่ายทหารมีบทบาท เนื่องจากจักรพรรดิเล อูย มุก มีนิสัยระแวงคนรอบข้างโดยเฉพาะเครือญาติของตนเอง จึงให้ความสำคัญข้าราชการทหารเป็นพิเศษ ข้าราชการฝ่ายทหารที่สำคัญมากและเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในรัชกาลนี้คือ มัค ดาง ซุง (Mạc Đăng Dung)

ความไม่พอใจต่อจักรพรรดิเล อูย มุก ในกลุ่มเชื้อพระวงศ์และข้าราชการเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่ง ในปีค.ศ.1509 มีการก่อกบฏของเชื้อพระวงศ์ โดยผู้นำในครั้งนี้คือลุงของจักรพรรดิ ซึ่งสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิเล เตือง ซิค (Lê Tuong Duc) ครองราชย์ในช่วงปีค.ศ.1509-1516 รวมระยะเวลาที่ครองราชย์ทั้งสิ้นแปดปี รัชสมัยของจักรพรรดิองค์นี้ถือเป็นระยะเวลายาวนานที่สุดเมื่อเทียบกับจักรพรรดิองค์อื่นในช่วงค.ศ.1497-1527 นอกจากการครองราชย์ที่ยาวนานที่สุดแล้วยังเป็นจักรพรรดิที่ถูกริการณ์มากที่สุด เนื่องจากหลังกบฏได้ปลงพระชนม์จักรพรรดิองค์ก่อนซึ่งมีฐานะเป็นหลานชายของตนเอง อย่างไรก็ตาม จักรพรรดิเล เตือง ซิค ซึ่งมีพื้นฐานการศึกษาแนวคิดขงจื้อและรับรู้ปัญหานี้เป็นอย่างดีได้ออกหนังสือชื่อ “จิ บิง เบ่า ฟาม” (Tri bình bảo phạm) แจกจ่ายไปในปีค.ศ.1511 ปัจจุบันต้นฉบับของหนังสือฉบับนี้ได้สูญหายไปแล้วเหลือเพียงเนื้อหาโดยสรุปที่กล่าวถึงในทีหนังสือเล่มอื่น ทั้งหมด 6 ข้อ ได้แก่

1. ข้าราชการทุกคนจะต้องเอาใจใส่ต่องานในหน้าที่ของตน และถ้อยวาจาของตนมีความสำคัญว่าเรื่องส่วนตัว
2. สั่งสอนให้เชื้อพระวงศ์ ข้าราชการและผู้ที่มีอำนาจให้ระมัดระวังตัวเองและเข้ารับใช้ อย่าเอาเปรียบสามัญชนธรรมดาด้วยการยึดครองที่ดิน ผลผลิตจากที่ดิน ย้ายหลักเขต หรือกระทำการใดๆก็ตามที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน
3. ข้าราชการต้องทำตัวให้เป็นกลาง ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเองและอยู่ในกฎระเบียบเสมอ
4. การแต่งตั้งข้าราชการต้องพิจารณาให้รอบคอบและให้เลือกคนดีเข้ามาทำงาน
5. นักศึกษาต้องขยันเรียน
6. ใช้วิธีสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ¹¹³

จุดมุ่งหมายที่แฝงอยู่ในหนังสือฉบับนี้ น่าจะมีจุดประสงค์ต้องการให้ข้าราชการมีความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิตามระบบความสัมพันธ์ในแนวคิด”ขงจื้อ” และสะท้อนถึงปัญหาในยุคสมัยของพระองค์อีกด้วย เพราะปัญหาเรื่องขุนนางที่ใช้อำนาจเกินกว่าที่กำหนดเอาไว้ถูกกล่าวถึงอยู่อย่างเสมอ ขณะเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าขุนนางบางกลุ่มเริ่มมีอำนาจมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึงเนื้อหาว่าสอนเรื่องพิธีกรรมที่มีความหมายไปถึงเรื่องของความเหมาะสมและการ

¹¹³ TT, pp. 558-559.

ประพัตินอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการสั่งขยายและซ่อมแซมวิทยาลัยแห่งชาติ และวัดขงจื้อ (Văn Miếu)¹¹⁴ ในปีเดียวกัน

ในสมัยจักรพรรดิ เล เตื่อง ซี้ค ไม่ได้เน้นเพียงนำหลักปรัชญาขงจื้อมาใช้ แต่ยังเห็นความสำคัญของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจอีกด้วย โดยในเดือนเดียวกับที่มีคำสั่งให้ซ่อมแซมและขยายวิทยาลัยแห่งชาติ ทรงมีคำสั่งให้ตั้งอัตราภาษีทองคำและทองแดงขึ้นใหม่ โดยให้เพิ่มภาษีทองคำแต่ลดอัตราภาษีทองแดงลง¹¹⁵ แต่การปรับอัตราภาษีในครั้งนี้ไม่ได้บอกรายละเอียดเอาไว้ จึงยากที่จะอธิบายการปรับอัตราภาษีในครั้งนี้

รัชสมัยของจักรพรรดิเล เตื่อง ซี้ค จบลงเพราะการกบฏของ เจิ่น เกา (Trần Cao) ซึ่งเป็นกบฏที่อ้างตนเองเป็นเชื้อสายของจักรพรรดิราชวงศ์เจิ่น เนื้อหาบันทึกไว้ว่า เจิ่น เกา มีอำนาจเวทมนตร์ ทหารของเจิ่น เกา มีประมาณหนึ่งหมื่นคนและโกนหัว เจิ่นเกาแต่งกายด้วยชุดสีดำชี้ให้เห็นว่าการกบฏครั้งนี้มีลักษณะพิเศษคือ ไม่ใช่กบฏที่เกิดจากข้าราชการทหาร แต่เป็นลักษณะของกบฏผู้มีบุญ¹¹⁶ การกบฏนี้เป็นรุนแรงและมีระยะเวลายาวนาน เพราะการกบฏเริ่มต้นในเดือนเมษายน ไปจนกระทั่งถึงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1516 สามารถปลงพระชนม์จักรพรรดิและยึดครองอำนาจรัฐ ซึ่งชี้ให้เห็นอำนาจของจักรพรรดิที่อ่อนแอ จักรพรรดิองค์ต่อมาคือจักรพรรดิเล ซีเยว โตง (Lê Chiêu Tông) ครองราชย์ระหว่างค.ศ.1516-1522 เริ่มต้นรัชกาลด้วยความช่วยเหลือข้าราชการฝ่ายทหารที่ชื่อว่า มัค ดาง ซุง ส่งผลให้ มัค ดาง ซุง กลายเป็นข้าราชการทางทหารที่มีอำนาจมาก ในปีค.ศ.1521 มัค ดาง ซุง ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางทหารสูงสุด ควบคุมทหารบกและทหารเรือทั้งสิ้นในเขต 13 จังหวัดของราชวงศ์เล และยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูงสุด¹¹⁷ นอกจากนี้พบว่า มัค ดาง ซุง มีข้าราชการและทหารในเขตต่างๆสนับสนุน และผูกพันตระกูลของตนเองเข้ากับตระกูลของข้าราชการระดับสูงด้วยการแต่งงาน¹¹⁸

¹¹⁴ Ibid., p. 560.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ CM, pp. 608-611.

¹¹⁷ TT, p. 582.

¹¹⁸ Ibid., p. 587.

จักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์เลในระยะเวลาี้คือจักรพรรดิ เล คง ฮว่าง (Lê Cung Hoàng) ขึ้นครองราชย์ในปีค.ศ.1522-1526 พระองค์ได้รับแต่งตั้งจาก มัค ดาง ชุง ให้เป็นจักรพรรดิเมื่ออายุได้ 20 ปี การเริ่มต้นของจักรพรรดิองค์นี้เป็นเพียงการประวิงเวลาเท่านั้น เพราะในสมัยของพระองค์ ผลของสงครามภายในทำให้ข้าราชการจำนวนมากต้องเสียชีวิตจนต้องเปิดการสอบเข้ารับราชการในปีค.ศ.1523 ต่อมาในปีค.ศ.1525 มัค ดาง ชุง ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ตรวจการซึ่งเป็นตำแหน่งที่ตั้งขึ้นมาเป็นพิเศษ และเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1526 เขานำกองทัพเข้าเมืองหลวงบังคับให้จักรพรรดิสละตำแหน่งและสถาปนาราชวงศ์มัค พร้อมทั้งแต่งตั้งตนเองเป็นจักรพรรดิ¹¹⁹

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁹ Ibid, p. 590.

พัฒนาการและประวัติกฎหมายเวียดนามก่อนสมัยราชวงศ์เล

การพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายของเวียดนามย้อนไปได้ถึงยุคสัมฤทธิ์หรือยุควัฒนธรรม “ด๋ม เซิน” (Đông Sơn) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 800-300 ปีก่อนคริสตกาล โดยเริ่มต้นที่ตำนานเรื่อง “หลาก ลอง กวาน” (Lạc Long Quân) และ “อาว โกว” (Âu Cơ) ตำนานนี้เป็นที่ยอมรับและถือว่าเป็นต้นกำเนิดของชาวเวียดนาม ในบันทึกประวัติศาสตร์ฉบับทางการของราชวงศ์เลและราชวงศ์เหงวียนจึงมีบันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้¹ เนื้อหาสำคัญที่ชี้ให้เห็นแนวความคิดทางกฎหมายของเวียดนามซึ่งมีผลกับที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงคือ ตามตำนาน หลาก ลอง กวาน สืบเชื้อสายมาจากมังกร เขาเดินทางมาจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือและมีบทบาทสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ แต่ที่สำคัญมากตามตำนานคือหลาก ลอง กวานสอนให้คนพื้นเมืองรู้จักปลูกข้าวเหนียวและหุงข้าว หลาก ลอง กวานมีภรรยาเป็นหญิงพื้นเมือง ชื่อ อาว โกว ซึ่งเป็นนางฟ้าและมีถิ่นกำเนิดอยู่บนภูเขา ทั้งคู่มีลูกด้วยกัน 100 คน อยู่มาวันหนึ่ง หลาก ลอง กวานผู้เป็นสามีต้องการกลับไปอยู่ที่ราบลุ่ม เมื่อตัดสินใจแล้วจึงบอกภรรยาว่าตนเองไม่สามารถอยู่บนภูเขาได้ ทั้งสองจึงแบ่งลูกกัน หลาก ลอง กวานพาลูก 50 คน ย้ายไปอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมทะเล ส่วนลูกอีก 50 คนอยู่กับอาว โกว บนภูเขา ต่อมาลูกของพวกเขาทั้ง 100 คนกลายเป็นบรรพบุรุษของชาวเวียดนามในปัจจุบัน²

การศึกษาตำนานเรื่อง หลาก ลอง กวาน และ อาว โกวมีหลากหลาย ตำนานเรื่องนี้ถูกตีความว่าเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมพื้นเมือง โดยอธิบายว่า หลาก ลอง กวาน เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจีน และ อาว โกว เป็นตัวแทนวัฒนธรรมพื้นเมืองของชาวเวียดนาม ในด้านประวัติศาสตร์ ตำนานเรื่องนี้ถูกนำมาอธิบายรูปแบบการตั้งถิ่นฐานฐานกับการใช้ที่ดินและการผลิตในช่วงศตวรรษที่ 3-5 ก่อนคริสตกาล ไปจนกระทั่งระยะเวลาที่จีนปกครอง ระบบการผลิตคืองานเกษตรกรรม โดยการควบคุมระบบชลประทานเป็นปัจจัยสำคัญ พื้นที่เพาะปลูกเรียกว่า “หลาก” (Lạc) ซึ่งเป็นรากศัพท์ของคำว่า “ล้าก” (Lach) และ “แร็ง” (Rãnh) ทั้งสองคำมีความหมายว่าทางน้ำ คลองและเหมืองฝาย ความจำเป็นของระบบชลประทานในช่วงเวลานั้นเกิดจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีลักษณะเป็นหนอง ต้องมีระบบชลประทานระบายน้ำออกเพื่อเปิดพื้นที่ทำการเกษตร คำว่า “หลาก” ที่ใช้เรียกพื้นที่เพาะปลูกเป็นคำเดียวกันกับคำว่า “หลาก” ชื่อ ของ หลาก

¹ TT, p. 4, CM, p. 3.

² ดู ตำนานหลากลองกวานและนางอาวโกว ในภาคผนวก ข.

ลอง กวาน และพ้องกับชื่อเรียกกลุ่มคนในสมัยวัฒนธรรม ด่ม เซิน ว่า “หลาก-เวียด” (Lac-Việt) ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง³

ในด้านกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่าง หลาก ลอง กวาน กับ ฮาว โกว ชี้ให้เห็นความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง เมื่อทั้งสองตัดสินใจแยกกันอยู่ได้แบ่งลูกกันคนละ 50 คน ซึ่งเปรียบเทียบได้กับการแบ่งลูกในฐานะมรดกคนละครึ่ง แสดงให้เห็นถึงสถานะของภรรยาที่ไม่ด้อยไปกว่าสามี และจากเนื้อเรื่อง แม้ หลาก ลอง กวาน ย้ายลงจากภูเขากลับไปยังทะเลที่เป็นบ้านเกิดของตน แต่ตอนที่อยู่ด้วยกันหลาก ลอง กวาน อาศัยอยู่ที่บ้านของภรรยาบนภูเขา ในบางโอกาสผู้หญิงจึงอาจมีสถานะที่สูงกว่าผู้ชาย เพราะการอาศัยอยู่กับฝ่ายหญิงเป็นรูปแบบที่ครอบครัวชาวนาในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ปฏิบัติกัน โดยฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเข้าไปอยู่ในบ้านของเจ้าสาวเป็นเวลาสามปีก่อนจะแยกออกมาสร้างบ้านของตนเอง (แต่ถูกห้ามไม่ให้ปฏิบัติในสมัยจักรพรรดิ เล แดง โดง)⁴ นอกจากนี้การอาศัยอยู่ในบ้านของฝ่ายภรรยา สถานะของผู้หญิงที่สะท้อนให้เห็นจากตำนานเรื่องนี้คือระบบการสืบทอดทรัพย์สินทั้งสองฝ่าย (Bilateral) อย่างไรก็ตาม ระบบการสืบทอดทรัพย์สินทั้งสองฝ่ายไม่ได้รับประกันว่าทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะได้รับทรัพย์สินหรือมีสิทธิเท่าเทียมกัน⁵ หากว่าการสืบทอดทรัพย์สินหรือสิทธิเช่นนี้ยืดหยุ่นได้มากกว่าการสืบทอดผ่านฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเพียงฝ่ายเดียว

ลักษณะของการสืบทอดสิทธิหรือทรัพย์สินในตำนานเรื่อง หลาก ลอง กวาน และ ฮาว โกว ชี้ให้เห็นรูปแบบปฏิบัติของสิทธิที่เท่าเทียมกันเป็นลักษณะของธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีมากกว่ากฎหมายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แบบแผนปฏิบัตินี้จึงไม่มีในกฎหมายเวียดนามช่วงที่จีนปกครอง หรือแม้แต่ในสมัยหลังที่เวียดนามเป็นอิสระจากการปกครองของจีน ไม่มีกฎหมายใดชี้ให้เห็นรูปแบบปฏิบัติของสิทธิที่เท่าเทียมกัน จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์เลจึงได้ปรากฏลักษณะของจารีตประเพณีที่เป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดให้ผู้หญิงมีสิทธิครอบครองที่ดิน ซื้อขาย หรือแม้กระทั่งดูแลที่ดินที่ใช้นุชาบรรพบุรุษ ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลดังกล่าว จึงได้ศึกษาพัฒนาการของกฎหมาย

³ Keith W. Taylor, *The birth of Vietnam* (Berkeley: University of California Press, 1983), pp. 10-12.

⁴ Yu Insun, “The bilateral social pattern and the status of women in traditional Vietnam,” *Vietnamese Studies* No. 4 2001 (142) 31-32.

⁵ *Ibid.*, 29.

เวียดนามก่อนสมัยราชวงศ์เล โดยแบ่งเป็นสี่ช่วง ได้แก่ กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นรัฐบรรณาการของจีน ช่วงหล่อหลอมวัฒนธรรมจีน กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นอิสระจากการปกครองของจีน ซึ่งแบ่งเป็นสองช่วงคือ สมัยราชวงศ์โจว ราชวงศ์ตงและราชวงศ์เลราชวงศ์แรกกับสมัยราชวงศ์หลี่และราชวงศ์จิ้น และกฎหมายเวียดนามสมัยราชวงศ์โง่และสมัยการปกครองของราชวงศ์หมิง

3.1 กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นรัฐบรรณาการของจีน

ในปี 113 ก่อนคริสตกาล ดินแดนที่เป็นเขตเวียดนามปัจจุบันเข้าเป็นรัฐบรรณาการของอาณาจักรจีนราชวงศ์ฮั่น เงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นรัฐบรรณาการของราชวงศ์ฮั่นคือการยอมรับกฎหมายราชวงศ์ฮั่น และจากเดิมที่เคยลงโทษโดยวิธีสักและตัดจมูกให้เจ็บทรวงโทษตามกฎหมายจีน การปกครองของจีนทำให้ชาวพื้นเมืองก่อกบฏคือการต่อสู้ของสองพี่น้องตระกูลจิ่ง (Trung) จิ่ง ตัก (Trung Trác) และ จิ่ง ยี่ (Trung Nhị) ต่อมาในปีที่ 43-40 ก่อนคริสตกาล ได้เปลี่ยนกฎหมายหลักที่ใช้บางส่วนจากกฎหมายราชวงศ์ตง เพราะในหนังสือ “ฮู ฮั่น ฉือ” (Hou Han Shu, The History of the Later Han dynasty) บันทึกไว้ว่า หลังจากกองทัพจีนของนายพลหม่า หยวน (Ma Yuan) เอาชนะกบฏพี่น้องตระกูลจิ่งได้ พบว่ากฎหมายเวียดนามแตกต่างไปจากกฎหมายราชวงศ์ฮั่นมากกว่า 10 ข้อ ข้อสังเกตที่สำคัญมีดังนี้

1. ในอาณาจักร “นาม เวียด” (Nam Việt) ระบบกฎหมายเริ่มมีขึ้น โดยเจิว ด่า (Triệu Đà) นำเอากฎหมายราชวงศ์จีน (Ch'in) มาใช้จนกระทั่งช่วงปี 113-111 ก่อนคริสตกาล จึงเปลี่ยนไปใช้กฎหมายราชวงศ์ฮั่นหลังจากเข้าไปเป็นรัฐบรรณาการของจีนในสมัย เจิว ไอ เวือง (Triệu Ai Vương)

2. ถึงแม้ว่ากฎหมายราชวงศ์จีนและราชวงศ์ฮั่นจะเป็นกฎหมายที่เป็นทางการของอาณาจักรนาม เวียด ในยุคของราชวงศ์ เจิว (Triệu Dynasty 207-111 B.C.) ซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่บริเวณใจกลางมณฑลกวางตุ้งในปัจจุบัน แต่พื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง (เขตเวียดนามเหนือในปัจจุบัน) เป็นเขตที่อนุญาตให้ปกครองตนเอง การใช้กฎหมายราชวงศ์จีนจึงใช้อยู่ในเขตศูนย์กลางที่จีนมีอำนาจปกครองเท่านั้น นอกจากนี้ กฎหมายพื้นเมืองของเวียดนามยังดำรงไว้ได้ไม่เฉพาะช่วงที่รับกฎหมายราชวงศ์จีนมาใช้ แต่สามารถดำรงรักษาไว้ได้แม้กระทั่งตอนที่เจิว ไอ เวือง รับกฎหมายราชวงศ์ฮั่นมาใช้อีกด้วย ในหนังสือ ฮู ฮั่น ฉือ บันทึกไว้ว่า ชาว “เวียด” (Việt) ไม่รู้จักความแตกต่างระหว่างผู้อาวุโสกับผู้เยาว์ ไม่รู้จักพิธีกรรมการแต่งงาน และระหว่าง

สามีภรรยาไม่เคารพและเชื่อฟังซึ่งกันและกัน ส่วนในงานเขียนเรื่องสามก๊ก (Annals of the Three Kingdoms) กล่าวถึงประเพณีที่เมื่อใดก็ตามที่พี่ชายเสียชีวิตและทิ้งภรรยามาเอาไว้ น้องชายจะต้องรับผิดชอบแต่งงานกับพี่สะใภ้มา้ย ข้อความส่วนที่บันทึกไว้ในงานเขียนทั้งสองชิ้นสะท้อนลักษณะของการให้ความสำคัญและอำนาจแก่ฝ่ายผู้หญิง ในปัจจุบันลักษณะเหล่านี้ยังพบได้ในวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยของเวียดนามที่อาศัยอยู่บนภูเขา

3. ช่วงการปกครองตนเองในระยะเวลาสั้นๆ หลังการกบฏของพี่น้องตระกูลจิ้ง (40-43 ปีก่อนคริสตกาล) นายพลหม่า หยวน บันทึกไว้ว่า “กฎหมายเก่า (กฎหมายราชวงศ์ฮั่น) ถูกเปลี่ยนแปลงและนำเอากฎหมายใหม่คือกฎหมายพื้นเมืองมาใช้” ความเข้าใจนี้เป็นความเข้าใจที่ผิด เนื่องจากกฎหมายราชวงศ์ฮั่นไม่เคยถูกนำมาใช้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมาก่อน (ดูข้อสองข้างบน) กฎหมายที่ถูกเข้าใจว่าตราขึ้นใหม่ ที่จริงเป็นกฎหมายพื้นเมืองที่มีอยู่แล้ว ขณะเดียวกันกฎหมายราชวงศ์ฮั่นถูกบังคับใช้เมื่อจีนปกครองเวียดนามอย่างจริงจังเมื่อค.ศ.111⁶

3.2 ช่วงหล่อหลอมวัฒนธรรมจีน (111 B.C.-A.D.938)

อาณาจักรจีนเริ่มปกครองเวียดนามโดยตรงในปี 111 ก่อนคริสตกาล ภายหลังจากเวียดนามเข้าเป็นรัฐบรรณาการของจีนเพียง 2 ปี จีนเริ่มต้นปกครองเวียดนามโดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจเดิม จีนยกเลิกระบบการสืบสายเลือดของผู้ปกครองและแต่งตั้งข้าราชการจีนมาทำหน้าที่แทน ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนหนึ่งอพยพลงทางใต้ แต่ผลของการเปลี่ยนแปลงนี้อยู่ในระดับที่ค่อนข้างจำกัดมาก เนื่องจากการปกครองระดับย่อยลงไปทีละระดับยังคงยังเป็นชาวเวียดนามปกครองอยู่ อิทธิพลของจีนตกอยู่กับชนชั้นสูงบางกลุ่ม โดยเฉพาะพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ศึกษาภาษาจีนเพื่อใช้อ่านพระธรรมที่บันทึกเป็นภาษาจีน อิทธิพลของจีนในด้านอื่นนอกจากศาสนาพุทธแล้ว จีนยังมีอิทธิพลต่อเวียดนามทางด้านกฎหมายเพราะเวียดนามในฐานะเขตการปกครองหนึ่งของจีนใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์ตั้งเป็นกฎหมายทางการ อย่างน้อยที่สุดภายหลังการปกครองของจีน เวียดนามใช้กฎหมายราชวงศ์ตั้งเป็นระยะเวลาถึงสามร้อยปี⁷

⁶ Tạ Văn Tài, Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-judicial analysis and annotations*, (Ohio: Ohio University Press, 1987), Vol. 1, pp. 5-6.

⁷ Ibid, p. 6.

แม้ว่าดินแดนในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจะเป็นเขตการปกครองหนึ่งของอาณาจักรจีน ตั้งแต่ปี 111 ก่อนคริสตกาล แต่อารยธรรมจีนมีอิทธิพลต่อเวียดนามในยุคการปกครองของราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของกฎหมายเวียดนามเป็นอย่างมาก ในเวลาต่อมาประมวลกฎหมายราชวงศ์ถังกลายเป็นต้นแบบสำคัญของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลรับอิทธิพลจากประมวลกฎหมายราชวงศ์ถังมากกว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิงหรือราชวงศ์ซ่งที่อยู่ในระยะเวลาเดียวกัน⁸ แม้ประมวลกฎหมายราชวงศ์ถังน่าจะเป็นกฎหมายที่ถูกบังคับใช้ในเขตศูนย์กลางอำนาจการปกครอง แต่ในระดับการปกครองที่ย่อยลงไป เช่น เขตปกครองท้องถิ่นหรือหมู่บ้าน การตัดสินปัญหาหรือข้อขัดแย้งต่างๆน่าจะใช้กฎประเพณีจารีตประเพณีมากกว่า⁹

ความสำคัญของราชวงศ์ถังในด้านกฎหมาย ไม่ใช่เพียงนำกฎหมายราชวงศ์ถังมาใช้ในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง แต่ในสมัยราชวงศ์ถังมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่าในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงนำเอาระบบการแบ่งส่วนที่ดินมาใช้ ลักษณะของการจัดแบ่งที่ดินในสมัยที่ราชวงศ์ถังปกครองมีจุดประสงค์ให้ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นเขตการเกษตรและเขตทหาร มีการสร้างระบบชลประทานในเขตที่อยู่ทางใต้ของเมืองฮานอยในปัจจุบัน รัฐเป็นผู้เปิดที่ทำกรเกษตรและตั้งหน่วยราชการ ชาวนาอิสระทุกคนมีสิทธิทำการเกษตรโดยจะได้รับที่ดินเพื่อใช้เพาะปลูก ที่ดินในสมัยราชวงศ์ถังนี้มีรูปแบบเอกชนผสมระบบนาทหาร กล่าวคือ ผู้ที่ครอบครองที่ดินจะต้องทำการเกษตร ในขณะที่เดียวกันผู้อพยพที่มาจากบุกเบิกที่ดินจะต้องฝึกทหารและอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานทางทหาร¹⁰

การจัดระบบที่ดินของราชวงศ์ถังน่าจะส่งผลต่อรูปแบบการจัดที่ดินของเวียดนามในสมัยต่อมา เพราะระบบที่ดินของเวียดนามในช่วงราชวงศ์โจว ดิงและเล ไม่มีบันทึกเกี่ยวกับระบบที่ดิน

⁸ ดูตารางเปรียบเทียบกฎหมาย ใน Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code : law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.3, pp. 4-43. ได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบการลงโทษพบว่าความผิดในข้อหาเดียวกัน ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจะลงโทษผู้กระทำผิดด้วยวิธีการเดียวกัน

⁹ Yu Insun, "The Changing Nature of the Red River Delta Villages during the Lê Period (1428-1788)," *Journal of Southeast Asian Studies* 32, No. 2 (June 2001): 160. พบว่าอำนาจของศูนย์กลางที่เข้าไปได้ถึงในระดับของหมู่บ้านและสามารถควบคุมกฎระเบียบของหมู่บ้านได้นั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์เล แต่สามารถกระทำได้ในบางสมัยของราชวงศ์เลเท่านั้น

¹⁰ Keith W. Taylor, *The birth of Vietnam* pp. 209-210.

หรือกฎหมายที่ดิน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าในสมัยราชวงศ์ทั้งสามนำระบบที่ดินของราชวงศ์ถึงไปใช้ และในสมัยราชวงศ์เลพัฒนาระบบดังกล่าวเป็นระบบนาทหาร

3.3 กฎหมายเวียดนามสมัยเป็นอิสระจากการปกครองของจีน

กฎหมายเวียดนามในช่วงที่เป็นอิสระจากจีนใหม่แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ สมัยราชวงศ์โง ราชวงศ์ดิงและราชวงศ์เลตัน ช่วงที่สองคือ สมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิน เหตุผลที่แบ่งเป็นสองช่วงเพราะในช่วงของราชวงศ์ทั้งสามเป็นช่วงที่ไม่มีบันทึกกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ในขณะที่ในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจินมีหลักฐานว่ามีการตรากฎหมาย และมีหลักฐานที่แสดงถึงพัฒนาการของกฎหมายที่ดินในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิน

3.3.1 ราชวงศ์โง (Ngô 939-65) ราชวงศ์ดิง (Đinh 968-80) และราชวงศ์เลราชวงศ์แรก (Tiền Lê 981-1009)

ในประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยราชวงศ์โง ราชวงศ์ดิงและราชวงศ์เลราชวงศ์แรกถือเป็นสมัยที่เวียดนามเริ่มต้นปกครองตนเอง โครงสร้างการปกครองบางส่วนต้องเริ่มต้นใหม่ แต่สันนิษฐานว่าบางส่วนรับมาจากจีน เสถียรภาพทางการเมืองในช่วงนี้ไม่แน่นอน เงื่อนไขการขึ้นสู่อำนาจของราชบัลลังก์คือต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจทางทหารแข็งแกร่งที่สุด บ่อยครั้งขุนนางที่กุมอำนาจฝ่ายทหารมักขัดแย้งกับผู้สืบสายเลือดทางการปกครอง การเริ่มต้นของราชวงศ์โงไม่พบว่าได้ตรากฎหมายใหม่ขึ้นใช้ และไม่พบการตรากฎหมายของราชวงศ์ดิงและราชวงศ์เลราชวงศ์แรกเช่นกัน เหตุผลที่เป็นไปได้คือราชวงศ์ทั้งสามมีอายุสั้นมาก ได้แก่ 36 ปี 12 ปี และ 29 ปี ตามลำดับ จึงไม่ได้จัดทำกฎหมายของตนเองขึ้นมา อย่างไรก็ตาม แม้ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆจะไม่พบการจัดทำกฎหมาย แต่ในหลักฐานต่างๆนั้นพบว่ามีบันทึกการลงโทษในสมัยราชวงศ์ดิงและราชวงศ์เลราชวงศ์แรก

ในช่วงราชวงศ์ดิง จักรพรรดิ ดิง เตียน หวาง (Đinh Tiên Hoàng) ซึ่งปกครองระหว่างปี ค.ศ.960-979 มักจะใช้วิธีขู่ศัตรูทางการเมืองของตนเองว่าถ้าหากไม่ยอมจำนนจะถูกต้มหรือให้เป็นอาหารเสื่อทั้งเป็น¹¹ แต่ไม่มีบันทึกบอกรายละเอียดลงโทษเช่นนี้จริงหรือไม่ หลังจากนั้นจักรพรรดิองค์นี้ถูกลอบสังหาร วิธีลงโทษผู้ที่ลอบปลงพระชนม์คือ จับตัดคอและบดกระดูก ส่วนเนื้อถูกหัน

¹¹ TT, pp. 58-61.

แจกให้คนกิน ในกรณีนี้ การลงโทษโดยตัดหัวน่าจะเป็นจริง ส่วนการบดกระดูกและแล่นเนื้ออาจเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ได้ ที่สันนิษฐานเช่นนี้เนื่องจากในสมัยราชวงศ์เดียวกันมีเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงชื่อ เหวียน บัค (Nguyễn Bắc) ก่อกบฏในรัชสมัยของจักรพรรดิ ดิง เฟ่ เด่ (Đinh Phế Đế) ซึ่งมีอำนาจปกครองในระหว่างปี ค.ศ. 979-980 เหวียน บัคถูกลงโทษด้วยการตัดหัวเสียประจาน¹²

ความคล้ายคลึงของวิธีลงโทษทั้งสองแบบคือ การตัดหัวในกรณีแรกเป็นการปลงพระชนม์จักรพรรดิ ในกฎหมายราชวงศ์เลระบุว่า การวางแผนหรือทำร้ายจักรพรรดิเป็นความผิดอันดับที่หนึ่งในความผิดร้ายแรงทั้งสิ้นชนิด¹³ การลงโทษผู้ฝ่าฝืน ผู้กระทำความผิดร้ายแรงทั้งสิ้นชนิดไม่ได้บอกไว้ว่าลงโทษด้วยวิธีการใด วิธีการลงโทษที่เป็นไปได้มากที่สุดคือการประหารชีวิต ซึ่งแบ่งออกเป็นสามระดับ คือ

1. ระดับแรกเป็นการให้ข้างเอางาเสียบ หรือใช้ของแหลมแทงจนถึงแก่ความตาย เรียกว่า “ซิว” (giáo) หรือ การตัดหัวธรรมดา โดยมีถุงผ้าคลุมหัวเอาไว้เรียกว่า “จ้าม” (trám)
2. ระดับที่สอง การตัดหัวโดยไม่มีผ้าคลุมหัว เรียกว่า “เกี้ยว” (kiêu)
3. ระดับที่สามเป็นการลงโทษประหารชีวิตที่รุนแรงที่สุดคือประหารโดยหันเป็นชิ้นๆ เรียกว่า “เล็ง จี้” (lãng tri)¹⁴

การลงโทษประหารชีวิตทั้งสามระดับของราชวงศ์เลนั้นไม่ได้กำหนดไว้ตายตัวว่าจะต้องลงโทษในระดับใด การตัดสินคดีสามารถยืดหยุ่นได้ว่า ผู้ถูกลงโทษประหารชีวิตจะถูกลงโทษตามระดับไหนให้ศาลเป็นผู้ตัดสิน จะมีเพียงการตัดสินคดีบางประเภทเท่านั้นที่กำหนดโทษไว้ตายตัว หลังจากสมัยราชวงศ์ดิงคือราชวงศ์เลราชวงศ์แรก มีบันทึกไว้ว่าในสมัยของจักรพรรดิ เล จิว เซี่ยว (Lê Ngoạ Triêu) ซึ่งปกครองตั้งแต่ปี ค.ศ. 1005-1009 ได้เปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่างๆเกี่ยวกับการแต่งกายในราชสำนักและระบบราชการให้เป็นแบบราชวงศ์ซ่ง (Song) แต่การลงโทษมีการตัดสินประหารชีวิตที่รุนแรง ได้แก่ เผาทั้งเป็นด้วยหญ้า หั่นทั้งเป็นด้วยมีดที่เสียมคม จับใส่กรงแล้วค่อยๆ ให้จมน้ำ บังคับให้ปีนขึ้นต้นไม้สูงแล้วกระโดดลงมาและให้งูพิษกัดถึงแก่ความตาย¹⁵ จากงานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ พบข้อน่าสังเกตบางประการเกี่ยวกับกฎหมายของเวียดนาม

¹² Ibid., p. 62.

¹³ LC 2

¹⁴ LC 1

¹⁵ TT, pp. 75-76.

ได้แก่ เป็นไปได้ว่าการลงโทษแต่ละกรณีขึ้นกับความพอใจและการตัดสินใจของจักรพรรดิเป็นสำคัญ ไม่น่าจะมีแบบแผนการลงโทษที่แน่นอน เนื่องจากแต่ละราชวงศ์มีระยะเวลาการปกครองอยู่ในช่วงสั้นๆ จึงไม่อาจพัฒนาระบบกฎหมายเฉพาะราชวงศ์ขึ้นมาได้ ซึ่งเห็นได้ชัดในกรณีของจักรพรรดิ เลี้ยว ซิวเวี่ยนเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบและวิธีลงโทษในสมัยของพระองค์

3.3.2 ราชวงศ์หลี (Lý 1010-1225) และราชวงศ์เจิ่น (Trần Dynasty 1225-1400)

การสถาปนาอำนาจของราชวงศ์หลี เป็นช่วงที่สภาวะทางการเมืองของเวียดนามมีเสถียรภาพมากขึ้น เมืองหลวงเปลี่ยนมายังเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในบริเวณที่เป็นเขตเมืองฮานอย ปัจจุบัน ศาสนาพุทธมหายานกลายเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐ¹⁶ จักรพรรดิราชวงศ์หลีพยายามควบคุมทั้งงานฝ่ายพลเรือนและทหาร แต่ว่าเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงและขุนนางบางกลุ่มสามารถควบคุมกองทหารของตนไว้ได้ รวมทั้งมีสิทธิเก็บภาษีและเกณฑ์แรงงานในพื้นที่ของตนเอง ส่วนระบบราชการมีความสำคัญมากไม่ว่าจะเป็นการเกณฑ์ทหารหรือการควบคุมประชากร ระบบราชการที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลีก้าวหน้าเป็นอย่างมากเพราะใช้ระบบราชการของราชวงศ์ซึ่งเป็นต้นแบบ

17

ในสมัยที่การเมืองมั่นคงและระบบราชการดีขึ้นทำให้เกิดการจัดทำกฎหมายเมื่อปีค.ศ. 1042 ในรัชสมัยของจักรพรรดิหลี ไถ่ โตง (Lý Thái Tông 1028-1054) กฎหมายของราชวงศ์หลีมีชื่อว่า “ฮิ่ง ถู” *Hình thư* (Book of Punishment)¹⁸ ความน่าสนใจของการตรากฎหมายในรัชสมัยของจักรพรรดิหลี ไถ่ โตงคือเป็นยุคที่ศาสนาพุทธในเวียดนามรุ่งเรือง ไม่น่าจะเป็นเรื่องราวของการสร้างวัดหรือสนับสนุนให้คนออกบวช

¹⁶ Oliver Wolters, “Historians and Emperors in Vietnam and China: Comments arising out of Le Van Huu’s history presents to the Tran Court in 1272,” In *Perceptions of the Past in Southeast Asia*, eds. Anthony Reid and David Marr (Singapore: Heinemann Books, 1979), p. 69.

¹⁷ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.1, p. 8.

¹⁸ TT, pp. 98-99.

ในปีค.ศ.1157 จักรพรรดิหลี แอง โตง (Lý Anh Tông 1138-1175) ออกราชโองการเพิ่มเติมกฎเกณฑ์บางอย่างในกฎหมายฉบับนี้¹⁹ แต่หลักฐานอ้างอิงดังกล่าวที่อ้างถึงราชโองการให้เพิ่มเติมกฎหมายไม่อาจทำให้เข้าใจลักษณะกฎหมายในสมัยราชวงศ์หลีได้มากนัก เนื่องจากปัจจุบันกฎหมายฉบับนี้ได้สูญหายไป

ถึงแม้ว่ากฎหมายในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้นสูญหายไป แต่งานทางประวัติศาสตร์เรื่อง คาม ดิ่ง เวียด ลือ ธง สาม เกือง มัค ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์เหงวียน ได้กล่าวถึงการออกกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินไว้ ในปีค.ศ.1142 จักรพรรดิ หลี แอง โตง อนุญาตให้ซื้อขายและจำนองที่ดิน โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ ที่ดินที่นำไปจำนองเกินระยะเวลา 20 ปีไม่สามารถไถ่ถอนคืนได้ และผู้ใดก็ตามที่บุกเบิกที่ดินใหม่และครอบครองเป็นระยะเวลา 1 ปีจะได้รับสิทธิเหนือที่ดินนั้น²⁰ คำสั่งนี้มีลักษณะของกฎหมายและที่สำคัญทำให้เกิดผลสองอย่าง คือ 1.ทำให้เกิดที่ดินเอกชน ซึ่งสามารถได้สิทธิเหนือที่ดินด้วยวิธีซื้อที่ดินหรือบุกเบิกที่ดินใหม่ 2.ทำให้เกิดชนชั้น โดยอาศัยที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ตามความเห็นของนักประวัติศาสตร์มาร์กซิสของเวียดนามอธิบายถึงการออกกฎหมายในครั้งนี้ว่า ระบบที่ดินเอกชนทำให้ชาวนาบางกลุ่มใช้ที่ดินในฐานะปัจจัยการผลิตที่สำคัญเพื่อผลิตและสะสมทุน นำไปสู่การซื้อที่ดินเพิ่มเติมจนกลายเป็นชนชั้นเจ้าที่ดินในที่สุด และที่ดินทำให้เกิดการแบ่งระหว่างชาวนาที่มีที่ดินและชาวนาไร้ที่ดิน ซึ่งก่อนปีค.ศ.1142 ที่ดินเป็นของหมู่บ้าน ชาวนาทุกคนจึงเป็นชาวนาไร้ที่ การเกิดที่ดินเอกชนทำให้เกิดชนชั้นเจ้าที่ดินและชาวนาไร้ที่ดิน²¹

การพัฒนาระบบที่ดินในสมัยจักรพรรดิ หลี แอง โตง ไม่ได้มีเพียงที่ดินเอกชนเท่านั้น ในปีค.ศ.1149 พระองค์ทรงกำหนดให้ที่ดินวัดเป็นที่ดินที่มีราชสำนักอุปถัมภ์ ซึ่งในทางปฏิบัติ ที่ดินวัดควรมีมาก่อนที่จะกำหนดให้มีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย ในสมัยราชวงศ์หลีไม่มีหลักฐานกล่าวถึงการจัดเก็บภาษีที่ดินวัดและในสมัยราชวงศ์เจิ้นที่ดินของวัดเป็นที่ดินที่ได้รับยกเว้นภาษี²²

¹⁹ CM, p. 171.

²⁰ Ibid., p. 165.

²¹ Đỗ Đức Hùng, “Tìm Hiểu tình hình luật pháp nước ta thế kỷ xi-xiv,” trong Tìm hiểu xã hội Việt Nam thời Lý-Trần (Hà Nội: Khoa học xã hội, 1980), pp. 366-367,

²² LCHCLC, Vol. 2. p. 227.

เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาจากหลักฐานประวัติศาสตร์ต่างๆของ ตะเข็บเงิน ไถ่ และ เหวงเวียน จีอก ฮุย กับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล พบว่าในสมัยราชวงศ์หลีเคยมีการลงโทษ ตัดสิน และตรากฎหมายที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลอยู่ 54 มาตรา²³ ในทางตรงกันข้าม พบว่ามีเพียง 3 คดีเท่านั้นที่ไม่สอดคล้องกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล คือ

1. ค.ศ.1044 หากให้สินบนด้วยไหมความยาว 1 ซิค (xich)²⁴ จะถูกลงโทษโดยการโบย 100 ครั้ง ด้วยไม้ขนาดใหญ่ (Heavy Stick) แต่ถ้าหากให้หนึ่งถึงสิบบ้วนจะถูกลงโทษหนักขึ้นโดยให้ใช้แรงงานสิบปี
2. ค.ศ. 1150 การยิงปืนใหญ่ลงพื้น (ไม่ปรากฏโทษ)
3. ค.ศ. 1150 เจ้าหน้าที่ในราชสำนักห้ามเยี่ยมเชื้อพระวงศ์ระดับ “เถิน เวือง” (Thân vương)²⁵ และ “ก๊วก กง” (Quốc công)²⁶ (ไม่ปรากฏโทษ)

เมื่อนำมาเปรียบเทียบบทลงโทษข้างต้นกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลแล้วพบว่าโทษ การตัดสินบนด้วยผ้าไหมเป็นโทษที่หนักมาก เพราะโทษโบยร้อยครั้งด้วยไม้ขนาดใหญ่ในประมวล กฎหมายราชวงศ์เลมีเพียงสามมาตราเท่านั้นคือ

มาตรา 253

หากผู้ดูแลอาวุธปืนใหญ่ขโมยขายอาวุธจะต้องถูกลงโทษประหารชีวิตและต้องคืนของ กลางให้รัฐพร้อมค่าปรับสองเท่าของสิ่งของ หัวหน้าหน่วยที่ทำงานผิดพลาดไม่สามารถตรวจสอบ การกระทำหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมได้จะถูกลงโทษให้ย้ายงานหรือนำไปเป็นแรงงาน ทหารที่ อยู่ในหน่วยเดียวกันถ้ารู้ความผิดและไม่แจ้งให้ทราบจะต้องถูกโบยร้อยครั้งด้วยไม้ขนาดใหญ่และ ลดขั้นตำแหน่ง ส่วนผู้ใดที่แจ้งเรื่องให้ทางการทราบจะได้รับยกเว้นโทษ เจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถ

²³ ได้แก่ LC 1, 6, 9, 11, 16, 22, 23, 28, 51, 75, 77, 84, 101, 107, 108, 125, 133, 142, 153, 157, 181, 193, 204, 210, 233, 241, 263, 285, 296, 299, 305, 325, 340, 352, 365, 384, 411, 412, 427, 444, 450, 453, 466, 467, 514, 516, 571, 580, 612, 663, 672, 681, 687

²⁴ เป็นหน่วยวัดในสมัยจารีตของเวียดนาม เทียบกับปัจจุบันมีความยาวเท่ากับ 0.3581 เมตร

²⁵ เทียบเท่ากับตำแหน่ง เจ้าชาย

²⁶ เป็นตำแหน่งสูงสุดในเชื้อพระวงศ์ เทียบเท่ากับตำแหน่ง เจ้าพระยา

ควบคุมผู้ได้บังคับบัญชาต้องถูกย้ายหรือปรับ แต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่คนใดก็ตามทำความผิด เช่นเดียวกับผู้ดูแลปืนใหญ่ต้องได้รับโทษเดียวกัน²⁷

มาตรา 259

ใครก็ตามที่รบกวนกิจกรรมทางทหาร (ในช่วงสงคราม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางทหารที่ทำให้งานล่าช้า) ต้องถูกเนรเทศหรือประหารชีวิต ใครก็ตามที่ไม่กระทำกิจกรรมทางทหารด้วยความระมัดระวังต้องถูกโบยร้อยครั้งด้วยไม้ขนาดใหญ่²⁸

มาตรา 364

เข้ารับใช้ผู้ปฏิเสธสถานะของตนและแสดงตัวเป็นสามัญชนจะต้องถูกโบยร้อยครั้งด้วยไม้ขนาดใหญ่²⁹

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่กระจัดกระจายพบว่าลักษณะเฉพาะของกฎหมายราชวงศ์หลี่มี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มีอิทธิพลกฎหมายจีน ได้แก่ระบบการลงโทษห้าระดับ ความผิดร้ายแรงสืบประการเงื่อนไขการยกเว้นโทษ (Redemption of Penalties) และการนิรโทษกรรม

2. วิธีการพิจารณาความ ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่เวียดนามมีลักษณะคล้ายกับแนวความคิดในกฎหมายสมัยใหม่คือหลักที่เรียกว่า “เรส จูดีคาต้า” (res judicata)³⁰ หมายถึงข้อพิพาทใดๆก็ตามที่ศาลตัดสินแล้วให้ถือเป็นข้อยุติและเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป ในกรณี

²⁷ LC 253

²⁸ LC 259

²⁹ LC 364

³⁰ พิษยศักดิ์ ทรายางกูร, พจนานุกรมกฎหมาย ลาดิน-ไทย (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 681, 684.

ของเวียดนาม เมื่อพิจารณาจากเจตนาของการออกกฎหมายน่าจะต้องการให้ข้าราชการใช้เป็นช่องทางเอาเปรียบสามัญชน เมื่อคำตัดสินไม่ถูกใจตนเอง³¹

ลักษณะของกฎหมายราชวงศ์หลีทำให้นักปราชญ์สายความคิดแบบขงจื้อโจมตีกฎหมายราชวงศ์หลีเป็นอย่างมาก เหตุผลแรกน่าจะเกิดจากการอยู่ในกลุ่มความคิดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะนักปราชญ์สายขงจื้อใหม่มักจะโจมตีศาสนาพุทธนิกายมหายาน³² ในจีนเริ่มต้นวิจารณ์ศาสนาพุทธมากในสมัยราชวงศ์ซ่ง ส่วนในประวัติศาสตร์เวียดนามการโจมตีความคิดศาสนาพุทธของนักปราชญ์สายขงจื้อเริ่มต้นในสมัยราชวงศ์เจิ้น แต่เนื้อหาเป็นการวิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลี³³

เหตุผลที่สองที่ทำให้นักคิดสายขงจื้อโจมตีกฎหมายราชวงศ์หลีเป็นอย่างมากคือความคิดที่ว่ากฎหมายสมัยราชวงศ์หลีมีบทลงโทษที่ไม่สมเหตุสมผล เนื่องจากในราชวงศ์หลีไม่มีโทษประหารชีวิต ความผิดโทษฐานฆ่าคนที่หนักที่สุดคือถูกโบย 100 ครั้งด้วยไม้ขนาดใหญ่ สักหน้า และเป็นแรงงานขุดใช้ หรือแม้กระทั่งผู้ที่ก่อกบฏยังได้รับอภัยโทษ³⁴

ราชวงศ์เจิ้นเริ่มต้นราชวงศ์ ในปีค.ศ.1225 ชุนนางชั้นสูงของราชวงศ์หลีชื่อว่า เจิ้น แด็ง (Trần Cảnh) บังคับให้จักรพรรดินี หลี เชี่ยว ฮวาง (Lý Chiêu Hoàng) ของราชวงศ์หลี อภิเษกกับตนเองและบังคับให้จักรพรรดินี หลี เชี่ยว ฮวาง สละราชบัลลังก์ ทำให้ เจิ้น แด็ง สถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ เจิ้น ไถ่ โตง (Trần Thái Tông) ได้ (ทำให้ราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้นต่อเนื่องกัน จึงมักเรียกราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้นไปด้วยกันว่า ราชวงศ์หลี-เจิ้น) การขึ้นมามีอำนาจด้วยวิธีนี้ทำให้จักรพรรดิราชวงศ์เจิ้นใช้โครงสร้างเดิมของราชวงศ์หลี และพยายามสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตนเพื่อแก้ไขปัญหาการสะสมอำนาจของชุนนาง เช่นเดียวกับที่ตระกูลเจิ้นยึดครองอำนาจจากราชวงศ์หลี วิธีการสร้างฐานอำนาจมี 2 วิธี คือ

³¹ LC 514, 618

³² Oliver Leaman, *Key Concepts in Eastern Philosophy* (London: Routledge, 1999), p. 181.

³³ Oliver Wolters, "Historians and Emperors in Vietnam and China: Comments arising out of Le Van Huu's history presents to the Tran Court in 1272,": p. 75.

³⁴ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.1. pp. 10-12.

1. แต่งตั้งระบบ “ไถ่เถียง ฮว่าง เต้”³⁵ *Thái thượng hoàng đế* (Supreme Emperor) เป็นตำแหน่งสำหรับจักรพรรดิที่สละราชบัลลังก์แล้ว แต่ยังทำหน้าที่ปกครองและถ่วงดุลอำนาจของจักรพรรดิ (*Hoàng Đế*) องค์ใหม่ไปจนกระทั่งเมื่อจักรพรรดิองค์ใหม่ทรงเป็นที่ยอมรับ

2. ราชวงศ์เจิ้นพยายามไม่ให้อำนาจหลุดออกไปจากสายของตระกูล โดยนำเอาคนในตระกูลมาดำรงตำแหน่งทางราชการทั้งทหารและพลเรือน ประกอบกับการแต่งงานกับคนในตระกูลเดียวกันทำให้โอกาสที่อำนาจจะตกไปอยู่กับคนภายนอกมีน้อยมาก

ระบบราชการในสมัยราชวงศ์เจิ้นถือว่ามีควมก้าวหน้ามากขึ้น มีความพยายามเข้าไปจัดการการปกครองในระดับหมู่บ้านเพื่อสำรวจจำนวนประชากร จัดเก็บภาษีและเกณฑ์แรงงาน

อุดมการณ์ทางศาสนาที่มีอิทธิพลยังคงเป็นศาสนาพุทธเช่นเดิม จักรพรรดิหลายองค์ภายหลังสละตำแหน่งมักจะออกบวช แต่ในสมัยราชวงศ์เจิ้นแตกต่างออกไปเนื่องจากเริ่มมีการวิจารณ์ศาสนาพุทธจากมุมมองแบบปรัชญาขงจื้อ นักคิดสายขงจื้อที่มีบทบาทวิจารณ์ศาสนาพุทธคือ เล เวิน ฮิว (*Lê Văn Hưu*) ซึ่งมองว่าการศึกษาศาสนาพุทธเป็นการศึกษาที่ไร้ประโยชน์³⁶

คำถามที่สำคัญคือความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นปัจจัยทำให้กฎหมายราชวงศ์เจิ้นเปลี่ยนแปลงไปจากที่ผ่านมาหรือไม่ จากหลักฐานที่เขียนขึ้นในระยหลังพบว่ากฎหมายและสถาบันต่างๆเป็นศูนย์กลางอำนาจของตระกูล อย่างน้อยพบว่ามีการจัดทำเอกสารทางกฎหมายสองชุด คือ ครั้งแรกในสมัยจักรพรรดิ เจิ้น ไถ่ โตง ตราบกฎหมายในปี ค.ศ.1230 ชื่อ “ก๊วก เซี่ยว ธ่อง เจ้” *Quốc Triều Thống Chế*³⁷ (Book of General Statutes of the National Dynasty) และ ในปี ค.ศ.1341 สมัยจักรพรรดิ เจิ้น ซี โตง (*Trần Dụ Tông*) 1341-

³⁵ เป็นตำแหน่งพิเศษที่มีขึ้นในสมัยราชวงศ์เจิ้นทำให้สถานะของจักรพรรดิมั่นคงมากขึ้น เนื่องจากคอยสนับสนุนสถานะของจักรพรรดิที่ได้รับสถาปนาใหม่ และบางครั้งตำแหน่งนี้ยังเป็นตำแหน่งที่สำคัญทางศาสนา เพราะบ่อยครั้งที่จักรพรรดิซึ่งเข้าสู่ตำแหน่งนี้ออกบวชทำให้กลายเป็นผู้นำของพระสงฆ์

³⁶ Oliver Wolters, “Historians and Emperors in Vietnam and China: Comments arising out of Le Van Hưu’s history presents to the Tran Court in 1272,”: p. 75.

³⁷ TT, p. 162.

1369 ทรงออกเอกสารที่ชื่อว่า “ฮวง เจียว ได้ เดียน” *Hòng triêu đại điễn*³⁸ (Great Institutes of the Dynasty)

ลักษณะแรกที่เหมือนกันของทั้งสองราชวงศ์ในข้อแรกคือลักษณะเฉพาะของกฎหมายเวียดนามที่ปรากฏในกฎหมายด้านโครงสร้างทางการเมืองและสังคม ได้แก่ การมีระบบ ไล่ เกื่อง ฮว่าง เต้ การปฏิญาณตน การแต่งงานภายในราชวงศ์ การใช้ของที่เป็นของจักรพรรดิ ตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ในระดับหมู่บ้าน การยกเว้นโทษในส่วนของกฎหมายอาชญากรรม ได้แก่ การลงโทษหาระดับ การลัก การย้าย (ถูกย้ายในกรณีเป็นข้าราชการ) ปล้นและคบขู่ การปลอมแปลงเอกสารส่วนตัวและบางส่วนของกฎหมายเอกชน ได้แก่ สัญญา การกู้ การปรับ และข้อขัดแย้งในที่ดิน

ลักษณะสำคัญอีกข้อหนึ่งของกฎหมายราชวงศ์จีนคืออิทธิพลจากกฎหมายจีน กฎหมายราชวงศ์จีนที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจีน ได้แก่ ระบบการลงโทษหาระดับ การยกโทษ การอุทธรณ์ การสารภาพ การให้สิ่งตอบแทนสำหรับผู้บริสุทธิ์ แต่ในราชวงศ์นี้ อิทธิพลจีนในเรื่องว่าด้วยกฎหมายปรากฏในรูปของสถาบันทางกฎหมายด้วย คือ “ถาม หิง เวียน” *Thảm hình viện* (Investigative Bureau) ซึ่งเป็นหน่วยงานตรวจสอบการตัดสินคดี หลังจากการตัดสินคดีครั้งแรกทุกคดีจะต้องตรวจสอบอีกเป็นครั้งที่สอง ระบบการตรวจสอบนี้เริ่มต้นใช้ในปีค.ศ.1250 ตามราชโองการของจักรพรรดิ เจิน ไถ่³⁹

นอกจากอิทธิพลของจีนในทางสถาบันกฎหมาย อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อ โดยเฉพาะปรัชญาขงจื้อใหม่ที่เริ่มต้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง และเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ในเวียดนาม กฎหมายมาตราหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในปีค.ศ.1396 เป็นคำสั่งจากจักรพรรดิให้นักบวชในศาสนาพุทธและเต๋าที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี กลับคืนสู่สถานะฆราวาส (หมายความว่า จะบวชได้เมื่อมีอายุ 50 ปีขึ้นไป)

ลักษณะสำคัญของกฎหมายราชวงศ์จีนคือระดับความรุนแรงต่อผู้กระทำผิดมีสูงมาก สามีฆ่าชายชู้และนำเอาภรรยาไปเป็นทาสได้ หรือการลงโทษขุนนางคนหนึ่งในปีค.ศ.1285 ที่พบว่าได้เอนเอียงไปทางฝ่ายราชวงศ์หยวน บทลงโทษสำหรับความผิดครั้งแรกคือให้จ่ายค่าปรับ

³⁸ Ibid., p. 247.

³⁹ Ibid., p. 169.

เป็น 9 เท่าของความผิดที่กระทำ ถ้าไม่สามารถชดใช้ได้ สามารถยึดภรรยาและบุตรของขุนนางคนนั้นไว้ได้ แต่ถ้าหากกระทำความผิดเดียวกันนี้สามครั้งให้ลงโทษประหารชีวิต

ฟาน ชู่ยู่ (1782-1840) ได้กล่าวถึงนักโทษที่หลบหนีการลงโทษจะต้องถูกตัดนิ้วเท้า และให้ผู้เสียหายกระทำอย่างไรกับผู้กระทำความผิดก็ได้⁴⁰ หรือลงโทษประหารชีวิตโดยให้ช่างเหยียบส่วนเจ้าหน้าที่ที่เล่นการพนันให้ใช้วิธีประหารโดยโยยจนตาย⁴¹

กฎหมายราชวงศ์เจิ้นถูกวิจารณ์ว่า เป็นกฎหมายที่ทารุณและขาดความสม่าเสมอ เพราะมีบทลงโทษที่ไม่แน่นอนและสามารถเพิ่มหรือลดได้ตามความชอบใจ⁴² คำวิจารณ์ถึงความรุนแรงของกฎหมายราชวงศ์เจิ้นเชื่อถือได้เมื่อเทียบกับกฎหมายของราชวงศ์เล เนื่องจากกฎหมายราชวงศ์เจิ้นรุนแรงมากกว่ากฎหมายราชวงศ์เล การบังคับใช้กฎหมายที่รุนแรงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ราชวงศ์เจิ้นสามารถรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไว้ได้ยาวนานมากกว่าราชวงศ์ก่อนๆ

ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการตรากฎหมายที่ดินเพิ่มเติมจากที่เคยมีมาในสมัยราชวงศ์หลี่ แต่เชื่อได้ว่ากฎหมายที่ดินในสมัยราชวงศ์เจิ้นซึ่งรับรองที่ดินเอกชนและอนุญาตให้ซื้อที่ดินได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่เคยใช้ในสมัยราชวงศ์หลี่ เพราะในสมัยราชวงศ์เจิ้นมีการขยายตัวของกลุ่มเจ้าที่ดิน และระบบเจ้าที่ดินจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีที่ดินเอกชนเท่านั้น ถ้าหากที่ดินทั้งหมดเป็นที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของหมู่บ้าน การก่อตัวของเจ้าที่ดินจะเป็นไปได้ยาก ตัวอย่างที่ดีที่สุดที่แสดงถึงการสะสมอำนาจของตระกูลขุนนาง คือตระกูลโหว่ (Hò) ซึ่งเป็นขุนนางระดับสูงในราชสำนักยึดอำนาจจากราชวงศ์เจิ้นและนำไปสู่การสิ้นสุดราชวงศ์เจิ้น

⁴⁰ LTHCLC Vol.2, p. 291.

⁴¹ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.1, pp. 14-15.

⁴² LTHCLC Vol.2, p. 290.

3.4 ราชวงศ์โห่ (Hò 1400-1407) และการปกครองของกองทัพราชวงศ์หมิง (1407-1427)

การเริ่มต้นของราชวงศ์โห่มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากราชวงศ์ที่ปกครองเวียดนามในอดีตที่ขึ้นมาอำนาจโดยการโค่นล้มราชวงศ์เดิม แต่สิ่งที่ต่างออกไปคือราชวงศ์โห่เป็นจุดเริ่มต้นของอิทธิพลความคิดขงจื้อในเวียดนาม หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทั้ง 5 ถือเป็นหัวใจอย่างหนึ่งของความคิดสายขงจื้อ การสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิฝ่าฝืนความสัมพันธ์ข้อแรกคือผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ราชวงศ์โห่จึงถูกมองว่าขาดความชอบธรรม และทำให้ถูกอธิบายและกล่าวถึงในเชิงของผู้แย้งชิงราชบัลลังก์ จนกระทั่งมีการศึกษาประวัติศาสตร์ช่วงท้ายราชวงศ์เจิ้นพบว่าในช่วงท้ายราชวงศ์เจิ้นมีปัญหาค่อนข้างมาก⁴³ ดังนั้น แม้ราชวงศ์โห่ได้สถาปนาตนเองขึ้นมาและพยายามแก้ไขปัญหาที่ติดค้างมาจากสมัยราชวงศ์หลี่-เจิ้น แต่ก็ไม่ประสบผลมากนัก

ระยะเวลาเจ็ดปีที่ราชวงศ์โห่ปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงไม่ปรากฏบันทึกทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยกฎหมาย เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการตรากฎหมายเพิ่มขึ้นน่าจะเกิดจากเหตุผลแรกคือ สภาวะสงครามกับอาณาจักรจามปาในปีค.ศ. 1400 ซึ่งเป็นปีแรกของราชวงศ์ มีการเกณฑ์ทหารเพื่อทำสงครามกับอาณาจักรจามปา รวมทั้งเพิ่มทหารในเขตที่ติดกับจีน เหตุผลอีกข้อหนึ่งที่เป็นไปได้ที่ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับกฎหมายน่าจะเกิดจากเรื่องเวลา ระยะเวลาเพียงเจ็ดปีถือว่าไม่เพียงพอที่จะสร้างระบบประมวลกฎหมายหรือเพิ่มเติมกฎหมายใหม่ลงไป อีกทั้งสภาพสังคมของราชวงศ์เจิ้นและราชวงศ์โห่เป็นสังคมที่ต่อเนื่องกัน เป็นไปได้ว่าจะบังคับใช้กฎหมายเดิม ขณะที่กองทัพราชวงศ์หมิงบุกโจมตีเวียดนามในปีค.ศ. 1406 ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการลงโทษตระกูลโห่และนำราชวงศ์เจิ้นกลับคืนมา แต่หลังจากยึดเวียดนามได้แล้วจึงปกครองโดยตรงและรวมเวียดนามเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชวงศ์หมิง ในสมัยราชวงศ์หมิงไม่ปรากฏว่านำเอาประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิงมาใช้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง สาเหตุสำคัญน่าจะเกิดจากเป็นการปกครองของกองทัพราชวงศ์หมิงตลอดระยะเวลา 20 ปี ไม่ใช่การปกครองที่ใช้ระบบราชการพลเรือน จึงสันนิษฐานได้ว่ากองทัพราชวงศ์หมิงใช้กฎหมายของกองทัพปกครองบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

⁴³ John K. Whitmore, *Vietnam, Ho Quy Ly, and the Ming (1371-1421)*, pp. 1-11.

บทที่ 4

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

4.1 องค์ประกอบของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

เอกสารชุดประมวลกฎหมายราชวงศ์เลที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้จัดทำโดย ณะ เวิน ไถ่, เหวียน จ็อก ฮุยและเจิ่น เวิน เลียม (Trần Văn Liêm) มีชื่อว่า “The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations” ประกอบไปด้วยหนังสือจำนวน 3 เล่มและแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ตำบัทกฎหมาย
2. งานวิจัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

ส่วนแรกคือตำบัทกฎหมายที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ มีจำนวนทั้งสิ้น 722 มาตรา แปลมาจากต้นฉบับภาษาจีน ชื่อที่นิยมเรียกในภาษาเวียดนาม คือ

1. “ก๊วก เขี้ยว หึง หลวด” Quốc Triều Hình Luật (ประมวลกฎหมายแห่งชาติ)
2. “เล เขี้ยว หึง หลวด” Lê Triều Hình Luật (ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล)¹

ต้นฉบับที่ใช้แปลเก็บรักษาไว้ที่สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (École Française d'Extrême-Orient, EFEO) กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีต้นฉบับที่นำมาแปลอยู่สองฉบับ จากการตรวจสอบพบว่ามาจากแม่พิมพ์ไม้ชุดเดียวกัน ได้แก่เอกสารหมายเลข A391 และ A1995 และอีกชุดหนึ่งคือ A340 หรือ (I46) เป็นฉบับที่คัดลอกด้วยมือในช่วงที่ชาวฝรั่งเศสเข้าไปในเวียดนามสมัยการปกครองของราชวงศ์เหงวียน²

¹ การศึกษาครั้งนี้ใช้ชื่อภาษาไทยว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเนื่องจากเป็นชื่อที่เจาะจงตัวราชวงศ์

² ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการแปลเอกสารชิ้นนี้ใน Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn

ตัวบทกฎหมายแบ่งออกเป็น 6 เล่ม โดยแต่ละเล่มไม่มีชื่อเล่มแต่จะบอกลำดับของเล่มไว้
ทุกเล่มจะมีกฎหมาย 2 เรื่อง มีเพียงเล่มสามที่ประกอบด้วยกฎหมายสามเรื่อง

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ได้แก่ กฎหมายต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มที่ 1

1. Chương Danh lệ (มาตรา 1-49)

ว่าด้วยการอธิบายคำศัพท์ แนวทางการใช้กฎหมายและกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่

2. Chương Cấm vậ (มาตรา 50-96)

ว่าด้วยระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของจักรพรรดิ ทั้งที่เป็นข้อห้ามและการป้องกัน
อาชญาจักรพรรดิ

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มที่ 2

1. Chương Chức ché (มาตรา 97-240)

ว่าด้วยการละเมิดกฎเกณฑ์ทั่วไป

2. Chương Quân chính (มาตรา 241-283)

ว่าด้วยข้อปฏิบัติและกฎเกณฑ์ทางทหาร

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มที่ 3

1. Chương Hộ hôn (มาตรา 284-341)

ว่าด้วยครอบครัวและการแต่งงาน

2. Chương Điền sản (มาตรา 342-400)

ว่าด้วยทรัพย์สินและการครอบครองทรัพย์สิน

3. Chương Thông gian (มาตรา 401-410)

ว่าด้วยการล่องละเมิดทางเพศ

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มี่ 4

1. Chương Trộm cướp (มาตรา 411-464)

ว่าด้วยเรื่องการก่ออาชญากรรม

2. Chương Đấu tụng (มาตรา 465-514)

ว่าด้วยการทำร้ายร่างกาย

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มี่ 5

1. Chương Trá nguy (มาตรา 515-552)

ว่าด้วยการโกงและการปลอมแปลง

2. Chương Tạp luật (มาตรา 553-644)

เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเล่มี่ 6

1. Chương Bộ vong (มาตรา 645-657)

ว่าด้วยกระบวนการจับกุมและการหลบหนี

2. Chương Đoán ngục (มาตรา 658-722)

ว่ากระบวนการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรม

เนื้อหาส่วนที่สองเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ประกอบไปด้วยเนื้อหา
ส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่อยู่ในเล่มที่ 1

- 1.1 ประวัติศาสตร์กฎหมายเวียดนามโดยสังเขป
- 1.2 การแปล การทำเชิงอรรถและดรรชนี (การใช้)
- 1.3 ลักษณะพิเศษของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล
 - 1.3.1 กฎหมายมหาชนสำหรับการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่
(Public Law for the Building of a Modern Nation-State)
 - 1.3.2 กฎหมายเอกชนสำหรับการปกป้องผลประโยชน์ของเอกชน
(Private Law for the Protection of Private Interests)
 - 1.3.3 อิทธิพลที่ยังปรากฏอยู่ของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล
(Lasting Influence of the Lê Code)

งานวิจัยที่อยู่ในเล่มที่ 2

ประเภทพงศาวดารในส่วนของเล่มที่สองมีเพียงส่วนเดียวคือการวิเคราะห์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเชิงประวัติศาสตร์ระหว่างประมวลกฎหมายจีน-เวียดนาม (A Comparative Sino-Vietnamese Legal Study with Historical-Juridical Analysis)

นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายโบราณของเวียดนามและจีน ในการทำเชิงอรรถยังได้ศึกษางานเขียนทางประวัติศาสตร์ประเภทพงศาวดารของเวียดนาม เพื่อหาว่าในหลักฐานเหล่านั้นมีบันทึกถึงคำสั่งการตรากฎหมายว่าทำขึ้นในปีใดและนำมาใช้เมื่อใด (นำกฎหมายมาประกอบการตัดสินโทษ³) การหาหลักฐานประเภทพงศาวดารมาสนับสนุนเรื่องการบังคับใช้กฎหมายว่ามีจริงนั้นเป็นประโยชน์มาก แต่จากงานวิจัยชิ้นนี้พบว่ากรณีที่ถูกบันทึกไว้มีไม่มากนัก

³ การตัดสินลงโทษแต่ละครั้งจะต้องมีความผิดตามกฎหมายแต่ละมาตราประกอบด้วยมิเช่นนั้นจะไม่สามารถลงโทษได้ LC 683, 722

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เป็นประมวลกฎหมายที่เคยแปลเป็นภาษาเวียดนามปัจจุบัน และภาษาฝรั่งเศสมาแล้ว การแปลครั้งนี้ในส่วนของเชิงอรรถบอกไว้ด้วยว่าแปลต่างจากฉบับอื่นอย่างไร และในกรณีที่ฉบับซึ่งเคยแปลมาก่อนนั้นขาดบางมาตราจะบอกด้วยว่ามาตราใดที่ไม่เคยแปลมาก่อน เนื่องจากต้นฉบับเดิมที่ใช้แปลมีเนื้อหาไม่ครบถ้วน

งานวิจัยที่อยู่ในเล่มที่ 3

ในงานเล่มที่ 3 เป็นเล่มที่รวบรวมรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆเอาไว้ มีเนื้อหาทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือ Appendix A: Tables of Conversion Between the Lê Code and the T'ang, Ming, Ch'ing and Nguyen Codes แบ่งออกเป็นสามส่วนย่อย ส่วนแรกคือ Table A₁ – Conversion from Lê Code to Corresponding Statutes in the T'ang, Ming, Ch'ing and Nguyen Codes and Summarized Comparison Between Them เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและการรับอิทธิพลของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกับกฎหมายต่างๆ การศึกษาใช้เกณฑ์พิจารณาความคิดและคำ หากในกฎหมายข้อใด มีความคิดที่เหมือนกันและใช้ภาษาที่เหมือนกันหมด จะให้ A+ และจะลดลงจาก A+, A-, B+, B-, C.

ผลจากการทำตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ตารางแรกพบว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เล นั้นได้รับอิทธิพลจากประมวลกฎหมายราชวงศ์ถึงมากที่สุด ตารางที่สอง คือ A_{2a} -- A Conversion from the T'ang to the Lê Code ในตารางที่สองนี้เปรียบเทียบเฉพาะประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกับประมวลกฎหมายราชวงศ์ถึง โดยเปรียบเทียบในแต่ละมาตราของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลอย่างละเอียดว่าคล้ายคลึงกับกฎหมายของราชวงศ์ถึงในมาตราใดบ้าง

ตารางที่สามซึ่งเป็นตารางสุดท้าย คือ Table A_{2b} – Conversion from the Ming, Ch'ing and Nguyen Codes to the Lê Code คล้ายกับตารางแรก เพียงแต่ในตารางแรกเอาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นตัวตั้ง แต่ในตารางนี้กลับนำเอาประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิงเป็นตัวตั้ง

ในงานวิจัยส่วนนี้แม้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่อาศัยเกณฑ์เรื่องของความคิดในกฎหมาย แต่ละมาตรากับภาษาที่ใช้ งานวิจัยส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลได้รับอิทธิพลจาก

กฎหมายสมัยราชวงศ์ถึงมากกว่าราชวงศ์หมิงที่อยู่ร่วมสมัยกัน ข้อสำคัญในประเด็นนี้คือ อุดมการณ์หลักของรัฐในสมัยราชวงศ์ถึงคือศาสนาพุทธแทนที่จะเป็นปรัชญาแบบขงจื้อ และมีอิทธิพลครอบคลุมไปยังกฎหมายด้วย เหตุผลที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมี้ลักษณะแตกต่างจากประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิงทั้งที่อยู่ในสมัยเดียวกัน น่าจะเป็นเพราะราชวงศ์เลเป็นราชวงศ์ที่เกิดจากการต่อสู้กับการปกครองของราชวงศ์หมิง การนำเอากฎหมายราชวงศ์หมิงมาใช้อาจส่งผลกระทบต่อสถานะของราชวงศ์เล และในขณะเดียวกัน ในช่วงการปกครองของราชวงศ์หมิงไม่พบหลักฐานว่าได้นำเอาประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิงมาใช้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

ส่วนต่อมาของงานวิจัยเล่มที่สามคือเอกสารสัญญาที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เลและราชวงศ์เหงวียน Appendix B: Legal Forms in Under the Lê and the Nguyen Dynasties รูปแบบสัญญาที่ใช้ร่วมกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เล มีชื่อเรียกว่า “ก๊วก เซียว ถือ เซ” (Quốc Triều Thư Khé)⁴ (Legal Forms in Use under the National Dynasty) ต้นฉบับเก็บรักษาอยู่ที่สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ หมายเลขเอกสาร A1947⁵

เอกสารชิ้นนี้รวบรวมหนังสือสัญญาที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เลและราชวงศ์เหงวียนไว้ เฉพาะที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เลมี้ทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่

1. พิณัยกรรมของพ่อแม่
2. สัญญาแบ่งที่ดินระหว่างพี่น้อง
3. สัญญาจ้างองที่นา
4. สัญญาซื้อขายที่นา
5. สัญญากู้
6. สัญญาปลดปล่อยทาส

⁴ ดูเอกสารชุดนี้ ในภาคผนวก ค

⁵ เอกสารชิ้นนี้ต้นฉบับเป็นภาษาเวียดนามโบราณ และเป็นเอกสารที่แยกออกมาจากประมวลกฎหมาย แต่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลฉบับแปลภาษาอังกฤษได้นำมาไว้รวมกัน ดู Lê Code ใน Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Lê Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.3 Appendix B pp.44-50.

7. สัญญาซื้อขายเรือ

เหตุผลที่ทำให้ต้นฉบับเอกสารเหล่านี้เป็นสัญญาที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เล เนื่องจากในสัญญาทุกฉบับจะกำกับว่าทำขึ้นในสมัยรัชกาล ถ่ง เจียน (Thống nguyên) ของจักรพรรดิ เล คง ฮว่าง⁶ (1522-1527) แต่จากการศึกษาของ ทะ เวิน ไถ่ และ เหวงวียน จ็อก ฮุย พบว่าในปี 1471 จักรพรรดิ เล แดง โตง มีคำสั่งให้จัดทำสัญญาเพื่อใช้ในอาณาจักร จึงเป็นไปได้อย่างมากว่าสัญญาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารชิ้นนี้จะเป็นเอกสารที่ใช้มาตั้งแต่สมัยจักรพรรดิ เล แดง โตง ดังนั้นฉบับที่พบจึงน่าจะเป็นฉบับที่ทำขึ้นใช้ในสมัยจักรพรรดิองค์ต่อมา⁷

4.2 ปรัชญาและลักษณะของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

เมื่อศึกษากฎหมายเวียดนามก่อนสมัยราชวงศ์เลจะพบว่าลักษณะเด่นอันหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายเวียดนามยุคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่สมัยราชวงศ์เลเป็นต้นมา คืออิทธิพลในด้านรูปแบบของกฎหมายจีน อิทธิพลบางส่วนยังปรากฏอยู่อย่างชัดเจนจนกระทั่งเหมือนกับการคัดลอกเอามา บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เช่น ในความผิดเดียวกันอาจลงโทษรุนแรงขึ้นหรือน้อยลง ซึ่งคงได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเงื่อนไขและลักษณะเฉพาะของเวียดนามในช่วงเวลานั้น แต่อิทธิพลบางอย่างที่กฎหมายเวียดนามไม่อาจปฏิเสธอิทธิพลของกฎหมายจีนได้ คือ ปรัชญาพื้นฐานทางกฎหมายแบบจีนและปรัชญาขงจื้อที่ปรากฏในกฎหมายจีน

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลจีนที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายราชวงศ์ต่างๆ ของเวียดนามก่อนสมัยราชวงศ์เล ไม่อาจจะพิสูจน์ได้ชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลจีนมากแค่ไหน เพราะปัญหาเรื่องเอกสารมีไม่

⁶ เป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายที่ราชวงศ์เลมีอำนาจอย่างเด็ดขาด ภายหลังจากจักรพรรดิองค์นี้ ตระกูลมัค (Mac) สถาปนาอำนาจได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งขุนนางตระกูล ตรินห์ (Trinh) ขึ้นมามีอำนาจเหนือจักรพรรดิราชวงศ์เลอย่างถาวร

⁷ ในส่วนประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีมาตราที่เกี่ยวกับการบังคับใช้สัญญา คือมาตรา 366 เนื้อหาระบุว่าการทำสัญญาจำเป็นต้องมีหัวหน้าหมู่บ้านหรือผู้นำของสายตระกูล (Clan head) ถ้าไม่มีจะถือว่าสัญญาเป็นโมฆะ จากการตรวจสอบ กฎหมายมาตรานี้ตราขึ้นในสมัยจักรพรรดิ เล แดง โตง จึงเชื่อได้ว่าสัญญาที่ปรากฏพบว่ามีใช้ใน สมัย ถ่ง เจียน (1522-1527) เป็นสัญญาที่ใช้ในสมัยหลัง

เพียงพอ ต่างจากกรณีของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เพราะยังสามารถพิจารณาจากต้นฉบับกฎหมายที่หลงเหลือมาถึงประมวลกฎหมายราชวงศ์เลและราชวงศ์เหงวียน จากการศึกษาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลแสดงให้เห็นอิทธิพลจากจีนอย่างชัดเจนอยู่ 3 ข้อที่ผสมผสานกัน คือ อิทธิพลทางความคิดจากกฎหมายจีน อิทธิพลความคิดแบบขงจื้อและอิทธิพลความคิดแบบพื้นเมือง

4.2.1 อิทธิพลทางความคิดจากกฎหมายจีน

กฎหมายเวียดนามเป็นกฎหมายเดี่ยวในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลกฎหมายจีนอย่างเด่นชัด อย่างน้อยที่สุดกฎหมายเวียดนามน่าจะได้รับอิทธิพลกฎหมายจีนที่เก่าที่สุดคือกฎหมายสมัยราชวงศ์ฮั่น เพราะในช่วงก่อนการปกครองเวียดนามอย่างเป็นทางการ จีนใช้กฎหมายราชวงศ์ฮั่นในเวียดนามมาก่อน แม้กระทั่งกฎหมายจีนที่น่าจะเริ่มต้นส่งผลกระทบต่อเนื้อหา รูปแบบและวิธีคิดของกฎหมายเวียดนามก็คือประมวลกฎหมายราชวงศ์ถัง

การเริ่มต้นรับอิทธิพลกฎหมายจีนโดยเฉพาะกฎหมายราชวงศ์ฮั่นมีนัยสำคัญถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเป็นอย่างมาก เพราะกฎหมายจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมาเริ่มต้นรับความคิดแบบขงจื้อมาไว้ในกฎหมาย

ลักษณะสำคัญของอิทธิพลกฎหมายจีนที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ได้แก่

- การกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรว่ากระทำผิดอะไร จะถูกลงโทษอย่างไร (เมื่อ กระทำ ก จะได้รับ ข) ซึ่งการละเมิดหรือกระทำผิดแต่ละแบบนั้นมีโทษที่กำหนดไว้ตายตัว
- ระบบการลงโทษห้าระดับซึ่งเวียดนามรับเอาต้นแบบมาจากจีนโดยตรง การลงโทษทั้งห้าระดับได้แก่ 1.การโบยด้วยไม้ขนาดเล็ก 2. การโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่ 3. การลงโทษให้ใช้แรงงาน 4. การเนรเทศ 5. การประหารชีวิต แม้ระบบการลงโทษทั้งห้าระดับจะรับมาจากจีนแต่ว่ารายละเอียดยังแตกต่างกันอยู่คือ ขนาดของไม้ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก แม้จะกำหนดไว้แน่นอน แต่ที่ว่าของจีนและเวียดนามเลือกใช้ขนาดที่แตกต่างกัน รวมทั้งอุปกรณ์

ต่างๆ เช่น ที่รัดข้อมือไม้ โซ่ ฯลฯ น่าจะมีขนาดที่ต่างจากของจีนเช่นเดียวกับขนาดของไม้ แต่ในต้นฉบับที่มีอยู่ปัจจุบัน ข้อความส่วนนี้ขาดหายไปทำให้ไม่รู้ว่าแตกต่างกันมากแค่ไหน ด้านการใช้แรงงาน การเนรเทศและการประหารชีวิตมีรายละเอียดแตกต่างจากกฎหมายจีน การรับโทษให้ใช้แรงงานอาจเป็นการทำงานชดใช้ แต่ประเภทของงานจะต่างกัน เช่น ของเวียดนามนั้นโทษการใช้แรงงานที่หนักที่สุดสำหรับผู้ชายคือการทำงานในนาทหารและผู้หญิงสี่ขวบเปลือก ส่วนการเนรเทศแตกต่างกันไปในเรื่องของระยะทางซึ่งขึ้นอยู่กับความผิด การประหารชีวิตก็แตกต่างกัน เวียดนามมีวิธีลงโทษที่จีนไม่มี เช่น การให้ช่างเหยียบหรือให้ช่างเอางาแทง (นอกไปจากนั้นประมวลกฎหมายราชวงศ์เฉิงยังเพิ่มบทลงโทษสำหรับข้าราชการ ด้วยวิธีลดขั้นและถูกย้ายไปต่างถิ่น)

- หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของกลุ่ม (Groups responsibility) การกระทำผิดบางประเภทกฎหมายจีนจะให้สมาชิกของกลุ่มสังคมนั้น เช่นกลุ่มครอบครัว⁸ หรือกลุ่มที่สังกัดร่วมกัน เช่น เป็นทหารหน่วยเดียวกัน ต้องรับผิดชอบร่วมกัน⁹

- หลักการที่เรียกใน ภาษาลาติน ว่า “Nulla poena sine lege” หมายถึง “ไม่มีความผิดหากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้” ประมวลกฎหมายเวียดนามรับอิทธิพลความคิดนี้มาจากจีน เมื่อใดก็ตามที่มีการตัดสินลงโทษต้องระบุข้อกฎหมายและอ้างเนื้อหาของกฎหมาย รวมทั้งโทษที่ได้รับ เพราะฉะนั้นจะไม่มีกรลงโทษหากไม่มีกฎหมายระบุเอาไว้ แต่กฎหมายจีนและเวียดนามก็มีกฎหมายป้องกันช่องโหว่ของกฎหมายไว้แล้วคือ “ใครก็ตามทำสิ่งที่ไม่น่ากระทำจะได้รับโทษให้ใช้แรงงานหรือโทษปรับ”

¹⁰ ซึ่งขึ้นอยู่กับศาลว่าจะตัดสินให้ปรับหรือใช้แรงงานระดับไหน

⁸ ดู LC 2 ความผิดประเภทของการก่ออาชญากรรม

⁹ LC 253

¹⁰ LC 642

4.2.2 อิทธิพลความคิดแบบขงจื้อ

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์กฎหมายของเวียดนามทำให้เชื่อได้ว่า กฎหมายเวียดนามได้รับอิทธิพลความคิดแบบขงจื้ออย่างน้อยที่สุดจากช่วงการปกครองของจีน (111 B.C.-938 A.D.) ในทางกฎหมายจึงน่าจะได้รับอิทธิพลความคิดแบบขงจื้อในช่วงเดียวกันนี้ เพราะสมัยที่จีนปกครองเวียดนามโดยตรงเป็นระยะเวลาที่ราชวงศ์ถังมีอิทธิพลทางความคิดและความรุ่งเรืองของศาสนาพุทธในจีน¹¹ อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของความคิดขงจื้อยังคงมีอยู่ แต่หลังจากนั้นความคิดขงจื้อโดยเฉพาะความคิดขงจื้อใหม่ได้เติบโตและกลายเป็นอุดมการณ์ของรัฐในสมัยราชวงศ์ซ่ง ขณะเดียวกันมีอิทธิพลในเวียดนามตั้งแต่สมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลมากขึ้นในสมัยราชวงศ์โห่จนกระทั่งพัฒนากลายเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐในสมัยราชวงศ์เล

การพิจารณาว่าเวียดนามเป็นรัฐคู่ขนานที่มีพัฒนาการไปในลักษณะเดียวกันกับจีนในช่วงเวลาใกล้เคียงกับสมัยราชวงศ์ซ่ง ข้าราชการแบบขงจื้อของเวียดนามเริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะกรณีของ เล เวิน ฮิว ที่เริ่มโจมตีความคิดศาสนาพุทธในสมัยราชวงศ์หลี¹² และเพิ่มระดับความรุนแรงและอิทธิพลมากขึ้น ในสมัยราชวงศ์โห่ถือเป็นการครั้งแรกของเวียดนามที่มีจักรพรรดิซึ่งมีพื้นฐานมาจากนักคิดในสายขงจื้อ (ในอดีตจักรพรรดิราชวงศ์หลีและ ราชวงศ์เจิ้นนิยมบวชในศาสนาพุทธมากกว่า) การครอบครองเวียดนามของกองทัพราชวงศ์หมิงทำให้ปรัชญาขงจื้อใหม่กระจายตัวเนื่องจากการจัดตั้งโรงเรียนแบบขงจื้อ ในสมัยราชวงศ์เล ความคิดแบบขงจื้อใหม่จึงพบได้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง กลุ่มเชื้อพระวงศ์ต่างศึกษาความคิดแบบขงจื้อใหม่ และข้าราชการส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของการเผยแพร่ความคิดขงจื้อใหม่โดยกองทัพราชวงศ์หมิง

¹¹ จากการศึกษาแนวความคิดทางศาสนาในสมัยราชวงศ์เล โดยเฉพาะสมัยจักรพรรดิ เล แถง โตง ซึ่งเชื่อว่าเป็นยุคสมัยที่แนวคิดขงจื้อมีความแข็งแกร่งที่สุดยังพบความกลมกลืนระหว่างแนวคิด พุทธ เต๋า และขงจื้อ ในสังคม ดู Trần Quốc Vương, "Popular culture and high culture in Vietnamese history," *Crossroads* 7 No 2: 17-18.

¹² Oliver Wolters. "Historians and Emperors in Vietnam and China: Comments arising out of Le Van Huu's history presents to the Tran Court in 1272," pp.74-79.

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจิงเป็นผลผลิตของแนวคิดปรัชญาขงจื้อ อิทธิพลแบบขงจื้อที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจิงคือระบบคุณค่าแบบขงจื้อ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทั้งห้า (Five Relations) ได้แก่ ความคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ทั้งห้า คือ ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (รวมข้าราชการด้วย) อาจารย์กับศิษย์ สามีกับภรรยา บิดาและมารดา กับบุตร และเพื่อนกับเพื่อน กฎหมายที่ตราออกมาจึงเน้นเรื่องหน้าที่ ตัวอย่างของกฎหมายที่เกิดจากความคิดนี้ เช่น ในประเด็นเกี่ยวกับความกตัญญูและการปฏิบัติตัวต่อบิดามารดา เช่น การไม่เคารพบิดามารดา¹³ การนำที่ดินซึ่งใช้บูชาบรรพบุรุษ (Huong hoa) ไปขาย¹⁴ การสาปแช่งบิดามารดาและบรรพบุรุษ¹⁵ อิทธิพลของกฎหมายในลักษณะนี้ทำให้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจิงเน้นเรื่องหน้าที่ต่อผู้อื่น ความซื่อสัตย์และความกตัญญู (Filial Piety)

ปรัชญาที่อยู่ในกฎหมายดังกล่าวไว้ข้างต้นบ้างแล้วว่า ในระดับของการศึกษาแนวคิดทางกฎหมายของเวียดนามค่อนข้างยากที่จะแบ่งว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจิงได้รับอิทธิพลรูปแบบกฎหมายจีนหรือได้รับอิทธิพลจากปรัชญาขงจื้อ เนื่องจากความเป็นจีนในกฎหมายจีนดูเหมือนว่าไม่สามารถแยกออกจากปรัชญาขงจื้อได้ ในกรณีกฎหมายจีน แม้ปรัชญาขงจื้อจะเริ่มต้นมีอิทธิพลตั้งแต่กฎหมายราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา แต่กฎหมายราชวงศ์ฮั่นกลับไม่ได้เป็นต้นแบบกฎหมายยุคจารีตของจีน กฎหมายที่เป็นต้นแบบกฎหมายจีนในสมัยจารีตกลับเป็นกฎหมายราชวงศ์ถัง ประมวลกฎหมายราชวงศ์ถังจัดเป็นแม่แบบที่สำคัญของประมวลกฎหมายจีนในระยะเวลาต่อมา เนื่องจากเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เป็น “ประมวลกฎหมาย” และเนื้อหาของกฎหมายมีความสมบูรณ์กว่ากฎหมายราชวงศ์ก่อนๆ¹⁶

การทำความเข้าใจปรัชญาขงจื้อควรเริ่มต้นเกี่ยวกับ คำว่า “เหริน” แต่ในภาษาเวียดนามออกเสียงว่า “เียน” (nhân) ซึ่งความหมายตรงตัวแปลว่า “มนุษย์” ในรูปพหูพจน์ แต่ในปรัชญาขงจื้อยังหมายถึง “มนุษยธรรม” ขงจื้อเห็นว่าการแก้ปัญหาต่างๆ ควรเริ่มที่ตัวมนุษย์ ส่วนหน่วยเล็ก

¹³ LC 2

¹⁴ LC 400

¹⁵ LC 504

¹⁶ Yang Zhao, Fang Linggui, Gang Shuduo, and Zhu Zhongyu,. *An outline history of China*, (Beijing: Foreign Languages Press, 1982), p. 210.

ที่สุดในสังคมคือครอบครัว เมื่อสามารถจัดการปัญหาและความสัมพันธ์ของมนุษย์ได้ และเมื่อได้ก็ตามที่ความสัมพันธ์เรียบร้อยก็จะสามารถเข้าถึง "เยิน" ได้¹⁷

ในความคิดของขงจื้อการจะเข้าถึง เยิน ได้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้งสี่อย่าง ได้แก่

1. "ลี่" คือ พิธีกรรม
2. "ฉี่" คือ ความถูกต้อง
3. "ซื่อ" คือ ปัญญา
4. "ซิ่น" คือ ความจริงใจ¹⁸

ในองค์ประกอบทั้งสี่นี้ "ลี่" ถือเป็นความคิดที่สำคัญที่สุดเพราะขงจื้อให้ความสำคัญกับแบบแผนที่เคยปฏิบัติกันมาในสังคม การทำสิ่งต่างๆให้ถูกต้องและไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ต่างๆ ถือว่าไม่ทำให้สังคมวุ่นวาย ความคิดว่าด้วย "ลี่" จึงเป็นความคิดที่เข้าไปผสมผสานกับกฎหมายจีนอย่างแยกไม่ออกตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชั่น ความคิดว่าด้วย "ลี่" กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ไม่ขัดกับแบบแผนในอดีต สิ่งใดก็ตามที่ผู้คนในอดีตเคยทำมาและได้ผลดีจนกระทั่งถูกนำเอาไปปฏิบัติยึดถือเป็นจารีตประเพณีจะถูกใช้เป็นกฎหมายของรัฐ เพราะรัฐในความคิดของขงจื้อถือเป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุดที่ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและนำไปสู่ "เยิน" ด้วยเหตุผลนี้ กฎหมายของจีนจึงมีฐานะเป็นกฎหมายของรัฐและยังเป็นกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของสังคมด้วย ผู้ใดก็ตามที่ละเมิดข้อประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรมถือว่าผู้นั้นทำผิดกฎหมายของรัฐ รัฐจะเข้ามาจัดการคนที่ทำผิดเพื่อให้สังคมอยู่ในสภาวะปกติ ถ้าหากการกระทำใดๆ ที่ไม่ผิดในฐานะละเมิดหรือทำลาย "เยิน" ของสังคมถือว่าสิ่งนั้นไม่เป็นความผิด

ความสำคัญเรื่อง "ลี่" ยังถูกเน้นย้ำอีกครั้งในสมัยราชวงศ์ช่ง จากเดิม "ลี่" หมายถึงพิธีกรรมหรือแบบแผน แต่มาถึงสมัยช่ง "ลี่" ในความคิดของกลุ่มขงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism) มีความหมายเพิ่มเติมไปถึง "ความถูกต้อง" ในระดับปรากฏการณ์ของจักรวาล หรือสภาวะที่

¹⁷ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, "ขงจื้อ: คำสอนทางปรัชญา-ศาสนา." วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 3 (มิถุนายน 2532): 6-7.

¹⁸ เฟิ่งอ๋าง หน้า 7-10

ถูกต้องและดีงาม¹⁹ การเน้นย้ำนี้ทำให้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมกับกฎหมายของรัฐหลอมรวมกันมากขึ้น ในกรณีของเวียดนามก็เช่นเดียวกัน การแยกแยะระหว่าง "อิทธิพลกฎหมายจีน" และ "อิทธิพลปรัชญาขงจื้อ" ออกจากกันทำได้ค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตามยังมีวิธีที่จะทำให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของกฎหมายเวียดนามและปรัชญากฎหมายเวียดนาม

วิธีการทำความเข้าใจปรัชญาของกฎหมายเวียดนามที่ดีกว่าการแบ่งอย่างตัดขาดว่าสิ่งใดคือลักษณะเฉพาะทางกฎหมายหรือสิ่งใดคือปรัชญากฎหมายนั้น ในขั้นต้นคือทำความเข้าใจลักษณะเด่นของสังคมเวียดนามเพื่อให้ทราบว่าเวียดนาม (โดยเฉพาะสมัยราชวงศ์เล) เลือกลงแนวคิดบางอย่างจากจีนและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านั้นอย่างไร

สิ่งที่ราชวงศ์เลรับจากจีนคือปรัชญาขงจื้อใหม่ เมื่อเวียดนามรับความคิดขงจื้อ สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งห้า เนื่องจากรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งห้าเอื้อต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของจักรพรรดิ และความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทั้งห้ามีเพียงส่วนเดียวเท่านั้นที่ไม่เข้ากับสังคมเวียดนามคือความคิดเรื่องหน้าที่ของภรรยาและสามี ในกรณีของจีนหน้าที่ของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นลูก ภรรยาและแม่ล้วนต้องยกว่าผู้ชายในทุกเรื่อง และไม่มีสิทธิทางกฎหมาย เช่น การครอบครองที่ดิน การสืบทอดก ทั้งยังต้องยอมรับการกระทำทุกอย่างจากผู้ชายโดยปราศจากกฎหมายปกป้อง แต่ในเวียดนามแม้จะรับลักษณะความคิดเรื่อง "หน้าที่การปฏิบัติตัวของผู้หญิง" ที่เรียกว่า "ห่วงโซ่ทั้งสาม" (Three bonds) ซึ่งเป็นการกำหนดสถานะของผู้หญิงในสังคมที่มีความคิดแบบขงจื้อ กล่าวคือ เมื่อผู้หญิงเกิดมาต้องเชื่อฟังบิดา เมื่อแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี เมื่อสามีเสียชีวิตต้องเชื่อฟังบุตรชายคนโต การกำหนดบทบาทหน้าที่ผู้หญิงที่แน่นอนเกิดจากความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในความคิดขงจื้อที่ว่า ผู้หญิงมีธรรมชาติที่เลวร้ายไม่สามารถที่จะขัดเกลาได้ ผู้หญิงจำเป็นต้องมีผู้ชายควบคุมอยู่เสมอ

¹⁹ Oliver Leaman, *Key Concepts in Eastern Philosophy*, p.181.

4.2.3 อิทธิพลความคิดแบบพื้นเมือง

กฎหมายเวียดนาม ซึ่งหมายถึงประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นเรื่องเด่น เพราะในกฎหมายที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลให้ความสำคัญกับผู้หญิงถึงระดับที่ผู้หญิงสามารถถือครองที่ดินได้²⁰ การถือครองที่ดินของผู้หญิงไม่ได้มีเฉพาะในตัวบทกฎหมายเท่านั้นแต่ยังอยู่ในระบบสัญญาทั้งเจ็ดแบบที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เล รูปแบบสัญญาทั้งเจ็ดแบบมักต้องการการยินยอมจากภรรยา ถึงแม้ว่าในสัญญาบางอย่างผู้หญิงจะไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง เช่น สัญญาผลิตหรือซื้อขายเรือ แต่ภรยายังมีบทบาทเป็นพยานร่วมกับสามี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในทางปฏิบัติ ผู้หญิงเวียดนามมีอำนาจตัดสินใจเป็นของตนเอง ในขณะที่สัญญาการสืบมรดกหรือการแบ่งที่ดินระหว่างพี่น้อง ผู้หญิงไม่ได้เป็นเพียงผู้เห็นชอบเท่านั้น แต่เป็นผู้ร่วมทำสัญญาด้วยตนเอง²¹ เพราะในเวียดนามแม้จะรับความคิดว่าด้วยห่วงโซ่ทั้งสาม แต่ในทางปฏิบัติแตกต่างจากต้นแบบที่รับมาจากจีน

เมื่อพิจารณารากฐานทางประวัติศาสตร์ของเวียดนามจะพบว่า ผู้หญิงมีบทบาทหรืออำนาจตัดสินใจมานานแล้วจากตำนานเรื่อง หลาก ลอง กวานและนาง อาว โกว ทั้ง หลาก ลอง กวาน และ อาว โกวล้วนมีอำนาจตัดสินใจเลือกที่อยู่ของตนเองภายหลังที่แยกจากกัน นอกจากนั้นการแยกกันอยู่ระหว่างทั้งคู่ น่าเชื่อว่าฝ่ายหญิง(อ่าว โกว) สามารถเลี้ยงดูตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งฝ่ายชาย (หลาก ลอง กวาน)²² บทบาทของผู้หญิงในประวัติศาสตร์เวียดนามจึงเป็นเรื่องที่โดดเด่นมาก ตัวอย่างเช่น เรื่องของสองพี่น้องตระกูลตริงที่รบกับจีนจนกระทั่งถูกกองทัพราชวงศ์ฮั่นปราบปราม น่าจะสะท้อนลักษณะเดิมของสังคมเวียดนามที่แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างเพศค่อนข้างน้อย

การปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดของผู้หญิงตามแนวคิดขงจื้อมักจะปรากฏในครอบครัวของเชื้อพระวงศ์หรือครอบครัวที่ร่ำรวยเนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาแบบขงจื้อ

²⁰ LC 338

²¹ ดูระบบสัญญาที่ใช้ในวังราชวงศ์เล ใน ภาคผนวก ค

²² ดูภาคผนวก ข ตำนานหลาก ลอง กวานและนางอ่าว โกว

การศึกษาแบบขงจื้อเป็นปัจจัยสำคัญในการเลื่อนชั้นทางสังคม ใครก็ตามที่ต้องการการยอมรับจากสังคมของบัณฑิตหรือเชื้อพระวงศ์จำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสอนนี้อย่างเคร่งครัด ในขณะที่ลักษณะพิเศษบางอย่างของเวียดนามที่แตกต่างจากจีน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบครอบครัวเวียดนามที่ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวชานาในลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกในครอบครัวเพียงไม่กี่คน และสามีมักจะมีภรรยาเพียงคนเดียว นอกไปจากนั้นด้วยเหตุที่ครอบครัวในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชานา วิธีการทำนาในเวียดนามเหมือนกับการทำนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการปลูกข้าวนาดำ (Wet rice cultivation) ทำให้ทั้งสามีและภรรยาจำเป็นต้องทำงานร่วมกัน ผลที่ตามมาคือทำให้หมู่บ้านชานาเวียดนามมีความแตกต่างระหว่างเพศน้อยมาก ผู้หญิงสามีภรรยาจึงมีสิทธิที่แตกต่างไปจากผู้หญิงที่เกิดในราชสำนักหรือผู้หญิงชนชั้นสูง ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงในบางลักษณะ²³

4.2.3.1 สถานะของผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

เนื่องจากในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเมื่อมีผู้กระทำความผิด การลงโทษจะขึ้นอยู่กับสถานะของผู้กระทำความผิดและผู้ถูกกระทำว่าเป็นใคร โดยจะพิจารณาผ่านการก่อความผิดที่เข้าข่ายลักษณะคดีอาญา ที่สามีกระทำต่อภรรยาหรือภรรยากระทำต่อสามี เมื่อเปรียบเทียบจากบรรทัดฐานดังกล่าวถือว่าสามีมีสถานะสูงกว่าภรรยา เพราะความผิดที่ภรรยากระทำต่อสามีจะมีโทษรุนแรงมากกว่าปกติ แต่ในความผิดเดียวกัน หากสามีกระทำต่อภรรยา สามีจะได้รับโทษที่เบากว่าปกติ

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดเอาไว้ว่า เมื่อภรรยากระทำความผิดต่อสามีจะถูกลงโทษในระดับเดียวกับความผิดที่ลูกหรือหลานทำต่อพ่อแม่หรือปู่ย่าตายาย เช่น ภรรยาที่ก่อคดีฆาตกรรมสามีของเธอถือว่ามีผิดเท่ากับลูกหรือหลานที่ฆ่าพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของตนเอง²⁴ ในทางตรงกันข้าม สามีที่ฆ่าภรรยากลับไม่ปรากฏบทลงโทษในทางกฎหมายของราชวงศ์เลและ

²³ ความเท่าเทียมกันในที่นี้ไม่ได้มีความหมายตามความคิดเรื่อง “ความเสมอภาค” เพราะในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังให้ความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง เช่น รูปแบบการลงโทษแต่ละแบบในการลงโทษห้าระดับ ในโทษชนิดเดียวกัน ชายและหญิงได้รับโทษไม่เท่ากัน LC 1

²⁴ LC 419

ราชวงศ์ถัง เมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายหมายราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิงและราชวงศ์เหิงวียนพบว่า การฆาตกรรมภรรยา มีความผิดเท่ากับพ่อแม่ที่ฆ่าลูกหรือนายจ้างที่ฆ่าคนรับใช้ และจะถูกลงโทษโดยการโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่แปดสิบครั้ง²⁵ หรือในกรณีที่ภรรยาพยายามใช้ยาเสน่ห์ให้สามีรัก มีความผิดเท่ากับลูกหรือหลานทำให้พ่อแม่หรือปู่ตายรัก²⁶

ภรรยาที่ฟ้องร้องกล่าวหาสามีมีความผิดเท่ากับลูกหรือหลานฟ้องร้องพ่อแม่หรือปู่ตายยาย และลูกจ้างฟ้องร้องนายจ้าง ภรรยาจะต้องถูกเนรเทศ²⁷ ในกรณีที่การฟ้องร้องเป็นความจริง จะใช้การลงโทษที่แตกต่างกันออกไป²⁸ หรือภรรยาที่วางแผนฆาตกรรมสามีคนก่อนจะต้องถูกลงโทษโดยการตัดหัว²⁹ การฆาตกรรมสามีของตนเองถือว่าเป็นความผิดที่รุนแรงมาก ปราบกฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่เรื่อง “ความผิดร้ายแรงสิบประการ” เรียกว่า “ทับ อ้าค” (Thập ác)³⁰

ในทางตรงกันข้ามเมื่อสามีก่อคดีฆาตกรรมภรรยาตนเอง กฎหมายจะลงโทษเบากว่า เพราะถือว่ามี ความผิดเท่ากับการฆ่าคนธรรมดาหนึ่งคน³¹ นอกไปจากความผิดฐานฆาตกรรม ภรรยาจะถูกลงโทษรุนแรงกว่าสามีเมื่อเปรียบเทียบความผิดในแบบเดียวกัน

การมีสถานะภรรยาเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในการลงโทษเท่านั้น เพราะในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่ ยังแบ่งเป็นการลงโทษภรรยาคนแรก (ภรรยาหลวง) และภรรยาคนรองด้วย เช่น เมื่อ

²⁵ Ta Van Tai, “The Status of Women in Traditional Vietnam : A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes,” *Journal of Asian History* 15 (1981): 102.

²⁶ LC 423

²⁷ LC 504 จะมีเพียงความผิดรุนแรงบางอย่างเท่านั้นที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่อนุญาตให้ฟ้องร้องได้

²⁸ LC 502, 503

²⁹ LC 416

³⁰ LC 2 ในการศึกษาของ ฉะ เวน ไถ่ เปรียบเทียบกับกฎหมายอื่นๆ ได้แก่ประมวลกฎหมายราชวงศ์ถัง, หมิง, ชิงและเหิงวียน พบว่าการฆาตกรรมสามี เท่ากับการฆาตกรรมพ่อแม่และปู่ตายยาย ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่และราชวงศ์ถัง ในกรณีของประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิง, ชิง และเหิงวียน ถือว่าการฆาตกรรมมีความผิดเท่ากับการฆาตกรรมพ่อแม่เท่านั้น

³¹ LC 498

สามีทำร้ายภรรยาคนแรก (ที่ถูกต้องตามกฎหมาย) จนได้รับบาดเจ็บ สามีจะได้รับโทษเท่ากับหนึ่งในสามของการทำร้ายคนทั่วไปจนได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้าเป็นภรรยาคนรองสามีจะได้รับโทษเท่ากับหนึ่งในสองของการทำร้ายภรรยาคนแรก แต่ในกรณีที่ภรรยาคนแรกทำร้ายภรรยาคนรองจนได้รับบาดเจ็บจะได้รับการลงโทษเท่ากับโทษที่สามีทำร้ายภรรยาคนแรก การลงโทษตามวิธีนี้ให้ใช้กับคดีฆาตกรรมด้วยเช่นกัน³² แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อภรรยาคนแรกทำร้ายสามีโดยไม่เกิดบาดแผลให้เนรเทศออกไปถิ่นที่อยู่รอบนอก (outlying region) ถ้าเกิดบาดแผลให้เนรเทศไปยังเขตห่างไกล (distant region) แต่ถ้าทำร้ายจนถึงแก่ความตาย ให้ลงโทษด้วยการประหารชีวิตโดยให้ช่างเองาเสียบ ในขณะที่ถ้าเป็นภรรยาคนรองการลงโทษจะรุนแรงมากขึ้น³³ อย่างไรก็ตามหากเป็นการวางแผนล่วงหน้า การลงโทษจะเปลี่ยนเป็นการตัดหัว³⁴ แต่ในทางตรงกันข้ามหากฝ่ายกระทำเป็นฝ่ายสามีการลงโทษจะเบาลงมากหรือในบางกรณีไม่ถือว่าเป็นความผิด เช่น การทุบตีภรรยาโดยปราศจากบาดแผล เป็นต้น

สถานะของสามีที่เหนือกว่าภรรยาไม่ปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์โดยตรงของคู่สามีภรรยาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันยังปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ที่กว้างขึ้น เพราะในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมมีเนื้อหาของกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวใหญ่ที่กว้างเกินกว่าความสัมพันธ์ของครอบครัวเดียวในสังคมเกษตรกรรมลุ่มแม่น้ำแดง ถึงแม้ว่ารูปแบบครอบครัวของชาวเวียดนามจะเป็นครอบครัวเดี่ยวก็ตาม

ความสัมพันธ์ในระดับเหนือกว่าความสัมพันธ์โดยตรงของสามีและภรรยาปรากฏในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล คือ เมื่อสามีกระทำความผิดต่อเครือญาติของภรรยา โดยเฉพาะต่อพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของภรรยา สามีจะมีความผิดน้อยกว่าความผิดแบบเดียวกันที่ภรรยากระทำต่อพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของสามี ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ภรรยาวิพากษ์วิจารณ์พ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของสามี จะมีโทษถูกเนรเทศ และในกรณีที่ทำร้ายร่างกายคนเหล่านั้น ภรรยาจะต้องถูกเนรเทศไปอยู่ดินแดนรอบนอก ถ้าทำร้ายร่างกายและเกิดบาดแผลให้เนรเทศไปยังดินแดนห่างไกล

³² LC 482 แต่ในกรณีที่ภรรยามีความผิดการพิจารณาจะไม่นำกฎหมายข้อนี้มาใช้

³³ LC 481 ในประมวลกฎหมายจีนและเวียดนามล้วนแล้วแต่ลงโทษผู้หญิงรุนแรงกว่าผู้ชาย ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับจะแตกต่างกันในรายละเอียดของการลงโทษ

³⁴ LC 416

ถ้าทำร้ายจนถึงแก่ความตายจะถูกลงโทษโดยให้ชังตัวเองเสีย แต่ในทุกกรณีถ้ากระทำโดยไม่เจตนาให้ลงโทษด้วยการใช้แรงงาน³⁵ หากลองพิจารณากฎหมายที่กล่าวถึงการกระทำของสามีต่อพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของฝ่ายภรรยาพบว่าสามีจะได้รับโทษที่เบากว่า ความผิดของฝ่ายสามีเริ่มต้นตั้งแต่การวิพากษ์วิจารณ์จะถูกลดชั้นทางราชการสองระดับ (หมายความว่าชายสามีผู้นั้นอาจไม่มีความผิดข้อนี้) หากทำร้ายร่างกายจะถูกลงโทษให้ทำงานหนัก โดยให้เป็นทหารดูแลคอกช้าง ถ้าทำร้ายจนเกิดบาดเจ็บจะต้องทำงานเป็นทหารในนาทหาร ถ้าทำร้ายโดยใช้ของมีคม หรือทำให้ผู้อื่นกระตุกหัก สูญเสียดวงตาจะต้องถูกเนรเทศไปดินแดนที่ห่างไกล แต่ถ้าเป็นการฆาตกรรมให้ลงโทษตัดคอ ถ้าไม่ได้ตั้งใจให้ลงโทษให้ทำงานหนัก³⁶ (a sentence of hard labor) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าโทษของฝ่ายภรรยารุนแรงกว่าฝ่ายสามี แม้ว่าการฆาตกรรมจะลงโทษด้วยการให้ชังตัวเองเสีย (สำหรับฝ่ายภรรยา) และตัดคอ (สำหรับฝ่ายสามี) ซึ่งเป็นการลงโทษที่อยู่ในระดับเดียวกัน แต่ฝ่ายชายมีสิทธิได้ลดหย่อนโทษถ้าไม่ตั้งใจทำ ส่วนฝ่ายหญิงไม่มีสิทธิข้อนี้ และการลงโทษฝ่ายภรรยาที่รุนแรงกว่าสามีในลักษณะนี้ยังปรากฏในประมวลกฎหมายราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิง และราชวงศ์เหิงเวียน³⁷

ในทางตรงกันข้าม ความผิดที่เกิดขึ้นโดยฝ่ายภรณานั้นไม่ถือว่าเป็นความผิดหากสามีเป็นผู้กระทำ ส่วนใหญ่เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าภรรยาควรมีความกตัญญูและระลึกถึงสามี ไม่ว่าจะสามีจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม และมักจะเป็นเรื่องที่ปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่

ในช่วงที่สามีถูกจองจำและรอการลงโทษด้วยการประหารชีวิต ถ้าภรรยาเข้าร่วมในงานมหรสพถือว่ามีความผิดต้องถูกลงโทษประหารชีวิต ในกรณีของผู้ชายจะถือว่าเป็นความผิดหากเข้าร่วมในงานมหรสพเมื่อพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายถูกจองจำ³⁸

³⁵ LC 476 เกี่ยวกับเขตการเนรเทศให้ดู ภาคผนวก ก

³⁶ LC 477

³⁷ Ta Van Tai, "The Status of Women in Traditional Vietnam : A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes,": 105.

³⁸ LC 131

ภรรยาจะมีความผิดเมื่อละทิ้งบ้านโดยไม่ขออนุญาตสามี และจะถูกลงโทษให้ทำงานในโรงครัว ผู้หญิงที่เป็นภรรยาจะมีความผิดมากขึ้นเมื่อพยายามแต่งงานใหม่หรือได้แต่งงานใหม่กับผู้ชายคนอื่น ภรรยาที่กระทำผิดนี้ต้องถูกใช้แรงงานสี่ชั่วโมง และให้ถือว่าการแต่งงานใหม่ไม่มีผลทางกฎหมาย ส่วนการลงโทษมีเพียงถูกเนรเทศ ส่วนการประหารชีวิตจะใช้กับชายผู้ที่เป็นคู่กับภรรยาคนแรก แต่สามารถจ่ายค่าปรับแทนได้³⁹

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเตี้อีกว่าภรรยาคนใดมีเพศสัมพันธ์กับชายที่ไม่ใช่สามีของตนเองมีความผิด และชายที่มีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของชายอื่นถือว่ามีความผิด การลงโทษจะพิจารณาจากตำแหน่งของภรรยาว่าเป็นภรรยาคนแรกหรือภรรยาคนรอง และสถานะทางสังคมของสามี⁴⁰ แต่ถ้าผู้ชายใดคนใดมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงใดอายุไม่ต่ำกว่าสิบสองปีที่ยังไม่ได้แต่งงานถือว่ามีความผิดเนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้ แต่จะมีความผิดเท่ากับการข่มขืนถ้าหากมีเพศสัมพันธ์กับเด็กหญิงอายุต่ำกว่าสิบสองปี⁴¹ ในบันทึกร่วมสมัยของราชวงศ์เลพบว่ามี การประหารชีวิตผู้หญิงที่มีชู้ ในปีค.ศ.1435 ได้มีการลงโทษหญิงเหงวียน ธิ หง็อก (Nguyễn Thị Ngọc) ภรรยาซึ่งมีลูกแปดคน เธออาศัยอยู่ที่หมู่บ้าน เทือง ซ้ำ (Thượng Xá) เขต ก๊วก ออย เหงวียน ธิ หง็อก มีความผิดฐานไม่เอาใจใส่สามีที่เป็นโรคเรื้อน ขโมยทรัพย์สินของสามีและเป็นชู้กับชายอื่นในหมู่บ้าน เธอจึงถูกลงโทษโดยให้ช่างเอาเสาเสียบ⁴²

4.2.3.1.1 ปัจจัยที่อนุญาตให้สามีหย่าภรรยาของตน

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล (เช่นเดียวกับในประมวลกฎหมายราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิงและราชวงศ์เหงวียน) มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับความผิดของผู้หญิงเจ็ดประการซึ่งฝังรากลึกอยู่ในแนวคิดขงจื้อในภาษาเวียดนามเรียกว่า “เหงย เทยิวต” (nghĩa tụyết) ความผิดทั้งเจ็ดประการของผู้หญิงที่อนุญาตให้ผู้ชายหย่าจากภรรยา ได้แก่

³⁹ LC 321

⁴⁰ LC 401, 405

⁴¹ LC 404

⁴² TT 389

1. เป็นหมัน
2. มักมากในกาม (แสดงความสนใจผู้ชายคนอื่นที่ไม่ใช่สามีของตนเอง)
3. ไม่เชื่อฟังพ่อแม่สามี
4. ทะเลาะวิวาท
5. ลักขโมย
6. อิจฉาริษยา
7. เป็นโรคร้ายแรงที่รักษาไม่ได้

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่ ถือว่าเมื่อภรรยากระทำหรือตกอยู่ในสภาวะใด ๆ ที่เข้าข่ายหนึ่งในเจ็ดข้อนี้อนุญาตให้สามีหย่าจากภรรยา⁴³

4.2.3.1.2 ข้อปฏิบัติหลังจากสามีเสียชีวิต

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่กำหนดให้ภรรยาต้องไว้ทุกข์ให้สามีเป็นเวลาสามปี เท่ากับระยะเวลาที่ลูกทุกคนต้องไว้ทุกข์ให้กับพ่อแม่⁴⁴ ช่วงระยะเวลาสามปีของการไว้ทุกข์ ถ้าภรรยาไม่สวมชุดไว้ทุกข์ให้สามี ปกปิดการเสียชีวิตของสามี แต่งงานในช่วงไว้ทุกข์ หรือไปร่วมงานมหรสพในช่วงเวลาไว้ทุกข์จะมีความผิดที่จัดอยู่ในความผิดระดับที่เก้าของความผิดร้ายแรง 10 ข้อ จัดอยู่ในหัวข้อ “ความไม่ซื่อสัตย์”⁴⁵ ในขณะที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่ไม่ปรากฏบทลงโทษสามีตามความผิดนี้ การศึกษาของละ เวิน ไถ่ เรื่อง “The Status of Women in Traditional Vietnam: A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes” พบว่า ในสมัยจักรพรรดิ เล แดง โตง มีพระราชโองการกำหนดว่าภรรยาที่ปกปิดเรื่องการไว้ทุกข์ให้สามี หรือบิดามารดาต้องถูกลงโทษให้ใช้แรงงาน โดยจะต้องไปทำงานในโรงเล็ยงไหม แต่ถ้าหากแต่ง

⁴³ LC 310

⁴⁴ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการไว้ทุกข์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล่ใน Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.1 pp. 102-103.

⁴⁵ LC 2

ภายใต้ชุดปกติหรือเข้าร่วมมหรสพจะต้องถูกให้ไปทำงานในนาทหาร⁴⁶ แต่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล การลงโทษให้ไปทำงานในนาทหารเป็นโทษสำหรับผู้ชาย ส่วนโทษของผู้หญิงคือให้สืข้าวเปลือก⁴⁷

บันทึกประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของราชวงศ์เล ในปีค.ศ.1470 ได้มีบันทึกเรื่องการประหารชีวิตแม่ข่ายที่ไม่แต่งชุดไว้ทุกขีให้สามี⁴⁸ ตามราชโองการสมัยจักรพรรดิเล ไถ้ โดง แต่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดไว้เพียงว่า การคบชู้ในระยะเวลาของการไว้ทุกขีจะต้องถูกลงโทษด้วยการตัดหัว⁴⁹ แต่ถ้าแต่งงานใหม่ในช่วงระหว่างที่ไว้ทุกขีต้องถูกลงโทษให้ใช้แรงงานและการแต่งงานนั้นไม่มีผลทางกฎหมาย⁵⁰

ความคิดเรื่องการเชื่อฟังและการกตัญญูต่อสามีไม่ว่าสามียังมีชีวิตหรือเสียชีวิตไปแล้วถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ลักษณะดังกล่าวนอกจากในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ยังพบได้ในประมวลกฎหมายราชวงศ์ถัง ราชวงศ์หมิง ราชวงศ์ชิง และราชวงศ์เหิงเวียน ขณะที่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเฉพาะเรื่องที่ดินที่ขัดแย้งกับแนวความคิดนี้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่ดิน

4.2.3.1.3 สถานะของภรรยาในสังคม

สถานะของผู้หญิงเวียดนามในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ส่วนใหญ่มักเข้าใจกันว่าผู้หญิงมีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะภรรยามีสถานะต่ำกว่าสามีตั้งได้ยกตัวอย่างไว้แล้ว แต่ในบริบทที่กว้างกว่าความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว หรือความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ สถานะ

⁴⁶ Ta Van Tai, "The Status of Women in Traditional Vietnam : A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes," : 108.

⁴⁷ LC 1

⁴⁸ Ta Van Tai, "The Status of Women in Traditional Vietnam : A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes," : 108.

⁴⁹ LC 408

⁵⁰ LC 317

ของผู้หญิงเวียดนามในสังคมผูกติดอยู่กับสถานะของสามี บางครั้งเป็นการเพิ่มสถานะทางสังคมของภรรยาและได้รับอภิสิทธิ์ทางกฎหมาย แต่บางครั้งกลับกลายเป็นพันธนาการของผู้หญิงคนนั้นด้วย

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลให้อภิสิทธิ์กับผู้หญิงที่มีสถานะเป็นภรรยาขุนนาง ในมาตรา 496 ของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลระบุว่า ใครก็ตามที่ทำร้ายภรรยาของขุนนางหรือทำให้เธอเสียหาย การลงโทษจะรุนแรงกว่าการกระทำผิดต่อภรรยาของสามัญชน ความรุนแรงของการลงโทษจะขึ้นอยู่กับตำแหน่งสามีของเธอ⁵¹ นอกจากกฎหมายจะให้การคุ้มครองภรรยาขุนนางแล้ว ยังได้ลดหย่อนโทษตามตำแหน่งของสามีอีกด้วย แต่ไม่สามารถใช้ได้กับความผิดที่เธอกระทำต่อสามี เครือญาติของสามีและความผิดที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างไว้ทุกข์⁵²

การมีสามีเป็นขุนนางอาจจะเป็นเรื่องดีสำหรับภรรยา แต่ในทางตรงกันข้ามภรรยาอาจถูกลงโทษจากความผิดของสามี โดยเฉพาะเมื่อสามีทำงานผิดพลาดถือว่ามีความผิดต้องถูกลงโทษด้วย เริ่มตั้งแต่การปรับไปจนกระทั่งถูกประหารชีวิต ในกรณีที่เป็นการประหารชีวิต ฝ่ายภรรยาและลูกจะถูกยึดเป็นของรัฐ⁵³ หรือใครก็ตามที่หนีออกจากประเทศซึ่งมีความผิดเทียบเท่ากับการทรยศบ้านเมือง ภรรยา ลูกและทรัพย์สินจะถูกยึดเป็นของรัฐ⁵⁴ และยังมีกฎหมายว่า ถ้าหากขุนนางคนใดทำความผิดภรรยาจะถูกยึดเป็นของรัฐ (ไม่กล่าวถึงลูก) ในความผิดดังต่อไปนี้

1. ลอบปลงพระชนม์จักรพรรดิ หรือพยายามลอบปลงพระชนม์
2. ทำลายสุสานหรือพระราชวังของจักรพรรดิหรือวางแผนทำลาย
3. ทรยศหรือก่อกบฏหรือกำลังวางแผน⁵⁵

⁵¹ LC 496

⁵² LC 7

⁵³ LC 244

⁵⁴ LC 653 ในกฎหมายมาตรานี้ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นขุนนาง แต่ในทางปฏิบัติคนที่สามารถเดินทางไปต่างประเทศน่าจะเป็นขุนนางหรือข้าราชการมากกว่าสามัญชน

⁵⁵ LC 411, 412

ประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลมิบันทึกเหตุการณ์ที่เป็นคดีเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของขุนนางอยู่สองกรณี คือ ครั้งแรกเกิดในปีค.ศ.1437 ขุนนางระดับสูงชื่อว่า เล แซ็ต (Lê Sát) เป็นขุนนางฝ่ายทหารที่ร่วมทำสงครามก่อตั้งราชวงศ์เล (Lê Restoration) ถูกลงโทษในข้อหากบฏ แต่ เล แซ็ต จัดอยู่ในชนชั้นที่ได้รับอภิสิทธิ์จึงให้เปลี่ยนจากการลงโทษตัดหัวโดยไม่มีผ้าคลุมศีรษะมาเป็นให้ฆ่าตัวตายที่บ้าน ภรรยา ลูกและทรัพย์สินบัติต้องถูกยึดเป็นของรัฐและนำมาแจกจ่ายให้ขุนนางในราชสำนัก⁵⁶

กรณีที่สองเป็นกรณีของ เหงเวียน จ้าย และภรรยาชื่อ เหงเวียน ธิ โละ (Nguyễn Thị Lộ) เหงเวียน จ้ายเป็นขุนนางตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์เห⁵⁷ ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งราชวงศ์เล แม้ว่า เหงเวียน จ้ายจะเป็นขุนนางฝ่ายพลเรือน แต่ก็มีบทบาททางทหารด้วย โดยดำรงตำแหน่งที่สำคัญที่สุดคือเป็นที่ปรึกษาของจักรพรรดิ ปัญหาเริ่มต้นเมื่อจักรพรรดิเล ไถ่ โตง (Lê Thái Tông) พึงพอใจเหงเวียน ธิ โละซึ่งเป็นภรรยาคนรองของ เหงเวียน จ้าย เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเมื่อจักรพรรดิออกไปเที่ยวนอกเมือง พระองค์ได้ให้เหงเวียน ธิ โละอยู่รับใช้พระองค์ทั้งคืน เมื่อถึงตอนเช้าจักรพรรดิสวรรคตเพราะถูกยาพิษ เหงเวียน จ้ายและเหงเวียน ธิ โละจึงถูกตัดสินประหารชีวิตพร้อมทั้งถูกยึดทรัพย์สินทั้งหมด

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล มีข้อกำหนดห้ามให้ใครก็ตามช่วยเหลือและแสดงความเห็นใจภรรยาและลูกของผู้ที่กระทำผิด ผู้ที่ช่วยเหลือจะถูกลงโทษ⁵⁸ และไม่อนุญาตให้ภรรยาและลูกของผู้กระทำผิดเปลี่ยนสถานะกลับเป็นสามัญชนหลังจากถูกยึดเป็นของรัฐ และเป็นทาสที่ไม่สามารถถูกซื้อขายได้⁵⁹

⁵⁶ Ta Van Tai, "The Status of Women in Traditional Vietnam : A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes," : 110.

⁵⁷ John K. Whitmore, *Vietnam, Ho Quy Ly, and the Ming (1371-1421)*, p. 65.

⁵⁸ LC 307

⁵⁹ LC 341 โดยปกติประมวลกฎหมายราชวงศ์เล รองรับการกลับสู่สถานะสามัญชนของทาส แต่ทาสที่เกิดจากการทำผิดหรือถูกยึดเป็นสมบัติของรัฐไม่สามารถคืนสถานะสู่สามัญชนได้ ดู ภาคผนวก ค เรื่องสัญญาการปลดปล่อยทาส

4.2.3.1.4 การคุ้มครองผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

ในการหมั้นเพื่อแต่งงานเป็นการทำสัญญาแบบผูกมัดที่ผู้หญิงจะต้องแต่งงานกับชายคนนั้นเสมอไป ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดว่าถ้าฝ่ายชายเกิดเป็นโรคร้ายแรงหรือก่อคดีอาชญากรรม หรือมีความประพฤติที่จะส่งผลไม่ดีในอนาคต (รวมถึงอบายมุข) ให้ครอบครัวฝ่ายหญิงแจ้งต่อผู้มีอำนาจในเขตและค้ำของหมั้นเพื่อยกเลิกการหมั้น⁶⁰

ผู้หญิงที่มีสถานะเป็นภรรยาคนแรกจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายในทางตำแหน่งของเธอ⁶¹ ไม่มีใครสามารถลดสถานะของเธอไปสู่ตำแหน่งภรรยาคนรองหรือภรรยาน้อยได้ ในขณะที่ภรรยาคนรองหรือภรรยาน้อยจะไม่ได้รับการคุ้มครองนี้

ข้อกำหนดในสมัยราชวงศ์เลยังได้ออกข้อบังคับไม่ให้สามีหย่าร้างกับภรรยาด้วยสาเหตุที่ไม่สมควร⁶² (การหย่าร้างจะกระทำต่อเมื่อภรรยามีความผิดเจ็ดประการ) ในบางกรณีแม้ว่าภรรยาจะมีความผิดหรือมีสาเหตุที่ทำให้ต้องหย่าในความผิดเจ็ดประการ กฎหมายมีข้อยกเว้นไม่ให้สามีหย่าภรรยาได้ ตามสถานการณ์ต่อไปนี้

1. ห้ามสามีหย่าภรรยาในช่วงไว้ทุกข์ให้พ่อแม่ ทั้งฝ่ายสามีและภรรยา (มีข้อยกเว้นถ้าภรรยาเป็นคนที่ชี้แจงและชอบเอะอะโวยวาย)⁶³
2. ห้ามหย่ากับภรรยาที่เคยผ่านการไว้ทุกข์ให้พ่อแม่สามีแล้ว
3. เมื่อตอนแต่งงานมีฐานะยากจน แต่ภายหลังมีฐานะร่ำรวย
4. เมื่อตอนแต่งงานพ่อแม่ภรรยายังมีชีวิตอยู่ ห้ามสามีหย่าภรรยาเมื่อพ่อแม่ของภรรยาเสียชีวิตแล้ว⁶⁴

⁶⁰ LC 322

⁶¹ LC 309

⁶² Ta Van Tai, "The Status of Women in Traditional Vietnam: A Comparison of the Code of the Lê Dynasty (1428-1788) with the Chinese Codes," : 111.

⁶³ Ibid., p.112

⁶⁴ Ibid.

ปกติในกฎหมายที่มีอิทธิพลแบบขงจื้อมักอนุญาตให้ภรรยาหย่าจากสามีได้ในเงื่อนไขที่ถูกใช้กำลังทำร้ายอย่างรุนแรง หรือสามีก่อคดีอาชญากรรม (กรณีของราชวงศ์หมิง ชิงและเหิงเวียน) หรือมีการจูงใจให้ทั้งสองฝ่ายหย่าร้างและผู้ชายต้องยินยอมหย่า การหย่าในสมัยราชวงศ์เลให้กระทำโดยการเขียนเอกสารหย่าในสถานที่และเวลาเดียวกัน โดยให้แต่ละฝ่ายเก็บไว้คนละหนึ่งชุดเพื่อเป็นหลักฐานว่าได้หย่าร้างแล้ว⁶⁵ ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังมีส่วนเพิ่มเติมในส่วนที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์อื่นไม่มีคือการไม่สนใจภรรยาของฝ่ายสามี⁶⁶ โดยการหย่าจะเกิดขึ้นเมื่อสามีไม่สนใจภรรยาและไม่มาเยี่ยมภรรยาเป็นเวลาห้าเดือน ให้ถือว่าหมดสิทธิเป็นสามี (การหย่าจะเกิดขึ้นได้โดยฝ่ายภรรยาต้องแจ้งขุนนางในเขตที่ตนเองอาศัยอยู่) ในกรณีที่ทั้งคู่มีลูกด้วยกัน กฎหมายจะขยายระยะเวลาเป็นหนึ่งปี โดยสามีที่ไม่สนใจภรรยาตามเงื่อนไขนี้ไม่สามารถกลับมาทวงสิทธิความเป็นสามีได้ กฎหมายข้อนี้ไม่สามารถใช้กับขุนนางที่ได้รับคำสั่งให้ทำงานในต่างถิ่นได้⁶⁷

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีเนื้อหาซึ่งปกป้องผู้หญิงจากการถูกกระทำบางอย่าง ส่วนใหญ่มักจะเป็นการล่วงละเมิดทางเพศ หรือการข่มขืน ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการข่มขืนโดยตรง แต่เป็นการข่มขืนเมื่อกระทำพร้อมกับการปล้นทรัพย์(ลงโทษด้วยการตัดศีรษะโดยไม่มีผ้าคลุม) และการลักขโมย (ลงโทษด้วยการตัดศีรษะ)⁶⁸

การเข้าไปแทรกแซงหรือในอีกความหมายหนึ่งคือการส่งกลุ่มผู้รู้ปรัชญาขงจื้อที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการไปเป็นข้าราชการในระดับต่างๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของคนกลุ่มนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมีดังต่อไปนี้ ขุนนางคนใดที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงที่อยู่ในคดีที่ตนเองรับผิดชอบหรือในเขตท้องที่การดูแลของขุนนางคนนั้นมีความผิด⁶⁹ และการบังคับให้ผู้หญิงแต่งงานกับตนเองก็มีความผิดเช่นเดียวกัน ในมาตราที่ห้ามขุนนางใช้อำนาจ

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ หมายถึง การไม่มีเพศสัมพันธ์

⁶⁷ LC 308

⁶⁸ LC 428

⁶⁹ LC 409

หรืออิทธิพลของตนเองบังคับผู้หญิงแต่งงาน เนื้อหากฎหมายยังบังคับรวมถึงผู้ชายที่มาจากตระกูลที่มีอิทธิพลในเขตนั้นด้วย⁷⁰

จุดประสงค์พื้นฐานของรัฐส่วนกลางของราชวงศ์เลในการออกกฎหมายคุ้มครองผู้หญิงไม่ให้ถูกบังคับแต่งงานกับขุนนางในเขตการปกครองของตนเอง มีนัยยะมากกว่าการรักษาความสงบและความสมดุลของจักรวาลตามแนวคิดอภิปรัชญาของขงจื้อ เพราะเมื่อพิจารณาจากหลักฐานต่างๆ จะพบว่า กฎหมายที่ห้ามขุนนางบังคับผู้หญิงแต่งงานในเขตท้องที่ของตนเองมีความหมายรวมถึงการแต่งงานด้วยความสมัครใจ⁷¹ หลักฐานที่น่าสนใจในบันทึกประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลได้บันทึกไว้ว่า เล เล่ย ได้ให้ขุนนางฝ่ายทหารทำสัญญาอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะไม่แต่งงานกับผู้หญิงท้องถิ่นซึ่งอาศัยอยู่ในเขตการปกครองของตนเอง⁷² และในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังมีข้อกำหนดห้ามทหารที่ประจำอยู่ในเขตที่มีชาวเวียดนามและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยปะปนกันหรือทหารที่ทำงานในเขตของชาติพันธุ์อื่น (มักจะเป็นเขตชายแดน) รวมทั้งห้ามข้าราชการหรือขุนนางชาวเวียดนามแต่งงานกับผู้หญิงที่ไม่ใช่ผู้หญิงเวียดนามโดยเด็ดขาด⁷³ หลักฐานดังกล่าวน่ากลับเข้าไปสู่ข้อสันนิษฐานข้างต้นว่า การห้ามบังคับผู้หญิงท้องถิ่นแต่งงานด้วยมีจุดประสงค์ไม่ให้ขุนนางในเขตต่างๆ สร้างฐานอำนาจโดยใช้การแต่งงานเป็นเครื่องมือ และน่าจะกลายเป็นรากฐานของมาตรา 409 และ 338 ในเวลาต่อมา

กฎหมายว่าด้วยการบังคับแต่งงานไม่ได้จำกัดเพียงผู้ชายที่ดำรงตำแหน่งขุนนาง แต่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังมีส่วนของกฎหมายที่ห้ามเข้ารับใช้ของคนที่ม้ออำนาจ (รวมทั้งเชื้อ

⁷⁰ LC 338

⁷¹ ปกติขุนนางในระบบราชวงศ์เล ไม่มีสิทธิทำงานในเขตบ้านเกิดของตนเอง เพื่อป้องกันการสร้างฐานอำนาจด้วยระบบเครือญาติ มีกรณียกเว้นคือขุนนางในราชสำนักส่วนกลางที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองหลวงซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงการทำงานในเมืองหลวงได้ และเขตเมืองหลวงเป็นเขตที่จักรพรรดิมีอำนาจโดยตรง ต่างจากในท้องถิ่นที่อำนาจของส่วนกลางถูกส่งผ่านระบบราชการมาเป็นชั้นๆ

⁷² Ta Van Tai, "The status of women in traditional Vietnam: A Comparison of the code of the Lê dynasty (1428-1788) with the Chinese codes," 113.

⁷³ LC 334

พระราชและขุนนาง) ใช้อำนาจของตนเองในการบังคับซื้อที่ดินและบังคับแต่งงานกันสามัญชน
ทั่วไป⁷⁴

เนื้อหาประมวลกฎหมายราชวงศ์เลที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวถึงผู้หญิงในฐานะภรรยาและ
ผู้หญิงทั่วไป แต่เนื้อหาบางส่วนคุ้มครองเด็กผู้หญิงและผู้หญิงในสภาวะที่ไม่ปกติ ประมวล
กฎหมายราชวงศ์เลไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจนในเรื่องการแบ่งอายุระหว่างความเป็นเด็กและความเป็น
ผู้ใหญ่ของผู้หญิง แต่เนื้อหาของกฎหมายทำให้เข้าใจได้ว่าใช้เกณฑ์ที่อายุประมาณ 12-15 ปี
โดยเนื้อหาของกฎหมายส่วนนั้น ได้แก่ การตัดสินใจขายตัว (ในความหมายกว้าง) ไม่อนุญาตให้
ผู้หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปีขายตัว ถ้าหากมีการซื้อขายให้สัญญาการชื้อขายนั้นเป็นโมฆะ ผู้ชื้อ
อาลักษณ์ผู้ร่างสัญญาและพยานมีความผิดตามกฎหมาย มีข้อยกเว้นเพียงอย่างเดียว คือเด็กอายุ
ต่ำกว่า 15 ปี ไม่มีญาติพี่น้องและมีฐานะยากจน กฎหมายอนุญาตให้ขายตัวได้⁷⁵ ในขณะที่การมี
เพศสัมพันธ์กับเด็กผู้หญิงอายุต่ำกว่า 12 ปีลงไปแม้ว่าเด็กคนนั้นจะเต็มใจให้ถือว่าเป็นการข่มขืน⁷⁶

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีกฎหมายเกี่ยวกับผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์กำหนดเอาไว้ว่าไม่
อนุญาตให้ลงโทษผู้กระทำความผิดในขณะที่กำลังตั้งครรภ์ เนื้อหาของกฎหมายกำหนดให้ลงโทษ
ผู้กระทำความผิดดังกล่าวหลังจากที่คลอดบุตรแล้ว 100 วัน ถ้าละเมิดโดยลงโทษผู้กระทำ
ความผิดก่อนเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ตัดสินและอาลักษณ์จะต้องถูกลงโทษ⁷⁷ นอกจากการคุ้มครอง
ผู้หญิงมีครรภ์ที่กระทำความผิด ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังมีข้อห้ามเรื่องการทำแท้งในมาตรา
ที่ 424 เนื้อหาของกฎหมายห้ามใช้ยาทำแท้ง โทษที่ระบุไว้เท่ากับความผิดฐานฆาตกรรม⁷⁸ (ไม่ได้
ระบุถึงการทำแท้งด้วยวิธีอื่นๆ สาเหตุน่าจะมาจากพื้นฐานความคิดทางกฎหมายของประมวล
กฎหมายจีนและเวียดนามไม่ได้คิดถึงการทำแท้งด้วยวิธีอื่น)

⁷⁴ LC 336

⁷⁵ LC 365

⁷⁶ LC 404

⁷⁷ LC 680

⁷⁸ LC 424

นอกจากระยะเวลาที่ตั้งครรภ์แล้วประมวลกฎหมายราชวงศ์เลย์ยังให้ความสำคัญกับสถานะของผู้หญิงม่าย แต่คุ้มครองให้แม่ม่ายไม่ต้องแต่งงานใหม่ในช่วงไว้ทุกข์เท่านั้น หลังจากผ่านช่วงไว้ทุกข์แล้วพ่อแม่ของเธอสามารถบังคับให้เธอแต่งงานใหม่ได้⁷⁹ เหตุผลที่น่าเชื่อถือเรื่องการบังคับให้แต่งงานใหม่ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดขึ้นเพราะต้องการให้ผู้หญิงคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากสามีซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว เนื่องจากในบางกรณีสามีคนที่สองสามารถรับทรัพย์สินผ่านทางภรรยาที่เคยแต่งงานมาก่อนได้⁸⁰

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁹ LC 320

⁸⁰ LC 374

บทที่ 5

ที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

เพื่อเข้าใจปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจำเป็นต้องเข้าใจที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงทางด้านกายภาพหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงหรือเขตที่ถูกกำหนดว่าเป็นภาคเหนือของเวียดนามปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 14,500 ตารางกิโลเมตร¹ มีความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลเพียง 0.3-10 เมตร ศูนย์กลางอยู่บริเวณเมืองฮานอยในปัจจุบัน ฝั่งตะวันออกคืออ่าวตังเกี๋ย ฝั่งตะวันตกเป็นเทือกเขาเจ็ร็อง เซิน (Trường Sơn) ทอดตัวยาวลงมาจากทิศเหนือลงทางทิศใต้ ภาคเหนือเป็นเขตที่ราบสูงมีพรมแดนติดกับจีนในบริเวณมณฑลกว๋างสีและกว๋างตุ๋ง เช่นเดียวกับภาคตะวันตกเฉียงใต้ที่เป็นที่ราบสูง ในขณะที่ภาคใต้เป็นดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุดคือพวกจาม มีอาณาจักรจามปาเป็นศูนย์กลาง

ถึงแม้ว่าเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจะเป็นเขตที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและสามารถปลูกข้าวได้สองครั้งต่อปี แต่ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีพื้นที่เพาะปลูกที่จำกัดเนื่องจากล้อมรอบด้วยภูเขาทางเหนือและทางตะวันตก ส่วนทางตะวันออกเป็นชายฝั่งทะเลเกือบตลอด ปัจจัยเรื่องพื้นที่ที่จำกัดไม่ได้เป็นสาเหตุเพียงอย่างเดียวที่ทำให้เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีปัญหา ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ก็มีส่วนทำให้เขตดังกล่าวเกิดปัญหามากยิ่งขึ้น คือในฤดูมรสุมของแต่ละปี (ประมาณเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน) จะมีลมมรสุมพัดมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากทางอ่าวตังเกี๋ยเข้าสู่เวียดนาม ลมมรสุมที่ผ่านเข้ามาจากทะเลทำให้เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเพราะไม่มีกำแพงทางธรรมชาติช่วยลดความรุนแรงของลมมรสุมไว้ให้ ขณะเดียวกันเมื่อมรสุมนี้เคลื่อนตัวไปทางตะวันตกการเข้าปะทะกับเทือกเขาเจ็ร็อง เซิน ทำให้พายุฝนที่ตกลงมาจำนวนมากบริเวณภูเขาที่ทอดลงมาจากเหนือสู่ใต้ และด้วยเหตุที่ถูกล้อมรอบด้วยภูเขาและทะเล ทำให้เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงกลายเป็นเสมือนแอ่งคอยรองรับน้ำในฤดูมรสุม ทำให้เกิดน้ำท่วมส่งผลเสียหายต่อการทำการเกษตร และนอกจากจะมีฤดูมรสุมแล้ว เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ

¹ นับว่ามีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับที่ราบลุ่มน้ำโขงที่มีขนาดประมาณ 60,000 ตารางกิโลเมตรและเพิ่มขึ้นทุกปีจากการทับถมของตะกอน

แดงยังต้องเผชิญกับพายุไต้ฝุ่น โดยช่วงฤดูที่มีไต้ฝุ่นคือตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคมไปจนกระทั่งถึงเดือนพฤศจิกายน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาที่ดินในระยะยาวในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์หรือภูมิอากาศถือว่าเป็นปัจจัยคงที่และไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ถึงแม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก็ไม่อาจสังเกตได้ในชั่วชีวิตคน พร้อมทั้งไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินและปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเท่าไรนัก

ปัจจัยที่สองเป็นปัจจัยในระดับโครงสร้าง มีระดับที่เล็กลงมากกว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ มีการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้ในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานมากนัก บางครั้งอาจจะเกิดขึ้นและเห็นผลของความเปลี่ยนแปลงในช่วงชีวิตของคนๆหนึ่ง ปัจจัยระดับนี้ที่มีผลต่อการใช้ที่ดินในเวียดนาม โดยเฉพาะปัญหาที่ดินในสมัยราชวงศ์เลคือการเปลี่ยนแปลงทางประชากร

ปัจจัยที่สามเป็นปัจจัยที่เห็นความเปลี่ยนแปลงได้ในชีวิตของมนุษย์ ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่จำเป็นกับการศึกษาปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองก่อนสมัยราชวงศ์เลและก่อนหน้านั้น

5.1 ปัญหาที่ดินในสังคมเวียดนาม

ตามที่ได้กล่าวไปเกี่ยวกับปัจจัยที่จะทำให้เราเข้าใจเรื่องที่ดิน ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและกฎหมายที่ดินในสมัยราชวงศ์เล ควรทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะปัจจัยข้อที่หนึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหาที่ดินในเวียดนาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่กลับพบปัญหาทางด้านภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่ทำให้เกิดน้ำท่วมอยู่เสมอ

ปัจจัยทางกายภาพของเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงแม้จะมีความรุนแรง ชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงสามารถดำรงชีวิตและปรับตัวได้ อย่างไรก็ตามในประวัติศาสตร์ของ

เวียดนาม(ซึ่งเหมือนกับที่อื่นในโลก) เกิดการเปลี่ยนแปลงที่บางครั้งทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือบางครั้งแย่ลง กรณีของเวียดนามที่มีการบันทึกและศึกษาอยู่ในปัจจุบันพบว่าในช่วงรอยต่อระหว่างศตวรรษที่ 14-15 ของเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ปัจจัยทั้งสามอย่างเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินอย่างรุนแรง

ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วเกี่ยวกับปัจจัยข้อที่หนึ่งหรือปัจจัยทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ แต่ปัจจัยที่ทำให้การใช้ที่ดินมีปัญหา คือ ปัจจัยที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ที่ดินและนำไปสู่การเกิดประมวลกฎหมายราชวงศ์เลดังที่เห็นในปัจจุบัน

การทำความเข้าใจกับปัญหาที่ดินในสมัยต้นราชวงศ์เล ควรย้อนหลังกลับไปอย่างน้อยในสมัยราชวงศ์เจิ้น ราชวงศ์เจิ้นเริ่มต้นขึ้นหลังจากการหมดอำนาจของพวกมองโกล (ราชวงศ์หยวน) การปกครองของจักรพรรดิเจิ้นมีปัญหาที่สำคัญคือการขาดกลไกบริหารงาน การเริ่มต้นสร้างระบบราชการในเวียดนาม แม้จะมีการสอบเข้ารับราชการแต่ก็เป็นแนวทางที่ไม่ค่อยได้ผลมากนัก อาจมีเพียงครอบครัวที่ร่ำรวยไม่กี่ตระกูลที่สามารถหาหนังสือมาเก็บไว้ในห้องหนังสือของตนเองได้ ประกอบกับการเผชิญกับการทำสงครามกับราชวงศ์หยวนที่อยู่ทางเหนือและอาณาจักรจามปาทางตอนใต้ ทำให้โครงสร้างการปกครองอาศัยความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและการแต่งงาน

ราชวงศ์เจิ้นให้ความสำคัญกับศาสนาพุทธ(นิกายมหายาน)มาก แม้ในเวียดนามขณะนั้นจะประกอบไปด้วยแนวคิดขงจื้อและความเชื่อพื้นเมือง แต่ราชวงศ์เจิ้นสนับสนุนศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาของราชวงศ์ อีกทั้งเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง จนกระทั่งในสมัยนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคทองของศาสนาพุทธในเวียดนาม การสนับสนุนศาสนาพุทธ โดยปกติ วิธีการสนับสนุนหรือให้สิ่งตอบแทนในเขตภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักจะเป็นการให้ที่ดินและกำลังคนเพื่อนำไปใช้ผลประโยชน์ บางครั้งให้เพื่อเป็นการดูแลด้วย จาริตแบบนี้ปรากฏในเวียดนาม รัฐสนับสนุนวัดในเวียดนามโดยให้คนและที่ดินเพื่อใช้ทำประโยชน์ ผลที่ตามมาคือวัดถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก และที่ดินของวัดก็เป็นที่ดินที่ได้รับยกเว้นภาษีและมีสถานะที่ได้รับการรับรอง² ทำให้รัฐมีรายได้ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายที่แม้ว่าจะไม่มีหลักฐาน แต่สันนิษฐาน

² CM, p. 167.

ว่ารัฐส่วนกลางมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นเพราะราชวงศ์จีนมักจะสร้างศาสนสถานและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หมดไปกับการบำรุงศาสนา ขณะเดียวกันเกิดปัญหาเรื่องกำลังคน แต่กรณีของเวียดนาม ปัญหาที่ดินอาจจะเป็นปัญหาที่รุนแรงกว่า เนื่องจากที่ดินมีจำกัดและผู้คนมักจะอาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มทำให้ควบคุมได้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการมอบคนส่วนหนึ่งให้กับวัด ทำให้คนเหล่านี้ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานและไม่ต้องเสียภาษี แต่นอกจากปัญหาเรื่องคนในสังกัดวัด เวียดนามยังประสบกับปัญหาคนจำนวนมากออกบวช การบวชในสมัยเงินหมายถึงการได้รับอภิสิทธิ์ทางสังคม ไม่ต้องเกณฑ์แรงงาน ไม่ต้องเสียภาษีและไม่ต้องทำงาน ฯลฯ (บ่อยครั้งมีความพยายามแก้ปัญหาโดยสอยวัดความรู้ของพระสงฆ์) ปัญหาอื่นที่มีปรากฏ ได้แก่ การใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย เช่น จักรพรรดิบางองค์ใช้เงินเพื่อความบันเทิงส่วนตัว เช่น ใช้เงินส่วนกลางเล่นพนัน ตกแต่งและสร้างที่อยู่อาศัย และจัดงานต่างๆ อยู่เสมอ การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในสมัยนี้ทำให้ต้องใช้วิธียึดทรัพย์ขุนนางระดับสูงที่เสียชีวิต³ ฐานทางเศรษฐกิจในสมัยนั้นขึ้นอยู่กับการทำงานค้าเพียงอย่างเดียว เมื่อเกิดปัญหาขาดแคลนอาหาร การแก้ปัญหาทำได้เพียงลดภาษีและให้ตำแหน่งขุนนางกับคนที่บริจาคข้าวกับทางการ เมื่อรัฐส่วนกลางอ่อนแอ ในช่วงนี้เองที่กองทัพจามปาแยกกองทัพเข้ามาในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นครั้งแรก และเป็นครั้งแรกอีกเช่นกันที่เข้ามาเผาทำลายเมือง ทัง ลอง ในปี ค.ศ.1370⁴ การทำสงครามกับกองทัพจามปาตลอดเวลาทำให้คนจำนวนมากต้องถูกเกณฑ์เข้าไปในกองทัพ สภาวะการเงินมีปัญหา⁵ นอกจากปัญหาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ยังพบว่าในช่วงปลายศตวรรษที่ 14 ผู้คนและรัฐต้องเผชิญกับปัญหาภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหว พายุ ความทุรกันดารและขาดแคลนอาหาร รวมทั้งโรคระบาด⁶ และยังคงเผชิญกับปัญหาทาสอยู่เสมอ⁷

ความอ่อนแอของราชสำนักส่วนกลางเปิดโอกาสให้ โห่ กี้ ลี้ ขุนนางฝ่ายทหารสร้างฐานอำนาจและเริ่มมีอำนาจเด็ดขาด ในช่วงทศวรรษ 1390 ได้พยายามแก้ไขปัญหาที่ดินอยู่เช่นกัน

³ John K. Whitmore, *Vietnam, Ho Quy Ly, and the Ming (1371-1421)*, p. 5.

⁴ Georges Maspero. *The Champa Kingdom: The History of an extinct Vietnamese culture*, pp.92-93.

⁵ John K. Whitmore, *Vietnam, Ho Quy Ly, and the Ming (1371-1421)*, p.19.

⁶ *Ibid.*, p. 37.

⁷ *Ibid.*, p. 20,30.

ได้แก่ ค.ศ.1397 จำกัดการถือครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์บางระดับ ในปีเดียวกันสั่งให้สำรวจที่ดิน ถ้าพบที่ดินที่ไม่มีเจ้าของให้ยึดเป็นของรัฐ ค.ศ.1398 จำกัดการถือครองที่ดินของชนชั้นนำ⁸ ยึดที่ดิน ผู้เสียชีวิตที่ไม่มีทายาทให้เป็นที่ดินของรัฐ ใช้ระบบเงินธนบัตรแทนเงินเหรียญ การแลกเงินจะต้อง เอาเงินเหรียญมาแลก โดยรัฐจะคิดอัตราแปดสิบต่อยี่สิบ กล่าวคือเงินที่เคยมีค่าหนึ่งร้อยจะแลกได้ แปดสิบ รัฐจะได้กำไรยี่สิบ พร้อมทั้งกำหนดห้ามแลกเงินโดยเอกชน และเลิกการอุดหนุนศาสนา พุทธ เริ่มนำเอาแนวความคิดแบบขงจื้อใหม่เข้ามาในเวียดนาม และสั่งให้เลิกพระสงฆ์ที่อายุไม่ถึง ห้าสิบปี⁹

ความพยายามแก้ไขปัญหาของ โห่ กี้ ลี สามารถทำความเข้าใจในกรอบของการทำลาย กลุ่มอำนาจท้องถิ่นเพื่อตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ส่วนหนึ่งเพื่อสร้างอำนาจให้กับตนเอง แต่ในส่วนของ การแก้ปัญหาที่ดินในระยะเวลาราชวงศ์โห่ ที่มีอายุเพียงแปดปี (1400-1407) สันนิษฐานว่าที่ จะพิสูจน์อะไรได้

การเข้าปกครองเวียดนามของกองทัพราชวงศ์หมิงส่งผลให้เวียดนามเปลี่ยนแปลงหลาย อย่าง ความพยายามสร้างระบบราชการในเวียดนามไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากขาดเจ้าหน้าที่ ในระดับท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องคัดเลือกชาวพื้นเมืองที่ยินยอมทำงานให้กับราชวงศ์หมิง และสร้างระบบการศึกษาเพื่อจัดเตรียมคนเข้าสู่อสอบแบบขงจื้อ โดยจะได้รับที่ดินเป็น ผลตอบแทน คาดว่าที่ดินที่ได้รับน่าจะมีจำนวนมาก เพราะการปกครองของกองทัพราชวงศ์หมิง ต้องการตั้งคนพื้นเมืองเข้ามาเป็นพวก ขณะเดียวกันกลุ่มคนพื้นเมืองไม่พอใจในจมนมีเพลงพื้นบ้าน ที่มีเนื้อหาว่า ถ้าอยากมีชีวิตอยู่ให้ไปอยู่ในป่าในเขา แต่ถ้าอยากตายให้ไปเป็นขุนนาง ความเป็นไป ได้อย่างหนึ่งคือขุนนางพื้นเมืองเหล่านี้น่าจะเป็นกลุ่มคนที่เอาเปรียบคนพื้นเมืองด้วยกันสูง เพราะ ในขณะนั้นศูนย์กลางอำนาจให้อำนาจกับกลุ่มขุนนางท้องถิ่น เพราะในขณะเดียวกันตั้งแต่ปีค.ศ. 1410 เริ่มมีกบฏในเขตต่างๆเกิดขึ้นอยู่เสมอ ในปีค.ศ.1412 มีคำสั่งให้เพิ่มผลตอบแทนในรูปของ ที่ดินและแรงงานคนให้กับขุนนางท้องถิ่น พร้อมทั้งมีคำเตือนจากขุนนางราชวงศ์หมิง ห้ามไม่ให้ขุน

⁸ Ibid., p. 50.

⁹ Ibid., p. 42.

นางท้องถิ่นนำเอาสามัญชนหรือผู้หญิงมาเป็นของตนเองตามใจชอบ แสดงว่าการกระทำในลักษณะนี้เกิดขึ้นเป็นปกติโดยเฉพาะในเขตห่างไกล

ความพยายามสร้างระบบราชการเพื่อรวมเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงให้กลายเป็นมณฑลหนึ่งของจีนส่งผลให้เกิดเจ้าที่ดิน ชาวนาไร้ที่ดิน และบางส่วนกลายเป็นคนเร่ร่อน การผลิตมีปัญหาถึงขนาดที่กองทัพราชวงศ์หมิงจำเป็นต้องนำข้าวจำนวนมากมาจากจีนเพื่อใช้ในกองทัพ เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนปัญหาหลายอย่างไม่ว่าปัญหาที่ดิน การกบฏ ฯลฯ

ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเกิดการกบฏอยู่เป็นระยะ กลุ่มที่สำคัญที่สุดคือ กลุ่มของ เล เล่ย์ จากทาง ฮวา เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการสถาปนาอาณาจักร การขึ้นมาสู่อำนาจของตระกูลเลและสถาปนาราชวงศ์เลเป็นช่วงที่มีปัญหาต่างๆ ตกค้างมาจากสมัยก่อนมากมาย ปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือ ปัญหาที่ดิน การแก้ไขปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นคือการสร้างประมวลกฎหมายและระบบราชการมาบังคับใช้กฎหมาย

5.2 ประเภทของที่ดิน

5.2.1 ที่ดินเอกชน

ที่ดินส่วนบุคคล “ตี้ เตี้ยน” (Tự điền) คือ ที่ดินส่วนบุคคล และรัฐรับรองสิทธิในการเป็นเจ้าของตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการครอบครอง การหาผลประโยชน์จากที่ดินและการส่งต่อในลักษณะของมรดกไปสู่ลูกหลาน แต่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจะเก็บภาษีจากการใช้ที่ดินปีละสองครั้งคือในฤดูร้อน (เดือนแปดของปฏิทินจันทรคติ) และฤดูใบไม้ร่วง (เดือนสิบสองของปฏิทินจันทรคติ)¹⁰

¹⁰ LC 176

5.2.2 ที่ดินสาธารณะ

ที่ดินสาธารณะเป็นที่ดินที่แบ่งย่อยได้อีกสามประเภท ได้แก่

1. “กวน ถี เตียน โถ” (Quan Thụ Điền Thổ) ถ้าพิจารณาจากความหมายจะแปลว่าที่ดินที่ให้กับขุนนาง เพราะคำว่า กวน (quan) แปลว่าขุนนาง แต่เชื่อว่าที่ดินประเภทนี้เป็นที่ดินที่ให้หมู่บ้านเป็นผู้มีสิทธิแบ่งปันกันในหมู่บ้าน โดยจะแบ่งที่ดินใหม่อยู่เสมอซึ่งไม่สามารถกำหนดเวลาได้อย่างแน่นอน ด้วยสาเหตุต่างๆ ได้แก่ การยึดที่ดินจากผู้กระทำผิด การเสียชีวิตโดยไม่มีทายาท การแต่งตั้งข้าราชการคนใหม่ มีผู้มีสิทธิเสียภาษีเพิ่มขึ้น (ผู้ชายอายุสิบหกปี)¹¹ โดยเจ้าหน้าที่จะต้องทำรายงานส่งให้จักรพรรดิทุกสี่ปี¹²

2. “กาว ฟาน เตียน โถ” (Khâu Phần Điền Thổ) จากการศึกษาร่วมกันระหว่าง หงเวียน หงอก ฮุยม เถะ วัน ไท และ เจิ่น วัน เลียม ได้เสนอว่าที่ดินประเภทนี้เป็นที่ดินที่กันไว้สำหรับทหาร โดยเฉพาะ โดยศึกษาจากเอกสารที่มีอายุอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 14 -16 พบว่า Khâu Phần มีความหมายว่า “ค่าตอบแทนของทหาร” หรือ “เงินเดือนทหาร”¹³ ในขณะเดียวกันที่ดินประเภทนี้หมายรวมไปถึงที่ “ระบบนาทหาร” โดยระบบนาทหารเป็นระบบที่ควบคุมโดยกองทหาร และแรงงานที่ทำนามีสถานะเป็นทหารเช่นกัน แต่มีหน้าที่ทำนาเพียงอย่างเดียว ในสมัยราชวงศ์เลได้แรงงานประเภทนี้มาจากแรงงานของนักโทษ ซึ่งถือว่าเป็นการใช้แรงงานที่หนักที่สุด โดยนักโทษชายจะต้องทำนาและนักโทษหญิงจะต้องสีข้าว โดยจะทำงานภายใต้การควบคุมของทหารที่ประจำการอีกระดับหนึ่ง¹⁴ และนอกจากจะนำนักโทษที่กระทำความผิดมาทำงาน ยังมีระบบการใช้แรงงานซึ่งคาดว่าอาจจะจะเป็นแรงงานที่จ้างมาทำงานในที่ดินของรัฐ¹⁵

¹¹ LC 387

¹² LC 347

¹³ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol. 2 p.192.

¹⁴ LC 1

¹⁵ LC 373

3. “โวกวน เตียน โถ” (Vô Quan Tịch Điền Thỏ) เป็นที่ดินที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนหรือที่ดินรกร้าง อนุญาตให้ใครก็ตาม (สามัญชน) เข้าไปบุกเบิกที่ดินและเพาะปลูก โดยจะได้รับยกเว้นภาษีสามปี และจะถูกเก็บภาษีหลังจากผ่านไปสามปี ถ้าทำการบุกเบิกที่ดินใหม่โดยละทิ้งที่ดินเดิมเพื่อยกเว้นภาษีเพียงอย่างเดียวถือว่ามีความผิด¹⁶ ประมวลกฎหมายหมายราชวงศ์เลจึงกำหนดให้ที่ดินประเภทนี้มีการหมดอายุถ้าผู้บุกเบิกไม่ทำหรือใช้ประโยชน์จากที่ดิน อนุญาตให้ผู้อื่นเข้ามาบุกเบิกและเริ่มระยะเวลาการยกเว้นภาษีเป็นเวลาสามปีใหม่อีกครั้ง ถ้าผู้บุกเบิกที่ดินเดิมทิ้งที่ดินไว้ 20 ปีในกรณีที่ เป็นคนที่ไม่ได้เป็นเครือญาติฝ่ายพ่อ หรือ 30 ปีสำหรับคนที่ เป็นเครือญาติฝ่ายพ่อ¹⁷

ที่ดินที่สามัญชนที่มีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จึงเป็นที่ดินประเภทแรกและประเภทที่สาม ประมวลกฎหมายหมายราชวงศ์เลกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่าห้ามนำเอาที่ดินประเภทนี้ไปขายและห้ามนำไปจำนอง โดยมีโทษถูกโบยด้วยไม้พลองขนาดใหญ่และถูกยึดที่ดิน¹⁸

5.2.3 ที่ดินวัด

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ให้ความสำคัญและยอมรับสถานะของที่ดินสาธารณะและที่ดินเอกชน แต่ในสมัยราชวงศ์เลมีหลักฐานของราชสำนัก กล่าวถึงที่ดินประเภทที่สาม ซึ่งสำคัญเป็นอย่างมากคือที่ดินศาสนา เรียกว่า “เรื่อง ตาม สว” (Ruộng tam giáo) เป็นชื่อเรียกอย่างเป็นทางการในเอกสารของราชวงศ์เล แต่ว่าที่ดินศาสนาที่จริงคือที่ดินวัด ที่ดินวัดนั้นสืบกลับไปได้ในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น (1009-1400) มีสถานะที่ถูกต้องได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1149¹⁹ และในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น ที่ดินวัดได้รับยกเว้นจากการเก็บภาษี²⁰

¹⁶ LC 350

¹⁷ LC 387

¹⁸ LC 342, 346, 372

¹⁹ CM, p. 167.

²⁰ LTHCLC, Vol. 2. p. 227.

การออกกฎหมายห้ามใช้ที่ดิน เพื่อกิจกรรมทางศาสนาหรือที่เรียกว่าที่ดินวัดน่าจะมีสาเหตุสองประการคือ หนึ่ง ในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น วัดคือสถาบันทางสังคมที่มีที่ดินในครอบครองมากที่สุด เหตุผลเกิดจากราชสำนักและเชื้อพระวงศ์รวมทั้งชนชั้นสูงสนับสนุนวัดในฐานะอุดมการณ์หลักของรัฐ ขณะเดียวกันวัดเหล่านี้มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญคือ สร้างความชอบธรรมให้กับการปกครอง ให้ความสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ละเว้นภาษีที่ดินที่อยู่ในครอบครองของวัดและภาษีผลผลิตที่ทำกรเพาะปลูกบนที่ดินวัด การให้ความสนับสนุนวัดในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเพิ่มมากขึ้นในสมัยราชวงศ์เจิ้น เพราะมีบันทึกในศิลาจารึกเกี่ยวกับการเพิ่มจำนวนของข้าววัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากชนชั้นปกครองได้นำคนของตนเองถวายให้กับวัดเพื่อให้ทำงานในวัด การเพิ่มจำนวนของที่ดินวัดสมัยราชวงศ์เจิ้น มีมากกว่าสมัยราชวงศ์หลี เนื่องจากจักรพรรดิราชวงศ์หลีมักจะเกษียรตนเองและบวชเป็นพระในศาสนาพุทธ ทำให้รัฐกับศาสนาส่งเสริมซึ่งกันและกันในด้านอุดมการณ์ แต่เมื่อพิจารณาจากหลักฐานต่างๆ จะพบว่าวัดในศาสนาอาศัยที่ดินและแรงงานช่วยให้แข็งแกร่งมากขึ้น²¹

ในขณะที่รัฐในสมัยราชวงศ์หลีและเจิ้นมีรายได้จากภาษีหกประเภทเท่านั้น ได้แก่ 1. ภาษีที่ดินและการประมง 2. ภาษีไหม 3. ภาษีของป่า 4. ภาษีเกลือและน้ำปลา 5. ภาษีป่าไม้และผลไม้ 6. ภาษีชนกลุ่มน้อย²² จากรูปแบบภาษีทำให้รู้ว่าการจัดเก็บภาษีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการผลิตเท่านั้น และกลไกการจัดเก็บภาษีของราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น ยังไม่สามารถจัดเก็บได้อย่างครบถ้วน การมีรายได้ที่ต่ำลงในแต่ละปี ซึ่งเกิดจากการการขยายตัวของวัดในแต่ละปี ส่งผลให้รัฐส่วนกลางอ่อนแอเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ช่วงกลางของราชวงศ์เจิ้นนับแต่รัชสมัยของจักรพรรดิ เจิ้น ซี โตง (Trần Du Tông 1341-1369) ไปจนกระทั่ง ค.ศ.1400 อาณาจักรจามปาสามารถนำกองทัพเข้ามาในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงและทำลายศูนย์กลางของอาณาจักรที่เมืองทังลอง²³ แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนศาสนาพุทธทำให้ รัฐส่วนกลางมีความชอบธรรมและใช้อุดมการณ์เหล่านี้ควบคุม

²¹ Minh Chi, Ha Van Tan and Nguyen Tai Thu, Buddhism in Vietnam: form its origins to the 19th century (Hà Nội: Thế giới, 1999), pp. 65-121.

²² LTHCLC, Vol. 2. p. 227.

²³ Li Tana, Nguyen Cochinchina: Southern Vietnam in the seventeenth and eighteenth centuries, p. 20.

กิจกรรมของเจ้าเมืองต่างๆ แต่ทว่าอุดมการณ์ของศาสนาพุทธไม่มีผลในความสัมพันธ์ระดับรัฐต่อรัฐ การให้ความสำคัญสนับสนุนศาสนาพุทธ กลายเป็นจุดอ่อนสำคัญของราชวงศ์หลี เจิ้น การปฏิวัติของไห่ กี้ ลี ในปี ค.ศ.1400 มีนโยบายปฏิรูปที่ดินโดยยึดที่ดินจากวัดในศาสนาพุทธ แต่ทว่าราชวงศ์ไห่ มีอายุเพียง 8 ปี จนไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของนโยบายที่ดินใหม่นี้

การตั้งราชวงศ์เลในปีค.ศ.1428 สิ่งที่จักรพรรดิราชวงศ์เลต้องให้ความสำคัญคือ การแก้ไข ปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง การออกกฎหมายที่ดินตั้งแต่ปีค.ศ.1428 ไปจนกระทั่งสิ้น สมัยหง ดึก (Hồng đức) ของจักรพรรดิ เล แถง โตง ในปีค.ศ.1497 มีหลักฐานเรื่องที่ดินวัดเพียงที่ เดียวคือ การนำเอาที่ดินไปใช้เป็นที่ดินวัด ในปีค.ศ.1474 ถ้าหากนำเอาที่ดินที่ถูกแบ่งเป็นที่ดิน สาธารณะและที่ดินเอกชนมาใช้ตั้งวัด สร้างเจดีย์ หรือกิจกรรมใดๆก็ตามที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่มีความผิด และให้ข้าราชการในเขตต่างๆคอยดูแลไม่ให้ผู้ใดนำเอาที่ดิน ไปใช้ในกิจกรรมทางศาสนา²⁴ การไม่อนุญาตให้ใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางศาสนาจึงมีเหตุผลหลัก เพื่อจัดการที่ดินอย่างชัดเจน ในขณะที่ความขัดแย้งในทางอุดมการณ์มีความสำคัญรองลงมา

ที่ดินวัดกลายเป็นที่ดินที่ผิดกฎหมาย จากงานเขียนในระยะค.ศ.1428-1527 ไม่ปรากฏ รายงานเรื่องปัญหาที่ดินวัด แต่ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงภายใต้การปกครองของตระกูลตวันห์ (Trinh) พบว่าในปีค.ศ.1741มีการเก็บภาษีที่ดินวัด และภาษีสำหรับเครื่องใช้ประกอบพิธีในศาสนสถาน จะต้องเสียภาษี²⁵

5.3 ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลและการเกษตรกรรม

การจัดการที่ดินในสมัยราชวงศ์เลซึ่งแบ่งที่ดินออกเป็นสามประเภทตามที่ได้กล่าวไป ข้างต้น ระบบการจัดแบ่งที่ดินสัมพันธ์กับระบบการเกษตรและการแก้ไขปัญหาที่ดินในสมัย ราชวงศ์เล เพราะปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงโดยเฉพาะที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัย ราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้นคือการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ของขุนนาง เชื้อพระวงศ์และวัด ทำให้ การจัดสรรและการใช้ที่ดินขาดความสมดุล โดยเฉพาะช่วงปลายราชวงศ์เจิ้น จำนวนประชากรใน

²⁴ Nguyễn Duy Hinh, Kinh tế-xã hội Lê-Nguyễn Nghiên cứu lịch sử 1(290) 1997: 50.

²⁵ LTHCLC, Vol. 2. p. 237.

เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงสูงถึงสองล้านคนทำให้ปัญหาที่ดินรุนแรงมากขึ้นส่งผลให้ราชวงศ์เจิ้นอ่อนแอ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ปัญหานี้ส่งผลมาจนกระทั่งในสมัยราชวงศ์เล จักรพรรดิราชวงศ์เลจึงต้องควบคุมการเกษตรกรรม

การเกษตรเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชาวนาเวียดนามในทุกสมัย แต่การทำเกษตรกรรมในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง พร้อมทั้งมีพัฒนาการที่ยาวนาน โดยการทำเกษตรในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญคือ การจัดการน้ำหรือระบบชลประทาน ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีข้อกำหนดเกี่ยวกับระบบชลประทาน เพื่อให้ประชาชนทำการเกษตรได้สะดวก โดยประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสร้างและการดูแลรักษาระบบชลประทานดังนี้

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดให้ซ่อมแซมระบบชลประทานในวันที่สิบของเดือนแรกตามปฏิทินจันทรคติ (ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม) โดยให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องรวบรวมผู้คนในหมู่บ้าน โดยที่การซ่อมแซมระบบชลประทานของหมู่บ้านจะต้องแล้วเสร็จภายในระยะเวลาสองเดือน ถ้าหากระบบชลประทานนั้นมีสภาพที่ไม่สามารถใช้งานได้จำเป็นต้องสร้างใหม่ และให้เพิ่มระยะเวลาจากสองเดือนมาเป็นสามเดือน²⁶ รวมทั้งให้ข้าราชการดูแลระบบชลประทานไม่ให้เสียหาย ถ้าพบว่าระบบชลประทานอยู่ในสภาพที่ไม่ดีจะต้องซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีเสมอ ถ้าหากว่าข้าราชการที่เกี่ยวข้องละเลยจนส่งผลให้ระบบชลประทานเสียหายและสร้างความเสียหายต่อที่อยู่อาศัยหรือผลผลิตในทางใดทางหนึ่ง ข้าราชการผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษ²⁷ นอกจากกำหนดให้ข้าราชการต้องเอาใจใส่ดูแลระบบชลประทาน ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังห้ามผู้ใดก็ตามทำลายระบบชลประทานจนสร้างความเสียหายต่อที่อยู่อาศัยหรือผลผลิต ไม่เช่นนั้นจะต้องเสียค่าปรับเท่ากับสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และต้องถูกเนรเทศออกจากหมู่บ้าน²⁸

การออกกฎหมายเพื่อดูแลรักษาระบบชลประทานเป็นเพียงแนวทางเดียวจัดการที่ดิน เพราะในประวัติศาสตร์เวียดนามปัญหาเรื่องที่ดินจำกัดเป็นปัญหาสำคัญในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

²⁶ LC 181

²⁷ LC 182

²⁸ LC 596

จักรพรรดิในราชวงศ์เล่ล้วนประสบกับปัญหานี้ทั้งสิ้น การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมจะให้ความสำคัญกับการจัดระบบชลประทานพร้อมไปกับการขยายที่ดิน ด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ทำให้การขยายที่ดินเพาะปลูกทำได้ยาก เนื่องจากทางภาคตะวันออกเป็นทะเล ภาคตะวันตกเป็นสันเขา และภาคเหนือคืออาณาจักรจีน ทำให้จักรพรรดิในสมัยราชวงศ์เลให้ความสำคัญกับการขยายการเพาะปลูกลงไปในเขตภาคใต้ โดยเฉพาะในปีค.ศ.1462 เสนอให้สร้างระบบเกษตรกรรมในเขตชายแดนโดยให้ทหารเป็นผู้ดูแล ในขณะเดียวกัน ผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรกรรมของทหารให้ใช้ผลผลิตเหล่านั้นในกองทัพ โดยไม่ต้องพึ่งผลผลิตจากส่วนกลาง²⁹ ซึ่งได้นำไปประยุกต์กับหน่วยงานทางทหารในเขตชายแดน และในปีค.ศ.1487 จักรพรรดิ เล แดง โตง ให้อพยพคนเพื่อเปิดพื้นที่เพาะปลูกในเขตจังหวัด เหงะ อาน และ ห่า ติน (Hà Tĩnh)³⁰ โดยในระยะเวลาแรกนั้นได้นำนักโทษหรือทหารไปยังพื้นที่ภาคใต้หรือเขตจามปาเพื่อทำการเกษตร

การขยายพื้นที่เพาะปลูกของรัฐมักจะเป็นการทำการเกษตรบนพื้นที่ขนาดใหญ่ เช่นระบบนาทหาร ในขณะที่การเกษตรขั้นพื้นฐานในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงที่เป็นฐานทางเศรษฐกิจหลักของราชวงศ์เลคือการผลิตของชาวนารายย่อย และผลผลิตจากชาวนารายย่อยเหล่านี้ถูกเก็บเป็นภาษี เพื่อรักษาความมั่นคงและความอยู่รอดของรัฐ ราชวงศ์เลจึงต้องป้องกันการถือครองที่ดินขนาดใหญ่เหมือนกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลีและราชวงศ์เจิ้น ราชวงศ์เลจึงตรากฎหมายที่ดินที่ให้ความสำคัญกับที่ดินเอกชน³¹ ป้องกันการเข้ายึดครองที่ดินเอกชนของข้าราชการหรือขุนนางระดับสูง รวมทั้งการจัดการสิทธิถือครองที่ดินของแต่ละชนชั้นล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ทั้งสิ้น

ลักษณะสำคัญอีกประการซึ่งประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกำหนดไว้คือการอนุญาตให้ผู้หญิงครอบครองที่ดิน ซึ่งพิจารณาว่าเป็นลักษณะพื้นเมืองที่ปรากฏในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ทว่าในขณะเดียวกันการอนุญาตให้ผู้หญิงครอบครองที่ดินแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเกษตรกรรม เพราะในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงการดำรงชีวิตมีพื้นฐานอยู่ที่การเพาะปลูก ในแต่ละ

²⁹ TT, p. 435.

³⁰ Đào Duy Anh, *Việt Nam Văn Hoá Sử Cương* (Hà Nội: Nhà xuất bản văn hoá thông tin, 2003.), p. 55.

³¹ Ibid., p. 43.

ครอบครัวจึงจำเป็นต้องนำแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวมาสู่ระบบการผลิต ในทางตรงกันข้ามการอนุญาตให้ผู้หญิงครอบครองที่ดินสำหรับรัฐ ถือเป็นารับประกันว่าที่ดินจะถูกใช้ประโยชน์ และรัฐจะได้ภาษีจากการเพาะปลูกบนที่ดินนั้น

การใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ส่งผลให้สถานะของที่ดินเอกชนชัดเจนมากขึ้นทำให้การสืบทอดที่ดินประสบความสำเร็จ แต่ทว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลทำให้ที่ดินมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ และส่งผลให้ที่ดินที่ได้รับเป็นมรดกไม่เพียงพอจนนำไปสู่การอพยพออกจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 17 เพื่อแสวงหาที่ดินที่ดีกว่าเพื่อใช้ดำเนินชีวิต³²

5.4 การเปลี่ยนแปลงเจ้าของที่ดิน

5.4.1 การสืบทอด

5.4.1.1 จากพ่อแม่สู่ลูก

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นกฎหมายที่รับแนวคิดแบบขงจื้อมาอย่างเข้มข้นทำให้เนื้อหากฎหมายจัดความสัมพันธ์ของคนตามหลักของความสัมพันธ์ทั้งห้า ได้แก่ จักรพรรดิกับประชาชน พ่อแม่กับลูก สามีกับภรรยา ครูกับศิษย์ เจ้านายกับคนใช้ และให้มีแนวทางปฏิบัติตัวที่แน่นอนกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งสูงและอีกฝ่ายหนึ่งต่ำ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ชายหญิงในครอบครัว ผู้หญิงมีสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชายเสมอ³³ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระหว่างสามีกับภรรยา พี่น้องผู้ชายและพี่น้องผู้หญิง ผู้หญิงจะอยู่ต่ำกว่าเสมอ ดังที่ชี้ให้เห็นในสวนที่ผ่านมา แต่ถ้าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกจะไม่นับแยกเป็นลูกผู้ชายหรือลูกผู้หญิง แต่ให้นับว่าเป็นลูกเหมือนกัน

³² Yumio Sakurai, "Peasant drain and abandoned villages in the Red River Delta between 1750 and 1850," pp. 133-152.

³³ ในบางกรณีที่ผู้หญิงหรือภรรยาจะมีอำนาจมากกว่าสามี

จุดเด่นของประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลเรื่องที่ดินคือการยอมรับสิทธิอย่างเท่าเทียมกันทั้งระหว่างฝ่ายพ่อแม่ผู้ลูกชายและลูกสาว หรือจากสามีไปสู่ภรรยา โดยจะเริ่มต้นจากพ่อแม่ไปสู่ลูก เพราะการสืบมรดกที่ดินระหว่างพ่อแม่ไปสู่ลูกมีสองอย่างคือการรับมรดกเป็นทรัพย์สิน ถึงประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลไม่ได้ให้คำความหมายของคำว่าทรัพย์สินเอาไว้ แต่จากเนื้อหากฎหมายในบทที่ว่าด้วยเรื่องทรัพย์สิน³⁴ ครอบคลุมเพียงสองอย่างเท่านั้นคือ ที่ดิน (ดูหัวข้อ "ประเภทที่ดิน") และ ทาส

การทำความเข้าใจระบบการสืบทอดทรัพย์สินผ่านทางฝ่ายพ่อแม่ไปสู่ลูกควรทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายฉบับนี้ เพราะบางมาตรากำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้ลูกชาย บางมาตราไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่าอนุญาตให้ลูกผู้หญิง ในบางมาตราไม่ได้บอกอย่างชัดเจน ในต้นฉบับภาษาเวียดนามใช้คำว่า "คอน" (con)³⁵ แปลได้ทั้ง บุตร ลูกหรือเด็ก การใช้คำนี้ทำให้การศึกษาประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลจำเป็นต้องทำความเข้าใจเพื่อจะได้ไม่สับสน เมื่อศึกษาเกี่ยวกับการสืบมรดก ประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลให้ความหมายคำนี้ไว้อย่างชัดเจน บุตรหมายรวมทั้งลูกชายและลูกสาวได้ในเวลาเดียวกัน³⁶

ประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลอนุญาตให้ลูกสามารถสืบมรดกที่เป็นที่ดินได้สองประเภทคือ ที่ดินที่ใช้ทั่วไปและที่ดินประเภทที่สองคือที่ดินที่ใช้ฝังศพและทำพิธีบูชาบรรพบุรุษ เรียกว่า เหียงฮวา (Huong Hoa) สำหรับที่ดินที่ใช้ประโยชน์ทั่วไป ประมวลกฎหมายพระราชวงศ์เลให้ยึดถือเอาตาม มาตรา 374 กล่าวไว้ดังนี้

ในกรณีที่สามีมีลูกกับภรรยาคนแรกแต่ไม่มีลูกกับภรรยาคนที่สอง หรือภรรยาที่มีลูกกับสามีคนแรกแต่ไม่มีลูกกับสามีคนที่สอง ให้แบ่งทรัพย์สิน ดังนี้ เมื่อสามีเสียชีวิตให้แบ่งทรัพย์สินของสามีเป็นสามส่วน ให้สองส่วนเป็นของภรรยาและลูกที่เกิดจากภรรยาคนแรก โดยไม่ว่าภรรยาคนแรกจะมีลูกกี่คนก็ตาม หนึ่งส่วนเป็นของภรรยาคนที่สอง ให้ไว้เพื่อการดำรงชีวิต ไม่ให้เป็นทรัพย์สินส่วนตัว และจะต้องคืนให้ลูกของภรรยาคนแรกต่อเมื่อ

³⁴ LC 342-400

³⁵ Lê Triều Hình Luật (Hà Nội : Viện sử học, 1977) Điều 42.

³⁶ LC 42

เธอเสียชีวิตหรือแต่งงานใหม่ แต่ถ้าในกรณีตรงกันข้ามถ้าภรรยาเสียชีวิต ทรัพย์สินจะถูกแบ่งเป็นสามส่วน สองส่วนให้กับสามีและลูกที่เกิดกับสามีคนแรก และอีกหนึ่งส่วนให้สามีคนที่สอง โดยที่สามีคนที่สอง ไม่ต้องคืนทรัพย์สินส่วนนี้ให้ลูกของสามีคนแรกเมื่อสามีคนที่สองแต่งงานใหม่

ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอยู่กับภรรยาคนแรก (ในกรณีที่สามีเสียชีวิตก่อน) ให้แบ่งทรัพย์สินเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งให้กับภรรยาคนแรก ส่วนที่สองให้กับลูกที่เกิดกับภรรยาคนแรก

ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอยู่กับภรรยาคนที่สอง ให้แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกให้กับสามี (สามีเสียชีวิตไปก่อน ให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินของภรรยาคนแรกและลูก) ส่วนที่สองให้กับภรรยาคนที่สอง โดยทรัพย์สินส่วนนี้เป็นทรัพย์สินส่วนตัวของภรรยาคนที่สอง ถ้าภรรยาคนที่สองเสียชีวิตไปแล้วให้สามีคนที่สองของเธอได้รับสิทธินี้

อย่างไรก็ตามกฎหมายนี้ใช้เมื่อทั้งพ่อแม่ของฝ่ายสามีและภรรยาไม่มีชีวิตแล้ว ถ้าพ่อแม่ฝ่ายใดก็ตามฝ่ายหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ จะใช้เกณฑ์ที่แตกต่างไปจากนี้³⁷

ตามที่ปรากฏในเนื้อหากฎหมาย ลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงมีสิทธิได้รับมรดกจากพ่อและแม่ โดยที่ลูกของภรรยาคนแรกมีสิทธิได้รับมรดกมากกว่า เพราะมีสิทธิได้รับมรดกสามส่วน ส่วนที่หนึ่งจากสินส่วนตัวของพ่อ ส่วนที่สองได้จากสินสมรสระหว่างพ่อกับภรรยาคนแรก(แม่ของตนเอง) เปรียบเสมือนสินสมรสระหว่างสามี (พ่อของตนเอง) กับภรรยาคนที่สอง ในขณะที่ลูกที่เกิดจากภรรยาคนที่สองไม่สามารถอธิบายได้จากกฎหมายมาตรานี้ เพราะในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกล่าวถึงการสืบมรดกไปสู่ลูกของภรรยาคนรองว่ามีสิทธิได้รับที่ดินน้อยกว่าลูกของภรรยาคนแรก³⁸ สันนิษฐานได้เพียงว่าจะได้รับเพียงหนึ่งส่วนเท่านั้นคือส่วนที่เป็นสินสมรสระหว่างพ่อกับภรรยาคนที่สอง (แม่ของตนเอง)

³⁷ LC 374

³⁸ LC 388

นอกเหนือไปจากที่ดินสำหรับการใช้ประโยชน์ทั่วไปยังมีที่ดินที่ใช้ฝังศพและประกอบพิธีบูชาบรรพบุรุษ โดยประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกกล่าวถึงการเกิดที่ดินประเภทนี้ โดยรวมถึงการเกิดการส่งต่อและกระบวนการจัดการ โดยเริ่มต้นที่

เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตโดยไม่ได้แบ่งที่ดินที่ใช้ประกอบพิธีบูชาบรรพบุรุษ กำหนดให้บุตรชายคนโตเป็นผู้จัดการทรัพย์สินทั้งหมด พร้อมทั้งสำรองที่ดินหนึ่งไร่ในสิบส่วนเอาไว้ใช้ประกอบพิธี ที่เหลือให้บุตรชายคนโตเป็นผู้ดูแลและจัดสรรที่ดินเหล่านั้น ลูกของภรรยาคนรองจะได้ที่ดินน้อยกว่าลูกชายของภรรยาคนแรก

ในกรณีที่พ่อแม่ได้แบ่งที่ดินไว้ด้วยคำพูดให้ลูกปฏิบัติตามนั้น ถ้าลูกคนใดฝ่าฝืนจะถูกตัดสิทธิจากทรัพย์สินนั้น(ประกาศใช้ในปี.ศ.1462)³⁹

แต่ในบางกรณีที่มีพินัยกรรม⁴⁰หรือเป็นการพูดปากเปล่าให้ผู้จัดการที่ดินของตระกูลเป็นผู้จัดการทำตามคำสั่ง ให้แบ่งที่ดินให้ลูกชายและลูกสาวทุกคนและสำรองที่ดินไว้หนึ่งไร่ในสิบเพื่อใช้ฝังศพ⁴¹ จากกฎหมายสองมาตรานี้ทำให้รู้ว่าที่ดินประเภทนี้จะเกิดขึ้นใหม่เสมอเมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ที่ดินอาจจะเกิดจากที่ดินที่เคยใช้ประโยชน์อื่นๆก็ได้ และโดยปกติลูกชายคนโตของภรรยาคนแรกจะเป็นผู้รับหน้าที่ดูแลที่ดิน ในกรณีที่ไม่สามารถให้ลูกชายคนโตเป็นผู้ดูแลด้วยเหตุผลใดๆก็ตาม ให้ลูกสาวคนโตเป็นผู้จัดการ⁴² โดยผู้หญิงสามารถเป็นทั้งผู้ดูแลชั่วคราวและผู้ครอบครองที่ดิน⁴³ แต่ว่าลูกสาวคนโตแม้จะเป็นผู้จัดการที่ดินได้แต่ไม่มีสิทธิเป็นผู้จัดการหรือนำในการประกอบพิธีเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษ⁴⁴ อย่างไรก็ตามกฎหมายต้องการและพยายามให้ผู้จัดการและผู้ถือครองเป็นผู้ชายเพื่อไม่มีปัญหาการสืบทอดสายตระกูล เนื้อหาของกฎหมายบังคับเอาไว้ว่า ในมาตราที่ 393 มีข้อกำหนดไว้ว่าในกรณีที่ลูกที่เกิดจากภรรยาคนแรกมีแต่ลูกผู้หญิง ให้โอนสิทธิการ

³⁹ Ibid.

⁴⁰ ดู พินัยกรรม ที่ภาคผนวก ค

⁴¹ LC 390

⁴² LC 391

⁴³ LC 397

⁴⁴ LC 389

ดูแลที่ดินประเภทนี้ให้กับลูกชายที่เกิดจากภรรยาคนรองหรือหลานชายคนโต⁴⁵ และมาตราที่ 398 ในกรณีที่มียุวกชายสองคน ลูกชายคนโตมีแต่ลูกผู้หญิง สิทธิการจัดการที่ดินเป็นของหลานสาวคนโต แต่ถ้าลูกชายคนรองที่มีลูกชาย ให้สิทธิจัดการดูแลที่ดินประเภทนี้เปลี่ยนไปอยู่กับหลานชายที่เกิดจากลูกชายคนที่สองทันที เพื่อมีหลักประกันว่าจะมีผู้ประกอบพิธีกรรมและสามารถสืบสายตระกูลได้อย่างไม่ขาดช่วง⁴⁶ แต่ถ้าไม่สามารถหาทายาทชายมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเกินห้าชั่วอายุคน ห้ามไม่ให้แบ่งที่ดินประเภทนี้อีก (นับเฉพาะส่วนที่เป็นที่ดินที่ใช้บูชาบรรพบุรุษ)⁴⁷ และที่ดินประเภทนี้เป็นมรดกที่ห้ามไม่ให้ลูกหรือหลานซื้อขายที่ดินที่ใช้บูชาบรรพบุรุษ ยกเว้นแต่เป็นครอบครัวที่ยากจนเท่านั้น⁴⁸

5.4.1.2 จากสามีสู่ภรรยา

ความแตกต่างระหว่างการสืบมรดกจากสามีไปสู่ภรรยามีแตกต่างไปจากการสืบมรดกจากพ่อแม่สู่ลูก เพราะในกรณีของภรรยาจะมีสิทธิรับมรดกที่เป็นทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ได้ทั่วไป แต่ไม่สามารถรับที่ดินที่ใช้บูชาบรรพบุรุษได้

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล กฎหมายที่มีเนื้อหาว่าด้วยการสืบมรดกจากสามีสู่ภรรยา มีทั้งหมดสามมาตราได้แก่ มาตรา 374(ดูส่วน “การสืบมรดกจากพ่อแม่สู่ลูก”) มาตรา 375 และมาตรา 376

มาตรา 375

เมื่อสามีหรือภรรยาเสียชีวิตโดยไม่มีลูกและไม่มีพินัยกรรม หากการจัดการสรรทรัพย์สินและการจัดการที่ดินเพื่อใช้บูชาบรรพบุรุษกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ที่รับผิดชอบจะต้อง

⁴⁵ LC 393

⁴⁶ LC 398

⁴⁷ LC 399

⁴⁸ LC 400

ถูกโดยด้วยไม้พลองขนาดเล็ก 50 ครั้ง ถูกลดชั้นหนึ่งชั้น ตัวแทนผู้จัดการที่ดินที่ใช้นุชา
บรรพบุรุษ (และการฝังศพ) จะเสียสิทธิในการเป็นผู้ดูแล

กฎหมายกำหนดให้ เมื่อสามีเสียชีวิต ทรัพย์สินที่เกิดจากทรัพย์สินเดิมของฝ่ายชายจะถูก
แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกให้เครือญาติฝ่ายชายเป็นผู้ดูแล อนุญาตให้ใช้นุชาบรรพบุรุษ
หรือพิธีที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิตเท่านั้น ส่วนที่สองให้ภรรยาเพื่อเลี้ยงดูตนเอง แต่ไม่ให้เป็น
ทรัพย์สินส่วนตัว เมื่อเธอเสียชีวิตหรือแต่งงานใหม่ให้คืนทรัพย์สินให้กับเครือญาติของฝ่าย
ชาย ถ้าพ่อแม่ของฝ่ายชายยังมีชีวิตอยู่ให้คืนทรัพย์สินให้พ่อแม่ของฝ่ายชาย ถ้าภรรยา
เสียชีวิตให้ปฏิบัติเหมือนกัน แต่สามีไม่ต้องคืนทรัพย์สินเมื่อแต่งงานใหม่

ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างแต่งงาน(สินสมรส) เมื่อสามีเสียชีวิต ให้แบ่งทรัพย์สินเป็นสอง
ส่วน ส่วนแรกให้เป็นทรัพย์สินส่วนตัวของภรรยา ส่วนที่สองให้แบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรก
ใช้เพื่อประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับสามีและดูแลรักษาหลุมศพ โดยพ่อแม่ของสามีเป็น
ผู้จัดการดูแล ถ้าพ่อแม่ของสามีเสียชีวิตแล้ว ให้ตัวแทนเครือญาติฝ่ายชาย(สามี)เป็น
ผู้ดูแล สองส่วนหลังให้ภรรยาเพื่อเลี้ยงดูตัวเอง แต่เมื่อเธอเสียชีวิตหรือแต่งงานใหม่
จะต้องนำกลับไปรวมกับที่ผู้ดูแลหลุมฝังศพของสามี แต่ถ้าภรรยาเสียชีวิตก่อนให้สามี
ได้รับสิทธิเดียวกันนี้ แต่ผู้ชายไม่ต้องคืนทรัพย์เมื่อแต่งงานใหม่⁴⁹

มาตรา 376

เมื่อคู่สามีภรรยาที่มีลูก แต่ลูกเสียชีวิตก่อนพ่อแม่ หากการจัดการทรัพย์สินเกี่ยวกับคู่
แต่งงานที่ยังมีชีวิตอยู่ และตัวแทนของผู้เสียชีวิต ไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
ผู้รับผิดชอบจะถูกโดยด้วยไม้พลองขนาดเล็ก 50 ครั้ง ถูกลดชั้นหนึ่งชั้น และถูกยึด
ทรัพย์สินในส่วนของตน

⁴⁹ LC 375

กฎหมายกำหนดให้ (ถ้าภรรยาเสียชีวิตก่อน) ทรัพย์สินของภรรยาถูกแบ่งเป็นสามส่วน สองส่วนแรกเป็นของสามี หนึ่งส่วนหลังจะอยู่ภายใต้การดูแลของตัวแทนผู้จัดการ ทรัพย์สินของฝ่ายภรรยา แต่ถ้าพ่อแม่ของภร่ายังมีชีวิตอยู่ให้แบ่งทรัพย์สินออกเป็นสอง ส่วน ส่วนแรกให้เป็นของสามีเพื่อใช้ในการดูแลตนเอง ส่วนที่สองให้เป็นทรัพย์สินของพ่อแม่ภรรยา เมื่อสามีเสียชีวิต จะต้องคืนทรัพย์สินให้กับพ่อแม่ของภรรยาหรือตัวแทนผู้ดูแล ทรัพย์สินของตระกูลฝ่ายภรรยา ในกรณีที่สามีเสียชีวิตก่อน ภรรยาจะได้รับสิทธิเดียวกัน แต่จะต้องคืนทรัพย์สินในกรณีที่แต่งงานใหม่⁵⁰

เนื้อหากฎหมายทั้งสามมาตราแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในฐานะภรรยาเป็นผู้รับมรดกที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากเนื้อหากฎหมายทั้งหมด จะพบว่าภรรยาที่มีโอกาสรับมรดกมากที่สุดคือภรรยาที่เป็นภรรยาคนแรกและมีลูก⁵¹ แต่ถึงแม้จะไม่มีลูก ภร่ายกก็มีสิทธิได้รับทรัพย์สินที่สามีได้มาหลังจากแต่งงานแล้ว (สินสมรส) เป็นจำนวนหนึ่งในสอง ในขณะที่ถ้าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของสามีเธอมีสิทธิได้รับทรัพย์สินหนึ่งในสามเพื่อเลี้ยงดูตนเอง ในทางตรงกันข้ามมาตรา 376 ชี้ให้เห็นเช่นกันว่าไม่ใช่แต่เพียงภรรยาเท่านั้นที่จำเป็นต้องคืนทรัพย์สินในบางเงื่อนไข เพียงแต่เงื่อนไขการคืนทรัพย์สินมีน้อยกว่า ฝ่ายสามีเมื่อภรรยาเสียชีวิตก่อนก็จะได้รับทรัพย์สินบางส่วนของภรรยาเพื่อใช้เลี้ยงดูตนเองและต้องคืนเมื่อเสียชีวิต

5.4.2 การยึดที่ดิน

กฎหมายที่ใช้ควบคุมที่ดินปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการครอบครองที่ดิน การสืบมรดกและการซื้อขายที่ดิน ความหลากหลายนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของที่ดินในสมัยราชวงศ์เล และยังสะท้อนลักษณะสำคัญหลายอย่างของสังคมเวียดนามในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง เมื่อประมวลกฎหมายราชวงศ์เลทำให้เข้าใจสังคมเวียดนามได้มากขึ้น ส่วนที่ควรศึกษาคือ “การยึดที่ดิน”

⁵⁰ LC 376

⁵¹ LC 374

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมี้ทั้งหมด 722 มาตรา ในขณะที่เรื่องทรัพย์สินมีไม่ถึงหนึ่งร้อยมาตรา แม้ว่าในประมวลกฎหมายไม่ถึงร้อยมาตราจะไม่ใช้กฎหมายที่ดินทั้งหมด แต่เกือบทั้งหมดเป็นเรื่องที่ดินและกฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับที่ดินยังปรากฏอยู่ในกฎหมายส่วนอื่นอีกเช่นกัน กฎหมายที่มีเนื้อหาหลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการยึดที่ดินหรือมักจะใช้รวมกันว่ายึดทรัพย์สินปรากฏอยู่ในส่วนต่างๆของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล

การยึดที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์ไม่ได้ถูกกล่าวถึงหรือให้คำนิยามเช่นเดียวกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับที่ดินดังที่ได้กล่าวในส่วนที่ผ่านมา ที่แปลกที่สุดคือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการยึดที่ดินไม่มีมาตราใดเลยอยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินแต่ปะปนอยู่กับกฎหมายต่างๆ

กฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการยึดที่ดินในประมวลกฎหมาย เมื่อใช้เกณฑ์ความผิดและจุดประสงค์ของการยึดที่ดินแล้วสามารถแบ่งการยึดที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลได้เป็น 3 ส่วน

การยึดที่ดินแบบแรกคือการยึดที่ดินเป็นของรัฐ การยึดที่ดินในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเมื่อกระทำผิดต่อรัฐ หรือมีความผิดที่เกี่ยวข้องกับรัฐและจักรพรรดิ⁵² ได้แก่ การวางแผนก่อกบฏหรือวางแผนทำลายสุสานจักรพรรดิ⁵³ หรือกำลังจะก่อกบฏหรือกำลังจะทำลายสุสานจักรพรรดิ⁵⁴ การอยู่ในเขตหุบเขาหรือที่รกร้างมีโทษเท่ากับเตรียมการกบฏถ้าขัดขึ้นการตรวจสอบหรือจับกุมมีความผิดเท่ากับการก่อกบฏ⁵⁵ การขโมยตราราชวงศ์หรือตราประจำตัวของเชื้อพระวงศ์ไปจนถึงจักรพรรดิ และการขโมยเสื้อผ้าของจักรพรรดิ⁵⁶ ความผิดทั้งสามมาตราจะต้องถูกลงโทษด้วย

⁵² จักรพรรดิมีฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ และถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่แยกไม่ออกระหว่างรัฐกับจักรพรรดิ ตามอภิธานของแนวคิดขงจื้อใหม่ จักรพรรดิเป็นโอรสสวรรค์และเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ซึ่งขณะเดียวกันก็เป็นศูนย์กลางของรัฐด้วย เพราะฉะนั้นการกระทำต่อจักรพรรดิเป็นการกระทำที่ส่งผลต่อรัฐ ในทางกลับกัน การกระทำต่อรัฐเป็นการกระทำต่อจักรพรรดิเหมือนกัน

⁵³ LC 411

⁵⁴ LC 412

⁵⁵ LC 412

⁵⁶ LC 430

การประหารชีวิต ด้วยการยึดที่ดินเป็นของรัฐ ส่วนที่เหลือที่ไม่มีการประหารชีวิต ได้แก่ เชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางระดับสูงที่ให้โจรหรือขโมยอาศัยอยู่ในที่ของตนเองและให้ใช้ที่อยู่นั้นเป็นที่ซ่อนตัว จะต้องถูกยึดเฉพาะในส่วนที่ให้เป็นที่ซ่อนตัว⁵⁷ ผู้ที่กระทำความผิดและหนีออกไปอยู่นอกประเทศ จะต้องถูกยึดทรัพย์สินทั้งหมด รวมทั้งภรรยาและลูก⁵⁸

การยึดที่ดินและทรัพย์สินต่างๆเข้าเป็นของรัฐ ประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ได้ตรา กฎหมายที่มีส่วนเสริมและควบคุมการยึดทรัพย์สินเหล่านั้น คือ ในกรณีที่ทรัพย์สินของผู้กระทำผิด จะถูกยึด ญาติหรือใครก็ตามที่รับทรัพย์สินเหล่านั้นมาเพื่อปกปิด หรือซื้อและขายเพื่อเปลี่ยนความเป็นเจ้าของของทรัพย์สินมีความผิดต้องถูกเกณฑ์แรงงาน⁵⁹ ในขณะเดียวกันประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงานของขุนนางในศาลรวมทั้งส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องในการยึดทรัพย์สินต่างๆเข้าเป็นของรัฐ ให้ทำงานอย่างรัดกุม โดยกำหนดโทษไว้อย่างละเอียด หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการการยึดทรัพย์สิน⁶⁰

การยึดที่ดินในแบบที่สองคือการยึดที่ดินเพื่อเป็นค่าชดใช้ต่อผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหาย โดยมีความผิดที่หลากหลาย แต่ครั้งหนึ่งเป็นเรื่องการข่มขืนและมีชู้⁶¹ ได้แก่ การฆ่าข่มขืน ให้ยึดทรัพย์สินเพื่อชดใช้แก่ผู้เสียหาย⁶¹ ถ้าเป็นการข่มขืนพร้อมกับการปล้น ให้ตัดหัวโดยไม่มีผ้าคลุม ถ้าข่มขืนพร้อมกับการลักขโมยลงโทษด้วยการตัดหัวโดยมีผ้าคลุมศีรษะ และผู้กระทำความผิดจะถูกยึดทรัพย์ไปให้ผู้เสียหาย⁶² ในกรณีที่มิชู้⁶² ได้แก่ ภรรยาที่มีชู้จะต้องถูกเนรเทศและยึดทรัพย์สินให้เป็นของสามี⁶³ คนรับใช้ ทาส คนงานรับจ้าง ผู้เช่าที่ดินหรือแขกเป็นชู้กับภรรยา ลูกสาว และลูกสะใภ้ของเจ้านาย นายจ้างหรือเจ้าบ้าน จะถูกยึดทรัพย์ให้ผู้เสียหาย⁶⁴

⁵⁷ LC 455

⁵⁸ LC 653

⁵⁹ LC 630

⁶⁰ LC 694

⁶¹ LC 403 ปกตีความผิดโทษฐานข่มขืนจะมีโทษพื้นฐานอยู่ที่การเนรเทศไปจนถึงการประหารชีวิต

⁶² LC 428

⁶³ LC 401

⁶⁴ LC 407

การยึดทรัพย์สินรวมทั้งที่ดินเพื่อให้เป็นค่าเสียหาย นอกจากจะเกิดกับความผิดประเภท ช่มชู้และมีผู้แล้ว ยังมีความผิดที่ต้องถูกยึดทรัพย์สินเพื่อชดใช้ให้ผู้เสียหายที่เหลืออีกสามข้อ ทั้งหมดถ้าจัดประเภทแล้วถือว่าเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายทั้งสิ้น ได้แก่ การก่อกวนขบวน ของเชื้อพระวงศ์หรือทำร้ายข้าราชการที่อยู่ในระหว่างปฏิบัติงาน มีการลงโทษทางกายอยู่หลาย ระดับ ผู้กระทำความผิดต้องถูกยึดทรัพย์สินให้ผู้เสียหาย⁶⁵ การปล้น (นิยามการปล้นคือการทำร้าย ร่างกายเพื่อแย่งชิงเงินหรือของมีค่า) ถ้าเป็นผู้กระทำการให้ถูกตัดหัว ผู้สมรู้ร่วมคิดให้ถูกขังตัวเอง แหวงหรือให้ขังเหยียบและจะต้องยึดทรัพย์สินทั้งหมดให้ผู้เสียหาย⁶⁶ ภรรยาหลวงที่ทำร้ายสามีถือ ว่าผิดจะถูกลงโทษขั้นเบาสุดคือการเนรเทศ แต่ถ้าหากเกิดบาดแผลจะต้องถูกประหารชีวิตและยึด ทรัพย์สินให้เป็นของครอบครัวฝ่ายสามี⁶⁷

การยึดที่ดินเพื่อชดเชยให้กับผู้เสียหายหรือครอบครัวผู้เสียหายข้อสุดท้ายเป็นเรื่องของ ขุนนางหรือข้าราชการที่ตัดสินคดีผิดพลาด ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อกำหนดสำหรับ ขุนนางที่ทำหน้าที่พิพากษาสั่งลงโทษประหารชีวิตคนในครอบครัวเดียวกันที่ไม่มีความผิดตั้งแต่ สามคนขึ้นไปจะต้องถูกตัดหัวและยึดทรัพย์สินให้เป็นของครอบครัวที่ถูกลงโทษ ขุนนางในระดับ รองลงมาที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะถูกลงโทษแตกต่างกันออกไป⁶⁸

การยึดที่ดินเพื่อชดใช้ต่อหนี้สินที่เจ้าของที่ดินไม่สามารถชดใช้ได้ โดยในกลุ่มที่สามนี้มี เพียงมาตราเดียวเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการยึดที่ดินอันเกิดจากหนี้สิน ประมวลกฎหมาย ราชวงศ์เลกำหนดให้การยึดที่ดินลูกหนี้หรือผู้กู้ที่ค้างชำระเงินกู้ต้องแจ้งให้ขุนนางในท้องถิ่นทราบ เพื่อป้องกันการยึดทรัพย์สินเกินมูลค่าการกู้หรือหนี้สิน การยึดทรัพย์สินหรือที่ดินที่ใช้ค้ำประกันถือ ว่ามีความผิด⁶⁹

⁶⁵ LC 418

⁶⁶ LC 426

⁶⁷ LC 481

⁶⁸ LC 426

⁶⁹ LC 591

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลแม้จะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการการยึดที่ดินในมาตรา 630 และมาตรา 694 แต่เนื้อหากล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าใช้กับการยึดทรัพย์สินเข้ารัฐ โดยเฉพาะมาตรา 694 ตราขึ้นมาเพื่อใช้กับขุนนางที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินเป็นของรัฐโดยเฉพาะ⁷⁰ ทำให้เกิดคำถามสำคัญคือรัฐให้ความสำคัญอย่างไรกับการยึดทรัพย์สินเพื่อเป็นค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย เพราะไม่มีกฎหมายใดๆ ที่ออกมาควบคุม แม้กระนั้นความผิดในส่วนเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินเข้าคลังของรัฐเองก็มีน้อยมาก หากจะเข้าใจคำถามนี้ต้องเข้าใจเรื่องการยึดทรัพย์สินเข้าส่วนกลาง เพราะเมื่อพิจารณาความผิดในส่วนนี้เชื่อว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่น่าจะเป็นขุนนางหรือผู้ที่มีอำนาจพอสมควร เพราะการก่อกบฏหรือการวางแผนก่อกบฏไม่น่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำของสามัญชนทั่วไป หรือผู้ที่จะมียศตราหรือเสื้อผ้าของจักรพรรดิน่าจะเป็นคนที่เข้าไปในวังหลวงได้สะดวก กฎหมายในส่วนนี้จึงน่าจะเป็นกฎหมายที่ตั้งใจออกมาควบคุมขุนนางโดยเฉพาะเพื่อเป็นทำลายรากฐานของขุนนาง เป็นไปได้ว่ากฎหมายมาตรานี้อาจเป็นเครื่องมือทางการเมือง เพราะอย่างน้อยที่สุดการลงโทษที่ปรากฏและหลงเหลือมาในปัจจุบันพบว่าเป็นโทษที่ใช้ลงโทษขุนนางชั้นสูงในราชสำนักทั้งสิ้น ในขณะที่การยึดที่ดินเพื่อชดใช้ให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตหรือผู้เสียหาย พบว่ามีโทษจำนวนน้อยมากที่จะต้องถูกยึดทรัพย์สินและไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนใช้กำหนดประเภทความผิดว่าความผิดแบบใดควรถูกลงโทษด้วยการยึดทรัพย์สิน เพราะในหลายกรณีที่มีความผิดและต้องลงโทษด้วยการยึดทรัพย์สิน แต่ในความผิดประเภทเดียวกันกลับไม่มีการยึดทรัพย์สินให้ผู้เสียหาย เช่น ความผิดฐานมีชู้ การมีเพศสัมพันธ์กับเด็กผู้หญิงมีอายุมากกว่าสิบสองปีถือว่ามี ความผิดเท่ากับการมีชู้และจะต้องจ่ายค่าเสียหายตามสถานะทางสังคมของพ่อแม่ฝ่ายหญิง⁷¹

การยึดที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจึงเป็นเรื่องที่ไม่เข้ากับมาตรฐานของกฎหมายสมัยปัจจุบัน ประกอบกับไม่มีหลักฐานบันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง แต่ถ้าพิจารณาจากกรอบปัญหาที่ดินและข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล จุดประสงค์สำคัญคือการกระตุ้นให้มีการใช้ที่ดิน กระจายที่ดินให้ทั่วถึง พยายามไม่ให้เกิดชนชั้นเจ้าที่ดิน หรือไม่ให้ที่ดินกระจุกตัวกับกลุ่มขุนนาง ในส่วนของการยึดที่ดินเป็นของรัฐ การนำที่ดินมาเพาะปลูกเองถือว่าเป็นเรื่องที่ยุ่ยกกว่าการเพาะปลูกของชาวนาทั่วไป เพราะเมื่อรัฐจะเพาะปลูกได้กำหนดเขตที่นา

⁷⁰ LC 694

⁷¹ LC 402

ทหารสำหรับการส่งนักโทษไปเพาะปลูก⁷² เห็นได้ว่าการเพาะปลูกของรัฐจะกระทำเมื่อเป็นเรื่องที่มีนัยยะทางการเมืองมากกว่า เช่น การเข้าไปบุกเบิกที่ดินในเขตอิทธิพลจาม ด้วยเหตุผลนี้น่าจะเป็นผลให้การยึดทรัพย์สินมีน้อย และเมื่อสันนิษฐานถึงวิถีชีวิตของเวียดนามที่อาศัยในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง การดำรงชีวิตจำเป็นต้องมีที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญ การยึดที่ดินจึงอาจเป็นการลงโทษที่รุนแรงกว่าการประหารชีวิต เพราะการตัดสินใจประหารคือการจบชีวิต แต่การยึดทรัพย์สินนั้น ผู้ที่ถูกลงโทษจะขาดที่ทำกินและทำที่สุดอาจจำเป็นต้องกลายเป็นชาวนาเช่าที่หรืออยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของเจ้าที่ดินหรือขุนนางคนใดคนหนึ่งหรือตระกูลหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลราชวงศ์เลไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นหากมองจากกรอบปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง การถูกยึดที่ดินเป็นการลงโทษที่รุนแรงกว่าการประหารชีวิต และมีความผิดเพียงไม่กี่มาตราเท่านั้นที่จะนำไปสู่การยึดที่ดิน ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมา การตราประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจึงเลือกให้การยึดทรัพย์สินบวกกับการประหารชีวิตเป็นโทษที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นรุนแรง จึงอาจไม่เป็นการกล่าวเกินจริงว่าการยึดทรัพย์สินนั้นในบางครั้งรุนแรงกว่าการประหารชีวิต เพราะฉะนั้นโทษส่วนใหญ่จึงเป็นการประหารชีวิตมากกว่าการยึดทรัพย์สิน

5.4.3 การซื้อขายที่ดิน

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยอมรับการเปลี่ยนแปลงเจ้าของที่ดินทั้งแบบการสืบมรดก การยึดที่ดินและการเปลี่ยนเจ้าของที่ดินที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือการซื้อขายที่ดิน แต่การทำความเข้าใจการซื้อขายที่ดินในสมัยราชวงศ์เลมิได้ลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการเปลี่ยนเจ้าของที่ดินด้วยวิธีอื่น เนื่องจากประมวลกฎหมายราชวงศ์เลแบ่งประเภทที่ดินในหัวเรื่องของการซื้อขายที่ดินเป็น 4 ประเภท คือ

1. ที่ดินในเขตชายแดน เป็นที่ดินที่อนุญาตให้ขายให้ชาวเวียดนามเท่านั้น ผู้ใดที่ขายที่ดินในเขตชายแดนให้กับชาวต่างชาติ (จีน) หรือชนกลุ่มน้อยจะต้องถูกประหารชีวิต⁷³

⁷² LC 1

⁷³ LC 74

2. ที่ดินส่วนบุคคล ที่ดินประเภทนี้เป็นที่ดินที่อนุญาตให้ซื้อขายได้ แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นการซื้อขายที่ผู้ขายเต็มใจขาย⁷⁴ ที่ดินนั้นไม่เป็นที่ดินของผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ⁷⁵ ที่ดินนั้นไม่เป็นที่ดินของเด็กกำพร้า⁷⁶ ที่ดินนั้นไม่เป็นของนายจ้างหรือเจ้านายของตน⁷⁷ ที่ดินนั้นไม่เป็นที่ดินถูกนำเอาไปจำนอง⁷⁸ ที่ดินนั้นไม่เป็นของพ่อแม่หรือผู้ปกครองของตนหรือญาติผู้ใหญ่ของตน⁷⁹ การละเมิดกฎหมายที่ดินโดยขายที่ดินที่ไม่ได้รับการยอมรับตามกฎหมายกฎหมายกำหนดให้ต้องคืนที่ดินแก่เจ้าของที่แท้จริงและต้องจ่ายค่าเสียหายเป็นเงินให้กับเจ้าของที่ดินในฐานะผู้เสียหายด้วย

3. ที่ดินที่ใช้ในผังศพบเป็นที่ดินที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ขาย แต่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เดกล่าว่าห้ามลูกหรือหลานขายที่ดินที่ใช้ในผังศพบไม่ว่าจะมีฐานะยากจนแค่ไหนก็ตาม ถ้าหากมีการซื้อขายเกิดขึ้น ผู้ขายจะไม่มีผิด แต่เงินที่ได้รับจากการขายที่ดินจะถูกยึด⁸⁰

4. ที่ดินสาธารณะ เป็นที่ดินที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ขายเนื่องจากที่ดินชนิดนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นที่ดินส่วนบุคคล การลงโทษผู้ขายที่ดินประเภทนี้น่าจะมีจุดประสงค์เพื่อลงโทษข้าราชการโดยเฉพาะเนื่องจากให้ลงโทษผู้ขายที่ดินนี้ถึงสองระดับ และเสมือนผู้ที่ร่างสัญญาจะต้องถูกลงโทษให้ลดขั้นหนึ่งระดับ⁸¹

จากลักษณะของที่ดินที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เดกล่ากำหนดให้ขายได้จะต้องเป็นที่ดินส่วนบุคคล การนำเอาที่ดินของญาติสนิทมาขายถือว่ามีผิดตามกฎหมาย การรองรับสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ไม่ได้รองรับสิทธิเฉพาะของคนที่มีความแตกต่างกัน เช่น ลูกที่นำที่ดินของพ่อแม่ไปขาย

⁷⁴ LC 355

⁷⁵ LC 377

⁷⁶ LC 379

⁷⁷ LC 386

⁷⁸ LC 382

⁷⁹ LC 387

⁸⁰ LC 400

⁸¹ LC 342

และพ่อหรือแม่ที่นำที่ดินของลูกไปขาย แต่ประมวลกฎหมายอาชญากรรมยังคงคุ้มครองสิทธิในที่ดินในแง่คุ้มครองทางเพศ ทำให้สถานะของชายและหญิงในที่ดินมีสถานะที่เท่าเทียมกัน

5.5 ภาษีที่ดินและความผิดเกี่ยวกับภาษีที่ดิน

การเก็บภาษีในสมัยราชวงศ์เลเริ่มต้นจากการกำหนดให้ทุกหมู่บ้านทำทะเบียนประชากรในหมู่บ้าน ข้อมูลที่บันทึกในสมุดเล่มนี้จะจัดบันทึกรายชื่อของสมาชิกเพศชายในหมู่บ้าน โดยประมวลกฎหมายอาชญากรรมกำหนดให้หัวหน้าหมู่บ้านต้องบันทึกจำนวนประชากร จัดบันทึกชื่ออายุ สุขภาพและสถานะทางสังคม โดยให้ทำสำเนาไว้สองชุด ชุดหนึ่งเก็บไว้ที่หมู่บ้าน อีกชุดหนึ่งส่งไปที่ข้าราชการที่ทำหน้าที่ดูแลหมู่บ้านตนเอง และให้ข้าราชการทำสำเนาทะเบียนประชากรเก็บไว้ที่ตนเองหนึ่งชุดและอีกชุดส่งเข้าวังหลวงเพื่อนำไปให้จักรพรรดิ⁸²

การทำทะเบียนประชากรไม่ได้ทำเพียงเพื่อเก็บภาษีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การทำสำเนาทะเบียนประชากรยังมีจุดประสงค์เพื่อเกณฑ์แรงงานและเกณฑ์ทหาร ในบันทึกของราชวงศ์เลพบว่า ราชสำนักมักจะให้สำรวจทะเบียนประชากรและที่ดินทุก 6 ปี เพื่อให้ข้อมูลทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจเรื่องต่างๆได้

เนื้อหาของประมวลกฎหมายอาชญากรรมของเล เริ่มต้นวงจรการเก็บภาษีเมื่อมีการหักร้างถางพงเพื่อเพาะปลูก ซึ่งกำหนดไว้ว่าอนุญาตให้เพาะปลูกได้โดยไม่ต้องเสียภาษีเป็นระยะเวลา 3 ปี แต่การหักร้างถางพงเพื่อเพาะปลูกจะต้องแจ้งให้ข้าราชการผู้มีหน้าที่ดูแลที่ดินรับทราบเพื่อจัดบันทึก ถ้าหากผู้ใดหักร้างถางพงโดยไม่แจ้งให้ข้าราชการทราบถือว่ามีความผิดฐานปกปิดที่ดินและเสียภาษี หรือข้าราชการคนใดได้รับรายงานเรื่องการหักร้างถางพงแต่ไม่ปรับปรุงข้อมูลถือว่ามีความผิดในฐานการปกปิดการครอบครองที่ดิน ผู้ใดละเมิดจะต้องถูกโบยด้วยไม้ขนาดเล็กจำนวน 50 ครั้ง และถ้าเป็นข้าราชการจะต้องถูกลดขั้นหนึ่งขั้นด้วย⁸³ การเก็บภาษีจะเริ่มต้นในปีที่ 4 ของการเพาะปลูก ประมวลกฎหมายอาชญากรรมของเลกำหนดให้ผู้ใช้ที่ดินต้องเสียภาษีปีละสองครั้ง ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเสียภาษีเป็นจำนวนเท่าใด แต่กำหนดว่าข้าราชการจะต้องเก็บ

⁸² LC 299

⁸³ LC 350

ภาษีเมื่อไร โดยในหนึ่งปีจันทรคติจะเก็บภาษีสองครั้ง ครั้งหนึ่ง ข้าราชการจะต้องจัดเก็บภาษีในรูปของผลผลิตให้แล้วเสร็จก่อนเดือน 8 ตามปฏิทินจันทรคติ ครั้งที่สองข้าราชการจะต้องจัดเก็บภาษีในรูปของผลผลิตให้แล้วเสร็จก่อนเดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติ (มักจะเป็นเดือนมกราคม) ถ้าหากข้าราชการคนใดเก็บภาษีสล่าช้าจะต้องถูกลงโทษโดยการปรับเป็นผลผลิตสองเท่าของจำนวนผลผลิตที่ไม่สามารถจัดเก็บได้⁸⁴

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมี่เนื้อหาเกี่ยวกับภาษีที่ดินและความผิดเกี่ยวกับที่ดินไว้ค่อนข้างมาก บันทึกทางประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลกกล่าวถึงภาษีที่ดินซึ่งเก็บเป็นผลผลิตโดยตรงเพียงครั้งเดียว คือในปีค.ศ.1485 จักรพรรดิ เล แถง โดงกำหนดให้ชาวนาต้องเสียภาษีผลผลิตอัตรา 7 ใน 10 ส่วน และข้าราชการที่ทำการเพาะปลูกด้วยวิธีใดๆก็ตามจะต้องเสียภาษีอัตรา 3 ใน 10 ส่วน⁸⁵ ทั้งประมวลกฎหมายราชวงศ์เลและอัตราการจัดเก็บภาษีในปีค.ศ.1485 ทำให้เห็นว่าภาษีที่ดินไม่ใช่พันธะผูกพันระหว่างรัฐและชาวนาเท่านั้น แต่ยังเป็นพันธะผูกพันระหว่างรัฐกับข้าราชการด้วย โดยเฉพาะในกรณีของรัฐกับข้าราชการ ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลถือว่าข้าราชการมีหน้าที่ตามกฎหมายคอยดูแลให้การจัดเก็บภาษีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลยังมีกฎหมายที่ให้ข้าราชการต้องกระตุ้นให้เกิดการเพาะปลูก หากมีที่ดินรกร้างเป็นจำนวนมากทำให้รัฐขาดรายได้ ข้าราชการจะมีความผิดตามกฎหมาย ภาษีที่ดินจึงเป็นภาระที่เน้นหนักไปที่ส่วนข้าราชการมากกว่าชาวนา

5.6 การละเมิดที่ดิน

5.6.1 การบุกรุกที่ดิน

5.6.1.1 การบุกรุกที่ดินสาธารณะ

การละเมิดที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท การละเมิดที่ดินแบบแรกในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ได้แก่ การละเมิดที่ดินซึ่งไม่ใช่ที่ดินส่วนบุคคล ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีความผิดของการละเมิดที่ดินในลักษณะนี้ 4 มาตรา

⁸⁴ LC 176

⁸⁵ TT, p. 500.

1. การเข้าใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะเกินกว่าที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ เมื่อพิจารณาจากการลงโทษผู้ทำผิดกฎหมายมาตรานี้ น่าจะเป็นข้าราชการ เพราะข้าราชการได้รับสิ่งตอบแทนและผลประโยชน์จากการทำงาน โดยได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ดินสาธารณะ และการลงโทษเมื่อมีผู้ละเมิดกฎหมายด้วยการใช้ที่ดินเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้จะต้องถูกลงโทษด้วยการยึดผลผลิตที่ได้จากที่ดินทั้งหมด และต้องถูกลดยศทางราชการตามจำนวนของที่ดินที่ละเมิด กฎหมายมาตรานี้ไม่สามารถใช้กับผู้ที่หักล้างถางพงเพื่อทำการเพาะปลูกได้⁸⁶

2. ใครก็ตามที่ปิดบังการครอบครองที่ดินสาธารณะและแ่งน้ำหรือครอบครองอย่างลับๆ จะต้องถูกลงโทษตั้งแต่ถูกลดชั้น ไปจนถึงถูกเนรเทศ และถูกปรับเป็นสองเท่าของอัตราภาษีซึ่งที่ดินนั้นสามารถผลิตได้⁸⁷

3. ข้าราชการหรือสามัญชนที่บุกรุกเข้าไปในที่ดินสาธารณะหรือที่ดินทหารหรือละเมิดกฎหมายที่ดินจะต้องถูกลงโทษลดชั้นและเนรเทศ ถ้าหากเป็นสามัญชนจะต้องถูกเนรเทศ ผู้แจ้งความจะได้นับผลประโยชน์เป็นที่ดิน 2 ใน 10 ส่วนที่ผู้กระทำความผิดเข้าครอบครอง⁸⁸

4. ใครก็ตามที่กระทำผิดด้วยการย้ายหลักบอกอาณาเขตหรือกระทำการใดๆ ที่ส่งผลต่อที่ดินสาธารณะจะต้องถูกลงโทษให้ไปให้อาหารช้าง และจะต้องใช้ค่าปรับเป็นจำนวนสองเท่าของรายได้ที่มาจากการทำผิดกฎหมายนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงทำปโลมหลักหรือสัญลักษณ์ในบอกอาณาเขตจะต้องถูกลดชั้นสามชั้น⁸⁹

5.6.1.2 การบุกรุกที่ดินส่วนบุคคล

การละเมิดที่ดินประเภทที่สองเป็นการละเมิดที่ดินส่วนบุคคล ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลให้ความสำคัญกับการละเมิดที่ดินส่วนบุคคลเป็นอย่างมากเห็นได้จากจำนวนกฎหมาย 14 มาตรา

⁸⁶ LC 343

⁸⁷ LC 345

⁸⁸ LC 372

⁸⁹ LC 533

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีละเมิดที่ดินสาธารณะหรือที่ไม่มีผู้ครอบครองจำนวน 4 มาตรา การละเมิดที่ดินประเภทที่สองได้แก่

1. คนรับใช้ของเชื้อพระวงศ์ที่ใช้อำนาจของเจ้านายตนเองเพื่อครอบครองที่ดินของผู้อื่น จะต้องถูกลงโทษด้วยการใช้แรงงาน ขณะเดียวกันถ้าหากเชื้อพระวงศ์คนใดที่รับรู้การกระทำเช่นนี้ แต่ไม่ได้ตักเตือนห้ามปราม จะต้องถูกปรับตามความรุนแรงของความผิด⁹⁰
2. ผู้ใดก็ตามที่อ้างสิทธิเหนือที่ดินหรือทรัพย์สินของผู้อื่นหรือรุกล้ำเข้าไปที่ดินของผู้อื่น จะต้องถูกลงโทษให้ลดขั้นทางราชการ แต่ไม่ให้เกินสามขั้นและไม่ให้ลงโทษหนักไปกว่าการให้ใช้แรงงาน⁹¹
3. ใครก็ตามที่ปฏิบัติตามกฎเสถียรภาพการใช้ที่ดินของผู้อื่นที่บ้านที่กอยู่ในสมุดทะเบียนของหมู่บ้าน และผู้นั้นได้ใช้ที่ดินนั้นมาเป็นระยะเวลายาวนานหรือใช้โฉนดที่มีอายุเก่าแก่กลับไปหลายรุ่นเพื่ออ้างสิทธิเหนือที่ดินถือว่ามีความผิดจะต้องถูกลงโทษทางราชการสามขั้น⁹²
4. ใครก็ตามที่เข้าครอบครองที่ดินของผู้อื่นด้วยการเปลี่ยนหลักอาณาเขต เสบบอกเขต ก้อนหินบอกเขตหรือทำขึ้นใหม่อย่างผิดกฎหมายจะต้องถูกลงระดับทางราชการสองขั้น⁹³
5. ใครก็ตามทำลายต้นไม้หรือแนวต้นไม้เขตที่ดินฝั่งศพของผู้อื่นจะต้องถูกลงขั้นทางราชการหนึ่งขั้น⁹⁴

⁹⁰ LC 336

⁹¹ LC 344

⁹² LC 353

⁹³ LC 357

⁹⁴ LC 358

6. ใครก็ตามบุกรุกเข้าไปในเขตที่ดินสุสานของผู้อื่นจะต้องถูกลดชั้นทางราชการหนึ่งชั้น แต่ถ้าทำลายสุสานจะต้องถูกลดชั้นทางราชการสามชั้น และใครก็ตามแอบนำศพไปฝังในที่ดินของผู้อื่นจะต้องถูกลงโทษด้วยการโบยและถูกลดชั้นทางราชการสามชั้น⁹⁵

7. สมาชิกของตระกูลข้าราชการชั้นสูงและเชื้อพระวงศ์ที่บังคับเอาที่ดินที่ใช้เพาะปลูก ที่อยู่อาศัย รวมทั้งแอ่งน้ำของสามัญชนจะต้องถูกปรับและลงโทษตามความรุนแรงของการกระทำ หากข้าราชการที่ทำหน้าที่สอบสวนและตัดสินคดีไม่แน่ใจสามารถส่งทำเรื่องส่งให้จักรพรรดิที่เมืองหลวงเพื่อให้จักรพรรดิตัดสินได้⁹⁶

8. หญิงม่ายที่เมื่อสามีเสียชีวิตหรือสามีคนที่สองที่ใช้ชื่อของสามีชายที่ดินที่เป็นของลูกที่ยังเล็ก โดยตัวแทนฝ่ายสามีไม่ยอมรับ จะถูกโบยด้วยไม้ขนาดเล็ก ถ้าผู้ซื้อรับรู้ถึงการกระทำผิดของผู้ชายจะต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกัน และจะถูกยึดเงินที่นำมาเพื่อซื้อที่ดินนั้นด้วย เสมียนผู้ร่างสัญญา รวมทั้งพยานจะถูกโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่ และลดชั้นทางราชการสองชั้น กฎหมายมาตรานี้สามารถประยุกต์ใช้เมื่อพ่อม่ายจะขายที่ดินของลูกได้เช่นกัน⁹⁷

9. บุตรที่ขายที่ดินของพ่อแม่เมื่อพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าเป็นบุตรชายจะต้องถูกโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่และลดชั้นทางราชการสองชั้น ถ้าเป็นผู้หญิงจะต้องถูกโบยด้วยไม้ขนาดเล็ก ถ้าผู้ซื้อรู้ถึงการกระทำผิดนี้จะต้องถูกยึดทรัพย์ที่ใช้ซื้อที่ดิน เสมียนผู้ร่างสัญญา รวมทั้งพยานจะถูกโบยด้วยไม้ขนาดเล็กและลดชั้นทางราชการหนึ่งชั้น⁹⁸

10. ตัวแทนของฝ่ายบิดาที่ขายที่ดินของเด็กกำพร้าจะถูกโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่ และลดชั้นทางราชการสองชั้น และต้องคืนเงินให้ผู้ซื้อ แต่เงินนี้ต้องนำไปแบ่งให้ผู้เสียหายคือเด็กกำพร้า ถ้าผู้

⁹⁵ LC 359

⁹⁶ LC 370

⁹⁷ LC 377

⁹⁸ LC 378

ซึ่งรู้ถึงการกระทำผิดอันนี้จะต้องถูกยึดทรัพย์สินที่ใช้ซื้อที่ดินนี้ กฎหมายมาตรานี้มีข้อยกเว้นเมื่อพ่อของเด็กเป็นหนี้ ตัวแทนของฝ่ายบิดามีสิทธิรับรองการขายที่ดินครั้งนี้ได้เพื่อชดใช้หนี้⁹⁹

11. ใครก็ตามแอบอ้างเป็นเจ้าของที่ดินและนำที่ดินนั้นไปขายจะต้องถูกลดชั้นทางราชการหนึ่งชั้น ถ้าที่ดินนั้นมีขนาดใหญ่จะต้องถูกลงโทษให้ใช้แรงงาน¹⁰⁰

12. เมื่อเกิดคดีความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดิน ใครที่แอบอ้างเป็นเครือญาติฝ่ายพ่อจะถูกโบยด้วยไม้ขนาดเล็ก และลดชั้นทางราชการหนึ่งชั้น¹⁰¹

13. ผู้ชายอายุ 16 ปี ขึ้นไป ผู้หญิงอายุ 20 ปี ขึ้นไป ซึ่งกลับมาเรียกร้องสิทธิที่เป็นที่ดินเดิมของตนต่อเครือญาติฝ่ายพ่อหรือคนแปลกหน้าจะไม่สามารถเรียกร้องสิทธินี้ได้ถ้าหากละทิ้งที่ดินไปเป็นเวลา 30 ปี สำหรับการครอบครองของเครือญาติฝ่ายพ่อ และ 20 ปีสำหรับคนแปลกหน้า ผู้ใดก็ตามที่ละเมิดกฎหมายมาตรานี้จะต้องจะถูกโบยด้วยไม้ขนาดใหญ่ และถูกยึดทรัพย์สินที่มีอยู่ กฎหมายมาตรานี้มีข้อยกเว้นหากเป็นช่วงเวลาของสงครามหรือเหตุการณ์ที่ทำให้ประชาชนกระจัดกระจาย สามารถเรียกร้องสิทธิเหนือที่ดินได้¹⁰²

14. ใครก็ตามที่กระทำผิดด้วยการย้ายหลักบอกราคาเขต หรือกระทำการใดๆที่ส่งผลต่อที่ดินส่วนบุคคลจะต้องถูกลงโทษให้ไปใช้แรงงาน¹⁰³

ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลไม่ได้แบ่งการละเมิดหรือรुक้าที่ดินเป็นสองประเภทดังที่จัดแบ่งในที่นี้ แต่กระจายอยู่ในเนื้อหาส่วนต่างๆ ของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล และส่วนใหญ่อยู่ในบทที่ว่าด้วยที่ดิน แสดงให้เห็นว่าปัญหาที่ดินไม่ได้เป็นปัญหาที่ตั้งอยู่โดดๆ หากแต่เป็นปัญหาที่ผูกพันอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ณ ช่วงเวลานั้น ซึ่งส่วนใหญ่กฎหมายที่สัมพันธ์กับการ

⁹⁹ LC 379

¹⁰⁰ LC 382

¹⁰¹ LC 385

¹⁰² LC 387

¹⁰³ LC 533

รुकกล้าที่ดินเกือบทั้งหมดอยู่รวมกันในส่วนของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน แต่มีบางส่วนที่อยู่ในเรื่องของการใช้อำนาจของข้าราชการ เมื่อพิจารณาถึงบริบทของประวัติศาสตร์ราชวงศ์เลในช่วงที่ศึกษาจะพบว่าช่วงปีค.ศ.1474 เป็นต้นไป ราชวงศ์เลเห็นความสำคัญของออกกฎหมายที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิมเพื่อควบคุมไม่ให้ข้าราชการในท้องถิ่นเอาเปรียบสามัญชนด้วยการใช้อำนาจเข้าครอบครองที่ดินอย่างผิดกฎหมาย แต่ทว่าเมื่อรัฐเข้าไปควบคุมที่ดินมากขึ้นเท่าไร ในบางครั้งจะพบว่ากฎหมายที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะนำมาบังคับใช้ ตัวอย่างที่ดีคือประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมาตราที่ 358 เรื่องการทำลายหลุมศพของผู้อื่น หรือการละเมิดและบุกรุกเข้าไปในที่ฝังศพของผู้อื่น ซึ่งตราขึ้นในปีค.ศ.1485 การตรากฎหมายมาตรานี้เกิดจากมีการรายงานเข้ามาในราชสำนักว่า มักจะมีการบุกรุกที่ดินฝังศพของผู้อื่น โดยมีจุดประสงค์เพื่อฝังศพของเครือญาติฝ่ายตน เมื่อมีการฟ้องร้องกันเกิดขึ้น ข้าราชการที่รับผิดชอบไม่สามารถตัดสินได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายระบุไว้ จึงขอให้ตรากฎหมายเรื่องการบุกรุกที่ดินฝังศพ รายงานนี้ทำให้จักรพรรดิและราชสำนักประหลาดใจ เพราะตั้งแต่การตั้งราชวงศ์เลในปีค.ศ.1428 การเข้ายึดครองที่ดินอย่างผิดกฎหมายที่ผู้กระทำผิดเป็นข้าราชการหรือสามัญชนล้วนแต่มีมูลเหตุเพื่อใช้ทำประโยชน์ทางการเกษตรทั้งสิ้น โดยในหลักฐานไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายราชวงศ์เลหรือบันทึกทางประวัติศาสตร์ต่างให้ภาพการยึดครองที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานะของที่ดินที่มีผลต่อการเพาะปลูกในสมัยราชวงศ์เล

5.6.2 การรุกกล้าสิทธิในการครอบครองที่ดินและการรุกกล้าที่ดินโดยตรง

การรุกกล้าที่ดินในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ดังที่ได้แบ่งประเภทเป็น 2 ประเภทได้แก่ การละเมิดที่ดินซึ่งไม่ใช่ที่ดินส่วนบุคคลและการละเมิดที่ดินส่วนบุคคล การละเมิดที่ดินซึ่งไม่ใช่ที่ดินส่วนบุคคล ถือเป็นกรรุกกล้าที่ดินโดยตรง เพราะเป็นการเข้าไปใช้ที่ดินอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ทำตามข้อบังคับที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ ตามกฎหมายราชวงศ์เลถือว่าความผิดเช่นนี้เป็นความผิดต่อรัฐ การลงโทษจึงเป็นการลงโทษยึดผลผลิตที่ได้จากที่ดินนั้นๆ ให้เสียค่าปรับหรือจนกระทั่งถึงลดขั้นทางราชการและลงโทษให้ใช้แรงงาน

ในขณะที่การละเมิดที่ดินอีกประเภทคือการละเมิดที่ดินส่วนบุคคล การทำผิดในลักษณะนี้เป็นความผิดที่มีความผิดรุกกล้าที่ดิน ในขณะที่เดียวกันยังมีความผิดละเมิดสิทธิของเจ้าของที่ดิน

เพราะการละเมิดที่ดินทำให้เจ้าของที่ดินได้รับความเสียหาย เมื่อมีการตัดสินว่ามีการละเมิดที่ดิน โดยการซื้อขายที่ของผู้อื่นจะต้องคืนที่ดินให้กับเจ้าของที่แท้จริง ดังที่ปรากฏในมาตรา 377, 378 และ 379 ซึ่งทั้งสามมาตราเป็นการลงโทษผู้ที่แอบอ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินหรืออ้างสิทธิจัดการที่ดินนั้นๆ และเป็นการคุ้มครองเจ้าของที่ดินตัวจริง ในบางครั้งหากเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะคุ้มครองตนเองได้ เช่น ในมาตรา 378 การนำเอาที่ดินที่อยู่ในครอบครองของเด็กกำพร้าไม่ว่าจะรู้หรือไม่ ก็ตามผู้ซื้อจะต้องถูกหักเงินที่นำไปซื้อที่ดินให้เด็กคนนั้นเพื่อเป็นค่าเสียหาย¹⁰⁴

จากกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดที่ดินจำนวนทั้งหมด 18 มาตรา แบ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดที่ดินสาธารณะ 4 มาตรา และกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดที่ดินส่วนบุคคลจำนวน 14 มาตรา จากเนื้อหากฎหมายทั้งหมด ไม่มีการกำหนดไว้ว่ามีเจตนาเพื่อป้องกันการละเมิดที่ดินของข้าราชการหรือสามัญชน มีเพียงบางมาตราเท่านั้นที่กล่าวถึงการทำผิดของข้าราชการระดับสูงที่มีส่วนรู้เห็นต่อการได้มาซึ่งที่ดินอย่างผิดกฎหมายหรือในบางมาตรากล่าวถึงการกระทำผิดของข้าราชการ และได้กล่าวถึงการกระทำผิดของสามัญชนเช่นกัน¹⁰⁵ แต่ทว่าในการกำหนดโทษ กฎหมายทั้งหมด 18 มาตรามีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำผิดกฎหมายจากข้าราชการมากกว่า เพราะการกระทำผิดที่บันทึกไว้เป็นการกระทำของข้าราชการทั้งสิ้น เช่น การกระทำผิดของเงิน ฟอง ในปีค.ศ.1474 แม้จะไม่ได้เป็นการเข้ายึดครองที่ดินโดยตรง แต่ความผิดของเงิน ฟอง ฐานยกยอกภาษีข้าวจากฉางหลวงถือว่าสัมพันธ์กับปัญหาที่ดินและการผลิต

การกระทำผิดของข้าราชการมีมากขึ้น ในหนังสือที่เขียนโดยจักรพรรดิ เล เตื่อง ซีค ในปี ค.ศ.1511 กล่าวถึงการละเมิดที่ดินด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำลายหลักเขตเดิม การทำหลักเขตขึ้นใหม่อีก หรือการใช้อำนาจบีบบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดิน หรือแม้กระทั่งการกระทำที่ผิดกฎหมายมักจะเป็นการกระทำของข้าราชการทั้งสิ้น¹⁰⁶

ในกฎหมายทั้ง 18 มาตราแสดงให้เห็นว่าการกระทำผิดส่วนใหญ่มาจากข้าราชการ เพราะการลงโทษทุกๆ มาตราเป็นการลงโทษด้วยการลดขั้นในระบบราชการทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า

¹⁰⁴ LC 378

¹⁰⁵ LC 372

¹⁰⁶ TT, pp. 558-559.

ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลไม่ได้มีจุดประสงค์ป้องกันและควบคุมการใช้ที่ดินอย่างปราศจากจุดมุ่งหมาย หากแต่มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้ข้าราชการละเมิดที่ดินตามต้องการ และแม้ว่าการออกกฎหมายไม่ได้ทำให้การละเมิดที่ดินหมดไปแต่มีส่วนช่วยควบคุมการใช้ที่ดินได้ในระดับที่มีประสิทธิภาพ

5.7 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปี ค.ศ.1428-1527

การทำความเข้าใจปัญหาที่ดินและการแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ.1428-1527 ไม่สามารถทำได้เพียงศึกษาเนื้อหาของประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เพราะรูปแบบของปัญหาที่ดินนั้นมีความสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เล เช่นเดียวกับการแก้ไขปัญหาที่ดิน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่ดินจึงไม่สามารถกระทำได้โดยการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่เป็นการแก้ไขปัญหาที่ดินที่ผสมผสานระหว่างการตรากฎหมายและแก้ไขปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาที่ดิน ในช่วงระหว่างค.ศ.1428-1527 การแก้ไขปัญหาที่ดินของราชวงศ์เลตอนต้นแบ่งเป็นสามระยะได้แก่

5.7.1 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปี ค.ศ.1428-1460

ในช่วงต้นได้กล่าวแล้วว่าปัญหาที่ดินเป็นปัญหาที่ราชวงศ์เลรับมาจากสมัยราชวงศ์เจิ้น และการปกครองของราชวงศ์หมิง ปัญหาที่ดินในระยะเริ่มต้นของการตั้งราชวงศ์เลเป็นปัญหาที่สำคัญรองลงมาจาก การสร้างกลไกการปกครอง ภายหลังจากแบ่งเขตการปกครองในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงออกเป็นภาคต่างๆในปีค.ศ.1426 เล เล่ย ใช้เวลาอีกสองปีผลักดันกองทัพราชวงศ์หมิงให้ออกไปจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

ในปี ค.ศ. 1428 ซึ่งเป็นปีแรกของการก่อตั้งราชวงศ์เล จักรพรรดิ เล ไถ่ ไต่ ออกคำสั่งให้แบ่งประเภทที่ดิน โดยแบ่งเป็นที่ดินเอกชนและที่ดินสาธารณะ ขณะเดียวกันให้สำรวจที่ดินในเขตต่างๆและให้ยกเว้นภาษีที่ดินทุกประเภทเป็นระยะเวลาสองปี เพื่อส่งเสริมให้คนทำการเกษตร การกระทำเช่นนี้เกิดจากความพร้อมของกลไกรัฐในการเข้าไปสำรวจที่ดิน การกล่าวถึงการยกเว้นภาษี

เป็นระยะเวลาสองปี¹⁰⁷ เป็นการอธิบายการจัดเก็บภาษีที่น่าจะเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1426 ซึ่งมี การวางระบบการปกครอง

ในปี ค.ศ. 1429 ได้ออกนโยบายเพื่อกระตุ้นให้ชาวนาเว่ร่อนกลับไปยังบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งสาเหตุหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นชาวนาเว่ร่อน เพราะความยากจนและขาดที่ดิน ของตนเอง การออกนโยบายในครั้งนี้ได้รับประกันว่าทุกคนที่กลับบ้านเกิดจะได้รับที่ดินเพื่อทำ การเกษตร การรับประกันนี้เกิดขึ้นได้เพราะในปีค.ศ.1428 ได้สำรวจที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ที่ดิน ของเจ้าที่ดิน รวมทั้งที่ดินที่ไม่มีผู้สืบบรดก การศึกษาศิลาจารึกในเขต กิ่ง บัค ของ ฟาม ธิ ถูย วิง (Phạm Thị Thuỳ Vinh) พบว่าศิลาจารึกระบุปีค.ศ.1429 ในเขต กิ่ง บัค มีศิลาจารึกจำนวนหนึ่ง บันทึกรายละเอียดว่าด้วยครอบครัวของขุนนางท้องถิ่นและเศรษฐีท้องถิ่นได้บริจาคที่ดินให้กับชาวนา เว่ร่อนและทหารที่กลับมายังบ้านเกิดของตนเอง¹⁰⁸

ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองของราชวงศ์เลเฟื่องเริ่มต้นและยังไม่มั่นคง ปัญหาที่ดินเป็น ปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองทำให้จักรพรรดิ เล ไถ่ โต ออกคำสั่งยึดทรัพย์ผู้ที่เคยทำงานกับราชวงศ์หมิง ได้แก่ ภรรยา ลูก ทาสและที่ดิน¹⁰⁹ แต่ ถ้ายอมรับอำนาจของจักรพรรดิ และราชวงศ์จะให้มีตำแหน่งในเขตภาคใต้ เจตนาของคำสั่งในครั้งนี้ น่าจะเพื่อทำลายอำนาจเดิมลงให้หมด การออกคำสั่งนี้ในทางปฏิบัติจะมีผลในระดับใดเป็น เรื่องที่คาดการณ์ได้ยาก ในหลักฐานของราชวงศ์พบบันทึกเรื่องการยึดที่ดินของอดีตผู้ร่วมมือหรือ ขุนนางราชวงศ์หมิงในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงอยู่เสมอ การบังคับยึดที่ของเจ้าที่ดินนั้นมีความ เจตนา ชัดเจนเพื่อทำลายรากฐานของกลุ่มอำนาจในสังคมเดิม

ปัญหาที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นปัญหาเรื้อรังในประวัติศาสตร์ของที่ราบลุ่ม แม่น้ำแดง ทั้งชนชั้นปกครองและสามัญชนสิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับที่ดินทั้งสิ้น ราชวงศ์เลจึงมี ความจำเป็นเร่งด่วนต้องแก้ปัญหาที่สะสมรวมกันมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่สมัยราชวงศ์เจิ้น

¹⁰⁷ Ibid., p. 362.

¹⁰⁸ Phạm Thị Thuỳ Vinh, The stelae of the Kinh Bắc region during the Lê period: Reflections of village life (Hanoi: École Française d'Extrême-Orient, 2003), p. 220.

¹⁰⁹ TT, p. 340.

จนกระทั่งสมัยราชวงศ์หมิง ราชวงศ์เลเริ่มต้นด้วยการใช้คำสั่งยึดที่ดินจากกลุ่มอำนาจเดิม แต่ทว่าวิธีการยึดที่ดินไม่สามารถแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้ เพราะการยึดที่ดินไม่อาจช่วยลดจำนวนชาวนาเร่ร่อนหรือการเข้าครอบครองที่ดินอย่างไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นทางออกที่ดีที่สุดคือออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดิน หลักฐานที่หลงเหลือมาไม่เพียงแสดงถึงการออกกฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีรายละเอียดเพียงพอที่ทำให้รู้ว่ากฎหมายมีเนื้อหาเกี่ยวกับที่ดินและการเพาะปลูกจักรพรรดิ เล ไถ่ ใต้อพยายามสร้างระบบราชการและตรากฎหมาย รวมทั้งให้ความสำคัญกับหน้าที่นี้มากเนื่องจากให้เป็นหน้าที่ของขุนนางระดับสูงและสั่งให้นำต้นแบบจากอดีตมาใช้

ยู อิน ซุน กล่าวว่าในปี ค.ศ. 1428 มีคำสั่งให้ทำทะเบียนที่ดินขึ้นใหม่และยึดที่ดินของชนชั้นปกครองในราชวงศ์ที่ผ่านมา รวมทั้งที่ดินของผู้ที่ร่วมมือกับราชวงศ์หมิง การยึดที่ดินจากกลุ่มอำนาจเดิมสำคัญมากเนื่องจากคนกลุ่มนี้ครอบครองที่ดินเพาะปลูกขนาดใหญ่ ชาวนาจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกิน รัฐขาดภาษีและแรงงานเพราะตระกูลขุนนางและเชื้อพระวงศ์ รวมทั้งตระกูลที่มีอำนาจในท้องถิ่นมีที่ดินในครอบครองเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดชาวนาไร้ที่ดินและชาวนาเร่ร่อนตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 14¹¹⁰ นอกจากนี้ มีคำสั่งให้ประชาชนกลับไปภูมิลำเนาและทำการเพาะปลูกในปีค.ศ. 1428 สั่งให้ทหารที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่กลับบ้านเกิดของตนเอง โดยอนุญาตให้ทหารหนึ่งแสนคนที่คัดเลือกจากจำนวนกองทหารทั้งหมด 350,000 คนกลับบ้านไปทำการเพาะปลูก¹¹¹ มีการสำรวจจำนวนประชากรและทำทะเบียนครอบครัว จำกัดเวลาการเดินทางของขุนนาง รวมทั้งออกกฎหมาย¹¹² ให้ขุนนางทุกเขตสังเกตพฤติกรรมของคนแปลกหน้าโดยเฉพาะนักบวชพุทธและเต๋าที่เดินทางเข้าไปในเขตชุมชน¹¹³ ในขณะเดียวเพื่อปฏิรูปที่ดินอนุญาตให้ซื้อขายที่ดินได้¹¹⁴ ให้เก็บผลผลิตเข้าคลังหลวง โดยเฉพาะผลผลิตจำพวกข้าวเพื่อใช้ในเวลาจำเป็น¹¹⁵ ให้ทำทะเบียน

¹¹⁰ Yu Insun, *Law and society in seventeenth and eighteenth century Vietnam*, p. 14.

¹¹¹ TT, p. 344.

¹¹² Ibid., p. 346.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid., p. 344.

¹¹⁵ Ibid., p. 347.

ประชากรและที่ดิน¹¹⁶ สร้างถนนและสะพาน ดูแลระบบขนส่งทางน้ำ¹¹⁷ หล่อเลี้ยง¹¹⁸ จัดทำทะเบียนของครัวเรือนทุกสามปีและปรับปรุงบัญชีทุกหกปี¹¹⁹

ในปี ค.ศ. 1434 จักรพรรดิ เล ไถ่ โตง ขึ้นครองราชย์ ได้ออกพระราชโองการและกำหนดกฎหมายตัดสินคดีความแต่ละลำดับดังนี้ ในแต่ละคดีจะมีเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดว่าต้องนำเข้าสู่กระบวนการตัดสินระดับใด ถ้าเป็นปัญหาที่เล็กน้อยที่สุดให้คู่กรณีให้หัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้ตัดสิน ส่วนปัญหาเล็กน้อยให้ผู้ดูแลตำบลเป็นผู้ตัดสิน ถ้าเป็นปัญหาที่ค่อนข้างสำคัญให้ผู้ดูแลอำเภอเป็นผู้ตัดสิน ในกรณีที่หัวหน้าหมู่บ้านหรือเจ้าหน้าที่ระดับตำบลตัดสินอย่างไม่เป็นธรรม ให้อุทธรณ์ไปยังระดับเขต ถ้าหากการตัดสินของเจ้าหน้าที่ระดับเขตไม่เป็นธรรม อนุญาตให้ผู้เสียหายอุทธรณ์ต่อไปในระดับเมืองหลวงที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น หรือยื่นหนังสือขอความเป็นธรรมจากจักรพรรดิได้ คำสั่งนี้เน้นเรื่องความขัดแย้งและปัญหาที่ดิน ให้ขุนนางและข้าราชการทุกคนตัดสินตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และคำสั่งนี้มีเนื้อหาตรงกับเนื้อหาในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมาตรา ที่ 672¹²⁰

ความพยายามของจักรพรรดิเล ไถ่ โต้ และจักรพรรดิ เล ไถ่ โตง ในการแก้ไขปัญหาที่ดิน เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาที่ดินในสมัยราชวงศ์เล แต่ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาที่ดินในระยะเวลานี้คือโครงสร้างการปกครองที่ให้อำนาจกับสภาที่ปรึกษา ซึ่งผู้ปกครองคนต่อมาคือพระราชมารดาของจักรพรรดิ เล เยิน โตง คือ เหงวียน ธิ แอง ในฐานะผู้สำเร็จราชการพยายามแก้ไขปัญหาซึ่งเริ่มต้นในปีค.ศ. 1448 มีความไม่ลงรอยระหว่างพระราชมารดาและสภาที่ปรึกษา เหตุการณ์นี้เริ่มต้นจากพระราชมารดาพยายามใช้กลุ่มข้าราชการที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการ เหงวียน ธิ แอง ในฐานะผู้สำเร็จราชการมีตำแหน่งสูงสุดในขณะนั้น กล่าวถึงปัญหาหลักที่ต้องแก้ไขในเขตแม่น้ำแดง โดยพยายามแก้ไขปัญหาที่สัมพันธ์กับปัญหา

¹¹⁶ Ibid., p. 348.

¹¹⁷ Ibid., p. 352.

¹¹⁸ Ibid., p. 351.

¹¹⁹ Yu Insun, *Law and society in seventeenth and eighteenth century Vietnam*, p. 14.

¹²⁰ TT, pp. 379-380, LC 672

ที่ดินคือปัญหาเรื่องการผลิตข้าวและการเก็บข้าวเข้ายุ้งฉางสาธารณะ¹²¹ สั่งให้ตัดสินคดีที่ตัดสินไม่แล้วเสร็จตั้งแต่เดือน เมษายน ค.ศ.1448¹²² การกระทำของพระราชมารดาส่งผลให้กลุ่มข้าราชการเห็นโอกาส จึงเริ่มทำทนายอำนาจของกลุ่มที่ปรึกษา เหตุการณ์สำคัญคือข้าราชการในระบบราชการพยายามทำทนายเรื่องกฎหมายกับสภาที่ปรึกษา¹²³ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1448 จึงมีราชโองการเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะ สระน้ำ สวนส่วนบุคคล และที่อยู่อาศัยของขุนนางระดับสูง และให้ข้าราชการระดับสูงทำงานเพื่อส่วนรวม ถือเป็นการรักษาความกลมกลืนในจักรวาล¹²⁴ เป็นไปได้ว่าการออกราชโองการเกี่ยวกับการทำเพื่อส่วนรวมมีจริง เนื้อหาของพระราชโองการต้องการส่งสารไปยังกลุ่มสภาที่ปรึกษาโดยตรง เพราะนอกจากนี้ยังมีราชโองการเรื่องการเข้ายึดครองที่ดินของกลุ่มขุนนางบางกลุ่มที่ใช้อำนาจตนเป็นเครื่องมือเพื่อยึดครองที่ดิน

การกระทำที่ถือเป็นการทำทนายอำนาจสภาที่ปรึกษามากที่สุดของพระราชมารดา คือ การยอมรับและทำตามคำแนะนำของข้าราชการในท้องถิ่นคือลดภาษีที่ดินที่เกิดจากน้ำท่วมครั้งใหญ่¹²⁵ นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของข้าราชการที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการเพราะว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลที่ระบบราชการทำรายงานเพื่อเสนอความคิดเห็นของตนต่อผู้สำเร็จราชการและนำมาใช้เป็นนโยบายในระดับรัฐ¹²⁶ ภายหลังจากการลดภาษี มีคำสั่งให้ออกกฎหมายที่ดินเพิ่มเติม ในปีค.ศ.1449 พระราชมารดาในฐานะผู้สำเร็จราชการกล่าวว่า “ในตอนแรก (จักรพรรดิ เล ไถ่ โต) มีคำสั่งแบ่งที่ประเภทที่ดินและออกกฎหมายที่ดิน ตอนนี้นำกฎหมายเข้าไป 14 มาตรา”¹²⁷ และในปีเดียวกันมีคำสั่งห้ามไม่ให้ขุนนางและข้าราชการยึดที่ดินของสามัญชน¹²⁸

¹²¹ Ibid., p. 412.

¹²² Ibid., p. 410-411.

¹²³ Ibid., pp. 410-412.

¹²⁴ Ibid., p. 419.

¹²⁵ Ibid., p. 418.

¹²⁶ Ibid., p. 417-418.

¹²⁷ Ibid., 421, LTHCLC Vol.2, p. 292

¹²⁸ Ibid., 410

ในปี ค.ศ.1452 สั่งจองจำ เล ฤ (Lê Thu) ขุนนางในสภาที่ปรึกษา พร้อมลูกชายในข้อหาเข้ายึดครองที่ดินสาธารณะ¹²⁹ การจับกุมครั้งนี้สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นครั้งแรกที่จับกุมขุนนางในระดับสูงสุดของระบบราชการในขณะนั้น แม้จะไม่มีหลักฐานใดบอกรับถึงความเชื่อมโยงระหว่างราชโองการที่ออกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1448 แต่ทว่าเมื่อนำสิ่งๆต่างมาเชื่อมโยงกันจะพบว่า พระราชมารดาต้องการลดอำนาจของกลุ่มขุนนางสภาที่ปรึกษา เพราะการอนุญาตให้ข้าราชการเข้าพบโดยตรงเป็นการข้ามขั้นตอนของโครงสร้างการบริหาร ในขณะที่กระบวนการปกติ ความเห็นและข้อเสนอแนะจะต้องผ่านการกลั่นกรองจากกลุ่มสภาที่ปรึกษาก่อนจึงจะส่งลงไปยังระบบราชการ

การตรากฎหมายที่ดินเพิ่มเติมจำนวน 14 มาตรา ในปีค.ศ.1449 ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหากฎหมาย แต่ทว่าเมื่อพิจารณาการจับกุม เล ฤ ในข้อหาบุกรุกที่ดินสาธารณะในปี ค.ศ. 1452 เป็นไปได้ว่าการออกกฎหมายที่ดิน 14 มาตรา มีเนื้อหาป้องกันการเข้ายึดที่ดินของขุนนาง และเป็นไปได้ที่เนื้อหาของกฎหมายจะเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินของผู้หญิง เพราะอนุญาตให้ผู้หญิงครอบครองที่ดินตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ อย่างน้อยสองข้อ ข้อแรก เป็นเหตุผลพื้นฐาน คือได้รับภาษีที่เกิดจากการใช้ที่ดินหรือภาษีผลผลิต ข้อที่สอง อนุญาตให้ผู้หญิงเข้าครอบครองที่ดินโดยเฉพาะที่ดินเอกชนเป็นการปิดช่องว่างทางกฎหมายที่ดินบางอย่างด้วย ซึ่งช่องว่างทางกฎหมายข้อนี้ปรากฏในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมาตราที่ 350 ระบุไว้ว่า ใครก็ตามที่บุกเบิกที่ดินใหม่จะได้รับยกเว้นภาษีเป็นเวลา 3 ปี¹³⁰ และยังช่วยเปลี่ยนที่ดินรกร้างให้กลายเป็นที่ดินเอกชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ปัญหาอยู่ที่ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมาตราที่ 385 ซึ่งมีเงื่อนไขคือ ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินถ้าหากทิ้งที่ดินเกินกว่า 20 ปี ในกรณีที่เจ้าของที่ดินคนใหม่เป็นญาติฝ่ายพ่อ หรือ 30 ปีในกรณีที่ผู้ครอบครองที่ดินคนใหม่เป็นคนแปลกหน้าจะสูญเสียสิทธิเหนือที่ดินนั้น ผู้อื่นมีสิทธิครอบครองที่ดินนั้นได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย¹³¹ ปัญหาที่ตามมาคือ ภายหลังจากสูญเสียสิทธิของเจ้าของที่ดินคนแรก ที่ดินนั้นจะกลายเป็นที่ดินสาธารณะหรือที่ดินรกร้าง ปัญหาที่สองคือ ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายที่แน่นอนกำหนดว่าให้ลูกชายหรือลูกสาวเป็นผู้สืบทอด อาจเป็นไปได้ทั้งทางนิตินัยและพฤตินัยที่จะให้ลูกชายเป็น

¹²⁹ Ibid., 422

¹³⁰ LC 350

¹³¹ LC 385

ผู้สืบทอดที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าหากเป็นเช่นนั้น เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1428 ซึ่งเป็นปีของการก่อตั้งราชวงศ์และเสร็จสิ้นจากสงคราม ถึงปี ค.ศ.1449 มีระยะเวลาห่างกันเพียง 21 ปี ซึ่งน่าจะมีผลต่อจำนวนประชากรชาย ทำให้ที่ดินจำนวนมากกลายเป็นที่ดินไร้เจ้าของ ข้อเสนอพื้นฐานนี้สัมพันธ์กับการออกคำสั่งให้สำรวจที่ดินของจักรพรรดิ เล ไถ่ ไต่ โดยเน้นที่ดินที่ไม่มีเจ้าของ ที่ดินที่ไร้เจ้าของไม่มีลูก รวมทั้งสิ่งยึดที่ดินของผู้ที่ร่วมมือกับราชวงศ์หมิง ซึ่งมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการนำที่ดินเหล่านี้ไปให้กับชาวนาไร้ที่ แสดงให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างจำนวนประชากรและการถือครองที่ดินที่มีอยู่ เมื่อกลับไปพิจารณาตรากฎหมายทั้ง 14 มาตรา ทำให้เชื่อได้ว่าในปีค.ศ.1449 ยังมีปัญหาเรื่องความสมดุลของจำนวนประชากรและที่ดิน ด้วยเหตุผลทั้งทางกฎหมายและทางประชากร โดยพระราชมารดาอาศัยกลุ่มข้าราชการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนอกเมืองหลวง จึงเป็นไปได้ที่พระราชมารดาจะอาศัยรูปแบบการสืบทอดมรดกทั้งฝ่ายชายและหญิงเป็นเครื่องมือลดอิทธิพลของสภาที่ปรึกษา

การตรากฎหมาย 14 มาตรา แม้ว่าจะเพิ่มการควบคุมที่ดิน และส่งผลต่อการจับกุม เล กุ ขุนนางในสภาที่ปรึกษา แต่ทว่า เล กุ ได้รับการปล่อยตัวจากการคุมขังในปี ค.ศ.1456¹³² แสดงให้เห็นว่าการแก้ปัญหาที่ดินไม่ใช่เพียงการประมวลกฎหมายและนำกฎหมายไปบังคับใช้เท่านั้น เพราะปัญหาที่ดินของเวียดนามเป็นปัญหาในระดับโครงสร้าง ในสมัยราชวงศ์หลีจื๋อ (Lǐn เจิ้น วัดและระบบขุนนางเป็นกลุ่มที่ครอบครองที่ดินส่งผลให้เกิดชาวนาไร้ที่ดิน ขณะเดียวกันการครอบครองที่ดินในฐานะของปัจจัยการผลิตทำให้วัดและขุนนางมีอำนาจมากขึ้นเพราะได้รับยกเว้นภาษี แต่ขณะที่รัฐได้รับภาษีน้อยลงเพราะที่ดินของสามัญชนต้องสูญเสียให้กับขุนนางหรือตระกูลที่มีอำนาจในท้องถิ่น แม้จะพยายามแก้ปัญหา เช่น ลดจำนวนพระในศาสนาพุทธโดยกำหนดอายุและทดสอบความรู้ แต่ไม่อาจแก้ปัญหาได้มากนัก ทำให้รัฐส่วนกลางอ่อนแอลงจนนำไปสู่การสถาปนาราชวงศ์โง่ ความพยายามแรกสุดในการแก้ปัญหาที่ดิน โดยการทำลายโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาคือการยึดที่ดินของขุนนางและวัด รวมทั้งเลิกสนับสนุนศาสนาพุทธและปฏิรูประบบเศรษฐกิจใหม่ แต่สิ่งที่ยุทธศาสตร์ที่สุดที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์โง่คือการสังหารขุนนางระดับสูง รวมทั้งการสังหารผู้นำของหมู่บ้าน ในปีค.ศ.1407¹³³ ในหลักฐานไม่ได้กล่าวถึงมูลเหตุของการกระทำครั้ง

¹³² TT, p. 425.

¹³³ Ibid., pp. 309-313.

นี้เอาไว้ ซึ่งอาจจะมีเหตุผลเพื่อทำลายกลุ่มคนที่ครอบครองที่ดินจำนวนมากเอาไว้ จนกระทั่งการเข้ามาของราชวงศ์หมิงมีนโยบายให้ชาวเวียดนามปกครองกันเอง ซึ่งในที่สุดการปกครองของราชวงศ์หมิง ได้สร้างเจ้าที่ดินกลุ่มใหม่ขึ้นมา

การจัดการปัญหาที่ดินในที่ราบลุ่มแม่น้ำจึงไม่สามารถกระทำได้เพียงตรากฎหมายเพิ่มเติมเท่านั้น แต่ต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาที่ดิน ในช่วง ค.ศ.1428-1460 มีปัญหาสองอย่างได้แก่ ระบบสภาที่ปรึกษา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่จักรพรรดิ เล ไถ่ โต แต่งตั้งจากขุนนางคนสนิท และตามโครงสร้างการปกครอง สภาที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของจักรพรรดิและรายงานปัญหาต่างๆที่ส่งมาจากหน่วยงานสื่อสาร นอกไปจากนั้นขุนนางในสภาที่ปรึกษามักเป็นคนกลุ่มเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับข้าหลวงประจำภาคและผู้บัญชาการทหารประจำภาค จนกระทั่งสภาที่ปรึกษากลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุดในระดับที่สามารถแต่งตั้งจักรพรรดิได้ และคนกลุ่มนี้กลายเป็นคนที่สามารถใช้อำนาจยึดครองที่ดิน ปัญหาที่สองซึ่งเป็นผลมาจากการสังหารผู้นำของหมู่บ้านในปีค.ศ.1407 แต่ทว่าบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนช่วงการปกครองของราชวงศ์หมิง (ค.ศ.1408-1428) คือปีค.ศ.1455¹³⁴ เป็นไปได้ว่าการสังหารผู้นำของหมู่บ้านทำให้เกิดสูญญากาศทางอำนาจขึ้นในหมู่บ้านและการยึดที่ดินของผู้ร่วมมือกับราชวงศ์หมิง สภาวะไร้ระบบระเบียบในหมู่บ้านเมื่อประกอบกับช่องว่างของกฎหมายที่ดินทำให้ขุนนางในสภาที่ปรึกษาหรือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันใช้อำนาจเข้าครอบครองที่ดิน

5.7.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปี ค.ศ. 1460-1505

ในช่วงปีค.ศ.1428-1460 ราชวงศ์เลพยายามแก้ไขปัญหาที่ดินด้วยการจัดประเภทที่ดินด้วยการแบ่งที่ดินสาธารณะและที่ดินเอกชน การยึดที่ดินจากกลุ่มคนต่างๆ ไปให้ชาวนาไร้ที่และชาวนาเร่ร่อน รวมทั้งตรากฎหมายที่ดิน 14 มาตรา ในปี ค.ศ.1449 จนส่งผลให้เกิดการจับกุมขุนนางระดับสูง

¹³⁴ Ibid., p. 423.

ปัญหาสำคัญในช่วงในระยะ ค.ศ.1428-1460 คืออำนาจของขุนนางในสภาที่ปรึกษา รวมทั้งข้าหลวงประจำภาคมีอำนาจเหนือความควบคุมของส่วนกลาง และปัญหาที่สองคือปัญหา ระบบราชการของราชวงศ์เล ความไร้ประสิทธิภาพของระบบราชการ การขาดกลไกที่ดีที่ควบคุม กลุ่ม ขุนนาง เมื่อพิจารณาปัญหาทั้งสองจะพบว่าปัจจัยทั้งสองอย่างเปิดโอกาสให้ขุนนางในราชสำนักราชวงศ์เล ใช้อำนาจของตนเองรุกล้ำที่ดิน ซึ่งในสมัยจักรพรรดิ เล ไถ่ โต ได้พยายามยึดอำนาจจากกลุ่มเจ้าที่ดินที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง แต่ในขณะที่เดียวกันการสถาปนาราชวงศ์เล ได้สร้างกลุ่มเจ้าที่ดินกลุ่มใหม่ซึ่งอิงอยู่กับอำนาจของราชวงศ์เลคือกลุ่มสภาที่ปรึกษาและข้าหลวงประจำภาค ในขณะที่เดียวกันราชวงศ์เลจำเป็นต้องอาศัยกลุ่มคนเหล่านี้ส่งอำนาจของส่วนกลางเข้าไปยังท้องถิ่นและนำเอาทรัพยากรจากท้องถิ่นเข้ามาในเมืองหลวง ด้วยเหตุนี้ ปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องแก้ไขคือการหาวิธีการอื่น ๆ มาทดแทนกลุ่มสภาที่ปรึกษา แต่การขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ เล แดง โตง มีลักษณะแตกต่างออกไป เพราะจักรพรรดิ เล แดง โตง ได้รับเลือกจากกลุ่มสภาที่ปรึกษาหลังจากเหตุการณ์กบฏเจ้าชาย เล หงี เซิน เหตุผลที่สภาที่ปรึกษาสนับสนุนจักรพรรดิ เล แดง โตง เพราะก่อนสถาปนาเป็นจักรพรรดิ พระองค์ไม่มีกำลังทหารเหมือนกับเจ้าชายเล หงี เซิน แต่มีพื้นฐานการศึกษาปรัชญาขงจื้อ

จักรพรรดิเล แดง โตง ครองราชย์ในปี ค.ศ.1460 โดยได้รับความสนับสนุนจากขุนนางในสภาที่ปรึกษา ทว่าฐานการศึกษาของพระองค์มาจากการศึกษาแบบขงจื้อทำให้พระองค์เลือกใช้ข้าราชการที่ผ่านการสอบเข้ารับราชการมากกว่ากลุ่มขุนนางที่ปรึกษา จักรพรรดิ เล แดง โตง ให้จัดสอบเข้ารับราชการในปีค.ศ.1463 โดยเป็นจักรพรรดิองค์แรกที่ให้สอบเข้ารับราชการทุกๆ 3 ปี และเป็น การสอบที่มีครบทั้ง 3 ระดับคือระดับวังหลวง เป็นการสอบระดับสูงสุดเรียกว่า “ธี ดิ่ง” (thi ðinh) ระดับที่สองคือการสอบระดับเมืองหลวง เรียกว่า “ธี ฮ้อย” (thi h i) และการสอบระดับจังหวัด คือ “ธี เฮือง” (thi huong) โดยจักรพรรดิ เล แดง โตง ให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ผ่านการสอบระดับวังหลวงและเมืองหลวงมาก¹³⁵ โดยคนกลุ่มนี้กลายเป็นฐานอำนาจและกลไกที่สำคัญในการปฏิรูประบบราชการในเวลาต่อมา

¹³⁵ Nola Cooke, “Nineteenth-Century Vietnamese Confucianization in historical perspective: evidence from the palace examinations (1463-1883)”: 274.

ความพยายามของจักรพรรดิที่จะแก้ปัญหาที่ดินเริ่มต้นตั้งแต่ปีแรกของการครองราชย์ ในปีค.ศ. 1461 ทรงมีราชโองการให้ผู้ที่มีที่ดินแต่ปล่อยให้ที่ดินทิ้งร้างโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์มีความผิด¹³⁶ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของที่ดินในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในขณะนั้น และคำสั่งในลักษณะนี้น่าจะหมายถึงครอบครัวของผู้ที่มีอำนาจในท้องถิ่นหรือครอบครัวของชาวนาที่มีฐานะดีมากกว่าครอบครัวของชาวนาโดยทั่วไป

ในปีค.ศ. 1462 ข้าราชการชื่อ ฮวาง แทง (Hoành Thanh) เสนอแนวคิดที่สำคัญต่อจักรพรรดิ เล แดง โตง ทั้งหมดหกข้อ ได้แก่

1. จักรพรรดิมีหน้าที่จัดให้การศึกษา
2. ควรแต่งตั้งตำแหน่งผู้สืบทอดตำแหน่งจักรพรรดิเพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมาในภายหลัง
3. ให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้จ่ายของรัฐ
4. ข้าราชการต้องดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน
5. ฝึกทหารให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา
6. พูดถึงที่ดิน กล่าวว่า ในเขตชายแดนควรวางกฎหมายที่ดีและให้สร้างระบบการเกษตรในเขตชายแดนที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกองทัพ โดยให้ทหารในเขตชายแดนทำนาเพื่อเลี้ยงตนเองโดยไม่ต้องพึ่งส่วนกลาง

จักรพรรดิ เล แดง โตง ทรงสนใจแนวคิดดังกล่าว ในบันทึกของราชวงศ์เลกล่าวไว้ว่า จักรพรรดิยอมรับสิ่งที่เสนอมาทุกข้อและให้นำไปปฏิบัติทันที¹³⁷

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะเกิดขึ้นคือในปีค.ศ. 1465 เหงวียน ซี (Nguyễn Xi) ผู้นำคนสำคัญของสภาที่ปรึกษาเสี่ยวชีวิต¹³⁸ เป็นโอกาสสำคัญให้จักรพรรดิ เล แดง โตง ปฏิรูประบบ

¹³⁶ TT, p. 433.

¹³⁷ Ibid., p. 435.

¹³⁸ Ibid., p. 439.

ราชการ โดยนำเอาระบบโครงสร้างราชการแบบราชวงศ์หมิงมาใช้¹³⁹ การนำเอาระบบราชการแบบราชวงศ์หมิงมาใช้ในครั้งนี้ดำเนินไปพร้อมกับการยกเลิกตำแหน่งและโครงสร้างการปกครองแบบเดิม เริ่มต้นโดยยกเลิกระบบการปกครองแบบภาคทั้ง 5 ภาค และตำแหน่งข้าหลวงประจำภาคหรือ “แห่ง เขียน” ให้ใช้ระบบการปกครองแบบจังหวัด จำนวน 12 จังหวัด ให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นตรงต่อจักรพรรดิ ในเขตเมืองหลวงตั้งกระทรวงต่างๆ จำนวน 6 หกกระทรวงดูแลเรื่องเฉพาะด้าน รวมทั้งจัดตั้งศาลของกระทรวงเพื่อตัดสินข้อพิพาทและปัญหาต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดิน และใช้เกณฑ์พิจารณาความสำคัญของคดีว่าให้อยู่ภายใต้การพิจารณาของเจ้าหน้าที่ระดับใด ซึ่งกำหนดไว้เมื่อปีค.ศ. 1434 อย่างไรก็ตามการปฏิรูประบบราชการทำให้ปัญหาที่ดินมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทรวงสงครามและกระทรวงเศรษฐกิจ โดยแบ่งการพิจารณาคดีที่ดินจากรูปแบบของปัญหา คือ ปัญหาที่ดินให้กระทรวงเศรษฐกิจเป็นผู้สืบสวนและตัดสิน แต่ถ้าเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับที่ดินทหารให้กระทรวงสงครามเป็นผู้พิจารณาคดี หากคดีเกิดในเขตนอกเมืองหลวงให้ศาลในระดับตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าเป็นปัญหาที่เมืองหลวงให้เริ่มต้นที่ศาลของกระทรวงไปสู่เสนาบดีกระทรวง และในระดับสูงสุดจักรพรรดิเป็นผู้ตัดสิน¹⁴⁰

ภายหลังมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามแก้ไขปัญหาที่ดินคือการเสด็จประพาสของจักรพรรดิในปีค.ศ. 1467 พระองค์ทรงพบปัญหาการเข้ายึดที่ดินที่จังหวัด ล่าม เซิน จักรพรรดิจึงสั่งให้ เจิ่น ฟอง (Trần Phong) ข้าราชการกระทรวงเศรษฐกิจสืบสวนเรื่องนี้ร่วมกับข้าราชการท้องถิ่น พบว่าที่ดินสาธารณะที่มอบให้ผู้ที่ทำความดีในการรบกับกองทัพราชวงศ์หมิงถูกรวบครวที่มีอำนาจครอบครองโดยบิดเบือนกฎหมายการเข้ายึดครอง จึงให้จับกุมครอบครวที่กระทำผิดและทำเขตที่ดินใหม่¹⁴¹ ปัญหาการเข้าครอบครองที่ดินในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการทำผิดที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะก่อนปีค.ศ. 1460 คดีที่เกิดขึ้นเป็นขุนนางในสภาพที่ปรึกษากระทำผิดแต่คดีที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นการกระทำของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้เห็น

¹³⁹ John K. Whitmore, *Vietnamese adaptations of Chinese government structure in the fifteenth century*, (Connecticut: Yale University Southeast Asian Studies, 1970), p. 6.

¹⁴⁰ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code: law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol.2, pp. 343-345.

¹⁴¹ TT, p. 447.

ชัดเจนว่าการปฏิรูประบบราชการในปีค.ศ.1465 ทำให้กลุ่มคนที่สัมพันธ์กับสภาที่ปรึกษาหมดอำนาจลงไปด้วย ในขณะที่เดียวกันแสดงให้เห็นถึงการใช้ระบบราชการจัดการปัญหาเฉพาะด้าน เพราะคดีนี้เป็นคดีที่ดินจึงให้เจิ่น ฟอง ซึ่งอยู่ในกระทรวงเศรษฐกิจเป็นผู้ดูแล

ในปีค.ศ.1467 ให้ตั้งนิคมทางทหารและทำการเพาะปลูกในเขตจังหวัด กวาง นิน (Quảng Ninh) เพื่อป้องกันการรุกรานและให้แต่งตั้งหัวหน้าหมู่บ้าน หลังจากนั้นให้ตัดต้นไม้ ทำลายสิ่งกีดขวางและทำถนน ในเดือนเดียวกันมีคำสั่งให้กระทรวงเศรษฐกิจชุดคล่องและสร้างเขื่อนเพื่อการเกษตรไม่ให้น้ำท่วมหรือขาดแคลนน้ำได้ ให้พัฒนาเทคนิคการเพาะปลูก พร้อมทั้งต้องการทราบจำนวนที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์และที่ดินร้างจึงให้ข้าราชการในเขตต่างๆออกสำรวจและรายงานมายังเมืองหลวง¹⁴²

ผลการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูกและที่ดินในปีค.ศ.1467 ข้อมูลการสำรวจพบว่าการเกิดปัญหาแห้งแล้ง โรคพืชกระจายไปในเขตต่างๆ โดยเฉพาะเขตเมืองหลวงราคาข้าวแพงกว่าปกติ จำเป็นต้องออกคำสั่งให้ลดอัตราค่าเช่าที่ดินและอัตราภาษี พร้อมสั่งให้ซื้อข้าวที่มีราคาถูกจากที่อื่นส่งเข้ามาในเขตเมืองหลวง¹⁴³ แต่ทว่าปัญหาเริ่มรุนแรงขึ้นเพราะมีศัตรูพืชกัดกินข้าวทำให้ผลผลิตเสียหายและกระจายวงกว้าง จนกระทั่งราคาข้าวในทุกจังหวัดล้วนมีราคาแพง¹⁴⁴ เดือนพฤศจิกายน จักรพรรดิทรงสั่งให้ลงโทษข้าราชการในเขตที่พบโรคระบาดหรือศัตรูพืชแต่ไม่รายงานปัญหาเข้ามาในเมืองหลวง¹⁴⁵ ความรุนแรงของภัยพิบัติและภาวะขาดแคลนข้าวครั้งนี้ส่งผลต่อปัญหาราคาข้าว โดยเฉพาะในเดือนธันวาคม ค.ศ.1467 ปัญหาราคาข้าวสูงขึ้นทำให้ต้องหยุดงานก่อสร้างทุกชนิดในเขตเมืองหลวง รอจนกระทั่งราคาข้าวกลับมากอยู่ในระดับปกติจึงให้กลับมาทำงานใหม่อีกครั้ง¹⁴⁶ ปัจจัยสำคัญคือการลดขนาดของกองทัพทำให้ต้องการเงินภาษีและผลผลิตน้อยลง จึงเริ่มเก็บภาษีในอัตราที่ต่ำลง¹⁴⁷

¹⁴² Ibid., pp. 454-455.

¹⁴³ Ibid., p. 454.

¹⁴⁴ Ibid., p. 455.

¹⁴⁵ Ibid., p. 457.

¹⁴⁶ Ibid., p. 459.

¹⁴⁷ Ibid., p. 454.

ในปีค.ศ.1471 จักรพรรดิเล แดง โดง ได้ทำสงครามและสามารถยึดครองอาณาจักรจามปาและผนวกอาณาจักรจามปาให้กลายเป็นเขตปกครองหนึ่งของราชวงศ์เล ความเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้มีผลกระทบต่อราชวงศ์เลในระยะยาว อย่างน้อยที่สุดขนาดของอาณาจักรจามปาที่ถูกผนวกเข้าเป็นจังหวัด กวาง นัม มีขนาดใหญ่จนต้องเพิ่มขนาดของระบบราชการ แต่ด้วยจำนวนข้าราชการที่มีอยู่น้อยทำให้ต้องแบ่งข้าราชการบางส่วนจากเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ระบบตรวจสอบระบบบังคับบัญชาจึงมีปัญหา ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือในปีค.ศ.1474 เป็นปีที่เกิดสภาวะขาดแคลนอาหารทำให้จักรพรรดิ เล แดง โดง จำเป็นต้องออกราชโองการให้นำข้าวจากฉางหลวงมาแจกจ่ายให้ประชาชน แต่เมื่อเปิดฉางหลวงพบว่า ข้าวที่เคยถูกเก็บในรูปของภาษีได้หายไป จึงมีคำสั่งให้สืบสวนหาผู้กระทำผิด ผลของการสอบสวนปรากฏว่า เป็นความผิดของข้าราชการระดับสูงในราชสำนัก คือ เจิ้น ฟอง แอบนำเอาข้าวจากฉางหลวงไปให้พ่อค้าข้าวนำไปขายต่อในราคาสูง พระองค์จึงสั่งให้จับกุมเจิ้น ฟอง รวมทั้งข้าราชการและพ่อค้าข้าวที่เกี่ยวข้อง กระบวนการพิจารณาความผิดใช้เวลาหลายเดือนจนกระทั่งมีคำสั่งให้ลงโทษ เจิ้น ฟองและผู้เกี่ยวข้องด้วยการเนรเทศ¹⁴⁸ เมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจะพบว่าการตัดสินในครั้งนี้อยู่ตรงตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล¹⁴⁹

ความสำคัญของปัญหาเรื่องการประพฤติดัวของข้าราชการและปัญหาที่ดินรวมทั้งผลผลิตสะท้อนออกมาอย่างชัดเจน เมื่อจักรพรรดิตัดสินใจนำเอาคดีของ เจิ้น ฟอง ที่ถูกตัดสินในคดียกยอกผลผลิตข้าวจากฉางหลวงในปีค.ศ.1474 มาตัดสินใหม่ในปีเดียวกันกับที่ยกปัญหาเรื่องการประพฤติดัวของข้าราชการและปัญหาที่ดินขึ้นมา ในครั้งนั้นได้ตัดสินให้เนรเทศเจิ้น ฟอง และผู้เกี่ยวข้อง แต่การตัดสินในปีค.ศ.1485 ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นการสืบสวนคดีใหม่หรือเพียงนำกลับมาเพื่อรับโทษเพิ่ม แต่ผลการตัดสินในครั้งนี้น่าสนใจมากเนื่องจากจักรพรรดิเป็นผู้ตัดสินคดีด้วยตนเองและตัดสินให้ประหารชีวิต เจิ้น ฟอง ด้วยเหตุผลว่า เจิ้น ฟองเอาเปรียบชาวนาและสามัญชนทั่วไป เพราะกรณีของเจิ้น ฟอง เป็นการยกยอกข้าวในช่วงที่อาหารขาดแคลนทำให้ข้าวที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จักรพรรดิ เล แดง โดง จึงตัดสินให้ เจิ้น ฟอง มีความผิดในฐานะกบฏ¹⁵⁰

¹⁴⁸ Ibid., p. 479-480.

¹⁴⁹ LC 236,237

¹⁵⁰ TT, p. 503.

การประหาร เจิ้น ฟอง ในฐานะกบฏเป็นการให้ความหมายที่ผสมผสานกันระหว่าง ข้าราชการที่กระทำความผิด ปฏิบัติไม่ซื่อตรงในเรื่องเกี่ยวกับที่ดินและผลผลิตมาเชื่อมโยงกับโทษฐานกบฏ แสดงให้เห็นว่าในปี.ศ.1485 ปัญหาเหล่านี้ถึงขั้นวิกฤติ จนกระทั่งจักรพรรดิที่มักจะออกคำสั่งให้ข้าราชการตัดสินตามกฎหมายต้องละเมิดกฎหมายเอง เพราะความผิดของเจิ้น ฟองจะถูกลงโทษตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ซึ่งเพียงถูกเนรเทศตั้งที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และตามประมวลกฎหมายราชวงศ์เล เจิ้น ฟอง มี สิทธิได้รับอภัยโทษ เพราะเจิ้น ฟองเป็นข้าราชการระดับเสนาบดี มีสิทธิได้รับยกเว้นจากการลงโทษทางร่างกายหรือได้รับพิจารณาลดโทษเป็นกรณีพิเศษ¹⁵¹ แต่การนำ เจิ้น ฟอง กลับมาประหารชีวิตในฐานะกบฏ หมายถึงการนำเอาคนในครอบครัวทั้งหมดมาลงโทษ ซึ่งถือว่าเป็นความผิดรุนแรง 10 ประการที่มีในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล¹⁵²

การประหารเจิ้น ฟอง ภายใต้การตัดสินของจักรพรรดิ หมายความว่า เป็นการตัดสินจากศาลของวังหลวง ซึ่งเป็นศาลระดับสูงสุด ในช่วงเวลาตั้งแต่การตั้งราชวงศ์เลในปี.ศ.1428 มาจนกระทั่งปี.ศ.1485 กรณีของ เจิ้น ฟอง นับเป็นครั้งที่สองที่จักรพรรดิทรงพิจารณาคดีเอง ครั้งแรกเกิดขึ้นในปี.ศ.1467 ซึ่งเป็นความผิดในเรื่องที่ดิน โดยตระกูลที่มีอำนาจในเขต ล่าม เชน ใช้ อำนาจยึดที่ดินจากชาวนา จักรพรรดิทรงสั่งให้ เจิ้น ฟอง ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการเศรษฐกิจสอบสวนและนำข้อมูลมาให้จักรพรรดิเป็นผู้ตัดสิน การประหาร เจิ้น ฟอง ในอีกด้านหนึ่งจึงเป็นเหมือนการลงโทษข้าราชการระดับสูงเพื่อให้ข้าราชการในระดับล่างเห็นเป็นตัวอย่าง แม้บันทึกของราชวงศ์เลไม่ได้กล่าวถึงของการประหารชีวิต เจิ้น ฟองว่ามีผลอย่างไร แต่จากบันทึกที่เหลือในช่วง 12 ปีหลังของรัชกาลตั้งแต่ปี.ศ.1485-1497 นับได้ว่าการประหารเจิ้น ฟองมีผลต่อข้าราชการในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่มีรายงานเรื่องปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นจากข้าราชการอีกเลย แต่ว่าปัญหาเรื่องผลผลิตและที่ดินยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องอพยพชาวนาไร้ที่ดิน ไปยังเขตที่ไม่มีผู้คน เช่น เขตตะวันออกซึ่งเป็นที่ดินชายทะเล ดินไม่เหมาะที่จะเพาะปลูก¹⁵³ และให้ลดภาษีในเขตที่มีปัญหาเรื่องการเพาะปลูก เช่น เขต จังหวัด เหวง อาน และพยายามเก็บภาษีทดแทนจากผลผลิตอื่นแทนภาษีผลผลิตประเภทข้าว ได้แก่ ภาษีน้ำปลา ภาษี

¹⁵¹ LC 3

¹⁵² LC 2

¹⁵³ TT, p. 505.

ฝ่าย¹⁵⁴ และเปลี่ยนเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม โดยให้เจ้าชาย เล แคง ฮุย (Lê Cảnh Huy) ซึ่งมีตำแหน่งมกุฎราชกุมารมาดูแลกระทรวงยุติธรรมแทน¹⁵⁵

ภายหลังจากการผนวกจามปาเข้าเป็นเขตขวาง นัม ในปีค.ศ. 1471 เขตแดนที่เพิ่มขึ้นทำให้ราชวงศ์เลต้องเพิ่มขนาดของระบบราชการ เพื่อป้องกันการรุกรานที่ดินของข้าราชการและเชื้อพระวงศ์ จักรพรรดิเล แดง โตง โดยเฉพาะคดีของ เจิ่น ฟอง ที่มีตำแหน่งเป็นข้าราชการระดับสูง จึงออกกฎหมายการครอบครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์และข้าราชการแต่ละลำดับ เรียกว่า “ลก เตียน” (lộc điền) ในปี ค.ศ. 1477 มีเนื้อหาดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵⁴ Ibid., p. 520.

¹⁵⁵ Ibid., p. 512.

ตาราง 2. ราชโองการกำหนดการถือครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์และข้าราชการระดับสูง ปี ค.ศ. 1477

	มรดก ที่นา	มรดกที่ อยู่ อาศัย	ที่ดินที่ได้ เพิ่มเติม ภายหลัง	ที่ดิน ปลูกต้น หม่อน	แอ่งน้ำ มูลค่าเป็น เงิน (quan)	ที่ดินฝังศพ และบูชา บรรพบุรุษ	จำนวน ครอบครัวใน การปกครอง
Thân công	600	40	1000	150	80	300	500
Tư thân công	450	36	500	110	70	350	300
Quốc công	400	34	400	100	60	200	-
Quận công	350	32	300	90	50	180	-
Hầu	300	30	260	80	40	160	-
Bá	200	28	230	70	30	140	-
Từ	-	18	100	30	-	70	-
Nam	-	16	80	20	-	60	-
ข้าราชการ 1a	-	18	100	30	-	70	-
1b	-	16	80	20	-	60	-
2a	-	14	60	10	-	50	-
2b	-	12	50	-	-	40	-
3a	-	10	40	-	-	35	-
3b	-	8	30	-	-	20	-
4a	-	6	20	-	-	15	-
4b	-	4	15	-	-	10	-

ที่มา: Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục¹⁵⁶¹⁵⁶ CM, pp. 547-548.

การกำหนดมาตรฐานกลางเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินเพื่อป้องกันการถือครองที่ดินเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ ซึ่งกฎหมายกำหนดเอาไว้เพียงข้าราชการระดับ 4b หมายความว่าในพระราชโองการปีค.ศ.1477 กำหนดแต่เพียงการถือครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการระดับสูง และข้าราชการระดับกลางเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติการรูด้าที่ดินน่าจะเกิดจากข้าราชการระดับสูงและเชื้อพระวงศ์มากกว่าข้าราชการระดับล่าง อย่างไรก็ตามในปีเดียวกันได้ออกพระราชโองการเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตเมืองหลวงของผู้อยู่อาศัยในเมืองหลวง ซึ่งกำหนดรวมไปถึงข้าราชการระดับล่างและสามัญชน ซึ่งข้อกำหนดนี้ได้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เด

ตาราง3. จำนวนที่ดินที่อนุญาตให้ข้าราชการใช้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในเขตเมืองหลวง

	ที่ดิน	แหล่งน้ำ
Quốc Công	4 mẫu	3 mẫu
Quận Công	3 mẫu	2 mẫu
Hầu	2 mẫu 5 cao	1 mẫu 5 cao
Bá	2 mẫu	1 mẫu 2 cao
Tử	1 mẫu 5 cao	9 cao
Nam	1 mẫu 2 cao	7 cao
ข้าราชการระดับหนึ่ง	1 mẫu	-
ข้าราชการระดับสอง	8 cao	-
ข้าราชการระดับสาม	7 cao	-
ข้าราชการระดับสี่และห้า	6 cao	-
ข้าราชการระดับหกและเจ็ด	5 cao	-
ข้าราชการระดับแปดและเก้า	4 cao	-

ที่มา: Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục¹⁵⁷

¹⁵⁷ Ibid., p. 548.

ในขณะที่ข้อมูลจากประมวลกฎหมายราชวงศ์เลให้จำนวนตัวเลขที่แตกต่างออกไปเล็กน้อยคือ

ตาราง 4. จำนวนที่ดินที่อนุญาตให้ข้าราชการใช้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในเขตเมืองหลวง¹⁵⁸

ข้าราชการระดับหนึ่ง	3 mẫu
ข้าราชการระดับสอง	2 mẫu
ข้าราชการระดับสาม	1 mẫu
ข้าราชการระดับสี่	5 cao
ข้าราชการระดับห้า	3 cao
ข้าราชการระดับหกและเจ็ด	2 cao
ข้าราชการระดับแปดและเก้า รวมทั้งสามัญชน	1 cao

Mẫu (畝) = เป็นหน่วยวัดที่ดินที่ยืมมาจากจีน แต่เมื่อนำมาใช้ในเวียดนามเท่ากับพื้นที่ 3,600 ตารางเมตร เมื่อนำมาใช้ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงจะใช้อัตราส่วนเดียวกับที่ 3,600 ตารางเมตร แต่ถ้าหากนำมาใช้กับที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงจะมีพื้นที่เท่ากับ 5,000 ตารางเมตร¹⁵⁹

Cao (篙) = 1/10 Mẫu¹⁶⁰

ความไม่พร้อมของราชวงศ์เล ในการตั้งและจัดการระบบราชการในจังหวัด กวาง นัม ทำให้ระบบราชการมีขนาดใหญ่ขึ้น แต่จำนวนข้าราชการกลับมีจำนวนไม่เพียงพอ ในที่สุดการขยายตัวของระบบราชการซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นเครื่องมือของจักรพรรดิ เล แดง โดง แต่นับตั้งแต่ปี

¹⁵⁸ LC 226

¹⁵⁹ Li Tana, *Nguyen Cochinchina: Southern Vietnam in the seventeenth and eighteenth centuries* (Cornell University, Southeast Asia Program, Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publications, 1998), p.147.

¹⁶⁰ Tạ Văn Tài , Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm, *The Le Code : law in traditional Vietnam a comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotations*, Vol. 3, p.86.

ค.ศ.1474 เป็นต้นไป ระบบราชการของราชวงศ์เลกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ดูแลควบคุมไปกับปัญหาที่ดิน มีการออกกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อจัดการที่ดิน การเพิ่มรายได้ของรัฐและการควบคุมข้าราชการ ความพยายามควบคุมที่ดินและเพิ่มรายได้ของราชวงศ์เลเริ่มต้นในปีค.ศ.1476 ให้จัดเก็บภาษีต้นหม่อน การเปิดตลาดเพื่อการค้าขายต้องได้รับอนุญาตจากส่วนกลางเสียก่อน¹⁶¹ เพราะมีจุดประสงค์เพื่อจัดเก็บภาษี เรื่องการควบคุมข้าราชการโดยจำกัดจำนวนที่ดินในครอบครองที่หมายรวมถึงบริเวณบ้าน และสระน้ำในบ้านน่าจะเกิดจากปัญหาการประพัตติมิชอบของข้าราชการ นับตั้งแต่ที่เจิ่น ฟองกระทำผิด จักรพรรดิจึงทรงตรากฎหมายข้อนี้ไว้ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล¹⁶²

ในปี ค.ศ.1481 ได้ออกกฎหมายเพิ่ม 4 ข้อ เพื่อควบคุมการใช้อำนาจของข้าราชการ เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะควบคุมความประพฤติและปัญหาการใช้อำนาจของข้าราชการ เพราะหลังจากการปฏิรูประบบราชการ ทำให้ข้าราชการมีบทบาทด้านอื่นๆเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นในเขตของตน หรือใช้อำนาจของตนสนับสนุนหรือช่วยเหลือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้าน กฎทั้ง 4 ข้อได้แก่

1. ใครก็ตามที่รุกล้ำที่ดินของผู้อื่นด้วยวิธีการ ตัด ชุด ผลัก ทำลายหลักเขตที่ดินเดิม จะต้องถูกลงโทษด้วยการโบยและให้ออกจากระบบราชการ และใครก็ตามหากทำลายสันนาจะต้องถูกลงโทษด้วยวิธีการเดียวกันนี้
2. ใครก็ตามที่ตัดทำลายพืช ต้นไม้ แนวกำแพง แนวต้นไม้ในเขตสุสานของคนอื่น หรือทำลายสุสานของคนในหมู่บ้านหรือสุสานโบราณจะต้องถูกโบยและให้ออกจากราชการ
3. ชายใดที่ต้องการแต่งงานห้ามแต่งงานกับคนรวย เครือญาติและนางกำนัล ผู้ใดละเมิดจะถูกลงโทษให้ใช้แรงงาน
4. การตัดสินคดีให้ตัดสินโดยมีแนวทางที่ชัดเจน ข้าราชการในเขตต่างๆ ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้และจะต้องปฏิบัติอย่างเป็นกลาง¹⁶³

¹⁶¹ TT, p. 482.

¹⁶² LC 226

¹⁶³ TT, p. 493.

การแก้ปัญหาของราชวงศ์เลในการแก้ปัญหาที่ดินและการประพุดมิชอบของข้าราชการมีลักษณะของการตามแก้ปัญหาและออกกฎเพิ่มเติมในภายหลัง ในหลายๆ ครั้งมักจะเป็นปัญหาที่ราชวงศ์เลคาดไม่ถึง ในปีค.ศ. 1484 มีรายงานเรื่องการขุดทำลายสุสาน ทั้งการกระทำของสามัญชนและข้าราชการ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อนำที่ๆดีไปเป็นที่ฝังศพของตระกูลตนเอง หรือในบางครั้งเพื่อการเพาะปลูก และข้าราชการในเขตที่มีการทำลายสุสานไม่สามารถตัดสินข้อพิพาทได้ เนื่องจากนิยมฝังศพในที่ๆดีไม่ว่าจะเป็นที่ดินสาธารณะหรือที่ดินส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่ข้อพิพาทมักเกิดขึ้นเมื่อศพนั้นฝังในที่ดินสาธารณะ เมื่อฝังศพใหม่จึงมักจะทำลายหลุมฝังศพเดิมจนนำไปสู่การฟ้องร้องซึ่งกันและกัน แต่ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนใช้ตัดสินและดำเนินคดี ทำให้ไม่สามารถตัดสินได้เนื่องจากไม่มีข้อกำหนดใดๆในกฎหมาย จึงร้องขอให้ออกกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยให้ผู้ใดที่ต้องการฝังศพต้องฝังในเขตที่ดินส่วนตัวเท่านั้น และกำหนดโทษว่าถ้าครอบครัวใด ฝังศพด้วยการทำลายสุสานของตระกูลอื่น ให้ปรับเงินและย้ายไปฝังที่อื่น¹⁶⁴

ความพยายามแก้ไขปัญหาที่ดินตั้งแต่ปีค.ศ. 1474 ถึงปีค.ศ. 1484 กลายเป็นปัญหาเรื้อรังของราชวงศ์เล จนกระทั่งในปีค.ศ. 1485 ปัญหามีความรุนแรงมากขึ้น จนกระทั่งราชวงศ์เลสามารถเข้าไปควบคุมเขตจังหวัด กวาง นัม ได้มากกว่าเดิม โดยให้เก็บภาษีเป็นครั้งแรกหลังจากเข้ายึดครองมาเป็นเวลานานถึง 14 ปี และเพิ่มสัดส่วนของภาษีผลผลิต ที่ไม่มีระบุไว้ในหลักฐานว่าเดิมเคยเก็บเท่าไร แต่ในครั้งนี่ให้เก็บชาวนาในอัตรา 3 ใน 10 การเก็บภาษีในครั้งนี่ยังให้เริ่มต้นเก็บภาษีผลผลิตจากข้าราชการในอัตรา 1 ใน 10 ถ้าหากข้าราชการคนใดไม่สามารถจัดเก็บได้ตามจำนวนจะต้องเสียภาษีนั้นด้วยตนเอง¹⁶⁵

การเริ่มต้นเก็บภาษีเขตจังหวัด กวาง นัม การเรียกเก็บภาษีผลผลิตเพิ่มเติมจากชาวนา และการยกเลิกสถานะพิเศษของข้าราชการที่ตามปกติจะได้รับที่ดินเป็นสิ่งตอบแทนและสามารถนำที่ดินไปทำประโยชน์ในทางใดทางหนึ่งโดยไม่ต้องเสียภาษี ทั้งสามประการเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจของบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง¹⁶⁶ ปัจจัยที่สำคัญที่ไม่ได้กล่าวถึงในบันทึกของราชวงศ์เล

¹⁶⁴ Ibid., pp. 497-498.

¹⁶⁵ Ibid., p. 500.

¹⁶⁶ Ibid.

คือการทำสงครามอย่างต่อเนื่องในช่วงค.ศ.1471-1497 ทำให้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การประกาศเพิ่มภาษีผลผลิตในปีค.ศ.1485 ไม่เพียงต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ การถกเถียงในราชสำนักราชวงศ์เลพบว่าต้นเหตุใหญ่ของปัญหาที่เกิดขึ้น มีเพียง 2 อย่างเท่านั้นคือ การประทุมิชชอบของข้าราชการและปัญหาที่ดิน ในประกาศได้กล่าวถึงความประทุติของข้าราชการ ว่ามักจะก่อความเดือดร้อนแก่สามัญชน ส่วนปัญหาที่ดินและเรื่องผลผลิตกล่าวว่า เกิดขึ้นจากการคดโกงและการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ของข้าราชการมากกว่าสิ่งอื่น จึงทรงออกพระราชโองการสองข้อ ใช้เป็นนโยบายหลัก คือ

1. ข้าราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและไม่ทำงานเพราะหวังผลประโยชน์
2. ให้เร่งขยายการผลิต¹⁶⁷

แต่ในทางปฏิบัติ มีการอธิบายว่าความผิดของข้าราชการที่พบได้แก่ การยึดที่ดินส่วนบุคคลของผู้อื่นและหรือที่ดินสาธารณะมาเป็นของตนเอง สองปัญหานี้จึงเกี่ยวโยงถึงกันอย่างแยกไม่ออก เพราะการเข้ายึดครองที่ดินของข้าราชการไม่ได้เป็นการเข้ายึดครองเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการเข้ายึดครองเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบของการให้ชานาไร่ที่ดินเช่าที่ดิน หรือให้คนของตนเองทำการผลิต เก็บผลผลิตและนำไปใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง ทำให้ข้าราชการกลายเป็นคนที่มีอำนาจมากที่สุดเนื่องจากเป็นผู้ครอบครองที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยหลักเพียงผู้เดียว และปัญหายิ่งรุนแรงมากขึ้นในเขตที่มีที่ดินน้อย เพราะทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาข้าราชการมากขึ้น

การเข้าครอบครองที่ดินจำนวนมากที่ทำให้ข้าราชการสามารถควบคุมประชาชนในหมู่บ้านได้กลายเป็นปัญหาหลักของราชวงศ์เล ทำให้ต้องออกกฎหมายที่ดินประเภทต่างๆ เพื่อกันไม่ให้ข้าราชการเข้าไปยึดครองที่ดิน ในขณะที่เดียวกันได้ออกกฎหมายให้ประชาชนสามารถครอบครองที่ดินและใช้ประโยชน์จากที่ดินมากกว่าการปล่อยให้ที่ดินว่างเปล่า แต่นำไปสู่การเข้ายึดที่ดินครองของข้าราชการในที่สุด นโยบายหลัก 2 ข้อ ที่ได้ออกไปกลายเป็นนโยบายหลักที่ให้ข้าราชการทุกคนต้องแก้ไขก่อนปัญหาอื่น ในฐานะที่เป็นปัญหาหลัก ราชวงศ์เลจึงได้ออกราช

¹⁶⁷ Ibid., p. 502.

โองการและกฎหมายเพิ่มเติม การออกกฎหมายให้ข้าราชการต้องเสียภาษี 1 ใน 10 นับเป็นความพยายามที่จะลดอิทธิพลของข้าราชการในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด นับตั้งแต่ปีค.ศ 1485 ซึ่งเป็นปีของการออกนโยบายหลักนี้ ไปจนกระทั่งปีค.ศ 1497 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของรัชกาล มีการตรากฎหมายต่างๆเพิ่มเติมเข้าไปในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลถึง 352 มาตรา¹⁶⁸

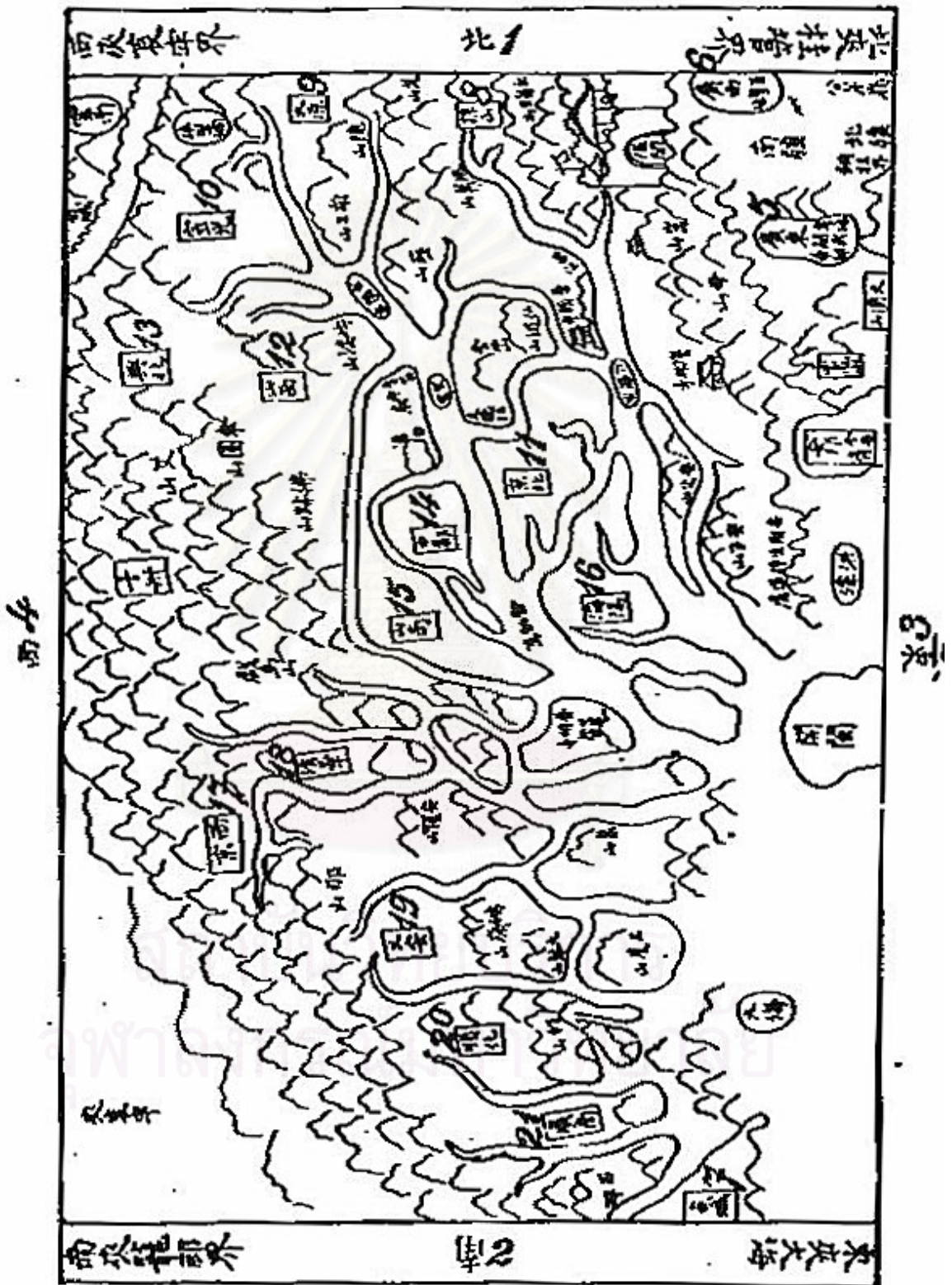
จักรพรรดิ เล เหียน ไตง ขึ้นครองราชย์ในปีค.ศ.1498 ถือว่าเป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นน้อย ประกอบกับจักรพรรดิ เล เหียน ไตง ครองราชย์เป็นระยะเวลาสั้นๆคือระหว่างปี ค.ศ. 1498-1505 และพบว่านโยบายในสมัยจักรพรรดิองค์นี้คือการอาศัยกฎหมายและระบบราชการที่มีมาตั้งแต่สมัยจักรพรรดิ เล แถง ไตง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶⁸ Ibid., pp. 503, 506, 508-509, 511.

แผนที่ 3. แผนที่เวียดนามปี ค.ศ. 1490 แสดงอาณาเขตภายหลังผนวกเมืองหลวงของจามปา

1. ภาคเหนือ
2. ภาคใต้
3. ภาคตะวันออก
4. ภาคตะวันตก
5. ชายแดนติดต่อกับมณฑลกวางตุ้ง
6. ชายแดนติดต่อกับมณฑลกวางสี
7. อาณาจักรจามปา
8. หล่าง เซิน
9. ไท เงียน
10. เทวียน กวาง
11. กิง บัค
12. เซิน เตีย
13. ฮุง ฮวา
14. จรุง โต๊ะ
15. เซิน นาม
16. หาย เซื่อง
17. เรื่อย กิง
18. แทงฮวา
19. เห่ง อาน
20. ถ่วน ฮวา
21. กวาง นัม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา: Le Thanh Khoi. Histoire du Vietnam¹⁶⁹

¹⁶⁹ Le Thanh Khoi. Histoire du Vietnam, p. 4.

5.7.3 การแก้ไขปัญหาที่ดินในช่วงปี ค.ศ. 1505-1527

ปัญหาที่ดินตั้งแต่ค.ศ.1505 มีพัฒนาการแตกต่างจากช่วงก่อตั้งราชวงศ์เล ในระหว่าง ค.ศ.1428-1460 ที่มีปัญหาของขุนนางใช้อำนาจของตนเองครอบครองที่ดิน การเข้าครอบครองที่ดินและการกระทำผิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 15 เป็นต้นไปเป็นการรุกร้าที่ดินและบุกรุกที่ดิน เอกชนไม่ใช่ที่ดินสาธารณะเหมือนช่วงต้นราชวงศ์

ในช่วงเวลาระหว่างค.ศ.1505-1527 เป็นช่วงเวลาที่ราชวงศ์เลและสถานะของจักรพรรดิขาดความแน่นอนทำให้การบันทึกประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องการเมือง อย่างไรก็ตาม ขณะที่ปัญหาที่ดินยังเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข แต่ช่วงเวลา 22 ปีกลับมีบันทึกถึงปัญหาที่ดินเพียงครั้งเดียว คือ ในปีค.ศ.1511 จักรพรรดิเล เตื่อง ซี้ค ทรงออกหนังสือชื่อ “จิ บิง เป่า ฟาม” (Trì bình bảo phạm) เพื่อแจกจ่าย ปัจจุบันต้นฉบับหนังสือฉบับนี้ได้สูญหายไปแล้วเหลือเพียงเนื้อหาโดยสรุปที่กล่าวไว้ในหนังสือเล่มอื่น ทั้งหมด 6 ข้อ ได้แก่

1. ข้าราชการทุกคนจะต้องเอาใจใส่ต่องานในหน้าที่ของตน และถือว่างานของตนมีความสำคัญกว่าเรื่องส่วนตัว
2. สั่งสอนให้เชื้อพระวงศ์ ข้าราชการและผู้ที่มีอำนาจให้ระมัดระวังตัวเอง และเข้ารับใช้ อย่าเอาเปรียบสามัญชนธรรมดาด้วยการยึดที่ดิน ผลผลิตจากที่ดิน ย้ายหลักเขตหรือกระทำการใดๆก็ตามที่ทำให้ราษฎรเดือดร้อน
3. ข้าราชการต้องทำตัวให้เป็นกลาง ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเองและอยู่ในกฎระเบียบเสมอ
4. การแต่งตั้งข้าราชการต้องพิจารณาให้รอบคอบและให้เลือกคนดีเข้ามาทำงาน
5. นักศึกษาต้องขยันเรียน
6. ใช้วิธีสอบคัดเลือกเข้ารับราชการ¹⁷⁰

¹⁷⁰ TT, p. 558-559.

แม้ว่าต้นฉบับของหนังสือจะสูญหายไปแล้ว แต่เนื้อหาโดยสรุปของหนังสือเล่มนี้ถือว่ามิใช่ประโยชน์ เป็นอย่างมาก เหมาะสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์เพราะให้บริบทของสภาพสังคมในเขตที่ราบ ลุ่มแม่น้ำแดงในศตวรรษที่ 16 เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เกือบทั้งหมดกล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่และ ความประพฤติของข้าราชการ ทำให้แน่ใจได้ว่าอย่างน้อยที่สุดระบบราชการเป็นกลไกที่มีบทบาท จัดการปัญหาต่างๆ อย่างน้อยที่สุดในสมัยจักรพรรดิ เล เตื่อง ซีค ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นด้านลบ ของระบบราชการอันเกิดจากการเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ จนกระทั่งในบางกรณี ได้ละเมิดกฎหมายเสียเอง นอกไปจากการเติบโตของระบบราชการที่ขยายเข้าไปครอบคลุมด้าน ต่างๆ หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นความอ่อนแอของอำนาจรัฐส่วนกลาง เพราะการออกหนังสือเล่มนี้ มุ่งหวังให้ใช้อุดมการณ์แบบขงจื้ออย่างในสมัยจักรพรรดิ เล แดง โตง เป็นตัวควบคุมการกระทำ ของคน แต่ทว่าสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างจักรพรรดิเล แดง โตง และจักรพรรดิเล เตื่อง ซีค คือ จักรพรรดิองค์หลังมีเพียงแนวคิดเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์แต่ขาดอำนาจรัฐส่วนกลางที่จะเข้าไป จัดการปัญหาในท้องถิ่น เมื่อพิจารณาพัฒนาการของจักรพรรดิทั้งสององค์เปรียบเทียบกันแล้ว จะพบว่า จักรพรรดิ เล แดง โตง สร้างระบบราชการขึ้นจากระบบราชการที่ต้อพึ่งพาสภากาที่ปรึกษา ในขณะที่จักรพรรดิ เล เตื่อง ซีค เริ่มต้นรัชสมัยของพระองค์ด้วยการก่อกบฏในปีค.ศ. 1509 ซึ่ง ขณะนั้นระบบราชการลงหลักปักฐานในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงอย่างมั่นคงแล้ว แม้ทรงแต่งตั้งคน ใกล้เคียงติดำรงตำแหน่งสำคัญ แต่ในบางตำแหน่งจำเป็นต้องใช้ข้าราชการที่อยู่ในระบบมาก่อน ทำงานต่อไป ทำให้ข้าราชการยังคงรักษาฐานอำนาจของตนเองเอาไว้ได้

หนังสือฉบับนี้กล่าวถึงปัญหาที่ดินต่างๆ ซึ่งผิดกฎหมายในประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ทั้งสิ้น ในครั้งนี้ปัญหาที่ดินเริ่มมีความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิม ไม่ได้หมายถึงปัญหาการครอบครอง ที่ดินเพียงอย่างเดียวแต่ยังหมายถึงการผลิตบนที่ดิน ผลผลิตทางการเกษตรและระบบภาษีที่ สัมพันธ์กับการเกษตร ทำให้เห็นว่าปัญหาที่ดินที่เคยเป็นการรุกล้ำที่ดินและครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ขยายขอบเขตไปมากกว่าเดิม และที่สำคัญมากคือปัญหาที่ดินเกิดขึ้นจากข้าราชการ

ปัญหาที่ดินในช่วงค.ศ. 1505 -1527 ชี้ให้เห็นว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบ โครงสร้างการปกครองหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูประบบราชการของจักรพรรดิ เล แดง โตง เพราะผลของการปฏิรูประบบราชการทำให้ราชวงศ์เลส่งข้าราชการเข้าไปควบคุมกิจกรรมของ

หมู่บ้านได้เป็นผลสำเร็จ¹⁷¹ ระบบราชการในสมัยจักรพรรดิ เล แถง โตง และจักรพรรดิ เล เหียน โตง สามารถควบคุมการทำงานข้าราชการนอกเขตเมืองหลวงได้ดีกว่าระบบราชการหลังค.ศ.1505 ปัจจัยสำคัญคือหลังจากค.ศ.1505 ราชวงศ์เลประสบปัญหาการขึ้นมามีอำนาจของข้าราชการฝ่ายทหาร ทำให้เกิดปัญหาสำคัญของความสมดุลระหว่างข้าราชการพลเรือนและทหาร จักรพรรดิต้องเผชิญการทำลายอำนาจของเชื้อพระวงศ์และข้าราชการทหาร เช่น ในสมัยของจักรพรรดิ เล อู่ย มู่ค ค.ศ.1509 มีการกบฏในเขตจังหวัดทางตะวันตกทำให้ต้องส่งทหารจำนวนมากไปปราบปราม¹⁷² หรือนโยบายของจักรพรรดิ เล เตื่อง ซี้ค ที่เน้นความสำคัญของข้าราชการฝ่ายทหารมากกว่าข้าราชการพลเรือน¹⁷³ ส่งผลต่อสมดุลของระบบราชการ จนในที่สุดเกิดกบฏผู้มีบุญ เจิ้น เกา ในปี ค.ศ.1516 แต่ทว่า เจิ้น เกา ถูกมัด ดาง ซุง ซึ่งเป็นข้าราชการระดับสูงปราบปรามได้เป็นผลสำเร็จ

ปัญหาเรื่องเสถียรภาพของราชวงศ์เลกลายเป็นปัญหาสำคัญ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในช่วงการปกครองของจักรพรรดิเล แถง โตง และจักรพรรดิ เล เหียน โตง ระบบราชการที่เมืองหลวงสามารถควบคุมข้าราชการและระบบราชการได้ แต่ตั้งแต่ปีค.ศ.1505 ปัญหาสำคัญกลายเป็นการถูกลดความจากข้าราชการทหาร สิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานของระบบราชการ เมื่อเมืองหลวงต้องจัดการกับปัญหาการก่อตัวของกบฏและการกุมอำนาจของข้าราชการทหาร ทำให้ข้าราชการท้องถิ่นรวมทั้งผู้มีอำนาจฉวยโอกาสใช้อำนาจของตนเองเข้าบุกรุกและครอบครองที่ดิน ดังที่ในหนังสือ จี บิง เป่า ฟาม กล่าวถึงการเข้าครอบครองที่ดินหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะใช้อำนาจเข้ายึดครอง ปลอมโฉนด ย้ายหรือการปลอมหลักเขตไปจนกระทั่งปิดถนนปล้นผลผลิตที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้¹⁷⁴ แต่หลังจากออกหนังสือเล่มนี้ในปีค.ศ.1511 ไม่มีบันทึกถึงปัญหาที่ดินในหลักฐานใดๆ จนกระทั่งปีค.ศ.1527 สาเหตุหลักน่าจะมาจากราชสำนักต้องเผชิญกับการกบฏและการขยายอำนาจของข้าราชการทหาร จนกระทั่งเกิดกบฏมัด ดาง ซุง ในปีค.ศ. 1527

¹⁷¹ Yu Insun, The Changing nature of the Red river delta villages during the Le period (1428-1788): 165.

¹⁷² LTHCLC Vol. 1. p. 453.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ TT, p. 558.

ม้ค ดาง ซุง ภายหลังก่อกบฏและสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิราชวงศ์ม้ค มีอำนาจมาจนถึงปี ค.ศ.1592 ในช่วงที่ตระกูลม้คมีอำนาจ มีบันทึกว่ายังคงใช้ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นกฎหมายหลักเหมือนเดิม นักประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เลมีความเห็นที่น่าสนใจว่า เกิดจากความกลัวที่จะทำให้ประชาชนไม่พอใจเนื่องจากผู้คนยังเต็มไปด้วยความทรงจำของราชวงศ์เดิม ม้ค ดาง ซุง จึงไม่กล้าเปลี่ยนแปลงหรือทำลายกฎหมายเดิม¹⁷⁵

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷⁵ TS, p. 40.

บทที่ 6

สรุป: คน รัฐและกฎหมาย

การตั้งถิ่นฐานและรูปแบบการใช้ที่ดินที่เก่าแก่ที่สุดของที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ในช่วงค.ศ.3-5 ก่อนคริสตกาลไปจนกระทั่งระยะเวลาการปกครองของจีน ระบบการผลิตคือการทำเกษตร โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือการควบคุมระบบชลประทาน โดยเรียกพื้นที่ทำการเกษตรว่า หลาก (Lac) ซึ่งเป็นรากศัพท์ของคำว่า ล้าก (Lach) และ แรง (Rãnh) ทั้งสองคำมีความหมายว่าทางน้ำ คลองและเหมืองฝาย ความจำเป็นของระบบชลประทานในช่วงเวลานั้นเกิดจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงมีลักษณะเป็นหนอง ต้องมีระบบชลประทานระบายน้ำออกเพื่อเปิดพื้นที่ในการทำการเกษตร¹

การเรียกพื้นที่ทำการเกษตรว่า “หลาก” ยังสัมพันธ์กับการเรียกกลุ่มคนในสมัยวัฒนธรรมด๋ม เซิน ว่า “หลาก เวียด” นอกไปจากนั้น คำว่า “หลาก” ที่ใช้เรียกกลุ่มคนและพื้นที่เพาะปลูกในที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงสามารถย้อนกลับไปได้ถึงตำนาน เรื่อง หลาก ลอง กวาน และ อว โกว ที่เล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่าง หลาก ลอง กวาน และ อว โกว ในฐานะสามีภรรยา แม้ว่าในเนื้อหาของตำนานเรื่องนี้จะให้บทบาทของหลาก ลอง กวาน ไว้หลายอย่างไม่ว่าจะเป็น การต่อสู้กับสัตว์ประหลาด การคิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ทำการเกษตร ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานและการเริ่มต้นทำการเกษตรบนที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ขณะเดียวกันชี้ให้เห็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง โดยมี หลาก ลอง กวาน เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจีนและอว โกวเป็นตัวแทนของชาวพื้นเมือง แต่เนื้อความสำคัญอย่างหนึ่งของตำนานเรื่องนี้คือ เมื่อทั้งสองตัดสินใจแยกจากกันได้แบ่งลูกจำนวน 100 คนออกเป็นสองกลุ่ม หลาก ลอง กวาน นำลูก 50 คน ไปยังที่ราบชายทะเล ส่วนลูก 50 คนที่เหลืออยู่กับอว โกวบนภูเขา การแบ่งลูกจำนวนเท่ากันแสดงให้เห็นสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงในการสืบทอดอำนาจและแบ่งมรดก² ตำนานเรื่องนี้เกิดขึ้นในยุคสัมฤทธิ์ของเวียดนามก่อนที่จะเปลี่ยนเข้าสู่สมัยการปกครองของจีน ซึ่งเวียดนามจะเปลี่ยนมารับอิทธิพลแนวความคิดแบบชายเป็นใหญ่จากจีน

¹ Keith W. Taylor, *The birth of Vietnam*, pp.10-12.

² Yu Insun, “The bilateral social pattern and the status of women in traditional Vietnam,” pp. 25-

หลักฐานที่ชี้ให้เห็นพัฒนาการทางด้านที่ดินที่ชัดเจนเริ่มต้นในสมัยราชวงศ์หลี่และราชวงศ์เจิ้น เพราะมีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นการตรากฎหมายอย่างชัดเจน ในขณะที่ราชวงศ์โจว ราชวงศ์ดิงและราชวงศ์เลาของครั้งแรกไม่มีบันทึกที่อ้างอิงถึงการตรากฎหมาย สาเหตุสำคัญน่าจะเกิดจากราชวงศ์ทั้งสามปกครองในระยะเวลาที่สั้นมาก การตัดสินโทษน่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีการทำผิดมากกว่ามีข้อกำหนดในกฎหมายใช้บทลงโทษอยู่แล้ว จนในช่วงราชวงศ์หลี่-เจิ้นมีพัฒนาการทางด้านกฎหมายมากขึ้น เพราะมีการตรากฎหมายที่ดิน ในปีค.ศ. 1142 จักรพรรดิ หลี่ แอง โตง อนุญาตให้ซื้อขายและจำหน่ายที่ดินได้³ การพัฒนาระบบที่ดินในสมัยราชวงศ์หลี่ไม่ได้มีเพียงที่ดินเอกชนเท่านั้น ในปีค.ศ. 1149 ที่ดินวัดเป็นที่ดินที่ราชสำนักให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในทางปฏิบัติ ที่ดินวัดควรมีมาก่อนที่รัฐจะกำหนดให้มีสถานะที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ ในสมัยราชวงศ์หลี่ไม่มีหลักฐานกล่าวถึงการจัดเก็บภาษีที่ดินวัด และในสมัยราชวงศ์เจิ้นที่ดินของวัดเป็นที่ดินที่ได้รับยกเว้นภาษี⁴

การออกกฎระเบียบทั้งสองข้อแสดงให้เห็นความก้าวหน้าด้านการจัดการที่ดินที่ซับซ้อนมากขึ้น คำถามสำคัญคือการจัดประเภทที่ดินใหม่ก่อให้เกิดปัญหาที่ดินได้อย่างไร คำอธิบายหลักของการก่อตัวของชนชั้นเจ้าที่ดินคือการทำสงครามกับกองทัพมองโกลในสมัยราชวงศ์เจิ้น ทำให้กลุ่มคนที่มีบทบาทในสงครามได้รับตำแหน่งสำคัญและที่ดินเป็นสิ่งตอบแทน คนเหล่านี้จึงพัฒนาตนเองจนกลายเป็นเจ้าที่ดิน ลักษณะที่สำคัญของเจ้าที่ดินในสมัยเจิ้นคือเจ้าที่ดินเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐ เพราะคนกลุ่มนี้ ได้แก่ เชื้อพระวงศ์ ขุนนางและทหาร ในทางปฏิบัติระบบเจ้าที่ดินไม่ได้ทำให้เกิดผลเสียทั้งหมด เพราะเจ้าที่ดินเป็นตัวแทนอำนาจรัฐในเขตต่างๆ มีหน้าที่เก็บภาษี เกณฑ์แรงงานคนและช่วยทำสงคราม ด้วยผลประโยชน์นี้รัฐจึงยอมสูญเสียผลประโยชน์บางส่วน ได้แก่ อนุญาตให้เจ้าที่ดินได้รับยกเว้นภาษีต่างๆ การยกเว้นการเกณฑ์แรงงานแก่กลุ่มเครือญาติและคนของเจ้าที่ดิน ไปจนถึงอนุญาตให้เจ้าที่ดินมีกองทหารเป็นของตนเอง ขณะเดียวกันวัดในฐานะของเจ้าที่ดินมีสถานะแตกต่างออกไปจากเจ้าที่ดินกลุ่มอื่น เพราะวัดไม่ได้เป็นเจ้าที่ดินที่ให้ผลตอบแทนเช่นเดียวกับที่เชื้อพระวงศ์ ทหารหรือขุนนางให้กับรัฐ วัดได้รับยกเว้นภาษีที่ดิน และแรงงานที่ทำงานให้วัดเป็นแรงงานที่ไม่ถูกเกณฑ์ไปทำงาน พระสงฆ์เป็นกลุ่มคนที่ไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน จนกระทั่งในสมัย

³ CM, p. 165.

⁴ LTHCLC, Vol. 2, p.227.

ราชวงศ์เจิ้นมีบันทึกถึงวัดว่าเป็นสถาบันที่ครอบครองที่ดินและแรงงานคนเป็นจำนวนมาก แต่ว่าวัดได้ให้สิ่งที่เจ้าที่ดินกลุ่มอื่นไม่สามารถให้กับรัฐและจักรพรรดิในสมัยราชวงศ์หลี่และราชวงศ์เจิ้นได้ คือรองรับความชอบธรรมในการปกครอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบเจ้าที่ดินในสมัยราชวงศ์เจิ้นคือระบบเจ้าที่ดินขยายตัวมากขึ้น ภายหลังสงครามกับกองทัพมองโกลทำให้รัฐส่วนกลางอ่อนแอลง เพราะการขยายตัวของระบบเจ้าที่ดินทำให้รัฐสูญเสียอำนาจควบคุมคนและภาษี ไม่เพียงเท่านั้น วัดในศาสนาพุทธขยายตัวเพิ่มขึ้นทำให้รัฐยิ่งอ่อนแอลง การแพ้สงครามกับจามปาแสดงให้เห็นว่าระบบเจ้าที่ดินและวัดทำให้ระบบจัดการทรัพยากรของราชวงศ์เจิ้นมีปัญหา ความผิดพลาดในการจัดการปัญหาที่ดินไม่ได้ทำให้ราชวงศ์เจิ้นพ่ายแพ้ในสงครามเท่านั้น แต่ทำให้เกิดการปฏิวัติของขุนนางระดับสูงจนนำไปสู่การเปลี่ยนราชวงศ์

ปัญหาที่ดินจึงมีลักษณะใกล้เคียงกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลี่ เพราะเป็นการยึดครองที่ดินของกลุ่มคนของรัฐที่มีอำนาจ ซึ่งนำไปสู่การสถาปนาราชวงศ์ใหม่ นโยบายของราชวงศ์ใหม่คือการแก้ไขปัญหาที่ดิน โดยยึดที่ดินจากเจ้าที่ดินกลุ่มต่างๆ แต่ว่าราชวงศ์ใหม่ปกครองได้เพียง 8 ปี ในปีค.ศ. 1408 กองทัพราชวงศ์หมิงนำกองทัพเข้ายึดที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเป็นผลสำเร็จ ในสมัยการปกครองของราชวงศ์หมิงก่อให้เกิดระบบเจ้าที่ดินขึ้นเนื่องจากราชวงศ์หมิงให้ที่ดินแก่ชาวเวียดนามที่ร่วมมือกับฝ่ายรัฐปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง

การเริ่มต้นของราชวงศ์เลจิ่งเริ่มต้นพร้อมกับปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง รวมทั้งสมัยราชวงศ์หลี่และราชวงศ์เจิ้น ราชวงศ์เลจิ่งแก้ไขปัญหาดินโดยยึดที่ดินจากเจ้าที่ดินเดิมและยกเลิกที่ดินวัด รวมทั้งจัดสรรที่ดินใหม่เพื่อทำลายระบบการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ สร้างระบบเศรษฐกิจที่มีรากฐานของชาวนาอิสระรายย่อยที่ถือครองที่ดินขนาดเล็ก ซึ่งมีหน้าที่เพียงเสียภาษีและเกณฑ์แรงงาน การออกกฎหมายในช่วงแรกจึงกระตุ้นให้ราษฎรทำการเพาะปลูก เช่น ยกเว้นภาษีให้แก่ราษฎร อย่างไรก็ตาม แม้ราชวงศ์เลจิ่งจะพยายามแก้ไขปัญหาดิน แต่การปกครองในสมัยดังกล่าวกลับก่อให้เกิดปัญหาที่ดินตามมาอีก กล่าวคือ ขุนนางระดับสูงสะสมที่ดินขนาดใหญ่ และบุกรุกยึดครองที่ดินสาธารณะเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกันกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หลี่และราชวงศ์เจิ้น

การออกกฎหมายเป็นวิธีหนึ่งในหลายวิธีที่ใช้แก้ไขปัญหาที่ดิน แต่ว่าการกระทำผิดของขุนนางระดับสูงซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐนั้นไม่สามารถแก้ไขด้วยการใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะแม้จะตรากฎหมายเพิ่มเติมแต่โครงสร้างของระบบราชการไม่ได้ปรับปรุงไปพร้อมกัน ทำให้เกิดปัญหาที่ดินขึ้นอีก ในที่สุดจึงมีการปฏิรูประบบราชการในปีค.ศ. 1465 ทำให้อำนาจของกลุ่มขุนนางเดิมหมดไป และแทนที่ด้วยข้าราชการที่มาจากสอบเข้ารับราชการ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐจะเปลี่ยนโครงสร้างแบบเดิมที่ทำให้เกิดระบบเจ้าที่ดินและการผลิตบนที่ดินขนาดใหญ่ แต่รัฐได้สร้างระบบการผลิตบนที่ดินขนาดใหญ่ของรัฐแทนระบบการผลิตบนที่ดินขนาดใหญ่ของเจ้าที่ดิน คือใช้ระบบนาทหารโดยสร้างอาณานิคมทางทหารตามบริเวณเขตชายแดนเพื่อเปิดพื้นที่ในการเพาะปลูก โดยให้ส่งนักโทษไปเป็นแรงงานเพาะปลูก การปฏิรูปดังกล่าวทำให้ราชวงศ์เลมีระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานการผลิตสองแบบ การผลิตแบบแรก คือการผลิตบนที่ดินเอกชนของชาวนารายย่อย และแบบที่สองคือการผลิตบนที่ดินขนาดใหญ่โดยรัฐเป็นผู้ดูแล การผลิตแบบแรกเป็นการผลิตหลักของราชวงศ์เลเพราะเป็นแหล่งรายได้สำคัญ เห็นได้จากในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลมีข้อกำหนดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเก็บภาษีจากที่ดินเอกชน

ความสำเร็จของการจัดการที่ดินภายหลังจากการปฏิรูประบบราชการไม่มีตัวเลขที่ชัดเจน แต่การทำสงครามและการผนวกอาณาจักรจามปาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชวงศ์เลสะท้อนความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการทำสงครามต้องอาศัยทรัพยากรเป็นจำนวนมาก และยังคงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างระบบราชการในเขตที่ยึดครองได้ ผลของการผนวกอาณาจักรจามปาทำให้ระบบราชการขยายตัวและต้องเพิ่มจำนวนข้าราชการเพื่อรองรับตำแหน่งที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของระบบราชการทำให้ข้าราชการระดับสูงมีอำนาจมากขึ้นเพราะได้อำนาจที่ขยายตัวไปกับโครงสร้างระบบราชการที่ใหญ่ขึ้น ด้วยเหตุผลนี้ ในปีค.ศ. 1477 จึงมีการออกกฎหมายเพื่อจำกัดการถือครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์และข้าราชการระดับสูง รวมทั้งจำกัดจำนวนที่ดินที่ครอบครองได้เพื่อป้องกันการใช้อำนาจยึดที่ดิน

ระบบราชการภายหลังจากการผนวกอาณาจักรจามปา ราชวงศ์เลพยายามจำกัดการถือครองที่ดินของเชื้อพระวงศ์และข้าราชการทำให้ควบคุมที่ดินได้มากขึ้น มีคดีที่ทำผิดเกี่ยวกับที่ดินเพียงคดีเดียวคือคดียกยอกข้าวออกจากฉางหลวงของข้าราชการระดับสูง แสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลสามารถควบคุมการสะสมที่ดินของข้าราชการ การกระทำผิดจึงเป็นการทำผิดเกี่ยวกับ

ผลผลิตและภาษี อย่างไรก็ตามในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลถือว่าความผิดในการยกยอกข้าวที่ได้มาจาก การเก็บภาษีผลผลิตเป็นความผิดในคดีที่ดิน

ความเปลี่ยนแปลงของราชวงศ์เลในปีค.ศ. 1505 จักรพรรดิต้องประสบปัญหาสำคัญคือ การก่อตัวของข้าราชการทหารที่ทำให้เกิดกบฏหลายครั้ง ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การเปลี่ยนองค์จักรพรรดิ ในช่วงเวลานี้ความสนใจทั้งหมดจึงอยู่ที่กิจกรรมทางทหารทำให้การควบคุมที่ดินมีปัญหา มีบันทึกระบุถึงการเข้ายึดที่ดินด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปลอมแปลงเอกสารที่ดิน การทำหลักเขตที่ดินปลอม การใช้กำลังเข้ายึดครองและการปล้นผลผลิต ปัญหาที่ดินจึงไม่ได้แก้ไขเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมือง จนทำให้เกิดการยึดครองที่ดินมากขึ้น

ในระดับโครงสร้างการปกครอง ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการป้องกันและแก้ไขการเกิดปัญหาที่ดิน แต่เมื่อพิจารณากฎหมายจะพบว่าจุดเด่นของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลไม่ใช่การจำกัดอำนาจของข้าราชการเพราะข้าราชการถูกตรวจสอบด้วยระบบราชการ จุดเด่นของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลคือเรื่องสิทธิของผู้หญิงในการครอบครองและจัดการที่ดิน ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจีนทั้งรูปแบบและเนื้อหา สถานะของผู้หญิงในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลต่ำกว่าผู้ชายในทุกกรณีดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4 ยกเว้นเพียงเรื่องเดียวคือสิทธิการสืบมรดก ซึ่งผู้หญิงมีสิทธิเท่ากับผู้ชายทุกอย่าง ความสัมพันธ์ในการสืบมรดกสามารถย้อนกลับไปได้ถึงตำนานเรื่อง หลาก ลอง กวาน และ อาว โกว ที่แบ่งลูกกันคนละครึ่ง โดยฝ่ายชายกลับไปอยู่ที่ชายทะเล ส่วนผู้หญิงไปอยู่บนภูเขา คำอธิบายสำคัญเกี่ยวกับตำนานเรื่องนี้แม้จะเสนอภาพความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง แต่คำอธิบายสำคัญที่กล่าวไว้ว่า ตำนานเรื่องนี้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงในยุคสัมฤทธิ์ของเวียดนาม ซึ่งในช่วงเวลานี้ผู้ชายเริ่มมีบทบาทมากขึ้นเพราะการทำเกษตรและการใช้เครื่องมือในการทำเกษตร ความสำคัญของฝ่ายชายยังสะท้อนออกมาถึงในสมัยปัจจุบันโดยเรียกคำว่า “ประเทศ” ด้วยคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่า “น้ำ” ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของ หลาก ลอง กวาน คือ “เนื้อค” (Nước) แต่ว่าความคิดนี้เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายราชวงศ์เลพบว่า ถ้าการเข้าปกครองเวียดนามของจีนเป็นปัจจัยทำให้วัฒนธรรมเวียดนามถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมจีน ประมวลกฎหมายราชวงศ์เลจะไม่อนุญาตให้ผู้หญิงถือครองที่ดินเพราะประมวลกฎหมายราชวงศ์เล ได้รับอิทธิพลเชิงจิตอย่างเข้มข้น

การใช้ปรัชญาขงจื้อและระบบราชการทำให้ราชวงศ์เลโดยเฉพาะในสมัยจักรพรรดิ เล แดง โดงควบคุมอาณาจักรได้ทั้งในระดับเมืองหลวงและท้องถิ่น ทั้งยังเป็นสมัยที่รัฐสามารถเข้าไปมีบทบาทในหมู่บ้าน ประสบความสำเร็จในการควบคุมและจัดการทรัพยากร แต่ว่าความคิดแบบขงจื้อที่เข้มข้นของราชวงศ์เลส่งผลให้ราชสำนักต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมหมู่บ้านให้เป็นแบบที่ตนเองต้องการ โดยเฉพาะให้ผู้ชายมีสถานะที่สูงกว่าผู้หญิง รวมถึงให้ผู้ชายมีบทบาทต่างๆทางสังคม ความคิดนี้ส่งผลให้สถานะของผู้หญิงที่เป็นวัฒนธรรมพื้นเมืองของเวียดนามเป็นสิ่งที่แปลกแยกและไม่เข้ากับความคิดแบบขงจื้อของราชสำนัก แต่ทว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เลกลับให้ผู้หญิงมีสิทธิครอบครองที่ดิน การมีกฎหมายที่สะท้อนถึงรากฐานทางวัฒนธรรมของเวียดนามจึงเปรียบเสมือนความพยายามต่อสู้ของวัฒนธรรมพื้นเมืองในหมู่บ้านกับการครอบงำของราชสำนักราชวงศ์เล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. ขงจื้อ: คำสอนทางปรัชญา-ศาสนา. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 2,1 (มิถุนายน 2532): 1-12.

ตริันธ์ เชี่ยว ทิ้ง. นิทานเวียดนาม. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอินโดจีนศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ,มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

พรเพ็ญ อันตระกูล. Phan Huy Chu: นักประวัติศาสตร์เวียดนามในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 กับงานเขียนประวัติศาสตร์เรื่อง Lich Trieu Hien Chuong Loai Chi (บันทึกพงศาวดารว่าด้วยราชธรรมนุญการบริหารการปกครองและเรื่องต่างๆของสังคม). วารสารประวัติศาสตร์ 23,1 (.2541): 112-137

พรเพ็ญ อันตระกูล.. พงศาวดารไต่เวียดฉบับสมบูรณ์ต่างๆ. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 11, 2 (2531): 101-119.

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. พจนานุกรมกฎหมาย ลาดิน-ไทย. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

สุด จอนเจดสิน. ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณาจักรมโงงถึงปัจจุบัน กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สุวรรณา สถาอานันท์. ค่ายกลแห่งความมุ่งหมายกับปรัชญาการเมืองในคัมภีร์ขงจื้อ. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 2, 1 (มิถุนายน 2532): 13-30.

เหียงนัคเวียน. เวียดนาม: ประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2545.

ภาษาอังกฤษ

Brocheux. Pierre. The Mekong Delta: ecology, economy, and revolution, 1860-1960.
Madison, WI: Center for Southeast Asian Studies, University of Wisconsin-
Madison, 1995.

Choi Byung Wook. Southern Vietnam under the reign of Minh Mang (1820-1841):
Central policies and local response. Southeast Asia Program series; no. 20.
Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publication, 2004.

Cooke, Nola. Nineteenth-Century Vietnamese Confucianization in historical perspective:
evidence from the palace examinations (1463-1883). Journal of Southeast Asian
Studies 25, 2 (June 1994): 270-312.

Coung Tu Nguyen. Rethinking Vietnamese Buddhist history: Is the Thien Uyen Tap Anh
a "Transmission of the Lamp" Texts?. eds. K.W. Taylor and John K. Whitmore.
Essays into Vietnamese Pasts, 81-115. Ithaca, N.Y.: Cornell University, 1995.

Coung Tu Nguyen. Zen in medieval Vietnam: a study and translation of Thien uyen tâp
anh. Honolulu: University of Hawaii Press, 1997.

Dao The Tuan, "Types of rice cultivation and Its related civilizations in Vietnam," Paper
presented at International Symposium on Civilizations Related to Rice Cultivation
in Asian Countries, 6-10 June 1985, at Kyoto University.

Duiker, William. Historical dictionary of Vietnam. Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1989.

Hà Văn Tấn. Inscriptions from the tenth to fourteenth centuries recently discovered in Việt Nam (July 1991). eds. K.W. Taylor and John K. Whitmore. Essays into Vietnamese pasts, 51-58. Ithaca, N.Y.: Cornell University, 1995.

Haines, David W. Reflections on kinship and society under Vietnam's Lê Dynasty. Journal of Southeast Asian Studies 15, 2 (November 1984): 307-314.

Ho Peng Yole. Natural Phenomena Recorded in Dai Viet Su Ky Ton Thu, an Early Annamese Historical Source. Journal of the American Oriental Studies. 21 (1958): 127-149

Hooker, M.B. A Concise Legal History of Southeast Asia. Oxford: Clarendon Press, 1978.

Insun, Yu. Law and society in seventeenth and eighteenth century Vietnam. Asiatic Research Center: Korea University, 1990.

Insun, Yu. The bilateral social pattern and the status of women in traditional Vietnam. Vietnamese Studies 142 (2001): 28-45.

Insun, Yu. The Changing nature of the Red River Delta villages during the Lê Period (1428-1788). Journal of Southeast Asian Studies 32,2 (June 2001): 151-172.

Laichen, Sun. Chinese military technology and Dai Viet: c. 1390-1497 [Online] Available from: http://www.ari.nus.edu.sg/docs/wps/wps03_011.pdf

Leaman, Oliver. Key concepts in eastern philosophy. London: Routledge, 1999.

Lieberman, B. Victor. Local integration and Eurasian analogies: Structuring Southeast Asian history c. 1350-c.1830. Modern Asian Studies 27, 3 (1993): 475-572.

Marr, David G. "Concepts of statecraft in Vietnam," Paper presented at "The PROSEA-ANU International Workshop on deliberating the Asian Values Debates: National Values, Chinese Values and Muslim Values in Southeast Asia", December 24-25, 1998, at PROSEA, Academia Sinica, Taipei, Taiwan.

Maspero, Georges. The Champa kingdom: the history of an extinct Vietnamese culture. translated by Walter E. J. Tips Bangkok: White Lotus Press, 2002.

Minh Chi, Ha Van Tan and Nguyen Tai Thu. Buddhism in Vietnam: form its origins to the 19th century. Ha Noi: The Gioi Publishers, 1999.

Nguyễn Thế Anh. From Indra to Maitreya: Buddhist Influence in Vietnamese Political Thought. Journal of Southeast Asian Studies 33, 2 (June 2002): 225-241

Nguyễn Thế Anh. State and civil society under the Trinh lords in seventeenth century Vietnam. ed. Leon Vandermeersch La société civile face à l'état dans les traditions Chinoise, Japonaise, Corréenne et Vietnamienne, Paris: École Française d'Extrême-Orient, 1994.

Nguyễn Văn Huyền. The ancient civilization of Vietnam. Hà Nội: Thế Giới, 2002.

Phạm Thị Thuỳ Vinh. The Stelae of the Kinh Bac region during the Le period: Reflections of village life. Hanoi: École Française d'Extrême-Orient, 2003.

Pham Xuan Hang. The documents of law in Vietnam under the Le kings and the Trinh Lords (XVI-XVIII Centuries). IAHA 14¹⁴ Conference International Association of Historians of Asia, Chulalongkorn University Bangkok 20-24 May 1996.

Sakurai, Yumio. Peasant drain and abandoned villages in the Red River Delta between 1750 and 1850. The last stand of Asian autonomies: responses to modernity in the diverse states of Southeast Asia and Korea, 1750-1900, ed. Anthony Reid, New York: St. Martin's Press, 1997.

Smith, Ralph. B. Sino-Vietnamese sources for the Nguyen period: An Introduction Bullentin of the School of Oriental and African Studies 30, 3 (1967): 600-621.

Smith, Ralph. B. The cycle of Confucianization in Vietnam. ed. Walter F. Vella. Aspects of Vietnamese history, 1-29. Hawaii: University of Hawaii Press, 1973.

Southern Vietnam under the Nguyen: Documents on the economic history of Cochinchina (Dang Trong), 1602-1777. eds. Li Tana, Anthony Reid. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1993.

Stone, Lawrence. The Past and the present. USA: Routledge & Kegan Paul Ltd. 1981.

Ta Van Tai. Protection of women's civil right in traditional Vietnam: A Comparison of the Le dynasty (1428-1788) with the Chinese codes. ed. by Brian E. McKnight. Law and the state in traditional East Asia: Six studies on the sources of East Asian law, 37-72. USA: University of Hawaii Press, 1987.

Ta Van Tai. The Vietnamese tradition of human rights. Institute of East Asian Studies: University of California, Berkeley, 1988.

Ta Van Tai. The status of women in traditional Vietnam: A Comparison of the code of the Le Dynasty (1428-1788) with the Chinese codes. Harvard Law School, Studies in East Asian Law, Vietnam: No. 1 Reprinted from the Journal of Asian History 15, 2 (1981). 97-154

Tạ Văn Tài, Nguyễn Ngọc Huy and Trần Văn Liêm. The Le code: law in traditional Vietnam: A comparative Sino-Vietnamese legal study with historical-juridical analysis and annotation. Ohio: Ohio University Press, 1987.

Tana, Li .Nguyen Cochinchina: Southern Vietnam in the seventeenth and eighteenth centuries. New York: Cornell Southeast Asia Program, 1998.

Keith, Taylor, W. The birth of Vietnam. Berkeley: Univ. of California Press, 1983.

Keith, Taylor, W. The Tao-Dan Group: Poetry, Cosmology, and the State in the Hong-Duc Period (1470-1497). Crossroads 7, 2 : 55-70.

Whitfield, Danny J. Historical and cultural dictionary of Vietnam. Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1976.

Whitmore, John K. Chung-hsing and Cheng-t'ung in texts of and on sixteenth-century Viet Nam. eds. K.W. Taylor and John K. Whitmore. Essays into Vietnamese Pasts, 116-136. Ithaca, N.Y.: Cornell University, 1995.

Whitmore, John K. Social organization and Confucian thought in Vietnam. Journal of Southeast Asian Studies 15, 1 (September 1984): 278-289.

Whitmore, John K. The development of Lê government in fifteenth century Vietnam. Ph.D. Thesis of Cornell University. 1968.

Whitmore, John K. Vietnam, Ho Quy Ly and The Ming (1371-1421). Connecticut: Yale Southeast Asian Studies, 1985.

Whitmore, John K. Vietnamese historical sources for the reign of Le Thanh-Tong (1460-1497) Journal of Asian Studies 29, 2 (February 1970): 373-394.

Wolters, Oliver. Historians and emperors in Vietnam and China: comments arising out of Le Van HUU's History presents to the Tran court in 1272. eds. Anthony Reid and David Marr. Perceptions of the Past in Southeast Asia, 69-90. Singapore: Asian Studies Association of Australia, 1979.

Woodside, Alexander. Freedom and Elite Political Theory in Vietnam Before the French. Asian freedoms: the idea of freedom in East and Southeast Asia, David Kelly and Anthony Reid (eds.) New York: Cambridge University Press, 1998.

Woodside, Alexander. Medieval Vietnam and Cambodia: A Comparative Comment. Journal of Southeast Asian Studies 15, 2 (November 1984): 315-319.

Woodside, Alexander. Central Vietnam's trading world in the eighteenth century as seen in Le Quy Don's "Frontier Chronicles". eds. K.W. Taylor and John K. Whitmore. Essays into Vietnamese pasts, 157-172. Ithaca, N.Y.: Cornell University, 1995.

Yang Zhao, Fang Linggui, Gang Shuduo, Zhu Zhongyu. An outline history of China. Edited by Bai Shouyi. Beijing: Foreign Languages Press, 1982.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาเวียดนาม

Đại Việt Sử Ký Toàn Thư. Hà Nội: Nhà Xuất Bản Khoa Học Xã Hội, 1993

Đào Duy Anh. Việt Nam Văn Hoá Sử Cương. Hà Nội: Nhà xuất bản văn hoá thông tin, 2003.

Đỗ Đức Hùng. Tìm hiểu tình hình luật pháp nước ta thế kỷ xi-xiv. 358-380. Tìm hiểu xã hội Việt Nam thời Lý-Trần, Hà Nội: Khoa học xã hội, 1980.

Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục. Hà Nội: Nhà xuất bản giáo dục, 1998.

Lê Kim Ngân. Tổ chức chính quyền trung ương dưới Triều Lê Thánh Tông. Saigon: Giáo dục, 1963.

Lê Quý Đôn. Đại Việt Thông Sử. Hà Nội: Nhà Xuất Bản Khoa Học Xã Hội, 1978.

Lê Triều Quan Chế. Hà Nội: Viện sử học, 1977.

Lê Triều Hình Luật. Hà Nội: Van Hoa, 1998.

Nguyễn Duy Hinh. Kinh tế- xã hội Lê-Nguyễn. Nghiên cứu lịch sử 290,1 (1997): 1-11.

Phan Huy Chú. Lịch Triều Hiến Chương Loại Chí. 3 vols. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội, 1992.

Trần Trông Kim. Việt Nam Sử Lược. Hà Nội: Nhà xuất bản văn hoá thông tin, 1999.

ภาษาฝรั่งเศส

Ngô Kim Chung. Le développement de la propriété privée dans le Vietnam d'autrefois. eds. Ngô Kim Chung, Nguyễn Đức Nghinh. Le Propriété privée et propriété collective dans l'ancien Vietnam, 81-110. Paris: L'Harmattan, 1987.

Dang Phuong Nghi. Les Institutions Publiques du Viet-Nam au XVIII Siecle. Paris: École Française d'Extrême-Orient, 1969.

Le Thanh Khoi. Histoire du Vietnam. Paris: Sudestasia, 1981.

Gaspradone, Emile. Bibliographie Annamite. Bulletin de École Française d'Extrême-Orient No.34 (1939): 1-173.

Deloustal, R. La Justice dans l'Ancien Annam, Traduction et commentaire de Code des Lê. Hanoi: Bulletin de École Française d'Extrême-Orient Tomes VIII (1908), IX (1909), X (1910), XI (1911), XII (1912), XIII(1913), XIX (1919), XXII (1922).

Huard, Pierre and Maurice Durand. Connaissance du Viet-Nam. (second edition). Hanoi: École Française d'Extrême-Orient, 1954.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

การลงโทษในประมวลกฎหมายอาญาของศาล¹

1. การลงโทษด้วยพลองขนาดเล็ก (suy) (ในประมวลกฎหมายอาญาของศาลกำหนดให้ ถ้าเป็นการโบยผู้หญิงให้ใช้ไม้พลองขนาดเล็กเท่านั้น)
2. การลงโทษด้วยพลองขนาดใหญ่ (trượng)
3. การใช้แรงงาน เป็นการลงโทษที่มีการแบ่งระดับการลงโทษแน่นอนมีด้วยกันสามระดับใหญ่ ในสามระดับแบ่งเป็นเจ็ดระดับย่อย
 - ระดับที่หนึ่ง แบ่งเป็น สามระดับย่อย ได้แก่

ชาย	หญิง
ทำงานสาธารณะ (thuộc đình)	หญิงรับใช้ (thứ phụ)
เป็นทหาร (quan đình)	ทำงานในสวน (viên phụ)
ทำงานหมู่บ้าน (xã đình)	เลี้ยงหนอนไหม (tang thất phụ)
 - ระดับที่สอง

ทหารดูแลออกข้าง (tượng phòng binh)	หญิงรับใช้ในครอบครัว (xuy thất tỳ)
------------------------------------	------------------------------------
 - ระดับที่สาม

ทำงานในทหาร (chúng điền binh)	สีข้าว (thung thấy tỳ)
-------------------------------	------------------------
4. เนรเทศ (luru) แบ่งการเนรเทศ แบ่งเป็นสามระดับ
 - ระดับที่หนึ่ง เนรเทศไปเขตใกล้ ได้แก่ เขต Nghệ An และ เขต Hà Hoa
 - ระดับที่สอง เนรเทศไปเขตรอบนอก เขต Bó Chính

¹ LC 2

ระดับที่สาม นครเทศไปเขตห่างไกล เขต Tân Bình

5. ประหารชีวิต แบ่งเป็นสามระดับ

ระดับหนึ่ง แทง (giáo) หรือ ตัดหัว (trảm)

ระดับที่สอง ตัดหัวโดยไม่มีผ้าคลุม (kiêu)

ระดับที่สาม หั่นเป็นชิ้น (lãng tri)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ตำนานหลากลองกวานและนางอวโกว²

(Sử tích) Lạc Long Quân và Âu Cơ

นานมาแล้ว ณ แคว้น ลิ่นนาม มีหัวหน้าเผ่าชื่อ หลกตุก (Lộc Tục) บรรดาศักดิ์ว่า “คิงเยือง เวือง” (Kinh Dương Vương) เขาเป็นหัวหน้าเผ่าที่แข็งแกร่งและมีอำนาจวิเศษสามารถเดินบนแม่น้ำลำธารเหมือนเดินบนบก

อยู่มาวันหนึ่งที่ทะเลสาบ “โด่งดิน” (Đông Đình) คิงเยืองเวืองได้พบกับลูกสาวพญามังกรผู้ครองอาณาจักรบาดาล ทั้งสองได้เสียดกันต่อมาได้มีบุตรชายชื่อ “ซุงล่า” (Sùng Lâm) ในเวลาต่อมาซุงล่าได้เติบโตเป็นผู้ชายที่แข็งแกร่งที่สุดในหมู่บ้าน เมื่อบิดาแก่ชรา ซุงล่าได้สืบทอดอำนาจจากบิดา และตั้งตนเป็น “หลากลองกวาน” (Lạc Long Quân)³ ปกครองแคว้นลิ่นนาม ต่อมา เมื่อขึ้นปกครองหลากลองกวานได้เดินทางสำรวจดินแดนต่างๆ เริ่มต้นด้วยการมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จนกระทั่งถึงชายฝั่งแห่งหนึ่ง ที่ทะเลแห่งนั้นได้พบปลายักษ์ ปลาตัวนี้มีอายุเป็นร้อยๆปี ยากกว่าห้ำหีบ เจือง (trượng) หางใหญ่ราวกับใบเรือสำเภา ยามอ้าปากสามารถกลืนคนได้เป็นสิบคน ยามว่ายน้ำจะเกิดคลื่นขนาดยักษ์ ทำให้เรือต้องจมลง ชาวประมงเรียกปลาตัวนี้ว่า “ปลาปีศาจ” ปลาปีศาจอาศัยอยู่ในถ้ำใต้ทะเล เพดานของถ้ำคือสันเขายาวเหยียดและสูงตระหง่าน แบ่งชายทะเลเป็นสองฝาก

หลากลองกวานคิดจะกำจัดปลาตัวนี้เพื่อความสงบสุขของชาว “หลาก” หลากลองกวานฯ ได้ต่อเรือไม้ลำใหญ่มาลำหนึ่ง พร้อมทั้งตีเหล็กให้เป็นแท่งยาวต่างๆที่ยังร้อนอยู่ เสร็จแล้วได้นำเรือไปยังที่ปากถ้ำของปลาปีศาจ หลากลองกวานได้ทำท่าเหมือนโยนคนลงไปแต่ที่จริงเป็นแท่งเหล็ก ทนไฟปลาก็อ้าปากรับเหล็กแหลมและร้อนนั้น พร้อมกับนั้นหลากลองกวานได้คว้าดาบและสับปลาปีศาจเป็นสามท่อน ท่อนหัวกลายเป็นหมาทะเล หลากลองกวานได้โยนหินขนาดใหญ่ปิดปากถ้ำ และได้ต่อสู้กับหมาทะเลจนในที่สุดสามารถฆ่ามันได้ หลากลองกวานได้โยนหัวมันขึ้นไปบนไหล่เขาแห่งหนึ่งเกิดเป็นภูเขาชื่อภูเขาหัวหมา(ในปัจจุบันมีภูเขาชื่อนี้อยู่) ส่วนท่อนกลางของปลาปีศาจ

² ดัดแปลงจากนิทานเรื่องเดียวกัน จาก ตรีนห์ เซียว ทิง. นิทานเวียดนาม (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอินโดจีนศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ,มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541) 1-8.

³ เฉพาะคำว่า หลาก ลอง แปลว่า มังกร

ลอบไปติดที่แคว้นมานเก่า(ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้เรียกว่า “ธารหัวหมา”) ส่วนหางของปลาปีศาจนั้น หลากลองกวานได้ถลกหนังคลุมลงกลางทะเล (ปัจจุบันเชื่อว่า คือเกาะ “บัด ลอง หวี”)

เมื่อกำจัดปลาปีศาจแล้ว หลากลองกวานได้เดินทางไปแคว้นลองเปียน ที่แคว้นนี้มีแมง โพงเก้าหางตัวหนึ่งมีอายุเป็นพันปี จนกลายเป็นอ้ายหง่าวปีศาจไปแล้ว อ้ายหง่าวปีศาจมักจะหลบ อยู่ในถ้ำลึกทางทิศตะวันตกของแคว้น มันมักจะแปลงร่างเป็นคนหลอกผู้หญิงมาเป็นเมียและขังไว้ในถ้ำ ชาวบ้านไม่กล้าสู้กับมันต้องย้ายบ้านหนีอ้ายหง่าว

หลากลองกวานพยายามช่วยชาวบ้านจึงตามหาอ้ายหง่าวด้วยการแคะรอยเมื่อไปถึงถ้ำ อ้ายหง่าวรู้ตัวจึงกระโดดเข้าทำร้ายหลากลองกวาน หลากลองกวานมีเวทมนตร์ จึงได้ใช้เวทมนตร์ สู้กับอ้ายหง่าว ทั้งคู่สู้กันเป็นเวลาสามวันสามคืนติดต่อกัน อ้ายหง่าวหมดแรงและพยายามหนี หลากลองกวานจึงสามารถตัดหัวมันได้ หลังจากนั้นจึงไปช่วยคนที่อยู่ในถ้ำ หลังจากนั้นหลากลอง กวานจึงบอกบริวารในแม่น้ำก่าย⁴ ให้ทำให้น้ำท่วมเข้าสู่ถ้ำ ถ้ำนั้นจึงกลายเป็นเหวลึกและหนองน้ำ ผู้คนเรียกกันว่า หนองซากอ้ายหง่าว ต่อมาเรียกกันว่า โห่ เตีย (Hòe tây)⁵

เมื่ออ้ายหง่าวถูกราบ ชาวบ้านจึงกลับมาอาศัยที่เดิม ปลูกข้าวไถนาในท้องทุ่งใกล้หนอง สร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นหมู่บ้าน บนพื้นที่สูงที่สุดบริเวณที่ราบลุ่มน้ำเรียกกันว่า บ้านโห่ (ปัจจุบัน ยังมีชื่อหมู่บ้านนี้อยู่)

ต่อมาเมื่อหมู่บ้านสงบสุขหลากลองกวานจึงเดินทางขึ้นเหนือมาหยุดที่แคว้นฟองเจา แคว้นนี้มีต้นไม้ประหลาด มีชื่อว่าต้นเจียนดำน สูงสิบพันเจีอง เมื่อก่อนมีใบดกมาก แต่ตอนนี้ใบ ร่วงหมดแล้ว ลำต้นก็แห้งเหี่ยวกลายเป็นผีไม้ ผู้คนเรียกว่านางปีศาจไม้ ปีศาจไม้มักจะเปลี่ยนที่อยู่ ไปเรื่อยๆ และมักจะหลอกจับคนกิน หลากลองกวานจึงคิดจะกำจัดนางปีศาจไม้เพื่อช่วยชาวบ้าน หลากลองกวานจึงเดินทางฝ่าอุปสรรคต่างๆ จึงไปถึงที่อยู่ของปีศาจไม้

หลากลองกวานสู้กับปีศาจหลายร้อยวันหลายร้อยคืน ต้นไม้ในป่าหักกระจาย หินบนภูเขา แตกถล่ม แต่ในที่สุดหลากลองกวานก็เอาชนะปีศาจไม้โดยการนำธนูและกลองมาตีดังสิ้นไปหมด ปีศาจไม้กลัวเสียงนี้จึงหนีไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ อยู่อย่างหลบๆซ่อนๆอยู่แถวนั้น ชาวบ้าน เรียกว่า ปีศาจฟุ้งซ่าน

⁴ เป็นชื่อเดิมของแม่น้ำแดง

⁵ โห่ เตีย หมายถึง ทะเลสาบทางตะวันตก ปัจจุบันเป็นทะเลสาบในกรุงฮานอย

เมื่อหลากลองกวางนปราบปีศาจแล้วแต่ชาวบ้านยังอยู่อย่างยากลำบาก ไม่มีอาหารที่เพียงพอ มีความเป็นอยู่ที่อดอยาก เสื้อผ้าที่นุ่งห่มก็ไม่มีต้องใส่ใบไม้มานุ่งห่ม ใช้หญ้าทำเป็นที่นอน เข้าป่าขูดรากชิงมากินแทนเกลือ จับตะพาบเขาและเต่ามาทำน้ำจิ้ม

หลากลองกวางนจึงได้สอนให้ชาวบ้านปลูกข้าวเหนียว ตัดท่อนไผ่มาทำข้าวหลาม ตัดต้นไม้มาสร้างบ้านยกพื้นเพื่อกันสัตว์ร้าย สอนให้คนรู้จักการใช้ชีวิตครอบครัว มีบิดามารดาและลูก และมีหน้าที่ดูซึ่งกันและกัน

ชาวบ้านได้ตอบแทนหลากลองกวางน โดยการสร้างบ้านหลังใหญ่ เป็นวังอยู่บนยอดเขาสูง แต่หลากลองกวางนอยากกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดที่ราบลุ่มแม่น้ำ จึงส่งลูกบ้านว่า “ถ้ามีเหตุร้าย ให้เรียกแล้วจะกลับมาทันที”

ขณะนั้นมีเผ่าชื่อ “เต๋ลาย” นำเผ่าของตนเองอพยพจากเหนือลงมาได้ หัวหน้ามีลูกสาวชื่อ อาว ไกว⁶ มีหน้าตาที่งดงามมาก เต๋ลายเห็นที่นั่นน่าอยู่ประกอบกับมีความอุดมสมบูรณ์ ตั้งได้ตั้งถิ่นฐานทำให้มีการใช้แรงงานชาวบ้านที่อาศัยอยู่ก่อน ชาวบ้านได้รับความยากลำบากจึงมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกพร้อมกับเรียกขอความช่วยเหลือไปยังหลากลองกวางน พริบตาเดียวหลากลองกวางนจึงกลับมา เมื่อได้ฟังเรื่องราวต่างๆจากชาวบ้าน หลากลองกวางนจึงแปลงกายเป็นชายรูปหล่อ มีบริวารร่วมร้อยคนเดินทางมาด้วย ร้องเพลงอย่างสนุกสนานไปยังที่อยู่ของเผ่าเต๋ลาย หลากลองกวางนกลับเห็นอ่าว ไกว อ่าว ไกวเห็นหนุ่มรูปงามจึงขอติดตามหลากลองกวางน หลากลองกวางนนำนางกลับมาอยู่ที่อยู่ของตนเอง และอยู่อย่างสามภรรยา

หัวหน้าเผ่าเต๋ลายไม่เห็นลูกสาวจึงส่งคนออกตามหา ขณะเดียวกันหลากลองกวางนก็ไม่ยอมให้เผ่าเต๋ลายเข้ามาในวังของตนเอง หัวหน้าเผ่าหมดหวังจึงต้องอพยพกลับทางทิศเหนือ

ทั้งอยู่ต่อมาไม่นาน อ่าว ไกวได้คลอดลูกออกมาเป็นห่อผ้าขนาดใหญ่ เจ็ดวันต่อมาห่อผ้า นั้นผลิออกมาเป็นไขหนึ่งร้อยฟอง ต่อมาไขหนึ่งฟองกลายเป็นบุตรชายหนึ่งคน บุตรชายทั้งหนึ่งร้อยคนได้เติบโตอย่างรวดเร็วอย่างแข็งแรงและงดงาม

เมื่อเวลาผ่านไปนับสิบปีหลากลองกวางนอยากกลับบ้านที่ลุ่มน้ำ หลากลองกวางนจึงลาลูกและอ่าว ไกว แปลงกายเป็นมังกรบินขึ้นไปสู่กลุ่มเมฆ มุ่งหน้าไปทางทะเล อ่าว ไกวและลูกทั้งหลายอยากติดตามไปแต่ก็จัญญู จำเป็นต้องอยู่บนเขาด้วยความเศร้า

หลากลองกวางนจากไปและไม่ยกกลับมา อ่าว ไกวจึงรำพันด้วยความเศร้าใจ ทันใดนั้นหลากลองกวางนจึงกลับมา อ่าว ไกวต่อว่าสามี ว่าทำไมหลากลองกวางนจึงทอดทิ้งนาง หลากลอง

⁶ เนื้อหาในบางฉบับ อ่าว ไกว จะเป็นภรรยาของ เต๋ลาย คำว่า อ่าว ไกว แปลว่า นางฟ้า

กวางจึงบอกกับอาวโกวว่า ตนเองเป็นเผ่ามังกร แต่ อาวโกวเป็นเทพธิดา เป็นการยากที่จะอยู่ด้วยกันตลอดไป หลากลองกวางจึงขอลูกห้ำสิบคนลงไปอยู่ที่ราบชายทะเล และให้อาวโกวนำลูกห้ำสิบคนขึ้นไปอยู่บนภูเขา ให้มีการแยกกันปกครอง ถ้ามีเหตุอันใดให้แจ้งข่าวหลากลองกวางรู้ จะได้มาช่วยอย่างทันที

ทั้งสองลาจากกัน ชายหนุ่มทั้งร้อยได้แยกกันปกครองที่ต่างๆ และถือเป็นบรรพบุรุษของเผ่า “ปักเวียด” ลูกชายคนโตได้ครองแคว้นฟองเจา ตั้งตนเป็นกษัตริย์แห่งวันลาว ชื่อ หุ่นเวือง กษัตริย์ หุ่นเวือง แบ่งการปกครองอาณาจักรเป็นสิบห้าฝ่าย ปกครอง ฝ่ายทหารเรียกว่า หลากเตื่อง ขุนนางฝ่ายพิธีการเรียกว่า หลากท้าว ลูกชายกษัตริย์ เรียกว่า กวางลาว ลูกสาวกษัตริย์ เรียกว่า มีเนือง พระนามราชวงศ์ว่า หุ่นเวือง สืบทอดมาเรื่อยๆ

หลากลองกวางจึงนับเป็นปฐมกษัตริย์ ขยายอาณาจักรลินนาน ส่วนหุ่นเวือง เป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หุ่น มีกษัตริย์ครองราชย์ต่อมารวมสิบแปดองค์

ชาวเวียดนามในยุคต่อมาจึงบอกว่าบรรพบุรุษของตนเองเป็นมังกรและเทพธิดา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

Quốc Triều Thù Khé (ระบบสัญญาที่ใช้ในสมัยราชวงศ์เล)

I. PARENTS' TESTAMENT (พินัยกรรม)

([Rules] for all copies: on every heir's own copy, his or her name shall be written and fingerprints stamped at the place where his or her portion of inheritance is mentioned and all heirs' names shall be written and their fingerprints stamped after the date.)

In the . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, we the father, named. . . , official title. . . (or social status. . .), and the mother, named. . . (official title, if any), having felt that our health has become deteriorated and uneven at times (or having had a stroke or a disease, or being about to go on a long trip, etc. . .), and being concerned that there could be a [property] dispute among our children after our death as we have not decided on their parts in the inheritance;

Do hereby establish this testament to divide the land, ponds, serfs, dwellings, goods and money (enumerate the applicable items and omit any inapplicable item), inherited from our ancestors and/or newly purchased by us, into the following parts to be given to . . . natural sons and daughters and . . . step or adoptive sons and daughters (omit any inapplicable item) as their permanent properties. These properties belong solely to us as husband and wife and have nothing to do with our relatives on either side, or do not result from any fraud or double-dealing.

After this testament has been established, our sons and daughters shall diligently put their parts or property to income-producing activities in order to be able to carry out the ancestral sacrifices. Anyone of them who violates this obligation or contests it shall be punished for lack of filial piety and shall have to forfeit his or her part.

The national law is to be perpetuated; therefore. . . copies of this testament shall be established and each child given one copy for convenient use.

The part of the eldest son, official title...(or social status...), consists of . . . mau⁷ . . . cao (of pond

⁷ Mau เป็นมาตราในการวัดที่ดินของเวียดนาม ซึ่งในเขตภาคเหนือและภาคใต้มีพื้นที่ต่างกัน ในเขตภาคเหนือ 1 mau มีค่าเท่ากับ 3,600 ตารางเมตร ในเขตภาคใต้ 1 mau มีค่าเท่ากับ 5,000 ตารางเมตร

or riceland or land) situated at . . . , adjacent on four sides to . . . ; . . . tile-roofed houses of . . . rooms; . . . serfs, and. . . articles of goods (enumerate the applicable items and omit any inexistent item).

The parts of the younger son (s) (shall be similarly specified).

The parts of the eldest and younger daughters (shall be also similarly specified).

The parts of the step-and adoptive-sons and daughters (shall be also similarly specified; omit, if none exists).

The portion of worship property consisting of . . . mau of land (or pond) situated at . . . , adjacent on four sides to . . . , shall be entrusted to the management of . . . , the eldest son, to carry out the worship. (This is for the case of worship property being purchased; in case there is no such worship property, one tenth⁸ of the family land holding shall be earmarked as huong hoa worship property and entrusted to the eldest son's management; in case there is no eldest son, this property shall be entrusted to the eldest daughter⁹).

The...day of the...month of the...year in the Thong Nguyen¹⁰ reign

Father's name

.....

official title (or social status)

Fingerprints and name (if illiterate)

Signature (if literate)

The master copy of the testament

shall

be kept to prepare for the eventual
loss of other copies in the long run.

The mother's name and fingerprints. . .

The village elder's name, official title or social status, and fingerprints. . .

The witness's name, official title or social status, and fingerprints. . .

The scribe's name, official title, or social status and fingerprints. . .

⁸ LC 388 บอกว่าจะต้องแบ่ง 1 ใน 20 ซึ่งขัดแย้งกับในสัญญา

⁹ ตรงกับ LC 391 ที่ให้ผู้หญิงสามารถครอบครองที่ดินในการบูชาบรรพบุรุษได้

¹⁰ (1522-1527)

2. [PROPERTY] DISTRIBUTION AGREEMENT AMONG BROTHERS
(AND/OR AMONG SISTERS)

(สัญญาแบ่งที่ดินระหว่างพี่น้อง ในกรณีที่บิดาหรือมารดาไม่ได้จัดสรรไว้ให้)

The clan head and the village elder must be invited to witness¹¹

In the . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate and in the presence of the clan head I and the village elder. . . official title. . . (or social status). . . .

Our parents being old and having not divided their land [among heirs], all of us, having the . . . social status [or official title. . .] do hereby agree to establish this distribution agreement to divide equitably land, ponds, serfs, money and chattels into the following parts to be conveyed to . . . brothers and sisters as our permanent estates.

The above-mentioned land is really our parents' own property and has nothing to do with our paternal or maternal relatives; nor has it resulted from any fraud or double dealing.

Subsequent to the execution of this distribution agreement, each of us brothers and sisters shall diligently work to develop his or her estate with his or her part in order to continue the cult of ancestors. If any of us violates this

agreement and unilaterally disputes it, he or she shall be deemed guilty of discord and shall lose his or her part.

The national law is to be perpetuated. Therefore, this distribution agreement has been made in . . . copies, each of us holding one for convenient use.

The part belonging to each brother, official title. . . (or social status . . .) shall be enumerated as in a previous [form]

The part belonging to the sisters. . . .

The worship property, consisting of . . . mau . . . cao of riceland (or ponds) . . . , situated at . . . , adjacent on four sides to . . . , and of a number of . . . serfs named. . . , shall be entrusted to the eldest brother, . . . , for management and carrying out the worship. If there is no such worship property, arrange for huong hoa worship property as mentioned in the previous [form].

The . . . day of the . . . month. . . of the . . . year in the Thong Nguyen reign.

This clan head and the village elder. . . , official title. . . or social status. . . , sign. . .

¹¹ LC 390 บังคับให้ผู้อาวุโสที่สุดของสายตระกูลมาเป็นพยานในทุกขั้นตอนของการแบ่งที่ดิน

Elder brothers. . . , official titles. . . or social status. . . , stamp fingerprints. . .
 Younger brothers. . . , official titles. . . or social status. . . , stamp fingerprints. . .
 Elder sister. . . , and younger sisters. . . , stamp fingerprints. . .
 Step-and adoptive brothers and sisters. . . ,fingerprints. . .

3. MORTGAGE-SALE OF RICELAND (APPLICABLE ALSO TO POND)

(สัญญากู้เงินโดยใช้ที่ดินค้ำประกัน)

I,..., of...prefecture,...district.....ward,... village,... hamlet,... estate, official title... (or social status...), together with my principal wife or secondary wife named. . . ;

Being in need of cash and having owned or bought a piece of riceland measuring. . . mau . . . cao, situated at . . . , adjacent on four sides to . . . (similarly, the pond should be delimited in the same manner);

Do hereby mortgage-sell the said piece of riceland (or land, or pond) to Mr. . . . , of . . . prefecture, . . . district. . . , . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, official title. . . (or social status. . .), and his wife named. . . , for the price of . . . copper coins or . . . zinc money (this amount of so many quan¹² would be equivalent to . . . taels of silver). The sum of money and the land are hereby acknowledged as having been delivered.

This riceland (or pond or land) hereby mortgage-sold is our own property; if there is any fraudulent misrepresentation of facts, we would be answerable and the mortgagee-purchaser would be held harmless. Starting from the signing of this contract the mortgagee-purchaser has the sole right to cultivate the property. However, when the time comes for redemption (i.e., the third month for autumn riceland, the ninth month for summer riceland, the set time period for pond), he cannot hold on to the property.

The national law is to be perpetuated; therefore two copies of this document with divided characters shall be established, each to be held by each party for convenient use.

Document on riceland mortgage-sale (or sale or exchange) shall include two characters "produces effect" on two lines and on the border of two copies (for land and pond, similar principles

¹² QUAN เป็นหน่วยเงินที่มีค่าสูงที่สุดของเวียดนาม เริ่มต้นจากหน่วยเงินต่ำสุดคือ dong (เป็นหน่วยเงินที่ใช้ในเวียดนามปัจจุบัน) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อ 1 mach = 60 dong , 60 mach = 1 quan เพราะฉะนั้น 1 quan = 600 dong

apply).

The . . . day of the . . . month of the . . . year in the Thong Nguyen reign.

Contracting Parties' fingerprints

Witnesses' & Scribe's fingerprints

4. SALE OF RICELAND (APPLICABLE ALSO TO OTHER LAND & PONDS)

(สัญญาซื้อขายที่ดิน)

I, . . . , of . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, social status. . . , together with my principal wife or secondary wife named. . . ;

Being in need of cash for expenses (or finding it inconvenient to overcome the obstacles of the road in order to fructify [the following property]) and having owned (or bought) a piece of riceland measuring. . . mau, . . . cao, situated at . . . , adjacent on four sides to . . . (similarly, the ponds should be delimited in the same manner);

Do hereby sell the said piece of rice land (or land, or pond) to Mr. . . . , of . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, official title. . . (or social status. . .), and his wife named . . . , for the price of . . . quan in copper coins (or gold, silk, or cloth equivalent to . . . quan).

On the day of the signing of this contract, [the sum of money and the land] are acknowledged as having been delivered.

The sold riceland (or land or pond) is our own property; if there is any fraudulent misrepresentation of facts, we would be answerable and the purchasers would be held harmless.

Starting from the signing of this contract, the purchasers have the sole right to cultivate the property and to bequeath it to their children and grandchildren as their own property.

The national law is to be perpetuated; therefore this deed is established and delivered to the purchasers for their convenient use.

The . . . day of the . . . month of the . . . year in the Thong Nguyen reign.

Contracting parties' fingerprints

Witnesses' and scribe's fingerprints.

5. LOAN CONTRACT. (สัญญากู้เงิน)

I, . . . , of the . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, official title . . . (or social status . . .), together with my principal wife named . . . (it is all right to omit the wife's name); Being in need of cash and having the guarantee of Mr. . . . ; Have come to the home of Mr. . . . , official title . . . (or social status . . .) and his wife named . . . , both residing at . . . , to borrow . . . quan of copper money (or gold or silver worth . . . , or silk or cloth valued at . . . quan) and have brought them home for our use.

We are willing to pay a monthly interest of . . . (specify the monthly interest of each quan) and to return all principal and interest on the . . . day of the . . . month of the . . . year (the interest accrued shall not exceed the amount of principal, whatever the time period of the loan¹³) and we shall not default in any way. In case the time period expires and we still refuse to pay, we, together with the guarantor, must pay doubly the debt¹⁴ (the same principle applies after the guarantor has paid four tenths of the debt¹⁵).

The national law is to be perpetuated; therefore this contract is executed for convenient use.

The . . . day of the . . . month of the . . . year in Thong Nguyen reign.

The borrowers' fingerprints.

The guarantor's signature.

The scribe's signature.

¹³ ดูข้อกำหนดอัตราดอกเบี้ยใน LC 587

¹⁴ ในประมวลกฎหมายราชวงศ์เลินนอกจากจะลงโทษผู้ที่ปฏิเสธการจ่ายเงินทั้งวันนอกจากจะถูกปรับเป็นสองเท่าของหนี้ที่ค้างไว้ ยังจะถูกลงโทษด้วย การโบยโดยไม่ขนาดใหญ่ ดู LC 588

¹⁵ จากการศึกษาของ ละ เวิน ไถ่ และ เหงี ยวน จ็อก ฮุย พบว่าในประโยคนี้ขาดความสมเหตุสมผล เพราะเมื่อพิจารณา LC 590 บอกว่าในขณะที่ลูกหนี้ได้หลบหนี และผู้ค้ำประกันจะต้องจ่ายหนี้แทนไปโดยปราศจากดอกเบี้ย แต่ในสัญญาฉบับนี้ทำไมต้องบอกว่าหลักการที่ผู้ค้ำประกันจะต้องจ่ายดอกเบี้ยหนึ่งเท่าของหนี้ซึ่งขัดกับ LC 590 โดยตรง จึงสันนิษฐานว่าสัญญาฉบับนี้เป็นสัญญาที่ลูกหนี้ไม่ได้หนีแต่ปฏิเสธที่จะจ่ายเงิน ทำให้ผู้ค้ำประกันต้องจ่ายเป็นหนึ่งเท่าของ 60 % ที่ค้างค้างอยู่

6. COVENANT ON SERF EMANCIPATION (สัญญาปลดปล่อยทาส)

I, . . . , of the . . . prefecture, . . . district. . . , . . . ward, . . . village, . . . hamlet, . . . estate, official title. . . (or social status. . .), together with my wife, . . . , owners of the serf (or waiting boy, waiting maid) named. . . , who came from the . . . area and is now. . . years old;

Taking into consideration his (her) long and laborious service to us (or in accordance with the will of our parents), do hereby emancipate him (her), thus enabling him (her) to recover his (her) commoner status, and inscribe his (her) name on the register of commoners.

Our brothers and descendants shall not constrain him (her) to work for them¹⁶ .

After emancipation, he (she) should diligently work for a living and shall not do evil and consequently fall into misfortune. If he (she) does anything wrong, I as the [former] owner, shall not be liable¹⁷ .

The national law is to be perpetuated; therefore this covenant is executed for convenient use.

. The. . . day of the . . . month of the . . . year in the Thong Nguyen reign. Name. . . , official title (or social status) . . . fingerprints. . . The Witness' and the Scribe's signatures. . .

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ LC 291 ภายหลังจากการกระทำสัญญานี้จะไม่มีใครสามารถจองจำบุคคลนั้นได้อีก

¹⁷ LC 456 ข้อความข้างสัมพันธ์กับมาตรา 456 เนื่องจาก ในมาตรานี้กล่าวว่าถ้าหากทาสหรือข้ารับใช้ได้กระทำความผิด แต่เจ้าของไม่ได้แจ้งทางราชการจะถือว่ามีความผิด

7. BOAT SALE AGREEMENT (สัญญาซื้อหรือผลิตเรือ)

I, of the . . . prefecture, . . . district, . . . ward, . . . village. . . , hamlet, . . . estate, official title. . . (or social status. . .) having manufactured or purchased a boat, made of the . . . category of wood (all precious wood, or all ordinary wood, or mixed), about. . . tam¹⁸ long, . . . xich wide', fully equipped with cabin roof, poles, oars, rudder and interior parts (delete any non-existent item);

Do hereby sell this vessel to Mr. . . . ,official title. . . (or social status. . .), of . . . for the price of . . . quan in copper currency. The vessel and the amount of money have been delivered subsequent to the date of the agreement.

This vessel is my family's property. If there is any fraud, I shall be answerable and the buyer shall be held harmless.

The national law is to be perpetuated; therefore this contract is executed for convenient use.

The. . . day of the . . . month of the . . . year in the Thong Nguyen reign.

Name. . . , official title. . . (or social status. . .), fingerprints Witness' and scribe's fingerprints. . .

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁸ Tam เป็นหน่วยวัดความยาวของเวียดนาม เทียบกับมาตราวัดในปัจจุบันเท่ากับ 2.864 เมตร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอำนวยการวิชิฎฐ์ ธิติบดีนทร์ เกิดเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ที่จังหวัด เชียงราย สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2544 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยเมื่อปีการศึกษา 2545 โดยได้รับทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์จากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ในปีพ.ศ.2547 จากนั้นได้รับทุน ASEAN Graduate Research Scholars จาก สถาบันวิจัยแห่งเอเชีย มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ รวมระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างเดือนเมษายน ถึงมิถุนายน พ.ศ.2548 และได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ประเทศ ออสเตรเลีย ให้เข้าร่วมสัมมนาเพื่อเสนองานวิจัย ในงาน Asia Pacific Week ระหว่างวันที่ 29 มกราคม-2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย